

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

พระมหาคุณากร เพ็งไธสง

การค้นคว้าอิสระ เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
สิงหาคม 2562
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

อาจารย์ที่ปรึกษาและหัวหน้าภาควิชาการศึกษา ได้พิจารณาการค้นคว้าอิสระ เรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิรินภา กิจเกื้อกุล)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษา

สิงหาคม 2562

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยเล่มนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ยิ่งทำให้การวิจัยสำเร็จได้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระราชพุฒิเมธี (กอง ดิถุขวิโร, ป.๖.๖) เจ้าอาวาสวัดโพธาราม พระอารามหลวง จังหวัดนครสวรรค์ พระเถรานุเถระทุกรูปที่ถวายกำลังใจแก่ข้าพเจ้า เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จตามความประสงค์

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ มีสุวรรณ อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนัญ ปาณาวงษ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร อ่างใสตติสกุล อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ดร.ถมรัตน์ ศิริภาพ รองผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิสารศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ และนายสมคิด สอนรอด ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการประเมินนวัตกรรมและตรวจเครื่องมือวิจัย จนทำให้การวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์และมีคุณค่า

ขอบคุณผู้บริหาร ครู และนักเรียน โรงเรียนโพธิสารศึกษา ที่ให้ความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวก และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดียิ่งในการเก็บข้อมูล

ขอบคุณครอบครัว และผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุกๆ ด้านตลอดจนทำให้การวิจัยครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระมหาคุณากร เพ็งไรสง

ชื่อเรื่อง	ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ผู้ศึกษาค้นคว้า	พระมหาคุณากร เพ็งไธสง
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์
ประเภทสารนิพนธ์	การค้นคว้าอิสระ, กศ.ม. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร 2561
คำสำคัญ	การจัดกิจกรรม, การเรียนรู้แบบร่วมมือ, ทักษะทางสังคม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาพัฒนาการทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ และเพื่อศึกษาระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนโพธิสารศึกษา ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 1 ห้องเรียนรวม 55 คน ซึ่งใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากจำนวน 6 ห้องเรียน โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยแบบกึ่งทดลอง 2 ขั้นตอน คือ ศึกษาพัฒนาการทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ และศึกษาระดับทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ จำนวน 5 แผน และแบบสังเกตทักษะทางสังคม ดำเนินการทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโพธิสารศึกษา จำนวน 55 คน ใช้เวลาทดลอง 14 ชั่วโมง วิเคราะห์ข้อมูลทักษะทางสังคมโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีพัฒนาการทักษะทางสังคมโดยรวมสูงขึ้นตามลำดับ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีทักษะทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

Title	The Result of Co-operative Learning Activities Supporting Social Skills of Matthayom 1 Students
Researcher	Pramaha Khunakon Phengthaisong
Advisor	Associate Professor Chaiwat Sutthirat, Ph.D
Type of Thesis	Independent Study , Master of Education Program in Curriculum and Instruction, Naresuan University, 2018
Keywords	Learning Management, Co-operative Learning Activities, Social Skills

Abstract

The purposes of the research were to study the development of social skills of Matthayom 1 Students learning by Co-operative Learning Activities. And to study social skills of Matthayom 1 Students learning by Co-operative Learning Activities.

The sample group consisted of Matthayom 1/1 students at Photisansuksa School, Pak Nam Pho, Muang Nakhon Sawan, Nakhon Sawan, Under the Office of the Private Education Commission Nakhon Sawan Province, 2nd semester, academic year 2561, number 1 classroom, total of 55 students, which uses the cluster random sampling method from 6 classrooms, with units in random classrooms. This was conducted as a 2-Step Quasi-Experimental Research: to study the development of social skills of Matthayom 1 Students learning by Co-operative Learning Activities. and to study social skills of Matthayom 1 Students learning by Co-operative Learning Activities. The tools used for the study were 5 Lesson plans of co-operative learning activities. and Observation form of social skills experimenting. The sample used for the study consisted of 55 Matthayom 1 students of Photisansuksa School selected using simple random sampling per classroom. The data was analysed using Mean (\bar{X}) and standard Deviation (S.D.).

The result of study found that Matthayom 1 students learning by Co-operative Learning Activities would have more social skills than before and they had social skills overall at highest level.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	7
ความสำคัญของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.....	60
กิจกรรมการเรียนรู้.....	74
การเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	83
ทักษะทางสังคม.....	114
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	155
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	159
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	159
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	160
การดำเนินการทดลอง.....	184
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	185
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	185
4 ผลการวิจัย.....	188
ผลการศึกษาพัฒนาการทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1... ..	188
ผลการศึกษาระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	190

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	191
สรุปผล.....	191
อภิปรายผล.....	191
ข้อเสนอแนะ.....	194
บรรณานุกรม.....	196
ภาคผนวก.....	202
ประวัติผู้วิจัย.....	265

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.....	28
2 แสดงมาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรง รักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ.....	32
3 แสดงการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนโพธิสารศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.....	35
4 แสดงโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนโพธิสารศึกษา	45
5 แสดงโครงสร้างของกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	162
6 แสดงโครงสร้างแบบสังเกตทักษะทางสังคมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.....	183
7 แสดงพัฒนาการทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	188
8 แสดงระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5.....	190
9 แสดงผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ของกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน.....	245
10 แสดงเกณฑ์การให้คะแนนแบบสังเกตทักษะทางสังคมที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.....	250
11 แสดงผลการประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	260

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
12 แสดงคะแนนทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วย กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	261

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แสดงองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้.....	64
2 แสดงกระบวนการเรียนรู้ตามความเชื่อในอดีต.....	65
3 แสดงกระบวนการเรียนรู้โดยการดูซ้ำ.....	66
4 แสดงความสัมพันธ์ของจุดประสงค์การเรียนรู้กิจกรรมกรรมการเรียนการสอนและ การประเมินผลในแผนการสอน.....	75
5 แสดงผลจากการเรียนแบบร่วมมือ.....	114
6 แสดงองค์ประกอบทักษะชีวิตตามแนวทางของกรมสุขภาพจิต.....	121
7 แสดงลำดับความต้องการ 7 ชั้นของมนุษย์ของมาสโลว์.....	138

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 แสดงพัฒนาการทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วย กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ.....	189

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันโลกในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้อย่างมีคุณภาพได้ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าในโลกที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วนั้น การร่วมมือกันเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษา นอกจากจะสอนให้คนเป็นคนที่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ แล้ว ยังสอนให้คนรู้จักการทำงานร่วมกันมากกว่าที่จะสอนให้ใครคนใดคนหนึ่งอยู่เพียงคนเดียว เพื่อนำเอาจุดเด่นของความสามารถของแต่ละบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ร่วมกันได้อย่างเต็มที่ การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดหลักการของการศึกษาว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ได้มีการกำหนดตัวบ่งชี้และการเรียนของผู้เรียน ซึ่งมีข้อบ่งชี้ข้อหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดคือ ผู้เรียนควรทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม อีกทั้งมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักษาการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ตัวบ่งชี้ที่ 3 สามารถทำงานเป็นทีม (ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เอาเปรียบ ให้ความร่วมมือ ยอมรับฟังความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่ม) ดังนั้นในการเรียนการสอนจึงควรให้ผู้เรียนสามารถทำงานเป็นทีม ให้ความร่วมมือ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเป็นสมาชิกของทุกสังคม (ปรารภณา เกษน้อย, 2549, หน้า 224)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองใน

ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจใน ความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จัก พึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ , 2546) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียน คือผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของ ตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้อันเป็นสากล และมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและ รักการออกกำลังกาย มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถี ชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสำนึกใน การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่ง ทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า คุณภาพที่ต้องปรับปรุง ได้แก่ คุณภาพด้านผู้เรียนเรื่อง ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อหลักสูตร ทักษะการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และทักษะในการทำงาน รักษาการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่อ อาชีพสุจริต สำหรับมาตรฐานด้านผู้สอนที่ต้องปรับปรุงคือ ความสามารถของผู้สอนในการจัดการ เรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 1-3)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลางของ ประเทศ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือ ในการ

ดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 3) โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดสาระการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 8) โดยมีหลักการว่าเป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ เป็นการศึกษาเพื่อปวงชนซึ่งสถานศึกษาต้องนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เน้นผู้เรียนมีความสำคัญเป็นที่สุด เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่นำไปสู่ความเป็นผู้มีศีลธรรมจรรยา เป็นพลเมืองดีของสังคม และเป็นวิชาที่นำหลักธรรมไปใช้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จึงถือเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญในการครองตนให้อยู่ในครรลองของความประพฤติที่ดีงามด้วยจิตสำนึกในธรรมของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับผู้เรียนเป็นกระบวนการทางการศึกษา ทั้งสถาบันทางครอบครัว โรงเรียน หรือสังคมโดยทั่วไป ล้วนมีวิธีการในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่แตกต่างกันออกไป คือ โรงเรียนปลูกฝังจริยธรรม โดยมีหลักสูตรบทเรียนที่แน่นอน มีวิธีการปลูกฝัง ถ่ายทอด และประเมินผลเป็นระบบ ในขณะที่ครอบครัวปลูกฝังและถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมโดยการให้การเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ให้ความรัก ความอบอุ่น รวมทั้งการลงโทษและให้รางวัลแก่ผู้เรียน แม้การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมและการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีได้ทำกันมานานแล้ว แต่เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชนในปัจจุบันกลับเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของสภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของวิชานี้ ซึ่งสอดคล้องกับ เพ็ญญา ทวีพย์เจริญ (2547, หน้า 3, อ้างอิงใน พระทิววงศ์ มั่นอินทร์, 2557) สรุปว่า ปัญหาของเยาวชนไทยในสภาวะปัจจุบัน นับว่าเป็นปัญหาที่หนักใจแก่ทุกฝ่ายเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก พฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและทางวาจาอันไม่เหมาะสมกับวัย ตัวอย่างเช่น ปัญหาเยาวชนติดพนันบอล เล่นเกมพนันต่างๆ ไม่เกรงกลัวกฎหมาย ไม่เสียดายเงิน เล่นเกมคอมพิวเตอร์อย่างหมกมุ่น และชอบเกม

ที่มีความรุนแรง การเข้าสนทนาทางอินเทอร์เน็ตหาคู่ เสนอตัวให้คู่นอน การมั่วเรื่องเพศ เทียวเรคชอบเที่ยวกลางคืน ใช้เงินฟุ่มเฟือยเกินตัว นักศึกษาอยู่กินกันทั้งๆ ที่ยังขอเงินจากผู้ปกครอง เมื่อท้องก็ทำแท้งหรือเอาลูกไปทิ้ง ไม่เชื่อฟังพ่อแม่แต่เชื่อฟังนักร้อง ดาราบางคนที่เป็นแบบอย่างในทางเสียหาย การติดเพื่อนและเสพยาเสพติด เมาสุรา และขับรถเร็วเกินอัตราในท้องถนน ไม่ชอบเรียนหนังสือ ไม่รับผิดชอบการเรียน เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นทุกวัน ผู้วิจัยจึงสนใจนำเนื้อหาเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันมีเนื้อหาที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมมาทำการวิจัยในครั้งนี้

จากประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาพบว่า ผู้เรียนบางคนขาดความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รอให้ผู้สอนอธิบายและสั่งงานเท่านั้น ประกอบกับผู้เรียนขาดทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะทางสังคมอย่างมาก จากการจัดกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการที่ผู้วิจัยจัดขึ้นในการสอนปกติพบว่า ผู้เรียนยังขาดทักษะต่างๆ ในการทำงานกลุ่มอย่างมาก กล่าวคือ 1) ขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน เช่น ไม่วางแผนการทำงานร่วมกัน ไม่ทำความเข้าใจและศึกษากฎกติกาของกลุ่ม ไม่ระดมความคิดและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ไม่พิจารณาและประเมินข้อมูลร่วมกัน ไม่วิเคราะห์คำตอบและตัดสินใจร่วมกัน 2) ขาดการให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม เช่น ไม่ทำงานที่ได้มอบหมายด้วยความเต็มใจ ไม่ช่วยเหลือมีน้ำใจและเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ไม่แลกเปลี่ยนความรู้และให้กำลังใจเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ไม่ร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยความประนีประนอม ไม่ปฏิบัติตามกลุ่มให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ 3) ขาดการสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม เช่น ไม่สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในกลุ่ม ไม่ใช้ภาษาสุภาพ ไม่สร้างรอยยิ้มให้เพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ไม่มีความกระตือรือร้น ไม่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4) ขาดการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน เช่น ไม่รับรู้ปัญหาร่วมกัน ไม่หาสาเหตุของปัญหาร่วมกัน ไม่หาทางเลือกร่วมกัน ไม่ประเมินทางเลือกและตัดสินใจร่วมกันร่วมกัน ไม่ลงมือแก้ปัญหาร่วมกันโดยสันติวิธี 5) ขาดการแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่น ไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ไม่ทำงานของตนเองให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ ก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่น ไม่รักษากฎระเบียบในการทำงาน ไม่รักษาเวลาในการทำงาน 6) ขาดการยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม เช่น ไม่ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ไม่เต็มใจปฏิบัติตามมติของกลุ่ม ไม่ยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ไม่ร่วมแสดงความคิดเห็น ไม่เสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่ม 7) ขาดการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์

ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เช่น ไม่ติดต่อสื่อสารกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ไม่สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ไม่สื่อสารความหมายได้อย่างชัดเจน ไม่แปลความหมายได้อย่างชัดเจน ไม่ชื่นชมยินดีกับเพื่อนสมาชิกด้วยความเต็มใจ (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนโพธิสารศึกษา, 2561) อาจเป็นเพราะวิชาพระพุทธศาสนายังมีเนื้อหาที่ยากต่อการเข้าใจ ภาษาที่ใช้เรียนส่วนใหญ่เป็นภาษาธรรมะ มีความเข้าใจยาก เมื่ออ่านความหมายที่แปลเป็นไทยแล้วบางครั้งก็ยังไม่เข้าใจ อาจทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่ายในการเรียน จึงทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ค่านิยม และจริยธรรมที่ไม่พึงประสงค์ ไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการเรียน รวมทั้งไม่สามารถเฝ้าหาความรู้อย่างมีหลักการ แต่จะมีความรู้เท่าที่ผู้สอนบอกเท่านั้น ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม (Group Work) จะทำให้ผู้เรียนอยากเรียนและมีความกระตือรือร้นมากขึ้น ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนๆ จะส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาข้อมูลอย่างมีหลักการ ค้นหาข้อมูลอย่างเป็นระบบมากขึ้น และจากการใช้กิจกรรมการเรียนแบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ ให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มๆ ละ 5 คน ที่ผู้วิจัยได้จัดขึ้นในห้องเรียน พบว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจใ้ในการเรียนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด วางแผนการทำงานกลุ่มร่วมกัน กระตือรือร้นในการค้นคว้าหาข้อมูล สื่อสารและมีมนุษยสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มอันเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดต่อกันพยายามร่วมกันในการทำงานกลุ่มของตนให้บรรลุตามเป้าหมาย ทำให้ผู้เรียนใส่ใจผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลาย การประสานสัมพันธ์และการรวมกลุ่ม นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น อันจะเป็นการช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและความสามารถเผชิญกับความเครียดและความผันแปรต่างๆ ของผู้เรียนได้อีกด้วย (ฝ่ายวิชาการโรงเรียนโพธิสารศึกษา, 2561)

ทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นทักษะที่ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะในวัยรุ่นซึ่งเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นวัยที่กำลังก้าวสู่วัยผู้ใหญ่ เด็กในวัยนี้ต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมและทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข และเมื่อบุคคลในสังคมสามารถดำรงชีวิตและทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขแล้ว ก็จะทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมที่น่าอยู่ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสมาชิกในสังคมขาดทักษะทางสังคม มีการติดต่อสื่อสารกันน้อย มีปฏิสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกัน อยู่กันอย่างตัวใครตัวมัน ไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สังคมนั้นย่อมเกิดปัญหา ไม่สงบสุข คนไทยได้ชื่อว่ามีทักษะทางสังคมน้อยลง ทั้งนี้ เนื่องมาจากสภาพการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมากมายทุกด้าน ทำให้สภาพการดำเนินชีวิต

ของคนไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย และยังส่งผลต่อจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทย จากเมื่อก่อนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน กลายเป็นคนตระหนี่เห็นแก่ตัว หน้าตาที่เคยยิ้มแย้มแจ่มใส กลับกลายเป็นเฉยเมย บึ้งตึง ความรักสามัคคีหายไป กลายเป็นความหวาดระแวง ไม่ไว้ใจกัน กลัวเสียผลประโยชน์ของตนเท่านั้น (สุชมาล เกษมสุข, 2535, หน้า 1, อ้างอิงใน นพรัตน์ นาชาสิงห์, 2551, หน้า 2) ดังนั้น การส่งเสริมพัฒนาให้บุคคลในสังคมมีทักษะทางสังคมจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์นั้นคือ มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือสร้างความรู้ ควบคุมการเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่สำคัญหลายอย่าง เช่น ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะการสืบค้นสารสนเทศ ทักษะทางสังคม ทักษะการร่วมมือกันระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (สุพิน ดิษฐสกุล, 2543 : หน้า 1 อ้างอิงใน นพรัตน์ นาชาสิงห์, 2551, หน้า 2)

ทักษะทางสังคมนั้นเป็นความสามารถที่เราสามารถรู้จัก เข้าใจความรู้สึก ความต้องการทางจิตใจหรือความต้องการต่างๆ ของคนที่เราเกี่ยวข้องกับตัว รวมทั้งรู้จักที่จะสร้างสายสัมพันธ์ให้มั่นคงด้วยความรัก ความเอาใจใส่เพื่ออาทรต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง รู้จักการแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่างๆ (อุษณีย์ โพธิสุข, 2543, หน้า 132) และทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องใช้ทักษะความร่วมมือในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ทักษะการทำงานระบบกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การยอมรับความคิดเห็น และการรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 106)

แนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนแบบร่วมมือ (Co-operative Learning) เป็นวิธีการสอนที่จะช่วยแก้ปัญหการสอนวิชาพระพุทธศาสนาดังกล่าวได้ เพราะเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียน โดยใช้กิจกรรมกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักพึ่งพากันเพื่อความสำเร็จร่วมกันในการทำงาน มีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้อมูลและการเรียนรู้ต่างๆ การพัฒนาทักษะทางสังคม รวมทั้งทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการทำงาน ทักษะการคิดและการแก้ปัญหา (ดวงกมล สิ้นเพ็ง, 2553, หน้า 185) โดยการจัดกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือเป็นกิจกรรมการเรียนรู้โดยผ่านกิจกรรมกลุ่มที่มีเทคนิคอย่างหลากหลาย ตั้งแต่จัดเป็นกลุ่มคิดเป็นคู่ จัดเป็นกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคม การคิด การพูด การฟัง การ

โต้แย้งเพื่อหาข้อสรุป การปฏิสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้งานประสบความสำเร็จ โดยการจัดการเรียนแบบร่วมมือเป็นวิธีการสอนที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จะมีความสามารถแตกต่างกันส่งเสริมผู้เรียนที่รู้จักช่วยเหลือกัน คนที่คิดว่าจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มจะต้องร่วมมือร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม เพราะยึดตามแนวคิดที่ว่าความสำเร็จของสมาชิกทุกคนจะรวมเป็นความสำเร็จของกลุ่ม สอดคล้องกับ อารี วัชรเวียงชัย (2551, หน้า 82) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้แบบชิปากับแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งผลการวิจัยในด้านทักษะทางสังคม พบว่า หลังการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มที่จัดการเรียนรู้แบบชิปาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนาทักษะทางสังคมด้วยการนำการจัดการเรียนแบบร่วมมือ เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้สูงขึ้น และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ
2. เพื่อศึกษาระดับทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมสูงขึ้น
2. ได้แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือสำหรับผู้สอนที่สามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากร

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครสวรรค์ รวม 52 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนโพธิสารศึกษา ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 55 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากจำนวน 6 ห้องเรียน โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

2. เนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มาตรฐาน ส 1.1 ม.1/5 อธิบายพุทธคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย 5 เรื่อง ดังนี้

1. อริยสัจ 4 เรื่อง ทุกข์
2. อริยสัจ 4 เรื่อง สมุทัย
3. อริยสัจ 4 เรื่อง นิโรธ
4. อริยสัจ 4 เรื่อง มรรค
5. คุณของอริยสัจ

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ตัวแปรตาม ทักษะทางสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนช่วยกันเรียน โดยใช้กิจกรรมกลุ่มในการเรียนรู้และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีสมาชิก 5 คน โดยสมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน มีการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม มีการช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีดังนี้

1. ขั้นเตรียม ผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียน และจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 5 คน มีสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน ผู้สอนแนะนำวิธีการทำงานกลุ่มและบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

2. ขั้นสอน ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน บอกภาระงานที่ต้องการให้กลุ่มศึกษา ค้นคว้า และนำเสนอแหล่งข้อมูลค้นคว้า และมอบหมายงานที่กลุ่มต้องทำ

3. ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้เรียนร่วมมือกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ทุกคนร่วมรับผิดชอบ ร่วมแสดงความคิดเห็น ผู้สอนสังเกตการทำงานของกลุ่ม คอยเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ความกระจ่างในกรณีที่ผู้เรียนสงสัยต้องการความช่วยเหลือ การจัดกิจกรรมครั้งนี้ใช้ 5 เทคนิค ได้แก่ เทคนิค จี.ไอ. (G.I.: Group Investigation) เทคนิคจิกซอร์ (Jigsaw) เทคนิคแอล.ที. (L.T., Learning Together) เทคนิค เอส.ที.เอ.ดี. (S.T.A.D.: Student Team Achievement Division) และเทคนิค ที.จี.ที. (T.G.T.: Team Game Tournament) ดังนี้

3.1 เทคนิคกลุ่มสืบค้น (G.I. : Group Investigation) ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

3.1.1 ขั้นกำหนดประเด็นศึกษา ผู้สอนกำหนดประเด็นใหญ่ที่ศึกษาและหัวข้อย่อยที่สอดคล้องกับประเด็นใหญ่

3.1.2 ขั้นวางแผนร่วมมือในการทำงาน แต่ละกลุ่มวางแผนร่วมกันในการทำงานเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา สมาชิกกลุ่ม วิธีการศึกษา แหล่งความรู้ที่ใช้ การแบ่งหน้าที่ของแต่ละคนในกลุ่ม

3.1.3 ขั้นดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ศึกษาจากแหล่งข้อมูลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผู้สอนกำกับดูแล ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือ

3.1.4 ขั้นรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และประเมิน สมาชิกทุกคนร่วมกัน วิเคราะห์และประเมินข้อมูล สรุปประเด็นสำคัญของชิ้นงานของกลุ่ม วางแผนนำเสนอผลงานกลุ่ม

3.1.5 ขั้นการนำเสนอผลงาน กลุ่มนำเสนองานตามหัวข้อที่ศึกษาที่ละกลุ่ม ผู้เรียนกลุ่มอื่นสามารถซักถามประเด็นต่างๆ มีการตอบปัญหา และเสนอข้อมูล

3.2 เทคนิคต่อภาพ (Jigsaw) ประกอบไปด้วยกิจกรรมดังนี้

3.2.1 เตรียมเนื้อหา ผู้สอนจัดเตรียมเนื้อหาสาระและเรื่องให้ผู้เรียน โดยแบ่งเนื้อหาหัวข้อออกเป็นหัวข้อย่อยเท่ากับจำนวนสมาชิกในกลุ่ม

3.2.2 จัดกลุ่มผู้เรียน จัดแบ่งกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถละกันเป็นกลุ่มพื้นฐาน เรียกว่า กลุ่มบ้าน (Home Group) ผู้สอนแจกเอกสาร อุปกรณ์ มอบหมายให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนศึกษาค้นคว้าคนละ 1 ส่วน

3.2.3 ขั้นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สมาชิกผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนแยกย้ายจากกลุ่มพื้นฐาน ไปจับกลุ่มใหม่ เพื่อทำการศึกษาในส่วนหรือเรื่องที่ได้รับมอบหมายเหมือนกัน

3.2.4 ขั้นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเสนอความรู้ ผู้เชี่ยวชาญของแต่ละกลุ่มกลับกลุ่มเดิม คือ กลุ่มบ้าน (Home Group) ผลัดเปลี่ยนกันอธิบายให้ความรู้ที่ศึกษามาให้เพื่อนสมาชิกในกลุ่มที่ละคนจนครบ มีการซักถาม ตอบปัญหา เสนอแนวความคิด ทบทวนให้เกิดความเข้าใจ

3.2.5 ขั้นทดสอบความรู้ ผู้สอนให้ผู้เรียนแต่ละคนทำการทดสอบเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ทุกหัวข้อที่ได้เรียนรู้จากสมาชิกในกลุ่ม

3.2.6 ขั้นมอบรางวัล ผู้สอนมอบรางวัล คำชมเชย ให้กลุ่มที่ได้คะแนนรวมสูงสุด

3.3 เทคนิค แอล.ที (LT) ตัวย่อ LT มาจากคำว่า Learning Together ซึ่งเป็นกระบวนการที่ง่ายไม่ซับซ้อน ดังนี้

3.3.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 5 คน

3.3.2 จัดกลุ่มย่อยกลุ่มละ 5 คน ศึกษาเนื้อหาพร้อมกัน โดยกำหนดให้แต่ละคน มีบทบาทหน้าที่ช่วยกลุ่มในการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น

3.3.2.1 สมาชิกคนที่ 1 อ่านคำสั่ง – สมาชิกคนที่ 2 หาคำตอบ

3.3.3.2 สมาชิกคนที่ 3 หาคำตอบ – สมาชิกคนที่ 4-5 ตรวจสอบคำตอบ

3.3.3 กลุ่มสมาชิกคำตอบร่วมกันและส่งคำตอบเป็นผลงานกลุ่ม

3.3.4 ผลงานกลุ่มได้คะแนนเท่าไร สมาชิกทุกคนในกลุ่มนั้นจะได้คะแนนนั้นเท่ากันทุกคน

3.4 เทคนิค เอส.ที.เอ.ดี (STAD) คำว่า STAD เป็นตัวย่อของ Student Team Achievement Division กระบวนการดังนี้

3.4.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 5 คน เรียกกลุ่มนี้ว่า กลุ่มบ้าน (Home Group)

3.4.2 สมาชิกในกลุ่มบ้าน ได้รับเนื้อหาสาระ และศึกษาเนื้อหาสาระนั้นร่วมกัน เนื้อหา สาระนั้นมีหลายขั้นตอน ซึ่งผู้เรียนอาจต้องทำแบบทดสอบในแต่ละตอน และเก็บคะแนนของตนไว้

3.4.3 ผู้เรียนทุกคนทำแบบทดสอบครั้งสุดท้าย ซึ่งเป็นการทดสอบรวบยอดและนำคะแนนของตนไปหาคะแนนพัฒนาการ

3.4.4 สมาชิกในกลุ่มบ้านเรา นำคะแนนพัฒนาการของแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มใดได้คะแนนพัฒนาการกลุ่มสูงสุด กลุ่มนั้นได้รางวัล

3.5 เทคนิค ที.จี.ที (TGT ตัวย่อ TGT ย่อมาจาก Team Game Tournament ซึ่งมีการดำเนินการดังนี้

3.5.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 5 คน เรียกกลุ่มนี้ว่า กลุ่มบ้าน (home group)

3.5.2 สมาชิกในกลุ่มบ้าน ได้รับเนื้อหาสาระและศึกษาเนื้อหาสาระร่วมกัน

3.5.3 สมาชิกในกลุ่มบ้าน แยกย้ายกันไปเป็นตัวแทนกลุ่มไปแข่งขันกับกลุ่มอื่น โดยกลุ่มแข่งขันตามความสามารถ คือคนเก่งในกลุ่มบ้านแต่ละกลุ่มไปรวมกัน คนอ่อนก็ไปรวมกับคนอ่อนของกลุ่มอ่อน กลุ่มใหม่ที่รวมกันนี้เรียกว่ากลุ่มแข่งขัน กำหนดให้มีสมาชิกกลุ่มละ 5 คน

3.5.4 สมาชิกในกลุ่มแข่งขัน

3.5.5 เมื่อแข่งขันเสร็จแล้ว สมาชิกกลุ่มกลับไปบ้าน แล้วนำคะแนนที่แต่ละคนได้รวมเป็นคะแนนของกลุ่ม

4. ขั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ ในขั้นนี้ผู้เรียนจะรายงานผลการทำงานกลุ่ม มีการซักถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนและเพื่อตรวจสอบผลงานกลุ่มและรายบุคคล

5. **ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผล** ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ผู้สอนช่วยเพิ่มเติมความรู้ให้ครบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่มทั้งส่วนที่เป็นจุดเด่นและส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข

2. **ทักษะทางสังคม** หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการทำงานกลุ่มระหว่างเรียน และปฏิบัติตนนอกเวลาเรียน โดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งได้ประเมินโดยใช้แบบสังเกตทักษะทางสังคม 7 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการวางแผนการทำงานร่วมกับสมาชิกภายในกลุ่ม การพยายามทำความเข้าใจและศึกษากฎกติกาของกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันคิด ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน ระดมความคิด นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกัน เพื่อประเมินคำตอบที่เหมาะสมที่สุด วิเคราะห์คำตอบ และตัดสินใจร่วมกัน

2. การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ผู้เรียนเก่งช่วยเหลือผู้เรียนอ่อนด้วยการอธิบายให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง แลกเปลี่ยนความรู้ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ร่วมแก้ไขปัญหาากับเพื่อนสมาชิกด้วยความประนีประนอม เต็มใจให้ความร่วมมือเมื่อสมาชิกในกลุ่มขอร้อง ปฏิบัติงานในกลุ่มให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

3. การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนที่จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในกลุ่ม เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่น่าทำงาน ใช้ภาษาสุภาพ สร้างรอยยิ้มให้กับเพื่อนสมาชิก มีความกระตือรือร้นในการทำงานกลุ่ม พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกในกลุ่ม

4. การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการรับรู้ปัญหา การหาสาเหตุของปัญหา การหาทางเลือก การประเมินทางเลือก การตัดสินใจและลงมือแก้ปัญหาอย่างถูกต้องเหมาะสมการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งได้โดยสันติวิธี รู้จักประนีประนอม

5. การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการทำหน้าที่ของตนเอง ทำงานของตนเองให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น รักษากฎระเบียบในการทำงานกลุ่มและรักษาเวลา

6. การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการใช้เหตุผลตัดสินใจลงมติของกลุ่ม เต็มใจปฏิบัติตามมติของกลุ่ม ยอมรับความคิดเห็นหรือความเห็นต่างของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม และร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่ม

7. การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการติดต่อสื่อสารและการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยสามารถสื่อความหมายและแปลความหมายได้อย่างชัดเจนทั้งการฟัง อ่าน เขียน และใช้ภาษาสัญลักษณ์ต่างๆ รวมถึงการชื่นชมยินดีเพื่อนสมาชิกอย่างจริงใจ

การฝึกทักษะทางสังคมนั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ฝึกครบทั้ง 3 ขั้นตอนคือ ขั้นสนใจ ขั้นฝึก และขั้นประเมินผล ดังนี้

1. ขั้นสนใจ คือ ผู้สอนชี้แจงการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจว่า กิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือ จะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ผู้เรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ช่วยเหลือเกื้อกูลและรู้จักแบ่งปันต่อกัน การรู้จักประนีประนอม การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนในกลุ่ม และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีความต้องการที่จะฝึก และอยากจะทำให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

2. ขั้นฝึก คือ ผู้สอนควรฝึกผู้เรียนในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเล่าประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น
2. ให้ผู้เรียนฝึกแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์
3. ให้ผู้เรียนฝึกแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นที่ดีที่สุด
4. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกในกิจกรรม เช่น การสาธิตและการแสดงบทบาท

สมมติ

5. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกมารยาทตามแบบของวัฒนธรรมไทย
6. ให้ผู้เรียนฝึกการอ่านและตีความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆ
7. ให้ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มและวัดผลงานกลุ่มได้

8. ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวางข้อตกลงและรับผิดชอบต่อข้อตกลงนั้นๆ ร่วมกัน

9. ให้ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานในรูปของคณะกรรมการ

10. ให้ผู้เรียนได้ฝึกการควบคุมระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่ม

3. ชั้นประเมินผล จะช่วยพัฒนาการฝึกทักษะเกิดผลดีได้นั้น จำเป็นต้องมีการประเมินผลบ่อยๆ และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง เพื่อทราบผลการฝึกของตัวเอง รวมถึงการหาวิธีแก้ไขปรับปรุงการฝึกได้ผลยิ่งขึ้น ซึ่งผู้สอนสามารถประเมินได้หลายวิธี ดังนี้

1. วิธีการสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ว่าผู้เรียนมีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ มากน้อยเพียงใด

2. วิธีการสัมภาษณ์ เป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้สอนทราบถึงปัญหาของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง โดยที่ผู้สอนจะสัมภาษณ์ผู้เรียนเป็นการส่วนตัวหรือสัมภาษณ์จากเพื่อนๆ ก็ได้ จะได้ข้อมูลมากขึ้น

3. วิธีการสอบถาม เป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้สอนทราบถึงความคิดของผู้เรียนว่ามีต่อเพื่อนอย่างไร ทำให้ผู้สอนทราบว่าผู้เรียนคนไหนมีเพื่อนชอบ-ไม่ชอบมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความพอใจของผู้เรียนคนอื่นอีกด้วย

4. การให้ข้อมูลจากพ่อแม่ เป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้สอนทราบความสัมพันธ์ของผู้เรียนได้ทั้งจากที่บ้านและโรงเรียน โดยผู้สอนอาจใช้การสอบถามหรือสัมภาษณ์จากผู้ปกครองก็ได้ ซึ่งจะทำให้ผู้สอนได้แนวทางให้ความช่วยเหลือต่อไป

3. พัฒนาการ หมายถึง ผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้านทักษะทางสังคมที่ทำให้เพิ่มความสามารถของผู้เรียนในการทำหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้นตามลำดับ ด้วยการประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม จากชั่วโมงสุดท้ายของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ จากแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 5 แผน รวม 14 ชั่วโมง และประเมินโดยใช้แบบสังเกตทักษะทางสังคม 7 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน
 - 1.1 วางแผนการทำงานร่วมกัน
 - 1.2 ทำความเข้าใจและศึกษากฎกติกาของกลุ่ม
 - 1.3 ระดมความคิดและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
 - 1.4 พิจารณาและประเมินข้อมูลร่วมกัน

- 1.5 วิเคราะห์คำตอบและตัดสินใจร่วมกัน
2. การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม
 - 2.1 ทำงานที่ได้มอบหมายด้วยความเต็มใจ
 - 2.2 ช่วยเหลือมีน้ำใจ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม
 - 2.3 แลกเปลี่ยนความรู้ และให้กำลังใจเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม
 - 2.4 ร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยความประนีประนอม
 - 2.5 ปฏิบัติงานกลุ่มให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้
3. การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม
 - 3.1 สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในกลุ่ม
 - 3.2 ใช้ภาษาสุภาพ
 - 3.3 สร้างรอยยิ้มให้เพื่อนสมาชิกในกลุ่ม
 - 3.4 มีความกระตือรือร้น
 - 3.5 แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
4. การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
 - 4.1 การรับรู้ปัญหาร่วมกัน
 - 4.2 การหาสาเหตุของปัญหาร่วมกัน
 - 4.3 การหาทางเลือการ่วมกัน
 - 4.4 การประเมินทางเลือก และตัดสินใจาร่วมกัน
 - 4.5 ลงมือแกัปัญหาร่วมกันโดยสันติวิธี
5. การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
 - 5.1 ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง
 - 5.2 ทำงานของตนเองให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ
 - 5.3 ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น
 - 5.4 รักษากฎระเบียบในการทำงาน
 - 5.5 รักษาเวลาในการทำงาน
6. การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม
 - 6.1 ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ
 - 6.2 เต็มใจปฏิบัติตามมติของกลุ่ม

- 6.3 ยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม
- 6.4 ร่วมแสดงความคิดเห็น
- 6.5 เสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่ม
- 7. การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
 - 7.1 ติดต่อสื่อสารกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม
 - 7.2 สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม
 - 7.3 สื่อสารความหมายได้อย่างชัดเจน
 - 7.4 แปลความหมายได้อย่างชัดเจน
 - 7.5 ชื่นชมยินดีกับเพื่อนสมาชิกด้วยความเต็มใจ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.2 สาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พุทธศักราช 2551

1.3 โครงสร้างรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส 21103 โรงเรียนโพธิสารศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.4 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พุทธศักราช 2554 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.5 โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนโพธิสารศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 เวลาเรียน 20 ชั่วโมง

1.6 การวัดและประเมินผล

2. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.1 ความหมายของการเรียนรู้

2.2 ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้

2.3 ธรรมชาติของการเรียนรู้

2.4 กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน

2.5 ลักษณะการเรียนรู้ที่ดี

2.6 แนวคิดของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.7 หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.8 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. กิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.2 ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.3 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.4 ขั้นตอนการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.5 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 3.6 ลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี
4. การเรียนแบบร่วมมือ
 - 4.1 ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือ
 - 4.2 องค์ประกอบของการเรียนแบบร่วมมือ
 - 4.3 ทฤษฎีการเรียนแบบร่วมมือ
 - 4.4 ประเภทของกลุ่มการเรียนแบบร่วมมือ
 - 4.5 รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนแบบร่วมมือ
 - 4.6 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือ
 - 4.7 ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ
 - 4.8 ผลดีของการเรียนแบบร่วมมือ
5. ทักษะทางสังคม
 - 5.1 ความหมายของทักษะทางสังคม
 - 5.2 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม
 - 5.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม
 - 5.4 ปัจจัยที่ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม
 - 5.5 หลักการเสริมสร้างทักษะทางสังคม
 - 5.6 ทักษะทางสังคมของสมาชิกในกลุ่มการเรียนแบบร่วมมือ
 - 5.7 ความสำคัญของทักษะทางสังคม
 - 5.8 การพัฒนาทักษะทางสังคม
 - 5.9 เป้าหมายของการเสริมสร้างทักษะทางสังคม
 - 5.10 แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคม
 - 5.11 ขั้นตอนการสอนทักษะทางสังคม
 - 5.12 แนวทางการฝึกทักษะทางสังคม

5.13 แนวทางในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่น

5.14 แนวทางการประเมินทักษะทางสังคม

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. แนวคิด

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2. หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ

2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้

2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

3. จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย

3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ดังนี้

4.1 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

4.1.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่

รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

4.1.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.1.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4.1.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

4.1.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย

4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

5. มาตรฐานการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

1.2 สารการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม พุทธศักราช 2551

วิสัยทัศน์

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่า มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้นยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก

พันธกิจ

กลุ่มสารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กันและมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ ดังนี้

ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐกิจ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธา ที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

- มาตรฐาน ส. 3.1 เข้าใจ และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
- มาตรฐาน ส. 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

- มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

- ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง
- ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ
- ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้น และวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง
- ได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย
- ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจ ในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น
- ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้นได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำ ความเข้าใจ ในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา

คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

1.3 โครงสร้างรายวิชาพระพุทธศาสนา ส 21103 ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและเป็นแนวทางในการปฏิบัติในเรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือเข้าสู่ประเทศไทย วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทย รวมทั้งการพัฒนาตนและครอบครัว วิเคราะห์พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ จนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่ตนกำหนด วิเคราะห์และประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด อธิบายพุทธคุณ และข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิต เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออกหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิต และเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติหรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นที่ทุกคนต้องศึกษาเรียนรู้ศาสนาอื่นๆ ปฏิบัติตนต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม วิเคราะห์การกระทำของบุคคลที่เป็นแบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์ และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติของตนเอง บำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ อธิบายจริยวัตรของสาวกเพื่อเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ และปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมกับบุคคลต่างๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด จัดพิธีกรรมและปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมได้ถูกต้อง อธิบายประวัติความสำคัญ และปฏิบัติตนในวันสำคัญทางศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมสู่การสร้างประสบการณ์ใหม่ การใช้ภาพ ข่าว หรือสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการสังเกต ตอบคำถามเชิงวิเคราะห์ และสรุปความรู้ที่ได้เป็นผังความคิด กระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย เพื่อร่วมกันหาแนวทางปฏิบัติที่

ถูกต้อง เหมาะสม ส่งเสริมการทำงานกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมนำไปสู่การยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

สามารถเข้าใจและตระหนักถึงการปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด

ส 1.1 ม.1/1, ม.1/2, ม.1/3, ม.1/4, ม.1/5, ม.1/6, ม.1/7, ม.1/8, ม.1/9, ม.1/10, ม.1/11

ส 1.2 ม.1/1, ม.1/2, ม.1/3, ม.1/4, ม.1/5

รวม 16 ตัวชี้วัด

มาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตาราง 1 แสดงมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร	ผู้เรียนทำอะไรได้
1. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศไทย	การเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศไทยมีผลต่อการนับถือศาสนา ความเชื่อ แนวปฏิบัติที่เป็นวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติไทย	1. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือเข้าสู่ประเทศไทย 2. อธิบายการนับถือพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในประเทศไทย

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร	ผู้เรียนทำอะไรได้
<p>2. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธรศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทย รวมทั้งการพัฒนาตนและครอบครัว</p>	<p>พระพุทธรศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือมีความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมและการประพฤติปฏิบัติตนของคนในสังคมไทย</p>	<p>1. บอกความสำคัญของพระพุทธร- ศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือที่มีต่อ สภาพแวดล้อมของสังคมไทย</p> <p>2. บอกหลักธรรมของพระพุทธรศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและแนวทางการการพัฒนาตนเองและครอบครัว</p>
<p>3. วิเคราะห์พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยาหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<p>หลักธรรมสำคัญในการศึกษาพุทธประวัติหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนดตั้งแต่ประสูติจนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา</p>	<p>1. สรุปพุทธประวัติหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนดตั้งแต่ประสูติจนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา</p> <p>2. นำเสนอข้อคิดที่ได้จากการศึกษาพุทธประวัติหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนดตั้งแต่ประสูติจนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา</p> <p>3. อธิบายการนำข้อคิดในข้อ 2 ไปเป็นแนวการปฏิบัติในการดำเนินชีวิต</p>

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร	ผู้เรียนทำอะไรได้
4. วิเคราะห์และประพุดิตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	แบบอย่างการประพุดิตปฏิบัติและการดำเนินชีวิตของคนดี ก่อให้เกิดความศรัทธา และเป็นแรงจูงใจให้ปฏิบัติตาม	1. สรุประวัติสาวก ชาดก และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด 2. วิเคราะห์ข้อคิดหรือแบบอย่างการดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด 3. อธิบายการนำข้อคิดไปเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของตนเอง
5. อธิบายพุทธคุณ และข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว	พุทธคุณและข้อธรรมในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ปัญหาชีวิตของตนเองและครอบครัวได้	1. อธิบายพุทธคุณและข้อธรรมในกรอบอริยสัจ 4 2. อธิบายเชื่อมโยงการนำพุทธคุณและข้อธรรมในกรอบอริยสัจ 4 ไปใช้พัฒนาและแก้ไขปัญหาวิตชีวิตของตนเองและครอบครัวได้
6. เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิต เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก หรือการพัฒนาจิต	การพัฒนาจิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก เป็นหนทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการ	1. อธิบายหลักการพัฒนาจิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ผู้เรียนนับถือ

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร	ผู้เรียนทำอะไรได้
ทางออก หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	เรียนและการดำเนินชีวิต	2. บอกประโยชน์หรือคุณค่าของการพัฒนาจิตที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต
7. สวตมมต์ แม่เมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญา ด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	การบริหารจิตด้วยอานาปานสติ	1. อธิบายหลักการบริหารจิตและเจริญปัญญา ด้วยอานาปานสติ 2. บอกประโยชน์หรือคุณค่าของการพัฒนาจิตที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต
8. วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมมีความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	1. วิเคราะห์หลักธรรมทางศาสนาที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตแบบพอเพียง และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม 2. เสนอแนวปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
9. วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นที่ทุกคนต้องศึกษาเรียนรู้ศาสนาอื่นๆ	ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาอื่น ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างศาสนิกชนของแต่ละศาสนา	1. บอกชื่อศาสนาต่างๆ ที่คนไทยนับถือ 2. อธิบายเหตุผล ความจำเป็นที่ทุกคนต้องศึกษาเรียนรู้ศาสนาอื่น

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร	ผู้เรียนทำอะไรได้
10. ปฏิบัติตนต่อศาสนิกชนอื่น ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่าง เหมาะสม	การยอมรับและปฏิบัติตน ต่อศาสนิกชนอื่นที่มีวัฒนธรรม ต่างกันทำให้มีความเข้าใจอันดี และอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1. อธิบายลักษณะของ สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ ทำให้ผู้เรียนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมใน กิจกรรมของศาสนาอื่นๆ 2. ปฏิบัติตนต่อศาสนิกชนอื่น ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่าง เหมาะสม
11. วิเคราะห์การกระทำของ บุคคลที่เป็นแบบอย่างด้าน ศาสนสัมพันธ์และนำเสนอแนว ทางการปฏิบัติของตน	การกระทำของบุคคลที่เป็น แบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์	1. อธิบายพฤติกรรม/การ กระทำของบุคคลที่เป็น แบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์ 2. นำเสนอแนวทางการปฏิบัติ ตนที่เป็นพฤติกรรมด้านศาสน สัมพันธ์

ตาราง 2 มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และ
ธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร	ผู้เรียนทำอะไรได้
1. บำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสน สถานของศาสนาที่ตนนับถือ	การบำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสน สถานของศาสนาที่ตนนับถือ เป็น หน้าที่ของศาสนิกชนทุกคน	บำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสน สถานที่ตนนับถือ
2. อธิบายจริยวัตรของสาวก เพื่อเป็นแบบอย่างในการ ประพฤติปฏิบัติ และปฏิบัติตน	อธิบายจริยวัตรของสาวก เพื่อ เป็นแบบอย่างในการประพฤติ ปฏิบัติตาม	1. อธิบายจริยวัตรของสาวกที่ เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

ตาราง 2 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	ผู้เรียนรู้อะไร	ผู้เรียนทำอะไรได้
อย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือ		2. ปฏิบัติตนต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถืออย่างถูกต้องและเหมาะสม
3. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่างๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	การปฏิบัติตนที่ถูกต้องและเหมาะสม ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่างๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด
4. จัดพิธีกรรมและปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมได้อย่างถูกต้อง	การจัดพิธีกรรมและปฏิบัติตนอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา	1. จัดพิธีกรรมในศาสนพิธีทางศาสนาได้ถูกต้อง 2. ปฏิบัติตนในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาอย่างถูกต้อง
5. อธิบายประวัติความสำคัญ และปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	การปฏิบัติตนที่ถูกต้องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือเป็นการแสดงความกตัญญูต่อศาสนา	1. อธิบายประวัติและความสำคัญของวันสำคัญทางศาสนาที่ตนนับถือ 2. ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือ

1.4 หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พุทธศักราช 2554 โรงเรียนโพธิสารศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. คำอธิบายรายวิชา

คำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนา ส 21103 สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เวลา 30 ชั่วโมง/ภาค จำนวน 1 หน่วยกิต

ศึกษาและเป็นแนวทางในการปฏิบัติในเรื่อง อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือเข้าสู่ประเทศไทย วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือที่มีต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทย รวมทั้งการพัฒนาตนและครอบครัว วิเคราะห์พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ จนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด วิเคราะห์และประพจน์ตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด อธิบายพุทธคุณ และข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิต เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิต และเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติหรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นที่ทุกคนต้องศึกษาเรียนรู้ศาสนาอื่นๆ ปฏิบัติตนต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม วิเคราะห์การกระทำของบุคคลที่เป็นแบบอย่างด้านศาสนสัมพันธ์ และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติของตนเอง บำเพ็ญประโยชน์ต่อศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ อธิบายจริยวัตรของสาวกเพื่อเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ และปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมกับบุคคลต่างๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด จัดพิธีกรรม และปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมได้ถูกต้อง อธิบายประวัติความสำคัญ และปฏิบัติตนในวันสำคัญทางศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดได้ถูกต้อง

โดยการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมสู่การสร้างประสบการณ์ใหม่ การใช้ภาพ ข่าว หรือสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการสังเกต ตอบคำถามเชิงวิเคราะห์ และสรุปความรู้ที่ได้เป็นผังความคิด กระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย เพื่อร่วมกันหาแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสม ส่งเสริมการทำงานกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมนำไปสู่การยอมรับและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น สามารถเข้าใจและตระหนักถึงการปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ

2. การวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนโพธิสารศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตาราง 3 แสดงการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนโพธิสารศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ท้องถิ่น		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
ส 1.1 ม.1/1 อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือเข้าสู่ประเทศไทย	1. การสังคายนา 2. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย	1. อธิบายการสังคายนา 2. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิตสาธารณะ

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ท้องถิ่น		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
ส 1.1 ม.1/2 วิเคราะห์ ความสำคัญของของ พระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ที่มี ต่อสภาพแวดล้อมใน สังคมไทย รวมทั้งการ พัฒนาตนเองและ ครอบครัว	ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาต่อ สังคมไทยในฐานะเป็น ศาสนาประจำชาติ สถาบันหลักของ สังคมไทย สภาพแวดล้อมที่ กว้างขวางและ ครอบคลุมสังคมไทย การพัฒนาตนและ ครอบครัว	เห็นความสำคัญของ พระพุทธศาสนาต่อ สังคมไทยในฐานะ เป็นศาสนาประจำ ชาติ สถาบันหลักของ สังคมไทย สภาพแวดล้อมที่ กว้างขวางและ ครอบคลุมสังคมไทย การพัฒนาตนและ ครอบครัว	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการ ทำงาน 4. มีจิต สาธารณะ
ส 1.1 ม.1/3 วิเคราะห์ พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ จนถึงบำเพ็ญทุกรกิริยา หรือประวัติศาสดาที่ตน นับถือ	สรุปและวิเคราะห์พุทธ ประวัติ, การประสูติ, เทวทูต 4, การ แสวงหาความรู้, การ บำเพ็ญทุกรกิริยา	สรุปและวิเคราะห์ พุทธประวัติ, การ ประสูติเทวทูต 4, การแสวงหาความรู้, การบำเพ็ญทุกรกิริยา ได้	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการ ทำงาน 4. มีจิตสาธารณะ
ส 1.1 ม.1/4 วิเคราะห์ และประพจน์ตาม แบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติ พระสาวก ชาดก/เรื่อง เล่า และศาสนิกชน ตัวอย่าง	พุทธสาวก พุทธ สาวิกา ได้แก่ พระมหากัสสปะ, พระอุบาลี, อนาถบิณฑิกเศรษฐี, นางวิสาขา, ชาดก	อธิบายประวัติพุทธ สาวก, พุทธสาวิกา, และวิเคราะห์ข้อคิด ประวัติพุทธสาวก, พุทธสาวิกา ได้แก่	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการ ทำงาน

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ท้องถิ่น		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
ตามที่กำหนด	ได้แก่ อัมพชาดก, ติตติรชาดก	พระมหากัสสปะ, พระอุบาลี, อนาถปิณฑิกเศรษฐี, นางวิสาขา, ชาดก ได้แก่ อัมพชาดก, ติตติรชาดก	4. มีจิตสาธารณะ
ส 1.1 ม.1/5 อธิบาย พุทธคุณ และข้อธรรม สำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนา แก้ไขปัญหาของตนเอง และครอบครัว	1. พระรัตนตรัย ได้แก่ พุทธคุณ 9 2. อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์, ปัญหา) คือ ชั้น 5, ธาตุ 4, สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) คือ หลักกรรม, อบายมุข 6 นิโรธ (ภาวะหมดปัญหา, มีความสุข) คือ สุข 2 กายิกสุข, เจตสิกสุข คิหิสุข	1. อธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ พระรัตนตรัย ได้แก่ พุทธคุณ 9 2. อธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ (ความทุกข์, ปัญหา) คือ ชั้น 5, ธาตุ 4, สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) คือ หลักกรรม อบายมุข 6	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิตสาธารณะ

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ท้องถิ่น		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
	<p>มรรค (วิธีแก้ปัญหา) คือ ไตรสิกขา, กรรณฐาน 2, ปธาน 4, โภศล 3, มงคล 38 คือ ไม่คบคนพาล, คบบัณฑิต, บุชาผู้ควรบูชา, 3. พุทธศาสนสุภาษิต คือ</p> <p>- ยัม เว เสวติ ตาทิโส คบคนเช่นใดย่อมเป็นเช่นนั้น</p> <p>- อุตตนา โจทยตุตานัง จงเตือนตนด้วยตนเอง</p> <p>- นิสมม กรณัง เสยโย การใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำดีกว่า</p> <p>- ทูรวาสา สมราทุกุขา เหยาเรือนที่ปกครองไม่ดี นำทุกข์มาให้</p>	<p>นิโรธ (ภาวะหมดปัญหา, ความสุข) คือ สุข 2 กายิกสุข, เจตสิกสุข คิหิสุข</p> <p>มรรค (วิธีแก้ปัญหา) คือ ไตรสิกขา, กรรณฐาน 2, ปธาน 4, โภศล 3, มงคล 38 คือ ไม่คบคนพาล, คบบัณฑิต, บุชาผู้ควรบูชา</p> <p>3. อธิบายพุทธศาสนสุภาษิต คือ</p> <p>- ยัม เว เสวติ ตาทิโส คบคนเช่นใดย่อมเป็นเช่นนั้น</p> <p>- อุตตนา โจทยตุตานัง จงเตือนตนด้วยตนเอง</p> <p>- นิสมม กรณัง เสยโย การใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำดีกว่า</p> <p>- ทูรวาสา สมราทุกุขา เหยาเรือนที่ปกครองไม่ดี นำทุกข์มาให้</p>	

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ท้องถิ่น		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
ส 1.1 ม.1/6 เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิต เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	โยนิโสมนสิการ ได้แก่ - วิธีคิดคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม - วิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก	อธิบายวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ได้แก่ - วิธีคิดคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม - วิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก	1. รักชาติ ศาสนา กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิต สาธารณะ
ส 1.1 ม.1/7 สวดมนต์แผ่เมตตา บริหารจิต และเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	1. สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา 2. วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา การฝึกบริหารจิตและเจริญปัญญา การฝึกบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน เน้นอานาปานสติในชีวิตประจำวัน	1. ฝึกการสวดมนต์แปล และแผ่เมตตา 2. อธิบายวิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา การฝึกบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน เน้นอานาปานสติ 3. นำวิธีการบริหารจิตและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน	1. รักชาติ ศาสนา กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิต สาธารณะ

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ท้องถิ่น		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
	3. นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน		
ส 1.1 ม.1/7 สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิต และเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติ หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	1. สวดมนต์แปลและแผ่เมตตา 2. วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา การฝึกบริหารจัดการและเจริญปัญญาการฝึกบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน เน้นอานาปานสติ 3. นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ใน	1. ฝึกการสวดมนต์แปล และแผ่เมตตา 2. อธิบายวิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา การฝึกบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน เน้นอานาปานสติ 3. นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิตสาธารณะ

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ห้องถิ่น		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
ส 1.1 ม.1/8 วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	หลักธรรม (ตามสาระการเรียนรู้ (ส 1.1 ม.1/5)	อธิบายหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือในการดำรงชีวิตแบบพอเพียง และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิตสาธารณะ
ส 1.1 ม.1/9 วิเคราะห์เหตุผล ความจำเป็นที่ทุกคนต้องศึกษาเรียนรู้ศาสนาอื่นๆ	ศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ มีการประพฤติปฏิบัติตนและวิถีการดำเนินชีวิตแตกต่างกันตามหลักความเชื่อและคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ	อธิบายการประพฤติปฏิบัติตนและวิถีการดำเนินชีวิตแตกต่างกันตามหลักความเชื่อและคำสอนของศาสนา	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิตสาธารณะ
ส 1.1 ม.1/10 ปฏิบัติตนต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม	การปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ	ศึกษาและปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อศาสนิกชนอื่นในสถานการณ์ต่างๆ	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิตสาธารณะ

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ท้องถิ่น		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
ส 1.1 ม.1/11 วิเคราะห์ การกระทำของบุคคลที่ เป็นแบบอย่างด้านศาสน สัมพันธ์ และนำเสนอแนว ทางการปฏิบัติของตนเอง	ตัวอย่างของบุคคล ในท้องถิ่นหรือ ประเทศที่ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างด้าน ศาสนสัมพันธ์หรือมี ผลงานด้านศาสน สัมพันธ์	ศึกษาและวิเคราะห์ ตัวอย่างบุคคลใน ท้องถิ่นหรือประเทศที่ ปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างด้านศาสน สัมพันธ์หรือมีผลงาน ด้านศาสนสัมพันธ์	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการ ทำงาน 4. มีจิต สาธารณะ
ส 1.2 ม.1/1 บำเพ็ญ ประโยชน์ต่อศาสนสถาน ของศาสนาที่ตนนับถือ	การบำเพ็ญ ประโยชน์และการ บำรุงรักษาวัด	อธิบายการบำเพ็ญ ประโยชน์และการ บำรุงรักษาวัด	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. มีจิตสาธารณะ
ส 1.2 ม.1/2 อธิบายจริย วัตรของสาวกเพื่อเป็น แบบอย่างในการประพฤติ ปฏิบัติ และปฏิบัติตน อย่างเหมาะสมต่อสาวก ของศาสนาที่ตนนับถือ	1. วิถีชีวิตของ พระภิกษุ 2. บทบาทของ พระภิกษุในการเผย แผ่พระพุทธศาสนา เช่น แสดงธรรม การปาฐกถาธรรม การประพฤติตนให้ เป็นแบบอย่าง	1. อธิบายวิถีชีวิตของ พระภิกษุ 2. อธิบายบทบาท ของพระภิกษุในการ เผยแผ่ พระพุทธศาสนา เช่น แสดงธรรม การ ปาฐกถาธรรม การ ประพฤติตนให้เป็น แบบอย่าง 3. อธิบายการเข้าพบ พระภิกษุ	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการ ทำงาน 4. มีจิต สาธารณะ

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ห้องเรียน		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
	3. การแสดงความเคารพ การประนมมือ การไหว้ การกราบ การเคารพพระรัตนตรัย การฟังเจริญพระพุทธมนต์ การฟังสวดพระอภิธรรม การฟังพระธรรมเทศนา	4. อธิบายการแสดง ความเคารพ การประนมมือ การไหว้ การกราบ การเคารพพระรัตนตรัย การฟังเจริญพระพุทธมนต์ การฟังสวดพระอภิธรรม การฟังพระธรรมเทศนา	
ส 1.2 ม.1/3 ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่างๆ ตามหลักศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อเพื่อนตามหลักพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	อธิบายการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อเพื่อนตามหลักพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิตสาธารณะ
ส 1.2 ม.1/4 จัดพิธีกรรมและปฏิบัติตนในศาสนพิธีพิธีกรรมได้ถูกต้อง	1. การจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบหมู่ 4, หมู่ 5, หมู่ 7, หมู่ 9 2. การจัดรูปเทียนการจัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา 3. คำอาราธนาต่างๆ	1. ศึกษาวิธีการจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบหมู่ 4, หมู่ 5, หมู่ 7, หมู่ 9 2. ศึกษาการจัดรูปเทียน การจัดเครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา 3. ศึกษาคำอาราธนาต่างๆ	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการทำงาน 4. มีจิตสาธารณะ

ตาราง 3 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	การวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา / ท้องถิ่น		
	สาระการเรียนรู้	ทักษะกระบวนการ	คุณลักษณะ
ส 1.2 ม.1/5 อธิบายประวัติ ความสำคัญ และปฏิบัติ ตนในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดให้ถูกต้อง	1. ประวัติและ ความสำคัญของวัน ธรรมสวนะ, วันเข้าพรรษา, วันออกพรรษาและ วันตักบาตรเทโว โรหณะ 2. ระเบียบพิธี พิธี เวียนเทียน การ ปฏิบัติตนใน วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา, วันอาสาฬหบูชา, วันธรรมสวนะและ เทศกาลสำคัญ	1. อธิบายประวัติ และความสำคัญของ วันธรรมสวนะ, วันเข้าพรรษา, วันออกพรรษาและวัน ตักบาตรเทโวโรหณะ 2. อธิบายระเบียบพิธี พิธีเวียนเทียน การ ปฏิบัติตนใน วันมาฆบูชา, วันวิสาขบูชา, วันอัฐมีบูชา, วันอาสาฬหบูชา, วันธรรมสวนะและ เทศกาลสำคัญ	1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2. ใฝ่เรียนรู้ 3. มุ่งมั่นในการ ทำงาน 4. มีจิต สาธารณะ

1.5 โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนโพธิสารศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 เวลาเรียน 20 ชั่วโมง

ตาราง 4 โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนโพธิสารศึกษา

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน (100)
1	พระพุทธ	ส 1.1 ม.1/1 ส 1.1 ม.1/2 ส 1.1 ม.1/3 ส 1.1 ม.1/4	1. การสังคายนา 2. การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เข้าสู่ประเทศไทย 3. ความสำคัญ ของ พระพุทธศาสนาต่อ สังคมไทย 4. พุทธประวัติ 5. ชาดก	12	15
2	พระธรรม	ส 1.1 ม.1/5 ส 1.1 ม.1/8	1. หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา 2. พุทธศาสน สุภาสิต	8	10

1.6 การวัดและประเมินผล

1.6.1 การวัด (Measurement)

ความหมาย

ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการวัดและการวัดผล บางคนเข้าใจว่า 2 คำนี้เป็นคำเดียวกัน มีความหมายเหมือนกัน เพราะมาจากภาษาอังกฤษคำเดียวกันคือ measurement แต่ในภาษาไทย 2 คำนี้มีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อย ดังนี้

การวัด เป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์แทนปริมาณหรือคุณภาพของคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัด

การวัดผล เป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์แทนปริมาณหรือคุณภาพของคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัด โดยสิ่งที่ต้องการวัดนั้นเป็นผลมาจากการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน เช่น การวัดผลการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องการวัดคือ ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียน

ไวร์สม่า และเจอร์ส (Wiersma and Jurs : p. 1990 อ้างอิงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2546 : หน้า 1) สรุปว่า การวัด หมายถึง การคำนวณค่าเป็นตัวเลขให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยใช้กฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ค่าที่เป็นตัวเลขนั้นมีความหมายในเชิงประปรมาณเพื่อแทนคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัด ผลจากการวัดได้เป็น ค่าสังเกต (observed value) หรือค่าการวัด (measure)

ทิวต์ธ มณีโชติ (2549 : หน้า 2) สรุปว่า การวัด หมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์แทนปริมาณหรือคุณภาพของคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัด โดยสิ่งที่ต้องการวัดนั้นเป็นผลมาจากการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน เช่น การวัดผลการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องการวัดคือ ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียน

วรรณดี แสงประทีปทอง (2556 : หน้า 5) สรุปว่า การวัด หมายถึง การกำหนดค่าเป็นตัวเลขให้กับสิ่งที่ต้องการวัดโดยใช้กฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น เช่น การวัดความสูง น้ำหนัก ความรู้ ความสนใจ ระยะทาง เวลา อุณหภูมิ องค์ประกอบของการวัดประกอบด้วย 1) สิ่งที่ต้องการวัด 2) กฎเกณฑ์การวัด สิ่งที่ต้องการวัด หมายถึง คุณลักษณะ (characteristics) หรือคุณสมบัติ (properties) ของสิ่งที่ต้องการวัด เราจะไม่วัดคนแต่จะวัดความรู้ ความสามารถ หรือความสนใจของคน ในทำนองเดียวกันเราจะไม่วัดอากาศแต่จะวัดอุณหภูมิของอากาศ สำหรับกฎเกณฑ์การ

วัดเป็นสิ่งที่ผู้วัดกำหนดขึ้น เช่น การวัดความรู้ ผู้ถูกวัดจะได้ความรู้ 1 คะแนน ถ้าตอบข้อสอบถูก 1 ข้อ เป็นต้น โดยในการวัดจะสร้างเครื่องมือเพื่อใช้วัดตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด

สรุปว่า การวัด หมายถึง การกำหนดค่าเป็นตัวเลขให้กับตัวเลขให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งที่ต้องการวัด โดยใช้กฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ค่าที่เป็นตัวเลขนั้นมีความหมายเชิงปริมาณเพื่อแทนคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัด

องค์ประกอบของการวัด

องค์ประกอบของการวัดประกอบด้วย สิ่งที่ต้องการวัด เครื่องมือวัด และผลของการวัด ที่สำคัญที่สุด คือ เครื่องมือวัด เครื่องมือที่มีคุณภาพจะให้ผลการวัดที่เที่ยงตรงและแม่นยำ ประเภทของสิ่งที่ต้องการวัด

สิ่งที่ต้องการวัดแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. สิ่งที่เป็นรูปธรรม คือ คน สัตว์ หรือสิ่งของ ที่จับต้องได้ มีรูปทรง การวัดสิ่งที่เป็นรูปธรรมนี้เป็นการวัดทางกายภาพ (physical) คุณลักษณะที่จะวัดสามารถกำหนดได้ชัดเจน เช่น น้ำหนัก ความสูง ความยาว เครื่องมือวัดคุณลักษณะเหล่านี้ให้ผลการวัดที่เที่ยงตรงและแม่นยำสูง วัดได้ครบถ้วน สมบูรณ์ และเชื่อถือได้ถ้วน ตัวอย่างเครื่องมือวัด เช่น เครื่องชั่ง ไม้บรรทัด สายวัด เป็นต้น การวัดลักษณะนี้เป็นการวัดทางตรง ตัวเลขที่ได้จากการวัดแทนปริมาณคุณลักษณะที่ต้องการวัดทั้งหมด เช่นหนัก 10 กิโลกรัม สูง 172 เซนติเมตร ยาว 3.5 เมตร ตัวเลข 10 172 และ 3.5 แทนน้ำหนัก ความสูง และความยาวทั้งหมด เช่น 10 แทนน้ำหนักทั้งหมด ถ้าไม่มีคุณลักษณะดังกล่าว เช่นหนัก 0 หน่วย ก็คือ ไม่มีน้ำหนักเลย ตัวเลข 0 นี้เป็นศูนย์แท้ (absolute zero)

2. สิ่งที่เป็นนามธรรม คือ สิ่งที่ไม่มีความจับต้องไม่ได้ เป็นการวัดพฤติกรรมและสังคมศาสตร์ (behavioral and social science) คุณลักษณะที่จะวัดกำหนดได้ไม่ชัดเจน เช่น การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (achievement) วัดเจตคติ (attitude) วัดความถนัด (aptitude) วัดบุคลิกภาพ (personality) เป็นต้น เครื่องมือวัดด้านนี้มีคุณภาพด้อยกว่าเครื่องมือวัดสิ่งที่เป็นรูปธรรม คือ ให้ผลการวัดที่เที่ยงตรงและแม่นยำน้อยกว่า ลักษณะการวัด เป็นการวัดทางอ้อม วัดได้ไม่สมบูรณ์ ไม่ละเอียดถี่ถ้วนและมีความผิดพลาด ตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่ได้จากการวัดเป็นค่าโดยประมาณ ไม่สามารถแทนปริมาณหรือคุณภาพของคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้ทั้งหมด เช่น การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของผู้เรียนคนหนึ่งได้ 15 คะแนน ตัวเลข 15 ไม่ได้แทนปริมาณความรู้ความสามารถทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนคนนี้ทั้งหมด แม้แต่

ผู้เรียนที่สอบได้คะแนนเต็ม ไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนคนนั้นมีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าวสมบูรณ์เต็มตามกรอบของหลักสูตร ในทางตรงกันข้ามนักเรียนที่ได้ 0 คะแนน ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนคนนั้นไม่มีความรู้ความสามารถในคุณลักษณะดังกล่าว เพียงแต่ตอบคำถามผิดหรือเครื่องมือวัดไม่ตรงกับความรู้ความสามารถที่ผู้เรียนคนนั้นมีเลข 0 นี้ เป็นศูนย์เทียม

ลักษณะการวัดทางการศึกษา

การวัดทางการศึกษาเป็นการวัดคุณลักษณะที่เป็นนามธรรม มีลักษณะการวัด ดังนี้

1. เป็นการวัดทางอ้อม คือ ไม่สามารถวัดคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้โดยตรง ต้องนิยามคุณลักษณะดังกล่าวให้เป็นพฤติกรรมที่วัดได้ก่อน จากนั้นจึงวัดตามพฤติกรรมที่นิยาม เช่น การวัดความรับผิดชอบของผู้เรียน ต้องให้นิยามคุณลักษณะความรับผิดชอบเป็นพฤติกรรมที่วัดได้ โดยอาจจะแยกเป็นพฤติกรรมย่อย เช่น ไม่มาโรงเรียนสาย ทำงานทุกงานที่ได้รับมอบหมาย นำวัสดุอุปกรณ์การเรียนที่ผู้สอนสั่งมาครบทุกครั้ง ส่งงานหรือการบ้านตามเวลาที่กำหนด เป็นต้น

2. วัดได้ไม่สมบูรณ์ การวัดทางการศึกษาไม่สามารถทำการวัดคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้ครบถ้วนสมบูรณ์ วัดได้เพียงบางส่วน หรือวัดได้เฉพาะตัวแทนของคุณลักษณะทั้งหมด เช่น การวัดความสามารถการอ่านคำของผู้เรียน ผู้วัดไม่สามารถนำคำทุกคำมาทำการทดสอบผู้เรียน ทำได้เพียงนำคำส่วนหนึ่งที่คิดว่าเป็นตัวแทนของคำทั้งหมดมาทำการวัด เป็นต้น

3. มีความผิดพลาด สืบเนื่องจากการที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง และการนิยามสิ่งที่ต้องการวัดก็ไม่สามารถนิยามให้เป็นพฤติกรรมที่วัดได้ทั้งหมด จึงวัดได้ไม่สมบูรณ์ ตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่ได้จากการวัดเป็นการประมาณคุณลักษณะที่ต้องการวัด ซึ่งในความเป็นจริงคุณลักษณะดังกล่าวอาจจะมีมากหรือน้อยกว่า ผลการวัดจึงมีความผิดพลาดของการวัด หรือคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง การวัดที่ดีจะต้องให้เกิดการผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด

4. อยู่ในรูปความสัมพันธ์ การที่จะรู้ความหมายของตัวเลขที่วัดได้ ต้องนำตัวเลขดังกล่าวไปเทียบกับเกณฑ์หรือเทียบกับคนอื่น เช่น นำคะแนนที่ผู้เรียนสอบได้เทียบกับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม เทียบกับคะแนนของเพื่อนที่สอบพร้อมกัน หรือเทียบกับคะแนนของตัวเองกับการสอบครั้งก่อนๆ ถ้าคะแนนสูงกว่าเพื่อน แสดงว่ามีความสามารถในเรื่องที่วัดมากกว่าเพื่อนคนนั้น หรือถ้ามีคะแนนสูงกว่าคะแนนที่ตนเองเคยสอบผ่านมา แสดงว่ามีพัฒนาการขึ้น เป็นต้น

หลักการวัดทางการศึกษา

การวัดทางการศึกษา มีหลักการเบื้องต้น ดังนี้

1. นิยามสิ่งที่ต้องการวัดให้ชัดเจน ดังที่กล่าวไว้ในลักษณะการวัดว่า การวัดทางการศึกษาเป็นการวัดทางอ้อม การที่จะวัดให้มีคุณภาพต้องนิยามคุณลักษณะที่ต้องการวัดให้ตรงและชัดเจน การนิยามนี้ มีความสำคัญมาก ถ้านิยามไม่ตรงหรือไม่ถูกต้อง เครื่องมือวัดที่สร้างตามนิยามก็ไม่มีคุณภาพ ผลการวัดก็ผิดพลาด คือ วัดได้ไม่ตรงกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด

2. ใช้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพ หัวใจสำคัญของการวัด คือ สามารถวัดคุณลักษณะได้ตรงตามที่ต้องการวัดและวัดได้แม่นยำ โดยใช้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพ คุณภาพของเครื่องมือมีหลายประการ ที่สำคัญคือ มีความตรง (validity) คือวัดได้ตรงกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด และมีความเที่ยง (reliability) คือวัดได้คงที่ คือวัดได้กี่ครั้งก็ให้ผลการวัดที่ไม่เปลี่ยนแปลง

3. กำหนดเงื่อนไขของการวัดให้ชัดเจน คือกำหนดให้แน่นอนว่าจะทำการวัดอะไร วัดอย่างไร กำหนดตัวเลขและสัญลักษณ์อย่างไร

ขั้นตอนการวัดทางการศึกษา

1. ระบุจุดประสงค์และขอบเขตของการวัด ว่าวัดอะไร วัดใคร
2. นิยามคุณลักษณะที่ต้องการวัดให้เป็นพฤติกรรมที่วัดได้
3. กำหนดวิธีการวัดและเครื่องมือวัด
4. จัดหาหรือสร้างเครื่องมือวัด กรณีสร้างเครื่องมือใหม่ดำเนินการตาม

ขั้นตอน ดังนี้

4.1 สร้างข้อคำถาม เงื่อนไข สถานการณ์ หรือสิ่งเร้า ที่จะกระตุ้นให้ผู้ถูกวัดแสดงพฤติกรรมตอบสนองออกมาเพื่อทำการวัด โดยข้อคำถาม เงื่อนไข สถานการณ์ หรือสิ่งเร้าดังกล่าวต้องตรงและครอบคลุมคุณลักษณะที่นิยามไว้

4.2 พิจารณาข้อคำถาม เงื่อนไข สถานการณ์ หรือสิ่งเร้า โดยอาจให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาและทางด้านวัดผลช่วยพิจารณา

4.3 ทดลองใช้เครื่องมือ กับกลุ่มที่เทียบเคียงกับกลุ่มที่ต้องการวัด

4.4 หาคุณภาพของเครื่องมือ มีคุณภาพรายข้อและคุณภาพ เครื่องมือ

ทั้งฉบับ

4.5 จัดทำคู่มือวัดและการแปลความหมาย

4.6 จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

5. ดำเนินการวัดตามวิธีการที่กำหนด
6. ตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการวัด
7. แปลความหมายผลการวัดและนำผลการวัดไปใช้

1.6.2 การประเมิน (Evaluation or Assessment or Appraisal)

ความหมาย

การประเมินและการประเมินผล มีความหมายทำนองเดียวกับ การวัดและการวัดผล ดังนี้

การประเมิน เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการวัด คือ นำตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่ได้จากการวัดมาตีค่าอย่างมีเหตุผล โดยเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ เช่น โรงเรียนกำหนดคะแนนที่น่าพอใจของวิชาคณิตศาสตร์ไว้ที่ร้อยละ 60 ผู้เรียนที่สอบได้คะแนนตั้งแต่ 60 % ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์ที่น่าพอใจ หรืออาจจะกำหนดเกณฑ์ไว้หลายระดับ เช่น ได้คะแนนไม่ถึงร้อยละ 40 อยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง ร้อยละ 40-59 อยู่ในเกณฑ์พอใช้ ร้อยละ 60-79 อยู่ในเกณฑ์ดี และร้อยละ 80 ขึ้นไป อยู่ในเกณฑ์ดีมาก เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ เรียกว่าเป็นการประเมิน

การประเมินผล มีความหมายเช่นเดียวกับการประเมิน แต่เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการวัดผล

สำหรับภาษาอังกฤษมีหลายคำ ที่ใช้มากมี 2 คำ คือ evaluation และ assessment 2 คำนี้มีความหมายต่างกัน คือ

evaluation เป็นการประเมินตัดสิน มีการกำหนดเกณฑ์ชัดเจน (absolute criteria) เช่น ได้คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป ตัดสินว่าอยู่ในระดับดี ได้คะแนนร้อยละ 60 – 79 ตัดสินว่าอยู่ในระดับพอใช้ ได้คะแนนไม่ถึงร้อยละ 60 ตัดสินว่าอยู่ในระดับควรปรับปรุง evaluation จะใช้กับการประเมินการดำเนินงานทั่ว ๆ ไป เช่น การประเมินโครงการ (Project Evaluation) การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation)

assessment เป็นการประเมินเชิงเปรียบเทียบ ใช้เกณฑ์เชิงสัมพัทธ์ (relative criteria) เช่น เทียบกับผลการประเมินครั้งก่อน เทียบกับเพื่อนหรือกลุ่มใกล้เคียงกัน assessment มักใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การประเมินตนเอง (Self-Assessment)

ศิริชัย กาญจนวาสี (2545 : หน้า 21-22) สรุปว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการศึกษาสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย (Research oriented) เป็นการตรวจสอบการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ช่วยเสนอสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจและเป็นการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน

อัลคิน (Alkin 1969 : p. 107) สรุปว่า การประเมิน เป็นกระบวนการรวบรวมคัดเลือกข้อมูลสารสนเทศที่เหมาะสมมาวิเคราะห์แล้วจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจไว้พิจารณาตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

ครอนบาค (Cronbach 1970 : p.672) สรุปว่า การประเมินเป็นกระบวนการที่มีระบบในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของโครงการ

สรุปว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศที่เหมาะสมและนำมาวิเคราะห์ตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการนำผลการวัดเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และสามารถนำผลประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน

ลักษณะการประเมินทางการศึกษา

การประเมินทางการศึกษามีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งควรทำการประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นการประเมินคุณลักษณะหรือพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าบรรลุตามจุดประสงค์หรือไม่
3. เป็นการประเมินในภาพรวมทั้งหมดของผู้เรียน โดยการรวบรวมข้อมูลและประมวลจากตัวเลขจากการวัดหลายวิธีและหลายแหล่ง
4. เป็นกระบวนการเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายกลุ่ม ทั้งผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และอาจรวมถึงคณะกรรมการต่างๆ ของโรงเรียน

หลักการประเมินทางการศึกษา

หลักการประเมินทางการศึกษาโดยทั่วไปมีดังนี้

1. ขอบเขตการประเมินต้องตรงและครอบคลุมหลักสูตร
2. ใช้ข้อมูลจากผลการวัดที่ครอบคลุม จากการวัดหลายแหล่ง หลายวิธี

3. เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินผลการประเมินมีความชัดเจน เป็นไปได้ มีความยุติธรรม ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นตอนในการประเมินทางการศึกษา

การประเมินทางการศึกษามีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์การประเมิน โดยให้สอดคล้องและครอบคลุมจุดประสงค์ของหลักสูตร

2. กำหนดเกณฑ์เพื่อตีค่าข้อมูลที่ได้จากการวัด

3. รวบรวมข้อมูลจากการวัดหลายๆ แหล่ง

4. ประมวลและผสมผสานข้อมูลต่างๆ ของทุกรายการที่วัดได้

5. วินิจฉัยชี้แจงและตัดสินโดยเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ประเภทของการประเมินทางการศึกษา

การประเมินแบ่งได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง ดังนี้

1. แบ่งตามจุดประสงค์ของการประเมิน

การแบ่งตามจุดประสงค์ของการประเมิน แบ่งได้ดังนี้

1.1 การประเมินก่อนเรียน หรือก่อนการจัดการเรียนรู้ หรือการประเมินพื้นฐาน (Basic Evaluation) เป็นการประเมินก่อนเริ่มต้นการเรียนการสอนของแต่ละบทเรียนหรือแต่ละหน่วย แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1.1.2 การประเมินเพื่อวินิจฉัย (Diagnostic Evaluation) เป็นการประเมินก่อนการเรียนการสอนอีกเช่นกัน แต่เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาแยกแยะว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในสาระที่จะเรียนรู้มากน้อยเพียงใด มีพื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนในเรื่องที่จะสอนหรือไม่ จุดใดสมบูรณ์แล้ว จุดใดยังบกพร่องอยู่ จำเป็นต้องได้รับการสอนเสริมให้มีพื้นฐานที่เพียงพอเสียก่อนจึงจะเริ่มต้นสอนเนื้อหาในหน่วยการเรียนต่อไป และจากพื้นฐานที่ผู้เรียนมีอยู่ควรใช้รูปแบบการเรียนการสอนอย่างไร ทั้งการประเมินเพื่อจัดตำแหน่งและการประเมินเพื่อวินิจฉัยมีจุดประสงค์เหมือนกันคือเพื่อทราบพื้นฐานความรู้ความสามารถของผู้เรียนก่อนที่จะจัดการเรียนรู้หรือการเรียนการสอนในสาระการเรียนรู้นั้นๆ แต่การประเมิน 2 ประเภทดังกล่าวมีความแตกต่างกัน คือ การประเมินเพื่อจัดตำแหน่ง เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาในภาพรวม ใช้เครื่องมือไม่ละเอียดหรือจำนวนข้อคำถามไม่มาก แต่การประเมินเพื่อวินิจฉัยเป็นการประเมินเพื่อพัฒนาอย่าง

ละเอียด แยกแยะเนื้อหาเป็นตอนๆ เพื่อพิจารณาว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานของเนื้อหาแต่ละตอน มากน้อยเพียงใด จุดใดบกพร่องบ้าง ดังนั้นจำนวนข้อคำถามมีมากกว่า

1.2 การประเมินเพื่อพัฒนา หรือการประเมินย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ การประเมินประเภทนี้ใช้ระหว่างการจัดการเรียนการสอน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ หากผู้เรียน ไม่ผ่านจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้สอนก็จะหาวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผลการประเมินยังเป็นการตรวจสอบครูผู้สอนเองว่าเป็นอย่างไร แผนการเรียนรู้รายครั้งที่เตรียมมา ดีหรือไม่ ควรปรับปรุงอย่างไร กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างไร มีจุดใดบกพร่องที่ต้อง ปรับปรุงแก้ไขต่อไป

การประเมินประเภทนี้ นอกจากจะใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการ เรียนการสอนแล้ว ผลการประเมินยังใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย กล่าวคือ หากพบว่าเนื้อหาสาระใดที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ไม่เป็นไปตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โดยที่ผู้สอน ได้พยายามปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่กับผู้เรียนหลายกลุ่มแล้วยังได้ผลเป็นอย่ างเดิม แสดงว่าผลการเรียนรู้ที่คาดหวังนั้นสูงเกินไปหรือไม่เหมาะกับผู้เรียนในชั้นเรียนระดับนี้ หรือ เนื้อหาอาจจะยากหรือซับซ้อนเกินไปที่จะบรรจุในหลักสูตรระดับนี้ ควรบรรจุในชั้นเรียนที่สูงขึ้น จะ เห็นว่าผลจากการประเมินจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้วย

1.3 การประเมินเพื่อตัดสินหรือการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตัดสินผลการจัดการเรียนรู้ เป็นการประเมินหลังจากผู้เรียนได้ เรียนไปแล้ว อาจเป็นการประเมินหลังจบหน่วยการเรียนรู้หน่วยใดหน่วยหนึ่ง หรือหลายหน่วย รวมทั้งการประเมินปลายภาคเรียนหรือปลายปี ผลจากการประเมินประเภทนี้ใช้ในการตัดสินผล การจัดการเรียนการสอน หรือตัดสินใจว่าผู้เรียนคนใดควรจะได้รับระดับคะแนนใด

2. แบ่งตามการอ้างอิง

การแบ่งประเภทของการประเมินตามการอ้างอิงหรือตามระบบของการวัด
ดังนี้

2.1 การประเมินแบบอิงตน (Self-referenced Evaluation) เป็นการ ประเมินเพื่อนำผลจากการเรียนรู้มาเปรียบเทียบกับความสามารถของตนเอง เป็นการประเมินเพื่อ ปรับปรุงตนเอง (Self-Assessment) เช่น ประเมินโดยการเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียน

กับทดสอบหลังเรียนของตนเอง การประเมินแบบนี้ ควรจะใช้แบบทดสอบคู่ขนานหรือแบบทดสอบเทียบเคียง (Equivalence Test) เพื่อเปรียบเทียบกันได้

2.2 การประเมินแบบอิงกลุ่ม (Norm-referenced Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาว่าผู้ได้รับการประเมินแต่ละคนมีความสามารถมากน้อยเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ถูกวัดด้วยแบบทดสอบฉบับเดียวกัน การประเมินประเภทนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของกลุ่มเป็นสำคัญ นิยมใช้ในการจัดตำแหน่งผู้ถูกประเมิน หรือใช้เพื่อคัดเลือกผู้เข้าศึกษาต่อ

2.3 การประเมินแบบอิงเกณฑ์ (Criterion-referenced Evaluation) เป็นการนำผลการสอบที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ความสำคัญอยู่ที่เกณฑ์ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความสามารถของกลุ่ม ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้

3. แบ่งตามผู้ประเมิน

การแบ่งประเภทของการประเมินตามกลุ่มผู้ประเมิน (Evaluator) แบ่งออกเป็น

3.1 การประเมินตนเอง (Self-Assessment) หรือการประเมินภายใน (Internal Evaluation) เป็นการประเมินลักษณะเดียวกับการประเมินแบบอิงตน คือ เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาหรือปรับปรุงตนเอง การประเมินประเภทนี้สามารถประเมินได้ทุกกลุ่ม ผู้เรียนประเมินตนเองเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ของตนเอง ผู้สอนประเมินเพื่อปรับปรุงการสอนของตนเอง นอกจากประเมินเพื่อพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนแล้ว สามารถประเมินเพื่อพัฒนาปรับปรุงได้ทุกเรื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาประเมินเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยอาจจะประเมินด้วยตนเอง หรือมีคณะประเมินของสถานศึกษา เรียกว่า การประเมินภายใน (Internal Evaluation) หรือการศึกษาตนเอง (Self Study) โดยอาจจะประเมินโดยรวม หรือแบ่งประเมินเป็นส่วนๆ เป็นด้านๆ ลักษณะการประเมินอาจจะมีคณะเดียวประเมินทุกส่วน หรือจะให้แต่ละส่วนประเมินตนเองหรือภายในส่วนของตนเอง เช่น แต่ละระดับชั้นเรียน แต่ละหมวดวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้แต่ละฝ่าย อาทิ ฝ่ายปกครอง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายอาคารสถานที่ เป็นต้น เพื่อให้แต่ละส่วนมีการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของตนเอง และอาจจะรวบรวมผลการประเมินแต่ละส่วนเพื่อจัดทำเป็นรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self Study Report : SSR หรือ Self Assessment Report : SAR)

3.2 การประเมินโดยผู้อื่นหรือการประเมินภายนอก (External Evaluation) สืบเนื่องจากการประเมินตนเองหรือการประเมินภายในซึ่งมีความสำคัญมากในการพัฒนาปรับปรุง แต่การประเมินภายในมีจุดอ่อนคือความน่าเชื่อถือ โดยบุคคลภายนอกมักคิดว่าการประเมินภายในนั้นมีความลำเอียง ผู้ประเมินตนเองมักจะเข้าข้างตนเอง ดังนั้นจึงมีการประเมินโดยผู้อื่นหรือประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก เพื่อยืนยันการประเมินภายใน และอาจจะมีจุดอ่อนหรือจุดที่ควรได้รับการพัฒนายิ่งขึ้นในทรรศนะของผู้ประเมินในฐานะที่มีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี การประเมินภายนอกก็มีจุดบกพร่องในเรื่องการรู้รายละเอียดและถูกต้องของสิ่งที่ประเมินและจุดบกพร่องอีกประการหนึ่งคือเจตคติของผู้ถูกประเมิน ถ้ารู้สึกว่าคุณจับผิดก็จะต่อต้าน ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ยอมรับผลการประเมิน ทำให้การประเมินดำเนินไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นการประเมินภายนอกควรมาจากความต้องการของผู้ถูกประเมิน เช่น ผู้สอนให้ ผู้เรียน ผู้ปกครอง หรือเพื่อนครูประเมินการสอนของตนเอง สถานศึกษาให้ผู้ปกครองหรือนักประเมินมืออาชีพ (ภายนอก) ประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการพิจารณาว่าผู้เรียนเกิดคุณภาพการเรียนรู้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้

จากประเภทของการประเมินโดยเฉพาะการแบ่งประเภทโดยใช้จุดประสงค์ของการประเมินเป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภท จะเห็นว่า การวัดและประเมินผลการเรียนนอกจากจะมีประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียนแล้ว ยังสะท้อนถึงประสิทธิภาพการการสอนของผู้สอน และเป็นข้อมูลสำคัญที่สะท้อนคุณภาพการดำเนินงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษาด้วย ดังนั้นผู้สอนและสถานศึกษาต้องมีข้อมูลผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งจากการประเมินในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษาและระดับอื่นที่สูงขึ้น ประโยชน์ของการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้จำแนกเป็นด้านๆ ดังนี้

1. ด้านการจัดการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้หรือการจัดการเรียนการสอนดังนี้

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ (Teaching Innovation) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่มี

1.1 เพื่อจัดตำแหน่ง (Placement) ผลจากการวัดบอกได้ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับใดของกลุ่มหรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วอยู่ในระดับใด การวัดและประเมินเพื่อจัดตำแหน่งนี้ มักใช้ในวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

1.1.1 เพื่อคัดเลือก (Selection) เป็นการนำผลการวัดเพื่อคัดเลือกเพื่อเข้าเรียน เข้าร่วมกิจกรรม-โครงการ หรือเป็นตัวแทน (เช่นของชั้นเรียนหรือสถานศึกษา) เพื่อการทำกิจกรรม หรือการให้ทุนผล การวัดและประเมินผลลักษณะนี้คำนึงถึงการจัดอันดับที่เป็นสำคัญ

1.1.2 เพื่อแยกประเภท (Classification) เป็นการนำผลการวัดและประเมินเพื่อแบ่งกลุ่มผู้เรียน เช่น แบ่งเป็นกลุ่มอ่อน ปานกลาง และเก่ง แบ่งกลุ่มผ่าน-ไม่ผ่านเกณฑ์ หรือตัดสินได้-ตก เป็นต้น เป็นการวัดและประเมินที่ยึดเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มเป็นสำคัญ

1.2 เพื่อวินิจฉัย (Diagnostic) เป็นการนำผลการวัดและประเมินเพื่อค้นหาจุดเด่น-จุดด้อยของผู้เรียนว่ามีปัญหาในเรื่องใด จุดใด มากน้อยแค่ไหน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ การวางแผนการจัดการเรียนรู้และการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เครื่องมือที่ใช้วัดเพื่อการวินิจฉัย เรียกว่า แบบทดสอบวินิจฉัย (Diagnostic Test) หรือแบบทดสอบวินิจฉัยการเรียน ประโยชน์ของการวัดและประเมินประเภทนี้นำไปใช้ในวัตถุประสงค์ 2 ประการดังนี้

1.2.1 เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลการวัดผู้เรียนด้วยแบบทดสอบวินิจฉัยการเรียนจะทำให้ทราบว่าผู้เรียนมีจุดบกพร่องจุดใด มากน้อยเพียงใด ซึ่งผู้สอนสามารถแก้ไขปรับปรุงโดยการสอนซ่อมเสริม (Remedial Teaching) ได้ตรงจุด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้

1.2.2 เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ผลการวัดด้วยแบบทดสอบวินิจฉัยการเรียน นอกจากจะช่วยให้เห็นว่าผู้เรียนมีจุดบกพร่องเรื่องใดแล้ว ยังช่วยให้เห็นจุดบกพร่องของกระบวนการจัดการเรียนรู้อีกด้วย เช่น ผู้เรียนส่วนใหญ่มีจุดบกพร่องจุดเดียวกัน ผู้สอนต้องทบทวนว่าอาจจะเป็นเพราะวิธีการจัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสมต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

1.3 เพื่อตรวจสอบและปรับปรุง การประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้เทียบกับจุดประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ผลจากการประเมินใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยอาจจะปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการสอน (Teaching Method) ปรับเปลี่ยนสื่อการสอน (Teaching Media) ใช้

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ (Teaching Innovation) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

1.4 เพื่อการเปรียบเทียบ (Assessment) เป็นการใช้ผลการวัดและประเมินเปรียบเทียบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการจากเดิมเพียงใด และอยู่ในระดับที่พึงพอใจหรือไม่

1.5 เพื่อการตัดสิน การประเมินเพื่อการตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นการประเมินรวม (Summative Evaluation) คือใช้ข้อมูลที่ได้จากการวัดเทียบกับเกณฑ์เพื่อตัดสินผลการเรียนว่าผ่าน-ไม่ผ่าน หรือให้ระดับคะแนน

2. ด้านการแนะแนว

ผลจากการวัดและประเมินผู้เรียน ช่วยให้ทราบว่าผู้เรียนมีปัญหาและข้อบกพร่องในเรื่องใด มากน้อยเพียงใด ซึ่งสามารถแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียนให้แก่ปัญหา มีการปรับตัวได้ถูกต้องตรงประเด็น นอกจากนี้ผลการวัดและประเมินยังบ่งบอกความรู้ความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ซึ่งสามารถนำไปใช้แนะแนวการศึกษาต่อและแนะแนวการเลือกอาชีพให้แก่ผู้เรียนได้

3. ด้านการบริหาร

ข้อมูลจากการวัดและประเมินผู้เรียน ช่วยให้ผู้บริหารเห็นข้อบกพร่องต่างๆ ของการจัดการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้สอน และบ่งบอกถึงคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามักใช้ข้อมูลได้จากการวัดและประเมินใช้ในการตัดสินใจหลายอย่าง เช่น การพัฒนาบุคลากร การจัดผู้สอนเข้าสอน การจัดโครงการ การเปลี่ยนแปลงโปรแกรมการเรียน นอกจากนี้การวัดและประเมินผลยังให้ข้อมูลที่สำคัญใน

การจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SSR) เพื่อรายงานผลการจัดการศึกษาสู่ผู้ปกครอง สาธารณชน หน่วยงานต้นสังกัด และนำไปสู่การรองรับการประเมินภายนอก จะเห็นว่า การวัดและประเมินผลการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของระบบการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

4. ด้านการวิจัย

การวัดและประเมินผลมีประโยชน์ต่อการวิจัยหลายประการดังนี้

4.1 ข้อมูลจากการวัดและประเมินผลนำไปสู่ปัญหาการวิจัย เช่น ผลจากการวัดและประเมินพบว่าผู้เรียนมีจุดบกพร่องหรือมีจุดที่ควรพัฒนาการแก้ไขจุดบกพร่องหรือการพัฒนาดังกล่าวโดยการปรับเปลี่ยนเทคนิควิธีสอนหรือทดลองใช้นวัตกรรมโดยใช้กระบวนการวิจัย การ

วิจัยดังกล่าวเรียกว่า การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research) นอกจากนี้ผลจากการวัดและประเมินยังนำไปสู่การวิจัยในด้านอื่น ระดับอื่น เช่น การวิจัยของสถานศึกษาเกี่ยวกับการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน เป็นต้น

4.2 การวัดและประเมินเป็นเครื่องมือของการวิจัย การวิจัยใช้การวัดในการรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาผลการวิจัย ขั้นตอนนี้เริ่มจากการหาหรือสร้างเครื่องมือวัด การทดลองใช้เครื่องมือ การหาคุณภาพเครื่องมือ จนถึงการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพแล้วรวบรวมข้อมูลการวัดตัวแปรที่ศึกษา หรืออาจต้องตีค่าข้อมูล จะเห็นว่า การวัดและประเมินผลมีบทบาทสำคัญมากในการวิจัย เพราะการวัดไม่ดี ใช้เครื่องมือไม่มีคุณภาพ ผลของการวิจัยก็ขาดความน่าเชื่อถือ

1.5.3 การวัดและประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน

ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน 3 คำนี้มีความเกี่ยวเนื่องกัน แต่ต่างกันที่ระยะเวลาและจุดประสงค์ของการวัดและประเมิน 3 คำนี้มีความหมายทั้งในมิติที่กว้างและแคบ ดังนี้

1. ก่อนเรียน

การวัดและประเมินก่อนเรียนมีจุดประสงค์เพื่อมทราบสภาพของผู้เรียน ณ เวลาก่อนที่จะเรียน เช่น ความรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ก่อนเรียนอาจจะหมายถึง

1.1 ก่อนเข้าเรียน ซึ่งอาจจะตั้งต่อก่อนเรียนระดับปฐมวัย หรือก่อนจะเริ่มเรียนหลักสูตรสถานศึกษานั้น เช่น สถานศึกษาที่เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ก่อนเรียนในที่นี้ อาจจะหมายถึงก่อนเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นต้น

1.2 ก่อนเรียนช่วงชั้น หลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐานให้ความสำคัญกับช่วงชั้น ให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเมื่อจบแต่ละช่วงชั้น ก่อนเรียนในที่นี้จึงหมายถึงก่อนจะเริ่มเรียนช่วงชั้นใดช่วงชั้นหนึ่ง เช่น ก่อนเรียนช่วงชั้นที่ 2 คือ ก่อนเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้น

1.3 ก่อนเรียนแต่ละชั้น ถึงแม้จะมีการกำหนดเป็นช่วงชั้น แต่ชั้นเรียนหรือการเรียนแต่ละปีก็ยังคงมีความสำคัญ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา การเรียนแต่ละชั้น/ปี อาจจะหมายถึงการเรียนกับผู้สอนคนใดคนหนึ่ง (กรณีที่ผู้สอนคนเดียวสอนผู้เรียนทั้งชั้นทุกวิชา หรือเกือบทุกวิชา โดยทั่วไปจะเป็นครูประจำชั้น) หรือเรียนผู้สอนกลุ่มหนึ่ง (สอนแยกรายวิชา) การวัดและประเมินก่อนเรียนแต่ละชั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนตลอดทั้งปี

1.4 ก่อนเรียนแต่ละรายวิชา มีลักษณะเช่นเดียวกับก่อนเรียนแต่ละชั้น การวัดและประเมินก่อนเรียนแต่ละชั้นอาจจะวัดและประเมินในภาพรวมหลายๆ วิชา แต่การวัดและประเมินนี้ แยกวัดและประเมินแต่ละรายวิชา โดยทั่วไปจะสอนโดยผู้สอนแต่ละคน สำหรับระดับมัธยมศึกษา รายวิชาส่วนใหญ่จัดการเรียนรู้เป็นรายภาคเรียน

1.5 ก่อนเรียนแต่ละหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้เป็นการจัดหมวดหมู่เนื้อหาในสาระการเรียนรู้เดียวกัน โดยจัดเนื้อหาเรื่องเดียวกันหรือสัมพันธ์กันไว้ในหน่วยเดียวกัน การวัดและประเมินก่อนเรียนแต่ละหน่วย เพื่อให้ได้ข้อมูลความรู้พื้นฐานของผู้เรียนในเรื่องหรือหน่วยนั้น ซึ่งทั้งผู้เรียนและผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยนั้นได้อย่างเหมาะสม

1.6 ก่อนเรียนแต่ละแผนจัดการเรียนรู้ คือ การวัดและประเมินก่อนเรียนแต่ละครั้ง ในหนึ่งหน่วยการเรียนรู้มักจะมีสาระที่จะเรียนรู้แยกย่อยสำหรับการสอนมากกว่า 1 ครั้ง แต่ละครั้งจะมีแผนการจัดการเรียนรู้

2. ระหว่างเรียน

จุดประสงค์ของการวัดและประเมินระหว่างเรียน เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จากการเรียนรู้และการร่วมกิจกรรมของผู้เรียน โดยเทียบกับผลการวัดและประเมินก่อนเรียน การวัดและประเมินระหว่างเรียนจะทำให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน ในขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนด้วย ข้อมูลจากการวัดและประเมินระหว่างเรียนจะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้เรียน ผู้สอน สถานศึกษา และผู้ปกครอง สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่แตกย่อยมาจากมาตรฐานการเรียนรู้ และเป็นข้อมูลที่ใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน

3. หลังเรียน

จุดประสงค์ของการวัดและประเมินหลังเรียน เพื่อตรวจสอบผลการเรียนของผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จากการเรียนรู้และการร่วมกิจกรรมของผู้เรียน โดยเทียบกับผลการวัดและประเมินก่อนเรียนและระหว่างเรียน การวัดและประเมินหลังเรียนจะทำให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน ในขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนด้วย ข้อมูลจากการวัดและ

ประเมินหลังเรียนมีจุดประสงค์หลักคือใช้ในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน นอกจากนี้ การวัดและประเมินผลหลังเรียนอาจจะเป็นข้อมูลก่อนการเรียนในระดับต่อไป จึงเป็นประโยชน์ทั้งผู้เรียนและผู้สอน สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนาและปรับปรุงการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์

2. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.1 ความหมายของการเรียนรู้

“การสอนให้จบตามหลักสูตรนั้นไม่ยาก แต่การสอนให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้้นั้นยากกว่า” คำกล่าวเช่นนี้น่าจะเป็นจริง เนื่องจากการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาจนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังเช่นที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายคำว่า “การเรียนรู้” ไว้ ดังนี้ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559, หน้า 59-72)

สุรางค์ โค้วตระกูล (2541, หน้า 185) สรุปว่า “การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน”

ทศนา แคมมณี (2545, หน้า 1) สรุปว่า “การเรียนรู้ (Learning)” มีขอบเขตที่ครอบคลุมความหมาย 2 ประการ คือ การเรียนรู้ในความหมายของ “กระบวนการเรียนรู้ (Learning process)” ซึ่งหมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และการเรียนรู้ ในความหมายของ “ผลการเรียนรู้ (Learning outcome)” ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในสาระต่างๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ รวมทั้งความรู้สึกรู้ใจหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การเรียนรู้มีลักษณะเป็นทั้งผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง (ends) และเป็นวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมาย (means) ซึ่งลักษณะทั้งสองเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันและส่งผลตกกระทบต่อกัน หากบุคคลมีผลกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการต่างๆ ได้อย่างกระจ่างต้องแท้และลึกซึ้ง เกิดความรู้สึกรู้ใจหรือเจตคติไปในทางที่เหมาะสมและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกรกระทำ หรือพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายการเรียนรู้ ตามความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างค่อยข้างถาวร อันเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือการมี

ประสบการณ์และการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการ (process) ที่อินทรีย์มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างถาวรหรือค่อนข้างถาวรอันเนื่องมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด ที่เรียกว่า เป็นกระบวนการ เพราะการเรียนรู้ต้องอาศัยระยะเวลาในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม และคำว่า พฤติกรรม นั้นไม่ใช่หมายถึงการแสดงออกแต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึง ศักยภาพ (Potential) หรือ ความมาสารถที่ซ่อนเร้นอยู่ในของแต่ละบุคคล ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่แสดงออกมาให้เห็นเป็นพฤติกรรมที่ชัดเจนได้

สรุปว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากกระบวนการเรียนรู้ โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลนั้นจะเกิดขึ้นค่อนข้างถาวรหรือถาวร

2.2 ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้

จากความหมายข้างต้นพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้จะต้องมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวรหรือถาวร จึงจะถือว่าเป็นการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ เช่น นักศึกษาพยายามเรียนรู้การออกเสียงภาษาต่างประเทศบางคำ หากนักศึกษาออกเสียงได้ถูกต้องเพียงครั้งหนึ่ง แต่ไม่สามารถออกเสียงซ้ำให้ถูกต้องได้อีก จึงไม่นับว่าเป็นนักศึกษาผู้นั้นเกิดการเรียนรู้การออกเสียงภาษาต่างประเทศ ดังนั้นจะถือว่านักศึกษาเกิดการเรียนรู้ก็ต่อเมื่อออกเสียงคำดังกล่าวได้ถูกต้องหลายครั้ง ซึ่งเป็นการเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรนั่นเอง อย่างไรก็ตามก็ดียังมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแต่เปลี่ยนแปลงชั่วคราวอันเนื่องมาจากการที่ร่างกายได้รับสารเคมี ยาบางชนิดหรือเกิดจากความเหนื่อยล้า เจ็บป่วยลักษณะดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปนั้นเกิดจากการเรียนรู้

2. พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องเกิดจากการฝึกฝน หรือเคยมีประสบการณ์นั้นๆ มาก่อน เช่น ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ต้องได้รับการฝึกฝน และถ้าสามารถใช้คอมพิวเตอร์เป็นแสดงว่าเกิดการเรียนรู้ หรือความสามารถในการขับรถ ซึ่งไม่มีใครขับรถเป็นมาแต่กำเนิดต้องได้รับการฝึกฝนหรือมีประสบการณ์จึงจะขับรถเป็น ในประเด็นนี้มีพฤติกรรมบางอย่างที่เกิดขึ้นโดยที่เราไม่ต้องฝึกฝนหรือมีประสบการณ์ ได้แก่ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเจริญเติบโตหรือการมีวุฒิภาวะ

สรุปว่า คนที่เกิดการเรียนรู้นั้นจะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างถาวรหรือค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมนั้นจะต้องเกิดจากการฝึกฝน ไม่ใช่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

2.3 ธรรมชาติของการเรียนรู้

ธรรมชาติของการเรียนรู้ของมนุษย์ อาจมองได้ตามลำดับใน 4 ขั้นตอน ต่อไปนี้

1. ความต้องการของผู้เรียน (want) คือ ผู้เรียนอยากทราบอะไร เมื่อผู้เรียนมีความต้องการอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใดก็ตาม จะเป็นสิ่งที่ยั่วให้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้
2. สิ่งเร้าที่น่าสนใจ (stimulus) ก่อนที่จะเรียนรู้ได้ จะต้องมียั่วเร้าที่น่าสนใจและนำเสนอสัมผัสทำให้มนุษย์ตื่นนอนขวย และเฝ้ารอที่จะเรียนในสิ่งที่น่าสนใจนั้นๆ
3. การตอบสนอง (response) เมื่อมีสิ่งเร้าที่น่าสนใจและนำเสนอสัมผัส มนุษย์จะทำการสัมผัสโดยใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ตาหู ลิ้นชิม จมูกดม ผิวหนังสัมผัส และสัมผัสด้วยใจ เป็นต้น ทำให้มีการแปลความหมายจากการสัมผัสสิ่งเร้า เป็นการรับรู้ จำได้ ประสานความเข้าใจด้วยกันมีการเปรียบเทียบ และคิดอย่างมีเหตุผล
4. การได้รับรางวัล (reward) ภายหลังจากการตอบสนอง มนุษย์อาจเกิดความพึงพอใจซึ่งเป็นกำไรชีวิตอย่างหนึ่ง จะได้นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การได้เรียนรู้ ในวิชาชีพชั้นสูงจนสามารถออกไปประกอบอาชีพชั้นสูง (professional) ได้ นอกจากจะได้รับรางวัลทางเศรษฐกิจเป็นเงินตราแล้วยังได้รับเกียรติยศจากสังคมเป็นศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจทางสังคมได้อีกประการหนึ่งด้วย

2.4 กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน

กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน นับว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมาก เพราะการเรียนการสอนจะทำให้คนเกิดการเรียนรู้ ดังจะอธิบายรายละเอียดต่อไปนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ (Learning process)

กระบวนการเรียนรู้ของคนเรานั้น จะประกอบด้วยลำดับขั้นตอนพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการด้วยกัน ดังนี้

- 1.1 ประสบการณ์ (experiences) ในบุคคลปกติทุกคนจะมีประสาทรับรู้อยู่ด้วยกันทั้งนั้น ส่วนใหญ่ที่เป็นที่เข้าใจก็คือ ประสาทสัมผัสทั้งห้าซึ่งได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ประสาทรับรู้เหล่านี้จะเป็นเสมือนช่องประตูที่จะให้บุคคลได้รับรู้และตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ถ้าไม่มีประสาทรับรู้เหล่านี้แล้ว บุคคลจะไม่มีโอกาสรับรู้หรือมีประสบการณ์ใดๆ เลย ซึ่งก็เท่ากับเขาไม่สามารถเรียนรู้สิ่งใดๆ ได้ด้วยประสบการณ์ต่างๆ ที่บุคคลได้รับนั้นย่อมจะแตกต่างกัน บางชนิดก็เป็นประสบการณ์ บางชนิดเป็นการสับการณ์แทน บางชนิดเป็นประสบการณ์รูปธรรม และบางชนิดเป็นประสบการณ์นามธรรมหรือเป็นสัญลักษณ์

1.2 ความเข้าใจ (understanding) หลังจากบุคคลได้รับประสบการณ์แล้ว ขั้นต่อไปก็คือ การตีความหมายหรือสร้างมโนคติ (concept) ในประสบการณ์นั้น กระบวนการนี้เกิดขึ้นในสมองหรือจิตของบุคคล เพราะสมองจะเกิดสัญญาณ (percept) และมีความทรงจำ (retain) ขึ้น ซึ่งเราเรียกกระบวนการนี้ว่า "ความเข้าใจ" ในการเรียนรู้นั้นบุคคลจะเข้าใจประสบการณ์ที่เขาประสบได้ก็ต่อเมื่อเขาสามารถจัดระเบียบ (organize) วิเคราะห์ (analyze) และสังเคราะห์ (synthesis) ประสบการณ์ต่างๆ จนกระทั่งหาความหมายอันแท้จริงของประสบการณ์นั้นได้

1.3 ความนึกคิด (thinking) ความนึกคิดถือว่าเป็นขั้นสุดท้ายของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมอง ซึ่งความนึกคิดที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องเป็นความนึกคิดที่สามารถจัดระเบียบ (organize) ประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับให้เข้ากันได้ สามารถที่จะค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทั้งเก่าและใหม่ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เกิดบูรณาการการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ทิสนา แชมมณี (2545, หน้า 1-3) สรุปว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนในการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การฟัง การอ่าน การโต้ตอบกับผู้อื่น เปรียบเทียบ คิดวิเคราะห์ คิดไตร่ตรอง และการลงมือทำ เป็นต้น โดยกระบวนการเรียนรู้นั้นต้องมีสาระการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วยกันเสมอ เมื่อผู้เรียนใช้กระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ แล้วผลที่เกิดตามมาก็คือ ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจหรือไม่เข้าใจในสิ่งที่เรียน ซึ่งผลการเรียนรู้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นสาระ คือ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับสาระ

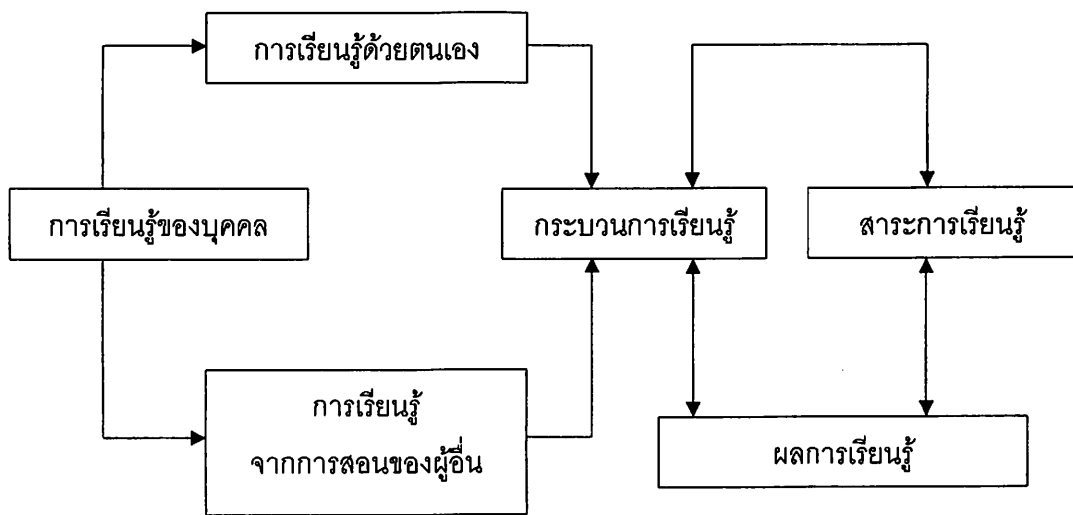
ดังนั้น การเรียนรู้จึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติเกี่ยวกับสาระที่เรียนรู้และส่วนที่เป็นกระบวนการหรือวิธีการในการเรียนรู้

2. กระบวนการสอน

กระบวนการสอน (Teaching or instructional process) มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กระบวนการสอนเป็นขั้นตอนและวิธีการดำเนินการช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งอาศัยความรู้/ความคิด/ความเชื่อเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ หากผู้สอนเชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้จากการฟังและการอ่าน ผู้สอนก็จะพูดบอกอธิบายเนื้อหาสาระให้ผู้เรียน ฟังหรือให้ผู้เรียนอ่านเอกสารตำราต่างๆ แต่ถ้าผู้สอนเชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ดีจากการคิด ผู้สอนก็จะ

ให้โอกาสผู้เรียนได้คิดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระนั้น ดังนั้นกระบวนการสอนจึงอาศัยกระบวนการเรียนรู้เป็นหลักหรือเป็นแนวทางในการดำเนินการ

จากประเด็นที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปว่า การเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญดังภาพที่ 1

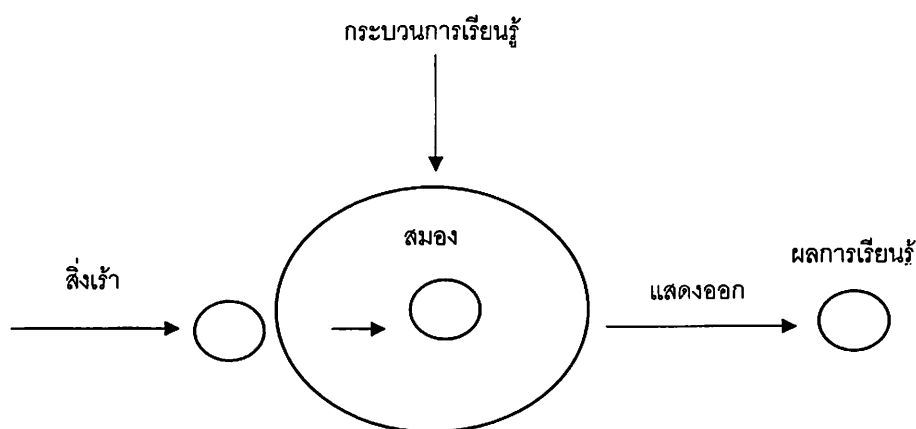
ภาพที่ 1 องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้

(ทีศนา แชมมณี, 2545, หน้า 5)

จากภาพที่ 1 แสดงถึงองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งคนเราทุกคนมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยไม่มีใครสอน และมีทั้งการเรียนรู้ที่เกิดจากการสอนของบุคคลอื่นๆ บุคคลจะใช้กระบวนการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนรู้ต่างๆ ที่อาจได้มาจากความคิดหรือความชอบของตนหรือจากผู้สอน ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ การเรียนรู้เนื้อหาสาระใดด้วยกระบวนการหรือวิธีการที่ดีเหมาะสมกับสสาระนั้นย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี กล่าวคือ เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระนั้นๆ อย่างกระฉ่าง และเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย

2.5 ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่ดี

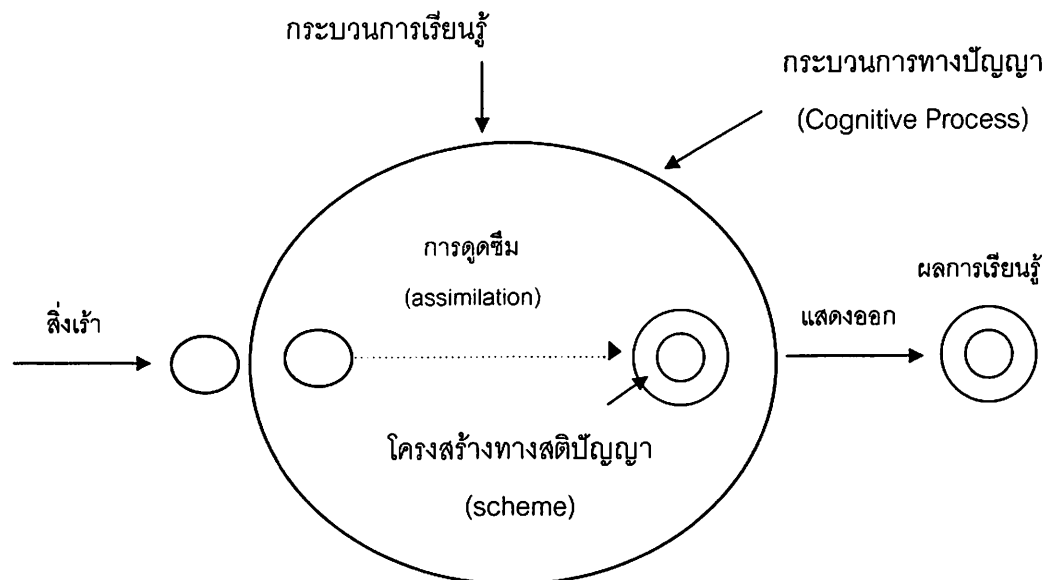
แต่เดิมในอดีตคนเชื่อกันว่า ผู้ใหญ่รู้อะไรต่ออะไรมากมาย เพราะมีประสบการณ์มาก ส่วนเด็กนั้นยังไม่รู้อะไร ดังนั้น วิธีที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ได้ ก็คือ ต้องฟัง และจดจำจากผู้รู้ กระบวนการเรียนรู้ ก็คือ กระบวนการที่บุคคลรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ เข้าไปในสมองซึ่งโครงสร้างทางสติปัญญาของบุคคลนั้น สมองก็จะเกิดการเรียนรู้ขึ้นมา ซึ่งหากเราต้องการรู้ว่าบุคคลนั้นเรียนรู้แล้วหรือไม่ เราก็ต้องให้บุคคลนั้นแสดงความรู้ที่ออกมา (ทศนา แคมมณี, 2545, หน้า 5-6) ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ตามความเชื่อในอดีต
ที่มา (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559, หน้า 64)

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสมองในการรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ เข้ามา เมื่อบุคคลรับสิ่งเร้าเข้ามาแล้วก็ต้องพยายามจดจำสิ่งนั้นไว้ เพื่อนำไปใช้ในโอกาสต่อไป ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องให้สิ่งเร้าซึ่งก็คือ เนื้อหาสาระต่างๆ แก่ผู้เรียนโดยพยายามหาวิธีให้ผู้เรียนรับสิ่งเร้านั้นเข้าไป เช่น หากผู้เรียนไม่ตั้งใจฟัง ก็จะใช้วิธีดูท่าว่ากล่าว คาดโทษและลงโทษ ผู้เรียนเมื่อผู้เรียนรับสิ่งเร้าเข้าไปแล้ว ก็พยายามให้จดจำด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ให้ท่องจำ ให้ทำแบบฝึกหัด เป็นต้น ซึ่งผู้สอนคาดหวังว่าวิธีการหรือกระบวนการเรียนรู้อย่างกล่าวสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้และผู้เรียนควรแสดงความรู้ที่ออกมาได้ตรงตามลักษณะของสิ่งเร้าที่ได้ให้ไป

ในทศวรรษที่ 21 ความคิดดังกล่าว ไม่เพียงพต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพแล้ว เนื่องจากมีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้พบเห็นกันโดยทั่วไปแล้วว่าการสอนที่ผ่านมาในลักษณะดังกล่าว ไม่ได้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ต้องการ และจากความก้าวหน้าทางวิชาการที่ได้มีการค้นพบข้อความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ก็เป็นจำนวนมาก ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบแล้วว่า สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่า ดังเช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญทฤษฎีหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน คือ ทฤษฎี "การสร้างความรู้" หรือ "Constructivism" ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของ เพียเจต์ (Piaget) ซึ่งอธิบายพัฒนาการทางเซอว์ปัญญาของบุคคลไว้ว่าประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 2 ประการ คือ กระบวนการซึมซับประสบการณ์ (assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางเซอว์ปัญญา (accommodation) ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสติปัญญาเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่

ภาพที่ 3 กระบวนการเรียนรู้โดยการดูดซึม (assimilation)

ที่มา : ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559, หน้า 65)

จากภาพที่ 3 อธิบายได้ว่า เมื่อบุคคลรับรู้สิ่งเร้า (สมมติว่าเป็น ○) เข้าไปในสมอง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีการจัดกระทำ (ทางสมอง) ในการนำสิ่งเร้า นั้นไปเชื่อมโยงกับข้อมูลเดิมที่มีอยู่ในโครงสร้างทางสติปัญญาของตน (schema or schemata) ซึ่งบุคคลได้สั่งสมมาตั้งแต่เกิดกระบวนการที่โครงสร้างทางสติปัญญาเดิมซึมซับรับสิ่งเร้าใหม่เข้าไป หรือกระบวนการที่ความรู้ใหม่กับความรู้เดิมเชื่อมโยงกันได้อย่างลงตัวและมีความหมายกับบุคคลนั้น จะทำให้บุคคลนั้นอยู่ในสภาวะสมดุล (equilibrium) มีความเข้าใจในประสบการณ์หรือข้อความรู้นั้น สามารถอธิบายได้และแสดงออกได้ตามความเข้าใจของตน เนื่องจากตนเป็นผู้คิดผู้สร้างความหมายของสิ่งนั้นด้วยตนเอง

จากภาพที่ 3 ข้างต้น สมมติว่าบุคคลรับสิ่งเร้า ○ เข้ามา บุคคลก็จะดูดซึมซับรับสิ่งเร้า นั้นเข้ามาและใช้กระบวนการทางปัญญา (cognitive process) หรือกระบวนการคิดที่ตนมีอยู่ในโครงสร้างทางสมองเชื่อมโยงสิ่งเหล่านั้นกับสิ่งเดิมที่มีอยู่เดิม และอาจสร้างความหมายว่าสิ่งใหม่ ที่เข้ามามีลักษณะเหมือนของเดิม (schema) ซึ่งแต่เดิมมีลักษณะ ⊙ ก็อาจเปลี่ยนไปเป็นตามความหมายถึงที่บุคคลนั้นสร้างขึ้น ซึ่งบุคคลแต่ละคนอาจสร้างความหมายในลักษณะที่ต่าง กันออกไป

อย่างไรก็ตาม สิ่งเร้าที่บุคคลรับเข้ามาอยู่ตลอดเวลา นั้น อาจไม่ได้มีลักษณะที่บุคคลจะสามารถดูดซึมเชื่อมโยงด้วยกระบวนการ "assimilation" ได้อย่างสะดวกง่ายดายเสมอไป เพราะบางครั้งสิ่งที่รับเข้ามาอาจจะเป็นอะไรที่ผู้เรียนไม่สามารถจะเชื่อมโยงเข้ากับความรู้เดิมได้ ดังจะเห็นได้จากปัญหาการเรียนรู้ของเด็กที่พบเห็นโดยทั่วไปว่า แม้ผู้สอนจะพูดอธิบายอย่างไร เด็กก็ยังไม่เกิดความเข้าใจ เพราะเด็กยังไม่สามารถเชื่อมโยงสร้างความหมายระหว่างความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่ตนมีอยู่ได้ สิ่งเร้าหรือความรู้ใหม่ที่บุคคลรับเข้าไปก็จะเป็นไม่มีความหมายสำหรับบุคคลนั้น เมื่อความรู้นั้นไม่มีความหมาย ก็อาจคงอยู่เพียงชั่วคราว และสูญหายลึบไปในที่สุด การที่บุคคลนั้นตกอยู่ในสภาวะที่ "ไม่สมดุล" หรือ "disequilibrium" ซึ่งก็คือ ภาวะแห่งความงุนงงสงสัย คับข้องใจ ไม่สามารถอธิบายได้ หรือไม่สามารถแสดงความเข้าใจของตนได้

เมื่อบุคคลตกอยู่ในสภาวะไม่สมดุล ธรรมชาติก็มีกลไกที่เรียกว่า "กระบวนการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา" หรือ "กระบวนการปรับสภาวะให้สมดุล" หรือ "accommodation" เข้ามาช่วยโดยใช้กระบวนการทางสติปัญญา (cognitive process) ของตนเข้าไปพยายามสร้างความเข้าใจ เช่น อาจใช้การแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม การซักถาม หรือใช้กระบวนการคิดในลักษณะต่างๆ ที่จะช่วยสร้างความหมายของสิ่งนั้นให้ตนเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการ

จัดการเรียนการสอนหากผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นผู้จัดกระทำกับสิ่งเร้า หรือข้อมูลความรู้นั้นด้วยตนเองแล้วจะทำให้ผู้เรียนแต่ละคนได้สร้างความหมายสิ่งที่เรียนตามความเข้าใจของตนขึ้นมา ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันไปหลากหลายรูปแบบ แต่แม้จะมีรูปแบบที่มีหลากหลาย แต่สาระการเรียนรู้ก็ยังคงอยู่ และคงอยู่อย่างมีความหมายกับตน เพราะตนเป็นผู้สร้างขึ้นมาเอง ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่ตื่นตัว (active) โดยเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดกระทำต่อสิ่งเร้าหรือสาระการเรียนรู้ มิใช่เพียงรับสิ่งเร้าหรือสาระเข้ามาเท่านั้น ผู้เรียนต้องเป็นผู้สร้างความหมายของสิ่งเร้า หรือข้อความรู้ที่รับเข้ามาด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการสร้างความหมายของสิ่งเร้าที่รับเข้ามานั้นนับว่าเป็นประสบการณ์เฉพาะตน (personal experience) ซึ่งมีความแตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องไปตลอดชีวิตและเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สถานที่ไม่จำกัดว่าจะเกิดขึ้นในเฉพาะห้องเรียนเท่านั้น แต่บุคคลจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากผู้อื่น เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีความจำกัดในเรื่องการรับรู้ ไม่สามารถที่จะรับรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในทุกแง่มุมได้หมด การแลกเปลี่ยนข้อมูลและมุมมองในต่าง ๆ จึงสามารถช่วยให้บุคคลได้ข้อความรู้กว้างขึ้น ดังนั้น การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จึงเป็นกระบวนการที่จำเป็นในการเรียนรู้เพื่อช่วยตรวจสอบการเรียนรู้ของของแต่ละบุคคลว่าเป็นการเรียนรู้ที่เป็นที่ยอมรับมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ในมุมมองของผู้อื่นอย่างไร ซึ่งกระบวนการนี้สามารถช่วยให้บุคคลได้ข้อมูลในการสร้างความหมายของสิ่งที่เรียนรู้มากขึ้นและช่วยให้บุคคลสามารถตรวจสอบและปรับความรู้อความเข้าใจของตนให้ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นมากขึ้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ากระบวนการเรียนรู้นอกจากจะเป็นกระบวนการทางสติปัญญาแล้วยังเป็นกระบวนการทางสังคมอีกด้วย นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้เป็นไปอย่างสนุกสนาน เพลิดเพลินหรือท้าทายความคิดสติปัญญา ทำให้ผู้เรียนเกิดความตื่นตัว ไม่เบื่อหน่าย โอกาสที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะมีมากขึ้น

สรุปว่า การเรียนรู้ควรเป็นกระบวนการที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาหรือกระบวนการทางสมอง (a cognitive process) ซึ่งบุคคลใช้ในการสร้างความเข้าใจ หรือการสร้างความหมายของสิ่งต่างๆ ให้แก่ตนเอง ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการของการจัดกระทำ (acting) ต่อข้อมูลและประสบการณ์มิใช่เพียงการรับข้อมูล (taking in) ข้อมูลหรือประสบการณ์เท่านั้น
2. การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะตนหรือเป็นประสบการณ์ส่วนตัว (personal experience) ที่ไม่มีผู้ใดเรียนรู้หรือทำแทนกันได้

3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม (a social process) เนื่องจากบุคคลอยู่ในสังคมซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อตน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจึงสามารถกระตุ้นการเรียนรู้และขยายขอบเขตของความรู้ด้วย

4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งจากการคิดและการกระทำรวมทั้งการแก้ปัญหาและการศึกษาวิจัยต่างๆ

5. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตื่นตัวสนุก (active and enjoyable) ทำให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพันเกิดความใฝ่รู้ การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่นำมาซึ่งความสนุกสนานหรือท้าทายให้ “ใฝ่รู้ สู่ง่าย”

6. การเรียนรู้อาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (nurturing environment) สภาพแวดล้อมที่ดีสามารถเอื้ออำนวยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้ดี

7. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ (any time and place) ที่ในโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

8. การเรียนรู้คือ การเปลี่ยนแปลง (change) กล่าวคือ การเรียนรู้จะส่งผลต่อการปรับต้องเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งทางด้านเจตคติ ความรู้สึก ความคิดและการกระทำ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

9. การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต (lifelong process) บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อการพัฒนาชีวิตจิตใจของตนเอง การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นกระบวนการที่ยั่งยืน ช่วยให้บุคคลและสังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สรุปว่า หากผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดีเกิดขึ้น กล่าวคือ มีขั้นตอนและวิธีการในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนและสาระการเรียนรู้ก็จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ที่ดี คือ เกิดความรู้ ความเข้าใจทักษะและเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน

2.6 แนวคิดของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะสำคัญในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประการแรก คือ “ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อ มีศรัทธาในความเป็นคนของคน การที่เชื่อและไว้วางใจในความสามารถของบุคคลจะช่วยให้บุคคลนั้นๆ พัฒนาศักยภาพของตนเองได้ ดังนั้นผู้สอนจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกวิธีการที่จะเรียนรู้เอง นอกจากนั้นผู้สอนจะต้องมีลักษณะจริงใจ เป็นคนตรง ไม่เสแสร้ง ไม่พอใจ ก็สามารถสร้างสัมพันธภาพจะต้องเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง บางครั้งผู้สอนอาจจะโกรธ ไม่พอใจ ก็สามารถ

แสดงได้ มิใช่เสแสร้งปกปิดความรู้สึกนั้นไว้ ดังนั้นสิ่งสำคัญคือ ผู้สอนจะต้องให้เกียรติผู้เรียนทั้งในแง่ของความรู้สึกและความคิดเห็น สิ่งสำคัญสำหรับเจตคติของการเป็นผู้สอนคือ ความสามารถที่จะเข้าใจปฏิกิริยาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากภายในตัวเด็ก ตลอดจนการที่ตระหนักถึงกระบวนการของการศึกษาอันพึงมีต่อตัวเด็ก" ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงควรคำนึงถึงประเด็นสำคัญต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 18-19)

1. สมอของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด สมอของมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์สมองประมาณหนึ่งแสนล้านเซลล์ ซึ่งสมองมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดสามารถเรียนรู้ให้บรรลุได้ทั้งการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติ และทุกอย่างรอบตัวมนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ ต้องอาศัยสมองและระบบประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นพื้นฐานของการรับรู้โดยผ่าน ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงควรให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง (head) จิตใจ (hand) และสุขภาพองค์รวม (health)

2. ความหลากหลายของสติปัญญา คนแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับรูปแบบเฉพาะบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่จัดให้ผู้เรียน ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนการสอนจึงควรมีความหลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพผู้สอนควรลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลงโดยผู้เรียนและผู้สอนควรมีบทบาทร่วมกันในการแสวงหาความรู้ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ให้ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริง ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง โดยได้เรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้สอนมีหน้าที่เตรียมการ จัดสิ่งเร้าให้คำปรึกษาวางแผนกิจกรรม และประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียน

McCombs and Whisler (1997 อ้างอิงใน กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 18-20) ได้เสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับผู้เรียนและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีแนวคิดหลักหรือกรอบสำหรับอ้างอิงอย่างชัดเจน ซึ่งได้รับจากภูมิหลังของตน สภาพแวดล้อม สิ่งสนใจและเป้าหมาย ความเชื่อ วิธีคิด และอื่นๆ ดังนั้นผู้สอนจะต้องให้ความสนใจและเคารพในสิ่งเหล่านี้ หากจะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ผู้เรียนทุกคนแตกต่างกันไปโดยลักษณะเฉพาะของตน ทั้งด้านอารมณ์สภาพจิตใจ อัตราการเรียนรู้ แบบการเรียนรู้ ขั้นพัฒนาการ ความสามารถ พรสวรรค์ และความต้องการอื่นๆ ผู้สอนต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ หากจะให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตนเองตามที่ต้องการ

3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ ซึ่งเกิดได้ดีที่สุดเมื่อสิ่งที่เรารู้นั้นมี ความหมายต่อผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ของตนเองจากสิ่งที่กำลังเรียนอยู่ กับ ประสบการณ์ความรู้เดิม

4. การเรียนรู้เกิดได้ดีที่สุดในสภาพแวดล้อมที่บุคคลต่างๆ มีความสัมพันธ์และ ปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันมีความสบายและเป็นระเบียบโดยที่ผู้เรียนได้รับการชื่นชม และยอมรับนับ ถือ

5. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางธรรมชาติ ซึ่งผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็นโดย ธรรมชาติและสนใจที่จะเรียนรู้และควบคุมตนเองได้

โดยสรุปแล้วกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจด้วย โดยขณะเรียนผู้สอนต้องสนับสนุนและเคารพในมุมมองอัน หลากหลายของผู้เรียน พร้อมทั้งพิจารณาถึงมุมมองเหล่านั้น รวมทั้งผู้สอนควรคำนึงถึงความ แตกต่างทางวัฒนธรรม ความสามารถ รูปแบบการทำงาน พัฒนาการและความต้องการของ ผู้เรียนแต่ละคนที่แตกต่างกันไป และในกระบวนการเรียนรู้ผู้สอนควรปฏิบัติต่อผู้เรียนเสมือนเป็นผู้ ร่วมคิดร่วมสร้างสรรค์และเป็นผู้ที่มีความคิดอ่านได้

2.7 หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนต้องเป็นผู้มีบทบาทหรือมีส่วน ร่วมอย่างตื่นตัวในกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าผู้สอนโดย “การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว” หรือ “active participation” นี้ไม่ได้หมายความว่าถึงเฉพาะลักษณะที่แสดงออกทางกายอย่าง กระฉับกระเฉงเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความกระฉับกระเฉง ทั้งทางกาย สติปัญญา สังคม และ อารมณ์ ดังนี้ (ทิตินา แชมมณี, 2545, หน้า 120-122)

1. การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทางกาย (physical participation) หมายถึง การมีความ พร้อมทางด้านร่างกาย กายตื่นตัวพร้อมที่จะรับรู้และเรียนรู้ กายที่ตื่นตัวมักจะเป็นกายที่ เคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวทำให้ร่างกายตื่นตัว ประสาทการรับรู้ตื่นตัว ช่วยให้คุณเกิด ความ พร้อมจะรับรู้และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ดังนั้นการได้เคลื่อนไหวทำกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลาย เหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้คุณเกิดการเรียนรู้ได้ดี เช่น การให้นักเรียนได้ออกไปสำรวจ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทางสติปัญญา (intellectual participation) หมายถึง การตื่นตัวทางสมองหรือทางความคิด หากบุคคลต้องใช้ความคิด และเต็มใจที่จะคิด มีความคิด

จดจ่ออยู่กับเรื่องที่เรียนรู้ บุคคลนั้นย่อมมีโอกาสที่จะเกิดการเรียนรู้ที่ดี การตื่นตัวทางความคิดจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยสิ่งเร้าที่ทำทลายความคิด เช่น การหาโจทย์ปัญหาในชีวิตประจำวันมาให้เด็กฝึกคิดแก้ปัญหา

3. การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทางสังคม (social participation) หมายถึง การตื่นตัวอันเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางสังคม หากบุคคลได้มีโอกาสที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จะรู้สึกตื่นตัวสนุกและได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงชอบที่จะติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น หากอยู่เพียงลำพังจะรู้สึกหงอยเหงา นอกจากนั้นการสัมพันธ์กันยังช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้จากกันและกันด้วย เช่น การให้นักเรียนแบ่งกลุ่มทำงานร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทางอารมณ์ (emotional participation) หมายถึง สิ่งที่เรียนรู้มีผลต่ออารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคล หากสิ่งที่เรียนให้บุคคลรู้สึกสนุก บุคคลนั้นก็ย่อมต้องการและเต็มใจที่จะเรียนรู้อีก ในทางตรงกันข้ามหากสิ่งที่เรียนทำให้บุคคลเครียดและไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ บุคคลนั้นก็อาจไม่ต้องการหรือไม่ชอบที่จะเรียนรู้อีก เช่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2540, หน้า 20) ได้เสนอหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ดังนี้

1. การเรียนเป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ดังนั้นผู้เรียนจึงควรมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

2. การเรียนรู้เกิดได้จากแหล่งต่างๆ กัน มิใช่จากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียงแหล่งเดียว ประสบการณ์ความรู้สึกคิดของแต่ละบุคคลถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ

3. การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้เกิดจากความเข้าใจ จึงจะช่วยให้ผู้เรียนจดจำและสามารถใช้การเรียนรู้ให้เป็นประโยชน์ได้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบด้วยตนเองนั้นมีส่วนช่วยให้เกิดการความเข้าใจลึกซึ้งและจดจำได้ดี

4. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญ หากผู้เรียนเข้าใจและมีทักษะในเรื่องนี้แล้วจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่างๆ ที่ตนต้องการได้

5. การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

ดังนั้น หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนจึงควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัว ทั้งทางกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ และทางสังคม โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน ของผู้เรียนนั้นต้องมี

มากกว่าผู้สอนและมีจำนวนผู้เรียนส่วนใหญ่ของห้องเรียนที่มีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวในกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นกระบวนการเรียนที่มีชีวิตชีวา ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยในการสอนผู้สอนควรใช้หลักการทางจิตวิทยา มาช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยสิ่งที่เรียนรู้ต้องมีความหมายต่อผู้เรียนและสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.8 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 21-22)

1. รูปแบบ Student – centred class เป็นรูปแบบที่ผู้สอนยังมีบทบาทเป็นผู้เตรียมเนื้อหาวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนทั้งหมด ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนโดยมีผู้สอนคอยดูแล กำกับกิจกรรม ซึ่งลักษณะกิจกรรมส่วนมากอาจเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือจับคู่

2. รูปแบบ Learner – based teaching รูปแบบนี้ผู้สอนจะลดบทบาทลงโดยทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นหรือมอบหมายให้ผู้เรียนค้นคว้าเนื้อหาเรื่องที่จะเรียนหรือจัดทำสื่อการเรียนขึ้นโดยใช้ความรู้ ประสบการณ์และความชำนาญพิเศษของผู้เรียน

3. รูปแบบ Learner independence or Self – directed Learning เป็นรูปแบบที่ผู้เรียนเป็นอิสระจากชั้นเรียน ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาจากสื่อที่จัดที่จัดไว้ในห้อง หรือศูนย์การเรียนด้วยตนเอง แล้วเลือกทำงานหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการ ตามความสนใจและศักยภาพของตนโดยอาจศึกษาตามลำพังหรือจับคู่กับเพื่อนก็ได้

สรุปว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากกระบวนการเรียนรู้โดยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนค่อนข้างถาวรหรือถาวร ซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นสามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบ โดยเริ่มจากระดับที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมน้อยกว่าผู้สอน หรือการมีบทบาทผู้เรียนที่เท่าๆ กับผู้สอน และการที่ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนด้วยตนเองมากกว่าผู้สอนตามลำดับ ทั้งนี้การเลือกรูปแบบการเรียนดังกล่าว น่าจะต้องพิจารณาในหลายส่วนประกอบกันว่าจะเลือกรูปแบบใดหรือจะผสมผสานกันอย่างไร โดยอาจพิจารณาจากจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระในการเรียน ลักษณะผู้เรียน ศักยภาพผู้เรียน วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคล ศักยภาพและความถนัดของผู้สอน บริบท สภาพแวดล้อมต่างๆ ในการเรียนการสอนนั้นๆ เป็นต้น ซึ่งผู้สอนจะต้องทำการวิเคราะห์ ออกแบบและวางแผนการสอนให้ดีก่อนดำเนินการสอน และเมื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอนต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

ร่วมในการเรียนอย่างเดี่ยว (active participation) ทั้งทางกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ โดยให้ผู้เรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าผู้สอน มีกระบวนการการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา สิ่ง que เรียนรู้มีความหมายแก่ผู้เรียน และนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้จริงจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยให้ผู้เรียนได้เป็นผู้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและเป็นการเรียนรู้ที่คงทน รวมทั้งควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ซึ่งสามารถเป็นเครื่องมือที่ติดตัวผู้เรียนไปใช้ในการแสวงหาความรู้และค้นหาคำตอบอื่นๆ ที่ตนเองต้องการเรียนรู้ได้อีกในอนาคตต่อไป (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559, หน้า 59-72)

3. กิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ความหมายกิจกรรมการเรียนรู้

วไลพร คุณุณห์ (2530, หน้า 19) สรุปว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2533, หน้า 189) สรุปว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้นๆ ได้ผลดี หมายถึง การสอนของผู้สอนเป็นไปอย่างมีความหมาย ผู้เรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ (2543, หน้า 2) สรุปว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียนทั้งโดยผู้สอนและผู้เรียน เช่น การสอนให้ผู้เรียนค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การปฏิบัติงาน การจัดนิทรรศการและการศึกษาออกสถานที่

ชนาธิป พรกุล (2552, หน้า 7) สรุปว่า กิจกรรมการเรียนรู้ คือ งานที่ผู้เรียนทำแล้วเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยแสดงเป็นพฤติกรรมที่ผู้สอนกำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรมีความหลากหลายเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, หน้า 72) สรุปว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ การสอนที่กำหนดไว้

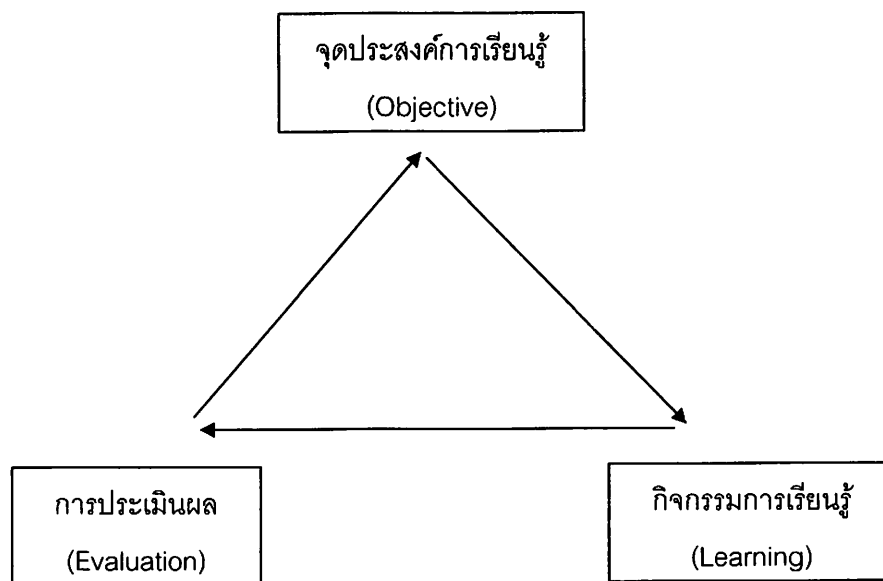
สรุปว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้สอนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มี 3 ส่วนประกอบหลัก ได้แก่

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ (Objective) คือ สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน
2. การเรียนการสอน (Learning) คือ กระบวนการที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้
3. การวัดและประเมินผล (Evaluation) คือ สิ่งที่ต้องการตรวจสอบผู้เรียนว่าเกิดการเรียนรู้และมีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่มากน้อยเพียงใด

องค์ประกอบหลักสำคัญในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อย่างกล่าว เรียกโดยย่อว่า OLE ซึ่งมีความประสานสัมพันธ์กัน ดังนี้ (บุรุษย์ ศิริมหาสาร, 2545)

ภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ของจุดประสงค์การเรียนรู้กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลในแผนการสอน

จากแผนภูมิ OLE จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่หรือกระบวนการ กล่าวคือ มีจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นตัวเริ่มต้น มีการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย สารสำคัญ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นตัวกลางนำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และสุดท้ายมีการวัดและประเมินผลเป็นตัวสิ้นสุด เพื่อบ่งชี้ถึงความสำเร็จว่า บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้หรือไม่

การเรียนแบบร่วมมือไม่ได้มีความหมายเพียงว่า มีการจัดให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มแล้วให้งาน และบอกให้ผู้เรียนช่วยกันทำงานเท่านั้น การเรียนรู้จะเป็นแบบร่วมมือได้จะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (Johnson and Johnson, 1994, pp. 31-37 อ้างอิงใน ทิศนา เขมมณี, 2560, หน้า 99-101)

1. การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (Positive Interdependence)

กิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือ จะต้องมีความตระหนักว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความสำคัญและความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ขณะเดียวกันสมาชิกแต่ละคนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อประสบความสำเร็จ ความสำเร็จของบุคคลและของกลุ่มขึ้นอยู่กับกันและกัน ดังนั้นแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและในขณะเดียวกันก็ช่วยเหลือสมาชิกคนอื่นๆ ด้วย เพื่อประโยชน์ร่วมกันการจัดกลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกันนี้ ทำได้หลายทาง เช่น การให้ผู้เรียนมีเป้าหมายเดียวกัน หรือให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายในการทำงาน/การเรียนรู้ร่วมกัน (positive goal interdependence) การให้รางวัลตามผลงานของกลุ่ม (positive reward interdependence) การให้งานหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ทุกคนต้องทำหรือใช้ร่วมกัน (positive resource interdependence) การมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกันให้แต่ละคน (positive role interdependence)

2. การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (face-to-face promotive interaction)

การที่สมาชิกในกลุ่มมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันในทางที่จะช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มจะห่วงใยใ่วางใจส่งเสริมและช่วยเหลือกันและกันในการทำงานต่างๆ ส่งผลให้เกิดสภาพที่ดีต่อกัน

3. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน (individual accountability)

สมาชิกในกลุ่มการเรียนรู้ทุกคนจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ และพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ไม่มีใครจะได้รับการประโยชน์โดยไม่ทำหน้าที่ของตน ดังนั้นกลุ่มจึงจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบผลงาน ทั้งที่เป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มวิธีการที่จะส่งเสริมให้

ทุกคนได้ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ที่มีหลายวิธี เช่น การจัดกลุ่มให้เล็ก เพื่อจะได้มีการเอาใจใส่กันและกันได้อย่างทั่วถึง การทดสอบเป็นรายบุคคลการสุ่มเรียกชื่อให้รายงาน ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในกลุ่มการจัดให้กลุ่ม มีผู้สังเกตการณ์และการให้ผู้เรียนสอนกันและกัน เป็นต้น

4. การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะในการทำงานกลุ่มย่อย (interpersonal and small-group skills)

การเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญสำคัญหลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง รวมทั้งการเคารพ ยอมรับ และไว้วางใจกันและกัน ซึ่งผู้สอนควรสอนและฝึกให้ผู้เรียนเพื่อช่วยให้ดำเนินงานไปได้

5. การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (group processing)

กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือจะต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่ม เพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มครอบคลุมการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการทำงานของกลุ่มพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม และผลงานของกลุ่ม การวิเคราะห์การเรียนรู้ อาจทำโดยผู้สอนหรือผู้เรียนหรือทั้งสองฝ่าย การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มนี้เป็นวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนให้กลุ่มตั้งใจทำงานเพราะรู้ว่าได้รับข้อมูลป้อนกลับ และช่วยฝึกทักษะการรู้คิด (metacognition) คือสามารถที่จะประเมินการคิดและพฤติกรรมของตนที่ได้ทำไป

3.3 ขั้นตอนการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ จากแผนภูมิของ OLE ขั้นตอนสำคัญของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ (บุรชัย ศิริมหาสาคร, 2545, หน้า 6-10)

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ว่าต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและเจตคติอย่างไร ซึ่งจุดประสงค์การเรียนรู้จะได้อมาจากจุดประสงค์ในหลักสูตรและจุดประสงค์ของแต่ละวิชาการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์นั้น จะต้องเขียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านและเขียนในเชิงพฤติกรรม ดังนี้

1. พุทธิพิสัย (Cognitive) คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นความสามารถทางสมอง (Head) หรือความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือในทฤษฎี
2. จิตพิสัย (Skill) คือ จุดประสงค์ที่เน้นคุณธรรมหรือเจตคติ ความรู้สึกในจิตใจ (Heart)

ขั้นที่ 2 กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้บรรลุผล (instruction)

เมื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วขั้นต่อไปคือ กำหนดสาระสำคัญ เนื้อหา วิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ซึ่งทั้งหมดนี้เรียกว่า การจัดการเรียนการสอน (Learning) โดยจะต้องคิดว่าการเรียนการสอนในแผนนั้น มีจุดเน้นหรือสาระสำคัญอะไรจะสอนเนื้อหาวิชาอะไร จะใช้กิจกรรมการเรียนการสอนแบบใด จึงจะทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ ซึ่งวิธีการสอนนั้นมีหลายแบบ จะใช้สื่อการเรียนการสอนอะไรบ้างเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่คิดขึ้น

ขั้นที่ 3 กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ในขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

1. การวัดผล (Measurement) คือ การตรวจสอบว่า ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ เป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยใช้เครื่องมือต่างๆ มาตรวจสอบและการจะเลือกใช้เครื่องมือวัดผลแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การเรียนรู้ ผลที่ได้จากการวัดผลจะเป็นเชิงปริมาณ เช่น เป็นคะแนน หรือเป็นคำร้อยละ ซึ่งยังไม่สามารถตัดสินได้ว่านักเรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไร จนกว่าจะมีการประเมินผล

2. การประเมิน (Evaluation) คือ การตัดสินว่าผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไร เมื่อนำคะแนนที่ตั้งไว้ที่ได้จากการวัดผลมาเทียบกับเกณฑ์

สรุปขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ดังนี้

1. เลือกรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ นำหน่วยการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้แล้วมาพิจารณาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

2. ตั้งชื่อแผนตามหัวข้อสาระการเรียนรู้

3. กำหนดจำนวนเวลา ระบุระดับชั้น

4. วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้มาจากมาตรฐานการเรียนรู้รายปี/รายภาค ที่ เลือกไว้เขียนเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา โดยยึดหลักการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ของ ลิน มอริส (Lynn Morris) ที่ว่าจุดประสงค์การเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับเนื้อหา

5. บรรยายจุดหมายปลายทางไม่ใช่วิธีการ

6. สะท้อนถึงระดับต่างๆ ของทักษะที่เกิด

7. ใช้คำกริยาที่เป็นรูปธรรม และใช้ข้อประกอบ 3 ส่วน ตามแนวคิดของโรเบิร์ต เมจเจอร์ (Robbert Manger)

8. พฤติกรรม (Overall behavior)

9. สถานการณ์หรือเงื่อนไข (Important Conditions)

10. เกณฑ์ (Criterion)

11. เลือกจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วิเคราะห์ไว้แล้ว เฉพาะข้อที่สัมพันธ์กับหัวข้อสาระการเรียนรู้ กำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทางตามธรรมชาติวิชา

12. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้เป็นรายละเอียด สำหรับนำไปจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้จะเป็นเนื้อหาของมวลเนื้อหาใหม่ที่กำหนดไว้ที่จำเป็นต้องสอน

13. กำหนดจุดประสงค์นำทางตามลำดับความยากง่ายของเนื้อหานั้นๆ

14. เลือกกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม

15. เลือกสื่ออุปกรณ์สำหรับใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่เลือกมา เช่น รูปภาพ บัตรคำ วีดิทัศน์

16. จัดลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยต้องคำนึงถึงขั้นตอนการสอนตามธรรมชาติวิชา ตามจุดประสงค์นำทาง และควรคำนึงถึงการบูรณาการเทคนิคและกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งการเรียนรู้สาระการเรียนรู้อื่นๆ เข้าไว้ในแต่ละขั้นตอนด้วย

17. กำหนดเวลาวัดและประเมินผล โดยระบุวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งที่เกิดระหว่างเรียนตามจุดประสงค์ย่อย จุดประสงค์นำทาง และเกิดหลังการเรียนการสอนเมื่อจบแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการวัดหลากหลายรูปแบบตามความเหมาะสม เช่น ปฏิบัติจริง การทดสอบความรู้ การทำงานกลุ่ม ฯลฯ (ถวัลย์ มาศจรัส, 2546)

3.4 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2533, หน้า 73-76) สรุปหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร หลักสูตรฉบับปัจจุบันมีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข บนพื้นฐานของความเป็นไทย สามารถคิดค้นคว้า แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน และรักการเรียนรู้ ผู้สอนจึงต้องสอนวิธีการคิด วิธีการทำ วิธีการแก้ปัญหา และสอนอย่างมีลำดับขั้นตอนที่มีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามที่หลักสูตรมุ่งหวัง ผู้สอนจึงต้องศึกษาหลักสูตร แล้วจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร

2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน คือ ผู้สอนต้องพิจารณาว่า จุดประสงค์การสอนในครั้งนี้งเน้นพฤติกรรมด้านใด เช่น สอนชั้น ป.3 เรื่องการเย็บกระทงใน ตอน 4 มุม มีจุดประสงค์การสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเย็บกระทงได้สวยงาม ถูกต้องตามขั้นตอน และรูปแบบที่กำหนด การสอนครั้งนี้มีจุดประสงค์เน้นพฤติกรรมด้านทักษะ ดังนั้นผู้สอนต้องจัด กิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะ

3. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาชอบเรียนป่นเล่น ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แสดง บทบาท ได้แข่งขัน ได้เล่นเกม ได้ร้องเพลง ได้เต้น ให้ได้แสดงออกตามวัย ผู้เรียนเรียนด้วยความ สนุกเพลิดเพลิน ดีกว่านั่งฟังผู้สอนพูดอธิบายแต่เพียงอย่างเดียว เช่น การสอนเกี่ยวกับประเพณี วันลอยกระทงในชั้น ป.3 ผู้สอนอาจจัดให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนได้โดยให้ผู้เรียน ส่วนหนึ่งออกม่ารำ อีกส่วนหนึ่งร้องเพลงลอยกระทง ผู้เรียนจะเรียนด้วยความสนุกและด้วยความ สนใจ

4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา เนื้อหาวิชามีหลายประเภท เช่น ประเภทข้อเท็จจริง การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ทักษะ เจตคติ และค่านิยม เนื้อหาวิชาแต่ ละประเภทต้องอาศัยเทคนิควิธีสอน หรือการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน เช่น ถ้าเป็นประเภททักษะ ก็ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกฝนอย่างมีขั้นตอน จึงจะเกิดทักษะได้ ยกตัวอย่างการ สอนคัดเขียนไทย ผู้เรียนจะคัดเขียนตัวอักษรไทยได้สวยงาม ต้องได้ฝึกการคัดบ่อยๆ ตามลำดับ ขั้นตอนและมีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง จนสามารถคัดได้อย่างสวยงามในเวลาที่กำหนด หรือถ้าเป็นเนื้อหาวิชาประเภทการแก้ปัญหา ก็ต้องให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา และเปิดโอกาสให้ แสดงความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหานั้น

5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องไม่ สับสน และสามารถโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่เรียนได้ การจัดลำดับขั้นตอนควรเริ่มจากง่ายไป ยาก รูปธรรมไปนามธรรม ไกลตัวไปหาใกล้ตัว และส่วนรวมไปส่วนน้อย จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ได้ดี

6. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ โดยใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม สื่อการสอน สามารถแบ่งได้ เป็น 5 ประเภท ได้แก่

6.1 สื่อและของจำลอง หมายถึง ผู้สอน ผู้ช่วยสอน วิทยากรพิเศษ หรือของจริง ต่างๆ เพื่อช่วยในการประกอบการสอน เป็นต้น

6.2 วัสดุและอุปกรณ์เครื่องฉาย เช่น ภาพยนตร์ แผ่นโปร่งใส สไลด์ फिल्म สคริป ฯลฯ

6.3 วัสดุและอุปกรณ์เครื่องเสียง เช่น วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง ฯลฯ

6.4 สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร รูปภาพ ฯลฯ

6.5 วัสดุที่ใช้แสดง เช่น แผนที่ ลูกโลก ของจำลองต่างๆ

7. จัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ส่วนตัวความรู้เป็นผลพลอยได้จากการทำกิจกรรม ทั้งนี้เพราะว่าระหว่างทำกิจกรรมผู้เรียนจะได้รับผล หรือเกิดการพัฒนาตนเองทางการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การวางแผนจัดการ และเทคนิควิธีการต่างๆ ที่เรียกว่า เรียนรู้วิธีการหาความรู้ (Learn how to learn) ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าตัวความรู้

8. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน ผักผ่อนวิธีการแสวงหาความรู้ และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและได้รับประโยชน์จากการเรียนอย่างแท้จริง เช่น จัดกิจกรรมให้ได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารจากการสัมภาษณ์ จากการศึกษาเอกสารนอกสถานที่ จากการเข้าร่วมฟังการอภิปราย การสัมมนา การจัดนิทรรศการ แสดงละคร จัดโต้วาที จัดแข่งขันการแต่งกลอนสด จัดประกวดเรียงความ จัดป้ายนิเทศ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นทั้งกิจกรรมในวิชาที่เรียน และกิจกรรมเสริมประกอบการเรียนรู้ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ ความถนัด และได้พัฒนาศักยภาพส่วนตัวของผู้เรียนได้ดี

9. จัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเขียน และเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในการสอนแต่ละเนื้อหาและแต่ละครั้ง ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีเดียวกันตลอด ควรคิดกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจ เลือกใช้วิธีการสอนที่สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น สอนวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ผู้เรียนได้คิดคำนวณ ได้แก้ปัญหา ได้ทดลอง ได้สืบเสาะหาความรู้ ดังนั้น ผู้สอนอาจเลือกใช้วิธีสอนแบบทดลอง แบบวิทยาศาสตร์ แบบแก้ปัญหา หรือแบบสืบสวนสอบสวน ตามความเหมาะสม เป็นการเปลี่ยนใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย โดยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ผู้เรียนก็จะเรียนด้วยความกระตือรือร้น และเกิดการเรียนรู้ได้ดี

10. จัดกิจกรรมโดยให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง เพราะทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสุข สบายใจ ไม่ตึงเครียด อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน

บรรยากาศจะเป็นเช่นไร ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้สอนเป็นสำคัญ ถ้าผู้สอนเข้มงวด เคร่งขรึม และเคร่งเครียด บรรยากาศจะตึงเครียด ทำให้ผู้เรียนรู้สึกอึดอัด ไม่สบายใจในการเรียน แต่ถ้าผู้สอนเข้าใจผู้เรียน ให้ความเมตตา มีบุคลิกภาพที่ร่าเริง แจ่มใส ไม่เข้มงวด ดุดัน ให้อิสระแก่ผู้เรียนในการซักถามปัญหา และปรึกษาหารือกันระหว่างทำกิจกรรม โดยไม่่วนวายสับสน มีวินัยในตนเอง ก็จะเป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมการทำกิจกรรมได้ดี

11. จัดกิจกรรมแล้วต้องการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง เพื่อค้นหาข้อดี ข้อบกพร่อง แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป ในการวัดผลควรมีทั้งการวัดผลระหว่างที่ผู้เรียนทำกิจกรรม และภายหลังการทำกิจกรรม โดยผู้สอนอาจใช้วิธีสังเกต ซักถาม ตรวจสอบผลงานหรือทำข้อสอบ เมื่อวัดผลแล้วพบว่ากิจกรรมนั้นทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีก็สามารถนำไปใช้ได้ต่อ แต่ถ้าผู้เรียนพบปัญหาขณะปฏิบัติกิจกรรม ผู้สอนควรได้วิเคราะห์หาสาเหตุแล้วแก้ไขให้ตรงจุด กิจกรรมนั้นอาจยากเกินระดับความสามารถของเด็ก สถานการณ์สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย หรือผู้เรียนยังขาดประสบการณ์พื้นฐาน ก็จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

สรุปว่า หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามที่หลักสูตรมุ่งหวัง จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะตามจุดประสงค์ของการสอนและเนื้อหาวิชา ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ ใช้สื่อ วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำ เกิดความท้าทายความสามารถของผู้เรียน มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน ผู้สอนอาจใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ นอกจากนี้ ผู้สอนจะต้องมีการวัดและประเมินผลทุกครั้ง ระหว่างที่ผู้เรียนทำกิจกรรมและภายหลังการทำกิจกรรม โดยผู้สอนอาจใช้วิธีการสังเกต ซักถาม ตรวจสอบผลงานหรือทำข้อสอบ เพื่อค้นหาข้อดี ข้อบกพร่อง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป

4. การเรียนแบบร่วมมือ

4.1 ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือ (co-operative learning)

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือไว้ดังนี้

Joyce and Weil (1986) สรุปว่า เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือเป็นเทคนิคที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านสติปัญญาและด้านสังคม นอกจากนี้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือยังช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านสติปัญญาและเกิดการเรียนรู้จนบรรลุถึงขีดความสามารถสูงสุดได้ โดยมีเพื่อนวัยเดียวกันกลุ่มเดียวกันเป็นผู้คอยแนะนำหรือช่วยเหลือ ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนหรืออินวัยเดียวกันย่อมมีการใช้ภาษาสื่อสารที่เข้าใจได้ง่ายกว่าผู้สอน

Artzt and Newman (1990) สรุปว่า เป็นการเรียนที่จัดสมาชิกเป็นกลุ่มเล็กๆ แล้วร่วมกันแก้ปัญหาหรือทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จ สมาชิกกลุ่มทุกคนเป็นส่วนสำคัญของกลุ่ม จะต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่ม เป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของทุกคนในกลุ่ม

John, John and Edythe (1991) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 2-5 คน ทำงานร่วมกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกันมีปฏิสัมพันธ์ทางบวกเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มให้มากที่สุด และความสำเร็จของกลุ่ม ขึ้นอยู่กับความพยายามและความสามารถของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม

Carcol (1992) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นรูปแบบการสอนชนิดหนึ่งที่ผู้สอนควรรู้ การศึกษางานวิจัยต่างๆ พบว่า การเรียนแบบร่วมมือสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะทางสังคมและเป็นรูปแบบการเรียนที่ผู้เรียนชอบ

Slavin (1995) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือหมายถึง วิธีการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อช่วยเหลือกันและกันในการเรียนรู้ ซึ่งสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ส่วนใหญ่แล้วสมาชิกในกลุ่มจะมี 4 คนที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการติดต่อสื่อสารกันและทำงานร่วมกันในกลุ่มเป็นเวลาหลายสัปดาห์หรือนานเป็นเดือน ทุกคนจะได้เรียนรู้ทักษะต่างๆ ในการทำงานร่วมกันเพื่อให้งานของกลุ่มดำเนินไปด้วยดี ทักษะดังกล่าว ได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการพูดหรืออธิบาย ทักษะการหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง และทักษะการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น

ทิมพันท์ เดชะคุปต์ (2542, หน้า 2-3) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นวิธีการสอนแบบหนึ่ง โดยกำหนดให้ผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกัน ทำงานพร้อมกันเป็นกลุ่มขนาดเล็ก โดยทุกคน

มีความรับผิดชอบงานตนเองและงานส่วนรวมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันและกัน มีทักษะการทำงานกลุ่ม เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายส่งผลให้เกิดความพอใจ อันเป็นลักษณะของกลุ่มแบบร่วมมือ

ศุภวรรณ เล็กวิไล (2544) สรุปว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 4-5 คน โดยสมาชิกในกลุ่มมีระดับความสามารถแตกต่างกัน สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่ร่วมกันในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย มีเป้าหมาย และมีโอกาสได้รับรางวัลของความสำเร็จร่วมกัน วิธีการแบบนี้ผู้เรียนจะมีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการปฏิบัติงานร่วมกันในเชิงบวก มีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากัน ได้มีโอกาสรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ได้พัฒนาทักษะทางสังคมและได้ใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงานเพื่อสร้างความรู้ให้กับตนเอง

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 182) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือ เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยทั่วไปมีสมาชิกกลุ่ม 4 คน สมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการเรียนต่างกัน สมาชิกกลุ่มจะมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับการสอน และช่วยเพื่อนสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ด้วย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน คือ เป้าหมายของกลุ่ม

ดวงกมล สิ้นเพ็ง (2553, หน้า 185) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักพึ่งพากัน เพื่อความสำเร็จร่วมกันในการทำงาน มีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคม รวมทั้งทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการทำงาน ทักษะการคิด และการแก้ปัญหา

ทศนา แคมมณี (2554, หน้า 98) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือ คือ การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกัน 4-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

พจนีย์ บุญสว่าง (2558, หน้า 30) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกัน ทำงานเป็นกลุ่มๆ มีสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างประมาณ 3-6 คน สมาชิกกลุ่มจะมีความรับผิดชอบงานของตนเองและงานส่วนรวมของกลุ่ม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายช่วยกันเรียนเรียนรู้เพื่อไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม

สิริวิฑู ภูน้อย (2558, หน้า 30) สรุปว่า การจัดการเรียนแบบร่วมมือ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มโดยร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยกลุ่มมีผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน ทุกคนในกลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนของตนและส่วนรวม ผลลัพธ์ที่ได้เป็นความสำเร็จของกลุ่ม

สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนช่วยกันเรียน โดยใช้กิจกรรมกลุ่มในการเรียนรู้ มีสมาชิกความสามารถกัน 4-6 คน โดยสมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนการทำงานร่วมกัน การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม มีการช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

4.2 องค์ประกอบของการเรียนแบบร่วมมือ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนแบบร่วมมือไว้ ดังนี้

จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1987, pp.13-14 อ้างอิงใน ไสว พักขาว, 2544, หน้า 193-194) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนแบบร่วมมือไว้ ดังนี้

1. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependence) หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานนั้นมีการแบ่งปันวัสดุอุปกรณ์ ข้อมูลต่างๆ ในการทำงาน ทุกคนมีบทบาทและหน้าที่ และประสบความสำเร็จร่วมกันสมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จด้วยสมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ หรือรางวัลผลงานกลุ่มโดยเท่าเทียมกัน เช่น ถ้าสมาชิกทุกคนช่วยกันทำให้กลุ่มได้คะแนน 90% แล้วสมาชิกแต่ละคนจะได้คะแนนพิเศษเพิ่มอีก 5 คะแนน เป็นรางวัล เป็นต้น

2. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Face To Face Portative Interaction) เป็นการติดต่อสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การอธิบายความรู้ให้แก่เพื่อนในกลุ่มฟัง เป็นลักษณะสำคัญของการติดต่อปฏิสัมพันธ์โดยตรงของการเรียนแบบร่วมมือ ดังนั้นจึงควรมีการแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลย้อนกลับ เปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนวความคิดใหม่ๆ เพื่อเลือกในสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

3. ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล เป็นความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละบุคคลโดยมี

การช่วยเหลือส่งเสริมสร้างซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายกลุ่ม โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจและพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

4. การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skill) ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้เสียก่อน เพราะเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบผลสำเร็จ ผู้เรียนควรได้รับการฝึกทักษะในการสื่อสาร การเป็นผู้นำ การไว้วางใจผู้อื่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ผู้สอนควรจัดสถานการณ์ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในปี ค.ศ. 1991 จอห์นสัน และจอห์นสัน ได้เพิ่มองค์ประกอบของการเรียนแบบร่วมมือขึ้นอีก 1 องค์ประกอบ ได้แก่

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยให้การดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ สมาชิกทุกคนต้องทำความเข้าใจในเป้าหมายของการทำงาน วางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ดำเนินงานตามแผนตลอดจนประเมินผลและปรับปรุงงาน

องค์ประกอบของการเรียนแบบร่วมมือทั้ง 5 องค์ประกอบนี้ ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในอันที่จะช่วยให้การเรียนแบบร่วมมือดำเนินไปด้วยดีและบรรลุเป้าหมายที่กลุ่มกำหนด โดยเฉพาะทักษะทางสังคมทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการกลุ่ม ซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกฝน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550, หน้า 122) กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนแบบร่วมมือไว้ว่า ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในการให้ผู้เรียนทำงานกลุ่ม ดังข้อต่อไปนี้

1. มีการพึ่งพาอาศัยกัน (Positive Interdependence) หมายถึง สมาชิกในกลุ่มมีเป้าหมายร่วมกัน มีส่วนรับความสำเร็จร่วมกัน ใช้วัสดุอุปกรณ์ร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ทุกคนทั่วกัน ทุกคนมีความรู้สึกว่าการจะประสบความสำเร็จได้ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในเชิงสร้างสรรค์ (Face to Face Promotive Interaction) หมายถึง สมาชิกกลุ่มได้ทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด เช่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อธิบายความรู้แก่กัน ถามคำถาม ตอบคำถามแก่กัน ด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. มีการตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) เป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องตรวจสอบว่า สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่มหรือไม่

มากน้อยเพียงใด เช่น การสุ่มถามสมาชิกในกลุ่ม สังเกตและบันทึกการทำงานกลุ่ม ให้ผู้เรียนอธิบายสิ่งที่ตนเรียนรู้ให้เพื่อนฟัง ทดสอบรายบุคคล เป็นต้น

4. มีการฝึกทักษะการช่วยเหลือการทำงานและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) ผู้เรียนควรได้ฝึกทักษะที่จะช่วยให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จ เช่น ทักษะการสื่อสาร การยอมรับและช่วยเหลือกัน การวิจารณ์ความคิดเห็นโดยไม่วิจารณ์บุคคล การแก้ปัญหาความขัดแย้งการให้ความช่วยเหลือ และการเอาใจใส่ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน การทำความรู้จักและไว้วางใจผู้อื่น เป็นต้น

5. การมีการฝึกกระบวนการกลุ่ม (Group Process) สมาชิกต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของกลุ่มต้องสามารถประเมินการทำงานของกลุ่มได้ว่า ประสพผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด ต้องการแก้ปัญหาที่ใดและอย่างไร เพื่อให้การทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพดีกว่าเดิม เป็นการฝึกกระบวนการกลุ่มอย่างเป็นกระบวนการ

จากองค์ประกอบสำคัญของการเรียนแบบร่วมมือ จึงสรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือนี้มีองค์ประกอบ 5 ประการด้วยกัน คือ

1. การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยสมาชิกแต่ละคนมีเป้าหมายในการทำงานกลุ่มร่วมกัน ซึ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อความสำเร็จของการทำงานกลุ่ม

2. ปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการให้สมาชิกได้ร่วมกันทำงานกลุ่มอย่างใกล้ชิดโดยการเสนอและแสดงความคิดเห็นกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. การมีความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน หมายความว่า สมาชิกภายในกลุ่มแต่ละคนจะต้องมีความรับผิดชอบในการทำงาน โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจและพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

4. การใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มย่อย ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้เสียก่อน เพราะเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสพผลสำเร็จเพื่อให้ผู้เรียนจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยให้งานดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนปฏิบัติงานและเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน โดยจะต้องดำเนินงานตามแผน ตลอดจนประเมินและปรับปรุงงาน

ทิตานา แชมมณี (2553, หน้า 99) สรุปว่า การจัดการเรียนแบบร่วมมือไม่ได้มีความหมายว่าเป็นการจัดให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มแล้วให้งานแล้วบอกให้ผู้เรียนช่วยกันเท่านั้น การเรียนแบบร่วมมือจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (Positive interdependence) กลุ่มการเรียนแบบร่วมมือจะต้องมีความตระหนักว่า สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความสำคัญเท่ากันหมด และความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ ดังนั้นสมาชิกแต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและจะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2. การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (Face – to – Face promotive interaction) การที่สมาชิกมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สมาชิกในความหวังใจไว้วางใจกัน ร่วมกันปรึกษาหารือวางแผนการทำงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

3. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน (Individual accountability) กลุ่มการเรียนแบบร่วมมือมีเป้าหมายคือความสำเร็จของกลุ่ม สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบทำงานของตนที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ และผลงานจะต้องมีการตรวจสอบทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ผู้สอนจึงต้องมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในกลุ่มและให้คำแนะนำ

4. การให้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interpersonal and small-group skills) การเรียนแบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จต้องอาศัยทักษะที่สำคัญหลายๆ สถานการณ์ เช่น ทักษะทางสังคม การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การทำงานร่วมกัน การสื่อสารและทักษะการแก้ไขปัญหาขัดแย้งกัน

5. การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (Group processing) การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มช่วยให้เกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานของกลุ่มให้ดีขึ้น การวิเคราะห์ กลุ่มครอบคลุมการวิเคราะห์ วิธีการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมของสมาชิกของกลุ่ม และผลงานของกลุ่ม ผู้ทำการวิเคราะห์อาจเป็นผู้สอนหรือทั้ง 2 ฝ่าย

องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไม่ได้หมายถึงการจัดให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเท่านั้น สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องมีความสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยกันและกันในการที่จะช่วยให้การดำเนินงานของกลุ่มที่บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ผู้สอนควรจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 5 องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559, หน้า 186-187) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือ เป็นการเรียนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนแบบร่วมมือที่จะทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จมี 5 ประการ ซึ่งขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งจะกลายเป็นการทำงานกลุ่ม (group work) แต่ไม่เป็นการเรียนแบบร่วมมือ (cooperative learning) ซึ่งวรรณทิพา รอดแรงคำ (2541, หน้า 141-144) สรุปว่า องค์ประกอบของการเรียนแบบร่วมมือมี 5 ประการสำคัญดังนี้

1. การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในกลุ่ม (face-to-face interaction) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะคละกันทางเพศ อายุ ความสามารถ ความสนใจ หรืออื่นๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสำเร็จของกันและกัน โดยช่วยเหลือสนับสนุนกระตุ้นยกย่องความมานะ พยายามของกันและกันซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มมีผลตามมาคือ

1.1 มีกิจกรรมทางปัญญา และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เกิดขึ้นโดยผู้เรียนอธิบายว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร หรืออธิบายว่าสิ่งที่เรียนอยู่ในปัจจุบันเชื่อมโยงกับสิ่งที่เรียนมาแล้วอย่างไร

1.2 ลักษณะและรูปแบบทางสังคม มีโอกาสเกิดขึ้นได้จากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบของกับกลุ่มเพื่อน เหตุผล และข้อสรุปที่แสดงออก มีอิทธิพลต่อการเพิ่มรูปแบบทางสังคม เพิ่มการสนับสนุนของเพื่อนและเพิ่มรางวัล

1.3 มีการตอบสนองด้วยคำพูด ที่ไม่ใช่คำพูดของสมาชิกคนอื่นนอกกลุ่มซึ่งเป็นข้อมูลย้อนกลับให้กับสมาชิกในกลุ่ม

1.4 ปฏิสัมพันธ์จะช่วยให้งานสำเร็จ และเมื่องานเสร็จก็จะทำให้สมาชิกแต่ละคนได้ความรู้

2. ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน ที่จะช่วยให้กลุ่มมีสัมฤทธิ์ที่ผลสูงสุดในการทำงาน (individual accountability / personal responsibility) เกิดขึ้นเมื่อมีการประเมินการปฏิบัติงานของผู้เรียนเพราะการประเมินจะย้อนกลับไปให้กับกลุ่มและให้กับผู้เรียน เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนแต่ละคนแสดงความรับผิดชอบต่องานโดยผู้สอนจะต้อง

2.1 ประเมินว่าสมาชิกของกลุ่มช่วยเหลืองานของกลุ่มอย่างน้อยแค่ไหน

2.2 ให้ข้อมูลย้อนกลับกับผู้เรียนแต่ละคนและกับกลุ่ม

2.3 ไม่ให้สมาชิกกลุ่มทำงานซ้ำซ้อนกัน

2.4 ทำให้แน่ใจว่าสมาชิกทุกคนรับผิดชอบต่องาน โดยดูจากคะแนนสอบของผู้เรียนแต่ละคนหรือกลุ่มเลือกถามคนใดคนหนึ่งของกลุ่ม

3. ทักษะการทำงานเป็นกลุ่มหรือทักษะทางสังคม (co-operative social skills) ผู้เรียนต้องใช้ทักษะความร่วมมือในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ ทักษะการสื่อความหมาย สามารถสื่อความได้อย่างแม่นยำ ไม่กำกวม มีการแบ่งปัน การช่วยเหลือซึ่งกัน และกันและร่วมมือกัน

4. ความสัมพันธ์กันทางบวก (positive interdependence) เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนเกิดการรับรู้ว่าคุณต้องทำงานร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ ของกลุ่ม จนเกิดความรู้สึกว่าความสำเร็จของแต่ละคนขึ้นอยู่กับความสำเร็จของกลุ่ม

5. กระบวนการกลุ่ม (group processing) เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกในกลุ่มอภิปรายถึงประสิทธิภาพของความสำเร็จในการทำงาน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการกลุ่มจะสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของสมาชิก

ดังนั้น การเรียนแบบร่วมมือไม่ได้หมายถึงการจัดผู้เรียนมาทำงานเป็นกลุ่มเท่านั้น แต่สมาชิกในกลุ่มทุกคนจะต้องรับผิดชอบในหน้าที่เพื่อความสำเร็จของกลุ่ม ซึ่งเป็นการเรียนเป็นกลุ่มแบบร่วมมือ จะแตกต่างไปจากการเรียนเป็นกลุ่มแบบเดิม

4.3 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2560, หน้า 183-185) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือ เป็นวิธีการเรียนที่มีเทคนิคที่หลากหลาย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดของหลายทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement theory) ของ Skinner

การเรียนแบบร่วมมือ เป็นการเรียนที่ผู้เรียนจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกจะได้รับมอบหมายหน้าที่ทุกคน และยึดหลักว่าความสำเร็จของตนเองคือความสำเร็จของกลุ่ม ดังนั้นในการทำงานจะต้องมีการให้กำลังใจกัน อาจเป็นคำชมเชย รางวัล เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนทำงานให้ดีที่สุด เพื่อผลสำเร็จของกลุ่ม ซึ่งหลักการดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากวิธีการปรับพฤติกรรม (behavior modification) ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (operant conditioning) มีแนวคิดว่าการกระทำใดๆ ที่ได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น และถ้าการกระทำใดๆ ไม่ได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะลดลงและหายไป

ในการเรียนแบบร่วมมือนั้น การให้ความสนใจ การยอมรับ การให้คำชมเชยจากกลุ่มเพื่อน จะเป็นตัวเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพมาก โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นมักจะมีธรรมชาติรวมกลุ่ม

เชื้อและทำตามกลุ่มมากกว่าผู้สอน การฝึกให้กลุ่มเพื่อนกล่าวคำชมเชย การยอมรับ และการให้ความสนใจ รูปแบบกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นทั้งผู้สอน ซึ่งจะได้แสดงความสามารถได้เต็มศักยภาพ ขณะเดียวกันก็เป็นผู้รับฟัง และการให้การยอมรับ ชมเชยผู้พูด จะมีผลต่อความรู้สึกของผู้กำลังทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดี และขณะที่รับฟังการสอนก็มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างเต็มที่ ในด้านการประเมินผลการให้รางวัลการมอบเกียรติบัตร สำหรับกลุ่มที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรก ก็จะเป็นตัวกระตุ้นให้มีการแสดงพฤติกรรมได้ต่อไป

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเหมือนกับการอยู่ร่วมกันในสังคมหนึ่ง ซึ่งการทำงานแบบร่วมมือจะสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกัน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และมีการสังเกตสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว ซึ่งในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมโดยแบนดูรากกล่าวว่า คนเราเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเราอยู่เสมอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสังเกต (observation learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ ประสาท อิศรปริดา (2538, หน้า 28) ซึ่งตัวแบบสามารถถ่ายทอดทางความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆ กัน และตัวแบบจะทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดพฤติกรรม โดยตัวแบบอาจเป็นบุคคลจริงๆ (live mode) หรือตัวแบบสัญลักษณ์ (symbolic) ก็ได้ (ทิตินา แชมมณี, 2541 : 234)

ดังนั้นการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ สมาชิกจะแสดงพฤติกรรมต่างๆ การให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือกัน และการมีน้ำใจ เมตตากรุณา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรู้จักการเกรงใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา พฤติกรรมเหล่านี้จะมีการเลียนแบบเกิดขึ้นในห้องเรียน หรือด้านการสอนที่เรียกว่า เพื่อนช่วยเพื่อน ทุกคนจะเห็นภาพของการสอนของเพื่อนๆ หากตนเองรู้สึกประทับใจเพื่อนคนใดคนหนึ่งก็จะนำมาเลียนแบบโดยสังเกตจากพฤติกรรมของเพื่อน ซึ่งจะมีการจดจำใส่ใจและแสดงตัวตามแบบ นอกจากนี้การได้มีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่ม ยังทำให้ทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอน เพื่อนร่วมชั้น วิชาที่เรียน และผู้สอน อันจะส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต

3. ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์

การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถเฉพาะตัว และศักยภาพของตนเอง ร่วมมือกันแก้ปัญหาต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จได้ โดยสมาชิกต่างตระหนักว่าแต่ละคนล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ได้ร่วมคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวของเขาเอง การทำงานร่วมกันกับผู้อื่นจะทำให้เขาเข้าใจผู้อื่น เข้าใจตนเอง รู้จักตนเอง ซึ่งโดย

ธรรมชาติของคนแล้วล้วนต้องการยอมรับจากผู้อื่นจากคนในสังคม และต้องการแสวงหาสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งมาสโลว์มองว่า เด็กมีธรรมชาติพร้อมที่จะศึกษาสำรวจสิ่งต่างๆ คนทุกคนมีแรงภายในที่จะไปถึงสภาพที่เรียกว่าการรู้จักตนเองตรงตามสภาพที่เป็นจริง หรือต้องการที่จะตระหนักในความสามารถของตน ซึ่งหมายถึงการยอมรับตนเอง ทั้งในส่วนบกพร่องและส่วนดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีต่อตนเอง ซึ่งประสาทอิศรปริดา (2538, หน้า 310-312) สรุปว่า ความต้องการ คือสภาวะที่เกิดจากความไม่สมดุลทั้งร่างกายและจิตใจ ความต้องการของคนมักไม่ได้รับการตอบสนองอย่างสมบูรณ์ เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตอบรับระดับหนึ่งก็จะเกิดความต้องการมากขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง

จากแนวคิดทฤษฎีของมาสโลว์ แสดงว่ามนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการจะสนองความต้องการให้ตนเอง และความต้องการก็ได้รับการตอบสนอง ก็ต่อเมื่อความต้องการขั้นต้นได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอก่อน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนโดยการนำทฤษฎีมาใช้ นั่นคือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการพัฒนาและมีสมรรถภาพทั้ง 3 ด้านไปพร้อมๆ กันคือ ความรู้ (cognitive) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (affective) และด้านทักษะ (psychomotor) ซึ่งหมายความว่า ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดการใช้เหตุผล มีความชื่นชม หรือมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนได้เป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้จัดเตรียมสื่อ หรือเป็นผู้ให้คำแนะนำ สอดคล้องกับการเรียนแบบร่วมมือที่จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่ม โดยสมาชิกจะเป็นผู้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งสมาชิกทุกคนจะมีโอกาสแสดงความสามารถที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อกลุ่ม

4. ทฤษฎีทางพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive theory)

การเรียนแบบร่วมมือ เป็นการเรียนที่เน้นการช่วยเหลือ ร่วมกันคิดแก้ปัญหา นั่นคือให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจ จากลักษณะดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา เพราะการที่ผู้เรียนได้มีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม และมีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ จนสามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ซึ่ง สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2537, หน้า 34-35) สรุปว่า แนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา มองว่า คนเราทุกคนเกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยธรรมชาติพร้อมที่จะกระทำก่อน (action)

ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน Piaget มิได้มีเป้าหมายเพื่อสร้างคนให้เป็นผู้ที่มี

ความสามารถทำสิ่งใหม่ ไม่ใช่แต่เป็นผู้ขอลอกเลียนแบบผู้อื่น แต่ต้องการคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักประดิษฐ์ และรู้ค้นคว้าแสวงหาความรู้ ต้องการกระตุ้นให้มีความคิดวิพากษ์วิจารณ์ รู้จักพิสูจน์สิ่งต่างๆ ไม่ยอมเชื่ออะไรง่ายๆ และต้องการให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความกระตือรือร้นพยายามแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและอีกส่วนหนึ่งโดยผู้สอนเป็นผู้จัดให้ จากเป้าหมายของ Piaget สอดคล้องกับการจัดการเรียนแบบร่วมมือ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พูดคุย อภิปราย ชักถามกัน ส่งเสริมให้ได้พัฒนาความคิด ได้ศึกษาค้นคว้าทำงานและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

ทศนา แคมมณี (2560, หน้า 98-99) ได้สรุปทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Co-operative or Collaborative Learning) ไว้ดังนี้

ก. ทฤษฎีการเรียนรู้

การเรียนแบบร่วมมือ คือการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม นักการศึกษาคนสำคัญที่เผยแพร่แนวคิดของการเรียนรู้แบบนี้คือ สลาบิน (Slavin) เดวิด จอห์นสัน (David Johnson) และรอเจอร์ จอห์นสัน (Roger Johnson) สรุปว่า ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป เรามักจะไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ส่วนใหญ่เรามักจะมุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับบทเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเป็นมิติที่มักจะถูกละเลยและมองข้ามไปต่างๆ ที่มีผลการวิจัยชี้ชัดเจนว่า ความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ผู้สอน และเพื่อนร่วมชั้น มีผลต่อการเรียนรู้มาก จอห์นสันและจอห์นสัน กล่าวว่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมี 3 ลักษณะคือ

1. ลักษณะแข่งขันกัน ในการศึกษาเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนจะพยายามเรียนให้ได้ดีกว่าคนอื่นเพื่อให้ได้คะแนนดี ได้รับการยกย่องหรือได้รับการตอบแทนในลักษณะต่างๆ

2. ลักษณะต่างคนต่างเรียน คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบดูแลตนเองให้เกิดการเรียนรู้ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น และ

3. ลักษณะร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้ คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนและในขณะเดียวกันต่างก็ช่วยให้สมาชิกคนอื่นเรียนรู้ด้วย จอห์นสันและจอห์นสันชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาปัจจุบันมักส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขัน ซึ่งอาจจะมีผลทำให้ผู้เรียนเคยชินต่อการแข่งขัน เพื่อแย่งชิงผลประโยชน์มากกว่าการร่วมมือกันแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม เขาแสดงความเห็นว่า เราควรให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะ รู้จักใช้ลักษณะการเรียนรู้

อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ ทั้งนี้ เพราะในชีวิตประจำวันผู้เรียนจะต้องเผชิญสถานการณ์ที่มีทั้ง 3 ลักษณะ และเนื่องจากการศึกษาปัจจุบันมีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขันและแบบรายบุคคลอยู่แล้ว เราจึงจำเป็นต้องหันมาส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งสามารถจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี รวมทั้งได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต

ข. การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้การสอน

ผู้สอนสามารถนำหลักการของการเรียนแบบร่วมมือ ไปจัดการเรียนการสอนของตนได้ โดยการพยายามจัดกลุ่มการเรียนรู้ให้มีองค์ประกอบครบ 5 ประการดังกล่าวแล้ว และใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ในการช่วยให้องค์ประกอบทำให้สัมฤทธิ์ผล โดยทั่วไป การวางแผนบทเรียนและจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนแบบร่วมมือมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอน

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนทั้งทางด้านความรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ

1.2 กำหนดขนาดของกลุ่มกลุ่มควรมีขนาดเล็ก ประมาณ 3-6 คน กลุ่มขนาด 4 คน จะเป็นขนาดที่เหมาะสมที่สุด

1.3 กำหนดองค์ประกอบของกลุ่ม หมายถึง การจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มซึ่งอาจทำโดยการสุ่มหรือการเลือกให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์โดยทั่วไปกลุ่มจะต้องประกอบด้วยสมาชิกที่คล่องกันในด้านต่างๆ เช่น เทคนิควิธีการความสามารถความถนัด เป็นต้น

1.4 กำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีส่วนในการทำงานอย่างทั่วถึง ผู้สอนควรมอบหมายบทบาทหน้าที่ในการทำงานให้ทุกคนและบทบาทหน้าที่นั้นๆ จะต้องเป็นส่วนหนึ่งของงาน อันเป็นจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ผู้สอนควรจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้อยู่ในลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน บทบาทหน้าที่ในการทำงาน เพื่อการเรียนรู้มีจำนวนมาก เช่น บทบาทผู้นำกลุ่ม ผู้สังเกตการณ์ เลขานุการ ผู้เสนอผลงาน ผู้ตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

1.5 จัดสถานการณ์ที่เหมาะสมในการทำงานและมีการปฏิสัมพันธ์กัน ผู้สอนจำเป็นต้องคิดออกแบบการจัดห้องเรียนหรือสถานการณ์ที่ใช้ในการเรียนรู้ให้เอื้อและสะดวกต่อการทำงานของกลุ่ม

1.6 จัดสาระ วัสดุ หรืองานที่จะให้ผู้เรียนทำวิเคราะห์สาระ/งาน หรือวัสดุที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และจัดแบ่งสาระหรืองานนั้นในลักษณะที่ให้ผู้เรียนแต่ละคนมีส่วนในการช่วยกลุ่ม และพึ่งพากันในการเรียนรู้

2. ด้านการสอน

ผู้สอนควรมีการเตรียมตัวเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันดังนี้

2.1 อธิบายชี้แจงเกี่ยวกับงานของกลุ่ม ผู้สอนควรอธิบายถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียน เหตุผลในการดำเนินงานต่างๆ รายละเอียดของงาน และขั้นตอนในการทำงาน

2.2 อธิบายเกณฑ์การประเมินผลงาน ผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจตรงกันว่า ความสำเร็จของงานอยู่ตรงไหน งานที่คาดหวังจะมีลักษณะอย่างไร เกณฑ์ที่จะใช้ในการวัด ความสำเร็จของงานคืออะไร

2.3 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการของการพื้นฐานพึ่งพาและเกื้อกูลกัน ผู้สอนควร อธิบายกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา บทบาทหน้าที่ และระบบการให้รางวัลหรือประโยชน์ที่กลุ่มจะได้รับในการร่วมมือกันเรียนรู้

2.4 อธิบายวิธีการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่ม

2.5 อธิบายถึงความสำคัญและวิธีการในการตรวจสอบความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่แต่ละคนได้รับมอบหมาย เช่น การสุ่มเรียกชื่อผู้เสนอผลงาน การทดสอบการตรวจสอบผลงาน เป็นต้น

2.6 ชี้แจงพฤติกรรมที่คาดหวัง หากผู้สอนชี้แจงให้ผู้เรียนได้รู้อย่างชัดเจนว่า ต้องการให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง จะช่วยให้ผู้เรียนคาดหวังที่มีต่อตนและพยายามจะแสดง พฤติกรรมนั้น

3. ด้านการควบคุมกำกับและการช่วยเหลือกลุ่ม

3.1 ดูแลให้สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด

3.2 สังเกตการทำงานร่วมกันของกลุ่ม ตรวจสอบว่า สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในงานหรือบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือไม่ สังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของสมาชิก ให้ข้อมูล บอกรับกลับ ให้แรงเสริมและบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของกลุ่ม

3.3 เข้าไปช่วยเหลือกลุ่มตามความเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานและการทำงาน เมื่อพบว่ากลุ่มต้องการความช่วยเหลือ ผู้สอนสามารถเข้าไปชี้แจง สอนซ้ำ หรือให้ความช่วยเหลืออื่นๆ

3.4 สรุปการเรียนรู้ ผู้สอนควรให้กลุ่มสรุปประเด็นการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียนแบบร่วมมือ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้มีความชัดเจนขึ้น

4. ด้านการประเมินผลและวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้

4.1 ประเมินผลการเรียนรู้ ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทางด้านปริมาณ และคุณภาพโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

4.2 วิเคราะห์กระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้สอนควรจัดให้ผู้เรียนมีเวลาในการวิเคราะห์ การทำงานของกลุ่มและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีโอกาสเรียนรู้ที่จะปรับปรุงส่วนบกพร่องของกลุ่ม

การดำเนินการในด้านต่างๆ ดังกล่าว เป็นสิ่งที่ผู้สอนจำเป็นต้องทำในการจัดการเรียนแบบร่วมมือโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งผู้สอนแต่ละคนสามารถวางแผนออกแบบการเรียนรู้ของตน โดยอาศัยวิธีการและเทคนิคต่างๆ เข้ามาช่วยอย่างหลากหลายแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามได้มีนักการศึกษาและนักคิดหลายคนได้เสนอได้ผลวิธีการจัดการเรียนแบบร่วมมือที่มีรูปแบบ ลักษณะ หรือขั้นตอน แตกต่างกันไป เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์การเรียนรู้ต่างๆ เดวิดสัน (Davidson, 1994, pp. 13-30) ได้รวบรวมรูปแบบการเรียนแบบร่วมมือที่เรียกว่า "co-operative learning" และ "collaborative learning" ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางมาก ได้ทั้งหมด 6 รูปแบบคือ "Student Team Learning" "Learning Together" "Group Investigation" "The Structural Approach" "Complex Instruction" และ "The Collaborative Approach"

ทิตนา แชมมณี (2560, หน้า 103-106) สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือทั้ง 6 รูปแบบดังกล่าวมีคุณสมบัติสำคัญตรงกัน 5 ประการคือ ทุกรูปแบบต่างก็มีกระบวนการเรียนรู้ที่พึ่งพาและเกื้อกูลกัน สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือและปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ สมาชิกกลุ่มต้องใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการทำงาน ทั้งมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงานร่วมกัน ในส่วนที่แตกต่างกันนั้น มักจะเป็นความแตกต่างในเรื่องของวิธีการจัดกลุ่ม วิธีการในการพึ่งพากัน วิธีการทดสอบ ระบบการในการวิเคราะห์กลุ่มบรรยากาศของกลุ่ม โครงสร้างของกลุ่ม บทบาทของผู้เรียน ผู้นำกลุ่มและผู้สอน

4.4 ประเภทของกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ มี 3 ประเภท คือ

1. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างเป็นทางการ (formal co-operative Learning groups) ประเภทนี้ ผู้สอนจัดขึ้นโดยการวางแผน จัดระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการ และเทคนิคต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันเรียนรู้สาระต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นหลายๆ ชั่วโมง ติดต่อกัน หรือหลายสัปดาห์ติดต่อกัน จนกระทั่งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนด

2. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (informal co-operative Learning groups) กลุ่มประเภทนี้ ผู้สอนจัดขึ้นเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว โดยสอดแทรกอยู่ในการสอนปกติอื่นๆ โดยเฉพาะการสอนแบบบรรยาย ผู้สอนสามารถจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือสอดแทรกเข้าไปช่วยเพื่อให้ผู้เรียนมุ่งความสนใจหรือใช้ความคิดเป็นพิเศษในสาระบางจุด

3. กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างถาวร (co-operative base groups) กลุ่มประเภทนี้เป็นกลุ่มการเรียนรู้ที่สมาชิกกลุ่มมีประสบการณ์การทำงาน/การเรียนรู้ร่วมกันมานาน จนกระทั่งเกิดสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้น สมาชิกกลุ่มมีความผูกพัน ห่วงใย ช่วยเหลือกันและกันอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้แบบร่วมมือมักจะมีกระบวนการดำเนินงานที่ต้องทำเป็นประจำ เช่น การเขียนรายงาน การเสนอผลงานกลุ่ม การตรวจผลงาน เป็นต้น ในการทำงานที่เป็นกิจวัตรดังกล่าว ผู้สอนควรจัดระเบียบขั้นตอนการทำงานหรือฝึกฝนให้ผู้เรียนดำเนินงานอย่างเป็นระบบระเบียบเพื่อช่วยให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการที่ใช้หรือดำเนินการเป็นกิจวัตรในการเรียนรู้แบบร่วมมือนี้ เรียกว่า co-operative learning scripts ซึ่งหากสมาชิกกลุ่มปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน จะเกิดเป็นทักษะที่ชำนาญในที่สุด (ทิสนา แชมมณี, 2560, หน้า 102-103)

4.5 รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ พัฒนาขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือของจอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson & Johnson) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนควรร่วมมือกันในการเรียนรู้มากกว่าการแข่งขันกัน เพราะการแข่งขันก่อให้เกิดสภาพการณ์ แพ้ - ชนะ ต่างจากการร่วมมือกัน ซึ่งก่อให้เกิดสภาพการณ์ ชนะ - ชนะ อันเป็นสภาพการณ์ที่ดีกว่าทั้งทางด้านจิตใจและสติปัญญา หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ต้องอาศัยหลักการพึ่งพากัน โดยถือว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันและจะต้องพึ่งพากันเพื่อความสำเร็จร่วมกัน 2) การเรียนรู้ที่ดีต้องอาศัยหันหน้าเข้าหากัน มีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ข้อมูลและการเรียนรู้ต่างๆ 3) การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยทักษะทางสังคม โดยเฉพาะทักษะการทำงานร่วมกัน 4) การเรียนรู้ร่วมกันควรมีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มที่ใช้ในการทำงาน 5) การเรียนรู้ร่วมกันจะต้องมีผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มที่สามารถตรวจสอบและวัดประเมินได้ หากผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนแบบร่วมมือกัน นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาสาระต่างๆ ได้กว้างขึ้นและลึกซึ้งขึ้นแล้ว ยังสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านสังคมและอารมณ์ขึ้นด้วย รวมทั้งมีโอกาสได้ฝึกฝนพัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอีกมาก

รูปแบบการเรียนแบบร่วมมือมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีวิธีการดำเนินการหลักๆ ซึ่งได้แก่ การจัดกลุ่ม การศึกษาเนื้อหาสาระ การทดสอบ การคิดคะแนน และระบบการให้รางวัล แตกต่างกันไป เพื่อสนองวัตถุประสงค์เฉพาะ แต่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ต่างก็ใช้หลักการเดียวกัน คือ หลักการเรียนแบบร่วมมือ 5 ประการ และมีวัตถุประสงค์มุ่งตรงไปในทิศทางเดียวกันคือเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ศึกษาอย่างมากที่สุดโดยอาศัยการร่วมมือกัน แลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน ความแตกต่างของรูปแบบ อยู่ที่เทคนิคในการศึกษาเนื้อหาสาระ วิธีการเสริมแรงและการให้รางวัล กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบร่วมมือมี 8 รูปแบบ ดังนี้ (ทิตินา แชมมณี, 2554)

1. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบจิ๊กซอว์ (JIGSAW)

1.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 4 คน เรียกกลุ่มนี้ว่า กลุ่มบ้าน (Home group)

1.2 สมาชิกในกลุ่มบ้านได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาสาระคนละ 1 ส่วน และหาคำตอบในประเด็นปัญหาที่ผู้สอนมอบหมาย

1.3 สมาชิกในกลุ่มบ้าน แยกย้ายไปรวมกับสมาชิกกลุ่มอื่นซึ่งได้รับเนื้อหาเดียวกัน ตั้งเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group) ขึ้นมาและร่วมกันทำความเข้าใจเนื้อหาสาระอย่างละเอียด ร่วมกันอภิปรายหาคำตอบประเด็นปัญหาที่ผู้สอนมอบหมายให้

1.4 สมาชิกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลับไปสู่กลุ่มบ้าน แต่ละคนช่วยสอนเพื่อนในกลุ่มให้เข้าใจในสาระที่ตนได้ศึกษาร่วมกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สมาชิกทุกคนจะได้เรียนรู้ภาพรวมของสาระทั้งหมด

1.5 ผู้เรียนทุกคนทำแบบทดสอบ แต่ละคนจะได้คะแนนเป็นรายบุคคล และนำคะแนนของทุกคนในกลุ่มบ้านมารวมกันหรือหาค่าเฉลี่ยเป็นคะแนนกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดได้รับรางวัล

2. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ เอส.ที.เอ.ดี (STAD) คำว่า STAD เป็นตัวย่อของ Student Team Achievement Division กระบวนการดังนี้

2.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 4 คน เรียกกลุ่มนี้ว่า กลุ่มบ้าน (Home Group)

2.2 สมาชิกในกลุ่มบ้าน ได้รับเนื้อหาสาระ และศึกษาเนื้อหาสาระนั้นร่วมกันเนื้อหาสาระนั้นมีหลายขั้นตอน ซึ่งผู้เรียนอาจต้องทำแบบทดสอบในแต่ละตอน และเก็บคะแนนของตนไว้

2.3 ผู้เรียนทุกคนทำแบบทดสอบครั้งสุดท้าย ซึ่งเป็นการทดสอบรวบยอดและนำคะแนนของตนไปหาคะแนนพัฒนาการ

2.4 สมาชิกในกลุ่มบ้าน นำคะแนนพัฒนาการของแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มใดได้คะแนนพัฒนาการกลุ่มสูงสุดกลุ่มนั้นได้รางวัล

3. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ ที.เอ.ไอ (TAI) คำว่า TAI มาจาก Team Assisted Individualization ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

3.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 4 คน และเรียกกลุ่มนี้ว่า กลุ่มบ้าน (Home Group)

3.2 สมาชิกในกลุ่มบ้าน ได้รับเนื้อหาสาระและศึกษาเนื้อหาสาระร่วมกัน

3.3 สมาชิกในกลุ่มบ้านจับคู่กันทำแบบฝึกหัด

3.3.1 ถ้าใครทำแบบฝึกหัดได้ 75% ขึ้นไปให้ไปรับการทดสอบรวบยอดครั้งสุดท้าย

3.3.2 ถ้าใครทำแบบฝึกหัดได้ไม่ถึง 75% ให้ทำแบบฝึกหัดซ่อมจนกระทั่งทำได้แล้วจึงไปทดสอบรวบยอดครั้งสุดท้าย

3.4 สมาชิกในกลุ่มบ้านแต่ละคนนำคะแนนทดสอบรวบยอดมารวมเป็นคะแนนกลุ่ม กลุ่มใดได้คะแนนกลุ่มสูงสุด กลุ่มนั้นได้รางวัล

4. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ ที.จี.ที (TGT ตัวย่อ TGT ย่อมาจาก Team Game Tournament ซึ่งมีการดำเนินการดังนี้

4.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 4 คน และเรียกกลุ่มนี้ว่า กลุ่มบ้าน (home group)

4.2 สมาชิกในกลุ่มบ้าน ได้รับเนื้อหาสาระและศึกษาเนื้อหาสาระร่วมกัน

4.3 สมาชิกในกลุ่มบ้าน แยกย้ายกันไปเป็นตัวแทนกลุ่มไปแข่งขันกับกลุ่มอื่นโดยกลุ่มแข่งขันตามความสามารถ คือคนเก่งในกลุ่มบ้านแต่ละกลุ่มไปรวมกัน คนอ่อนก็ไปรวมกับคนอ่อนของกลุ่มอ่อน กลุ่มใหม่ที่รวมกันนี้เรียกว่ากลุ่มแข่งขันกำหนดให้มีสมาชิกกลุ่มละ 4 คน

4.4 สมาชิกในกลุ่มแข่งขัน

4.5 เมื่อแข่งขันเสร็จแล้ว สมาชิกกลุ่มกลับไปบ้าน แล้วนำคะแนนที่แต่ละคนได้รวมเป็นคะแนนของกลุ่ม

5. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ แอล.ที. (LT) ตัวย่อ LT มาจากคำว่า Learning Together ซึ่งเป็นกระบวนการที่ง่ายไม่ซับซ้อน ดังนี้

5.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 4 คน

5.2 กลุ่มย่อยกลุ่มละ 4 คน ศึกษาเนื้อหาพร้อมกัน โดยกำหนดให้แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ช่วยกลุ่มในการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น

5.2.1 สมาชิกคนที่ 1 อ่านคำสั่ง – สมาชิกคนที่ 2 หาคำตอบ

5.2.2 สมาชิกคนที่ 3 หาคำตอบ – สมาชิกคนที่ 4 ตรวจสอบคำตอบ

5.3 กลุ่มสมาชิกคำตอบพร้อมกัน และส่งคำตอบเป็นผลงานกลุ่ม

5.4 ผลงานกลุ่มได้คะแนนเท่าไร สมาชิกทุกคนในกลุ่มนั้นจะได้คะแนนนั้นเท่ากันทุก

คน

6. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ จี.ไอ. G.I. คือ Group Investigation รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยกันไปสืบค้นข้อมูลมาใช้ในการเรียนรู้ร่วมกัน โดยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

6.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 4 คน

6.2 กลุ่มย่อยศึกษาเนื้อหาสาระร่วมกันโดย

6.2.1 แบ่งเนื้อหาออกเป็นกลุ่มย่อยๆ แล้วแบ่งกันไปศึกษา หาข้อมูลหรือคำตอบ

6.2.2 ในการเลือกเนื้อหาควรให้ผู้เรียนอ่อนเป็นผู้เลือกก่อน

6.3 สมาชิกแต่ละคน ไปศึกษาหาข้อมูล/คำตอบมาให้กลุ่ม กลุ่มอภิปรายร่วมกันและสรุปผลการศึกษา

6.4 กลุ่มเสนอผลงานของกลุ่มต่อชั้นเรียน

7. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ ซี.ไอ.อาร์.ซี (C.I.R.C) รูปแบบ CIRC หรือ Cooperative Intergrated Reading And Composition รูปแบบนี้พัฒนาขึ้นโดย Slavin เป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือที่ใช้ในการสอนอ่านและสอนเขียนโดยเฉพาะ รูปแบบนี้ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการอ่านแบบเรียน การสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจและการบูรณาการภาษากับการเรียน โดยมีขั้นตอนดังนี้

7.1 ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามระดับความสามารถในการอ่าน จับคู่ 2 หรือ 3 คน ทำกิจกรรมการอ่านร่วมกัน

7.2 ผู้สอนจัดทีมใหม่โดยให้แต่ละทีมมีผู้เรียนต่างระดับความสามารถ อย่างน้อย 2 ระดับ ทีมทำกิจกรรมร่วมกัน มีการให้คะแนนผลงานของแต่ละทีม ทีมใดได้ 90% ขึ้นไปจะได้รับประกาศนียบัตรเป็นซูเปอร์ทีม หากได้คะแนนตั้งแต่ 80-89% จะได้รับรางวัลรองลงมา

7.3 ผู้สอนพบกลุ่มการอ่านประมาณวันละ 20 นาที แล้วแจ้งวัตถุประสงค์ในการอ่านแนะนำคำศัพท์ใหม่ๆ ทบทวนศัพท์เก่าแล้วผู้สอนแจ้งให้ทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่เตรียมไว้

7.4 หลังจากทำกิจกรรม ผู้สอนนำอภิปรายเรื่องที่อ่านโดยผู้สอนจะเน้นฝึกทักษะต่างๆ ในการอ่าน

7.5 ผู้เรียนรับการทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจ ผู้เรียนจะได้รับคะแนนเป็นทั้งรายบุคคลและทีม

7.6 ผู้เรียนจะได้รับการสอนและฝึกทักษะการอ่านสัปดาห์ละ 1 วัน

7.7 ผู้เรียนจะได้รับชุดการเรียนการสอน ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกหัวข้อการเขียนได้ตามความสนใจผู้เรียนช่วยกันวางแผนเขียนเรื่อง ช่วยกันตรวจสอบความถูกต้อง และตีพิมพ์ผลงานออกมา

7.8 ผู้เรียนจะได้รับการบ้านให้เลือกอ่านหนังสือที่สนใจ และเขียนรายงานเรื่องที่อ่านเป็นรายบุคคล โดยให้ผู้ปกครองช่วยตรวจสอบพฤติกรรมการอ่านของผู้เรียนที่บ้าน โดยมีแบบฟอร์มให้

8. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบคอมเพล็กซ์ (Complex Instruction) รูปแบบนี้พัฒนาขึ้นโดย เอลิซาเบธ โคเฮน และคณะ (Elizabeth Cohen) จะเน้นการสืบเสาะหาความรู้เป็นรายบุคคล งานที่ให้อย่างเป็นลักษณะของการประสานสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทักษะหลายประเภท เน้นการให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยการจัดงานให้เหมาะสมกับ

ความสามารถและความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน ผู้สอนจำเป็นต้องค้นหาความสามารถเฉพาะทางของผู้ที่เรียนอ่อนโยเกิน เชื่อว่า หากผู้เรียนได้รับรู้ว่าตนมีความถนัดในด้านใดจะช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองในด้านอื่นๆ ด้วย รูปแบบนี้ไม่มีกลไกการใช้รางวัลเนื่องจากเป็นรูปแบบที่ออกแบบให้งานที่แต่ละบุคคลตอบสนองของความสนใจของผู้เรียนและสามารถจูงใจเรียนแต่ละคนอยู่แล้ว

เทคนิคดังกล่าวข้างต้นนี้ ส่วนมากจะใช้ตลอดคาบการเรียนหรือตลอดกิจกรรมการเรียนในแต่ละคาบ เรียกการเรียนแบบร่วมมือประเภทนี้ว่า การเรียนแบบร่วมมืออย่างเป็นทางการ (Formal Co-operative Learning) แต่ยังมีเทคนิคอื่นๆ อีกจำนวนมากที่ไม่จำเป็นต้องใช้ตลอดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละคาบอาจใช้ในขั้นนำ สอดแทรกในขั้นตอนใดๆ ก็ได้ หรือใช้ในขั้นสรุป หรือขั้นทบทวนหรือขั้นวัดผล เรียกการเรียนแบบร่วมมือประเภทนี้ว่า การเรียนแบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการ (Informal Co-operative Learning) ดังนี้

การเรียนแบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการมี ดังนี้

1. คาเกิน (Kagan, 1994 อ้างอิงใน พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2541, หน้า 43) ได้ออกแบบเทคนิคการเรียนแบบร่วมมืออย่างไม่เป็นทางการไว้ถึง 52 เทคนิค ในที่นี้จะขอเสนอแนะนำเทคนิคของการเรียนแบบร่วมมือแบบไม่เป็นทางการจำนวน 17 เทคนิค ซึ่งเป็นเทคนิคที่จะทำได้ง่ายจึงสะดวกที่จะนำไปใช้ ดังนี้

2. การพูดเป็นคู่ (Rally Robin) เป็นเทคนิคเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพูด ตอบ แสดงความคิดเห็นเป็นคู่ๆ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนใช้เวลาเท่าๆ กัน หรือใกล้เคียงกัน ตัวอย่างเช่น กลุ่มมีสมาชิก 4 คน แบ่งเป็น 2 คู่ คู่หนึ่งประกอบด้วยสมาชิกคนที่ 1 และคนที่ 2 แต่ละคู่จะพูดพร้อมๆ กันไป โดย 1 พูด 2 ฟัง ในเวลาที่กำหนด จากนั้น 2 พูด 1 ฟัง ในเวลาที่กำหนดเช่นกัน

3. การเขียนเป็นคู่ (Rally Table) เป็นเทคนิคคล้ายกับการพูดเป็นคู่ทุกประการ ต่างกันเพียงการเขียนเป็นคู่ เป็นการร่วมมือเป็นคู่ๆ โดยผลัดกันเขียนหรือวาด (ใช้อุปกรณ์ กระดาษ 2 แผ่น และปากกา 2 ด้ามต่อกลุ่ม)

4. การพูดรอบวง (Round Robin) เป็นเทคนิคที่สมาชิกของกลุ่มผลัดกันพูด ตอบ เล่าอธิบาย โดยไม่ใช้การเขียน การวาด และเป็นการพูดที่ผลัดกันทีละคนตามเวลาที่กำหนดจนครบ 4 คน

5. การเขียนรอบวง (Roundtable) เป็นเทคนิคที่เหมือนกับการพูดวง แตกต่างกันที่เน้นการเขียน การวาด (ใช้อุปกรณ์ กระดาษ 1 แผ่นและปากกา 1 ด้าม ต่อกลุ่ม) วิธีการคือ ผลัดกันเขียนลงในกระดาษที่เตรียมไว้ทีละคนตามเวลาที่กำหนด เทคนิคนี้อาจดัดแปลงให้สมาชิกทุกคนเขียนคำตอบ หรือบันทึกผลการคิดพร้อมๆ กันทั้ง 4 คนต่างคนต่างเขียนในเวลาที่กำหนด (ใช้อุปกรณ์ กระดาษ 4 แผ่น และปากกา 4 ด้าม) เรียกเทคนิคนี้ว่า การเขียนพร้อมกันรอบวง (Simultaneous Roundtable)

6. การแก้ปัญหาด้วยการต่อภาพ (Jigsaw Problem Solving) เป็นเทคนิคที่สมาชิกแต่ละคนคิดคำตอบของตนเองไว้ จากนั้นกลุ่มนำคำตอบของทุกๆ คนมารวมกันอภิปรายเพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุด

7. คิดเดี่ยว คิดคู่ ร่วมกันคิด (Think Pair Share) เป็นเทคนิคโดยเริ่มจากปัญหาหรือโจทย์คำถาม โดยสมาชิกแต่ละคนคิดหาคำตอบด้วยตนเองก่อนแล้ว นำคำตอบไปอภิปรายกับเพื่อนเป็นคู่ จากนั้นจึงนำคำตอบของแต่ละผู้มาอภิปรายพร้อมกัน 4 คน เมื่อมั่นใจว่าคำตอบของตนถูกต้องหรือดีที่สุด จึงนำคำตอบเล่าให้เพื่อนฟัง

8. อภิปรายเป็นคู่ (Pair Discussion) เป็นเทคนิคที่เมื่อผู้สอนถามคำถาม หรือกำหนดโจทย์แล้ว ให้สมาชิกที่นั่งใกล้กันร่วมกันคิด และอภิปรายเป็นคู่

9. อภิปรายเป็นทีม (Team Discussion) เป็นเทคนิคที่เมื่อผู้สอนตั้งคำถามแล้ว ให้สมาชิกของกลุ่มทุกคนร่วมกันคิด พูด อภิปรายพร้อมกัน

10. ทำเป็นกลุ่ม ทำเป็นคู่ และทำคนเดียว (Team-Pair-Solo) เป็นเทคนิคที่เมื่อกำหนดปัญหา หรือโจทย์ หรืองานให้ทำ แล้วสมาชิกจะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจนงานแล้วเสร็จ จากนั้นจะแย่งสมาชิกเป็นคู่ให้ทำงานร่วมกันเป็นคู่จนงานสำเร็จแล้วเป็นขั้นสุดท้าย ให้สมาชิกแต่ละคนทำงานคนเดียวจนสำเร็จ

11. การเรียงแถว (Line-Ups) เป็นเทคนิคง่ายๆ โดยให้ผู้เรียนยืนเป็นแถวเรียงลำดับภาพคำ หรือสิ่งที่ผู้สอนกำหนดไว้ เช่น ผู้สอนให้ภาพต่างๆ แก่ผู้เรียน แล้วให้ผู้เรียนยืนเรียงลำดับภาพขั้นตอนของวงจรชีวิตของแมลง ห่วงโซ่อาหาร เป็นต้น

12. การพูดเป็นคู่ตามเวลาที่กำหนด (Time-Pair-Chare) เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่สมาชิกจับคู่ สมาชิกคนที่ 1 พูดในเวลาที่กำหนดเพื่อตอบโจทย์หรือปัญหาที่กำหนด สมาชิกคนที่ 2 ฟัง จากนั้นสมาชิกคนที่ 2 พูด คนที่ 1 ฟัง การพูดใช้เวลาเท่ากับครั้งแรก

13. การทำโครงการเป็นกลุ่ม (Team-Project) เป็นเทคนิคการเรียนรู้ด้วยวิธีโครงการ โดยผู้สอนอาจจะกำหนดวิธีการทำโครงการ กำหนดบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มให้ร่วมกัน ทำโครงการตามที่ได้รับมอบหมาย หรืออาจให้ผู้เรียนร่วมกันคิดทำโครงการเอง โดยผู้เรียนแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกทุกคนมีบทบาทในการทำงานกลุ่ม

14. การหาข้อยุติ (Showdown) เป็นเทคนิคที่ใช้ทดสอบความรู้ วัดความรู้ ซึ่งอาจใช้ได้ทุกขั้นตอนของการสอนโดย

14.1 สมาชิกแต่ละคนของกลุ่ม เขียนคำถามตามที่ผู้สอนกำหนดลงในกระดาษของตน จำได้โจทย์คำถาม ครบตามจำนวนสมาชิกของกลุ่ม

14.2 ให้สมาชิกรับโจทย์คำถามพร้อมปากกาวางตรงกลางโต๊ะ

14.3 กำหนดสมาชิกหัวหน้า เริ่มที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งก่อนก็ได้ให้สุมหยิบโจทย์คำถาม

14.4 สมาชิกทุกคนหยิบปากกา แล้วเขียนคำตอบเพื่อตอบโจทย์ในกระดาษของตนเอง

14.5 จากนั้นตรวจคำตอบร่วมกัน ถ้าตอบถูกต้องทุกคนก็ได้แสดงความชื่นชมกัน ถ้าตอบไม่ถูกต้องให้เปิดหนังสือค้นคว้าหรือถามผู้สอนก็ได้ แล้วแก้ไขให้ถูกต้องทุกคน

14.6 จากนั้นหมุนเวียนสมาชิกคนต่อไปเป็นหัวหน้าแล้วจึงดำเนินกิจกรรม ให้ทำเช่นนี้จนสมาชิกทุกคนตอบโจทย์คำถามทุกข้อได้ครบ

15. คิดเดี่ยว-คิดคู่-คิดเป็นกลุ่ม (Think-Pair-Square) เป็นเทคนิคโดยเริ่มจากปัญหาหรือโจทย์คำถาม โดยสมาชิกแต่ละคนคิดตอบด้วยตนเองก่อน แล้วนำคำตอบของตนไปอภิปรายกับเพื่อนเป็นคู่ จากนั้นก็อภิปรายกับสมาชิกในกลุ่มของตนก่อน แล้วอาจนำคำตอบเล่าให้เพื่อนๆ ทั้งชั้นฟัง

16. พุดวงกลมซ้อน (Inside-Outside) เป็นเทคนิคที่ผู้เรียนอาจนั่งหรือยืนเป็นวงกลมซ้อนกัน 2 วง แต่ละวงมีจำนวนกลุ่มเท่ากัน วงในหันหน้าออก วงนอกหันหน้าเข้า หรืออาจนั่งหรือยืนเป็นคู่ก็ได้ ผู้เรียนที่เป็นคู่หรือกลุ่มที่เป็นคู่กันจะพุด หรืออภิปราย หรือนำเสนอผลงานกลุ่มแก่กันและกัน โดยผลัดกันพุด อาจมีการกำหนดเวลาด้วย จากนั้นหมุนเวียนเปลี่ยนคู่หรือกลุ่มใหม่ไปเรื่อยๆ โดยไม่ซ้ำกัน โดยผู้เรียนวงนอกและวงในเคลื่อนที่ไปในทิศทางตรงกันข้าม เพื่อให้พบสมาชิกซ้ำในกลุ่มเดิม

17. การให้ข้อมูลย้อนกลับแบบหมุนเวียน (Rotating Feedback) เป็นเทคนิคที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มแต่ละกลุ่มให้ข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งอาจเป็นข้อคิด ข้อเสนอแนะ ข้อดี ข้อบกพร่อง ต่อผลงานของกลุ่มอื่นๆ โดยหมุนเวียนไปที่กลุ่มจนครบอย่างเป็นระบบ หรืออาจมีกำหนดเวลาให้แต่ละกลุ่มด้วยก็ได้

การเรียนรู้แบบร่วมมือกำลังได้รับความสนใจในหมู่นักการศึกษา ผู้สอน อาจารย์ ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก การเรียนรู้แบบร่วมมือมีทั้งเทคนิคที่นำมาใช้ได้โดยตรง โดยไม่ต้องปรับและเทคนิคที่ต้องปรับเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาวิชา อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้แบบร่วมมือก็นับเป็นวิธีการสอนอย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 106-128) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ร่วมหัวคิด (Numbers Heads)
2. คู่คิดคู่สร้าง (Think-Pair-Share)
3. คิดคู่สลับคู่คิด (Think-Pair-Square)
4. เล่าเรื่องรอบวง (Round Robin)
5. อัครวินโตะกลม (Round Table)
6. จุดรวมในความต่าง (Compare and Contrast)
7. ร่วมเรียน – ร่วมรู้ (Learning Together : LT)
8. สืบค้นเป็นกลุ่ม (Group Investigation : GI)
9. สืบเสาะ/ค้นหา/มารวมกลุ่ม (Co-op Co-op)

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมวิชาการได้เสนอเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

1. มุมสนทนา (Corners) เป็นเทคนิคที่ช่วยสร้างความสามัคคีในชั้นเรียน ขั้นตอนการเรียนรู้เริ่มต้นด้วยการจัดให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มย่อยเข้าไปนั่งตามมุมต่างๆ ของห้องเรียนผู้เรียนในกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มจะช่วยกันคิดหาคำตอบสำหรับโจทย์ปัญหาต่างๆ ที่ผู้สอนยกขึ้นมา หลังจากนั้นจะเป็นโอกาสให้สมาชิกในมุมใดมุมหนึ่งอธิบายเรื่องราวที่ตนได้ศึกษาให้เพื่อนในมุมอื่นฟัง

2. คู่ตรวจสอบ (Pairs Check) เป็นเทคนิคที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 4 หรือ 6 คน สมาชิกในกลุ่มจับคู่กันทำงาน เมื่อได้รับโจทย์ปัญหาหรือแบบฝึกหัดจากผู้สอน ผู้เรียนคนหนึ่งจะเป็นคนแก้โจทย์หรือตอบปัญหา อีกคนหนึ่งทำหน้าที่เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหา

หลังจากทำโจทย์ข้อที่ 1 เสร็จ ผู้เรียนคู่นั้นจะสลับหน้าที่กันคือให้คนที่แก้โจทย์ข้อที่ผ่านมามีทำหน้าที่เป็นคนเสนอแนะไปทำหน้าที่แก้โจทย์ปัญหา เมื่อแก้โจทย์เสร็จครบแต่ละข้อ แต่ละคู่จะนำคำตอบมาแลกเปลี่ยนและตรวจสอบกับคำตอบของคู่อื่นในกลุ่ม

3. คู่คิด (Think-Pair Share) เป็นเทคนิคที่เริ่มต้นจากการที่ผู้สอนตั้งโจทย์คำถามให้ผู้เรียนในชั้นตอบ แต่ก่อนที่ผู้เรียนจะตอบผู้สอน ผู้เรียนจะต้องคิดหาคำตอบเองก่อน หลังจากนั้นให้นำคำตอบของตนไปอภิปรายกับเพื่อนอีกคนหนึ่งที่นั่งติดกับตน เมื่อมั่นใจว่าคำตอบของตนถูกต้องหรือดีที่สุดแล้วจึงนำคำตอบนั้นมาเล่าให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง

4. เพื่อนเรียน (Partners) ผู้เรียนจับคู่เพื่อช่วยเหลือกันเรียนและทำความเข้าใจเนื้อหาที่เป็นความคิดรวบยอดที่สำคัญ ในบางครั้งคู่อื่นอาจไปขอคำแนะนำ คำอธิบายจากคู่อื่นๆ ที่คาดว่าจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวดีกว่าและเช่นเดียวกันเมื่อผู้เรียนคู่นั้นเกิดความเข้าใจที่แจ่มชัดแล้วก็จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนคู่อื่นๆ ต่อไป

5. ปริศนาความคิด (Jigsaw) เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนมอบหมายให้สมาชิกในกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มศึกษาเนื้อหาในบทเรียน สมาชิกแต่ละคนจะถูกกำหนดให้ศึกษาเนื้อหาคนละตอน ผู้เรียนที่ศึกษาหัวข้อเดียวกันจากทุกๆ กลุ่มจะรวมกันเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หลังจากทีทุกคนศึกษาเนื้อหาจนเข้าใจและร่วมกันคิดหาวิธีอธิบายให้เพื่อนผู้เรียนในกลุ่มประจำของตนฟังแล้วผู้เรียนแต่ละคนจะกลับมาที่กลุ่มประจำของตนสมาชิกที่ได้รับมอบหมายให้ศึกษาหน้าต้นๆ จะเป็นคนเล่าเรื่องที่ตนศึกษาให้สมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มฟังทำเช่นเดียวกันนี้โดยการเรียงลำดับไปจนถึงหน้าสุดท้ายจึงขอให้สมาชิกในกลุ่มคนในคนหนึ่งสรุปเนื้อหาของสมาชิกทุกคนเข้าด้วยกัน

6. การแข่งขันระหว่างกลุ่มด้วยเกม (Team Games Tournament หรือ TGT) และการแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (Student Team Achievement Division หรือ STAD) เป็นรูปแบบการสอนที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่คล้ายคลึงกันโดยกำหนดให้สมาชิกของกลุ่มได้แข่งขันกันในเกมการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้แล้วทำการทดสอบความรู้โดยใช้เกมการแข่งขันคะแนนที่ได้จากการแข่งขันตัวต่อตัวกับทีมอื่นนำเอามาบวกเป็นคะแนนรวมของทีมผู้สอนต้องใช้เทคนิคการเสริมแรง เช่น ให้อาหารรางวัล คำชมเชย ดังนั้นสมาชิกกลุ่มต้องมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม

4.6 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550, หน้า 122-123) สรุปขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

ผู้สอนที่จุดประสงค์ของบทเรียน

ผู้สอนจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณไม่เกิน 6 คน มีสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน ผู้สอนแนะนำวิธีการทำงานกลุ่มและบทบาทของสมาชิกกลุ่ม

2. ขั้นสอน

ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน บอกปัญหาหรืองานที่ต้องการให้กลุ่มแก้ไขหรือคิดวิเคราะห์หา

คำตอบ

ผู้สอนแนะนำแหล่งข้อมูล ค้นคว้า หรือให้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการคิดวิเคราะห์

ผู้สอนมอบหมายงานที่กลุ่มต้องทำให้ชัดเจน

3. ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม

ผู้เรียนร่วมมือกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ ทุกคนรับผิดชอบร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น การจัดกิจกรรมในขั้นนี้ ผู้สอนควรใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจที่น่าสนใจและเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเล่าเรื่องรอบวง มุมสนทนา คู่ตรวจสอบ คู่คิด ฯลฯ

การสอนสังเกตการทำงานของกลุ่มควรเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้ความกระจ่างในกรณีที่ผู้เรียนสงสัยต้องการความช่วยเหลือ

4. ขั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ

ขั้นนี้ผู้เรียนจะรายงานผลการทำงานกลุ่ม ผู้สอนและเพื่อนกลุ่มอื่นอาจซักถามเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจน เพื่อเป็นการตรวจสอบผลงานของกลุ่มและรายบุคคล

5. ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่ม

ขั้นนี้ผู้สอนและผู้เรียนจะช่วยกันสรุปบทเรียน ผู้สอนควรช่วยเสริมเพิ่มเติมความรู้ช่วยคิดให้ครบตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่มทั้งส่วนที่เด่นและส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข

6. ขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD

Student Team-Achievement Division (STED) เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือกับเรียนรู้ที่ดี สลาวิน และคณะ (Slavin, et al., n.d. อ้างอิงใน สุลัดดา ลอยฟ้า และคณะ, 2556, หน้า 16) ได้พัฒนาขึ้นซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้น

1. กานำเสนอบทเรียนต่อทั้งชั้น (Class Presentation)
2. การเรียนกลุ่มย่อย (Team Study)
3. การทดสอบย่อย (Test)
4. คะแนนความก้าวหน้าของแต่ละคน (Individual Improvement Scores)
5. ทีมที่ได้รับการยกย่อง (Team Recognition)

ซึ่งขั้นตอนตามการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค STED ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน อธิบายได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การนำเสนอบทเรียนต่อชั้นเรียน เนื้อหาของบทเรียนจะถูกเสนอต่อผู้เรียนทั้งห้องโดยผู้สอน ซึ่งผู้สอนจะต้องใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามลักษณะของเนื้อหาบทเรียน โดยใช้สื่อการเรียนรู้ประกอบคำอธิบายของผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาบทเรียน

ขั้นที่ 2 การเรียนเป็นกลุ่มย่อย ซึ่งแต่ละกลุ่มจะประกอบไปด้วยสมาชิก 4-5 คนซึ่งสมาชิกในแต่ละกลุ่มจะมีความสามารถแตกต่างกันในเรื่องเพศและสติปัญญา ซึ่งหน้าที่สำคัญของการทำงานกลุ่มคือ การเตรียมสมาชิกของกลุ่มให้สามารถทำแบบทดสอบได้ดี การแก้ความเข้าใจผิดของเพื่อนร่วมกลุ่ม กลุ่มจะต้องทำให้ดีที่สุดเพื่อช่วยสมาชิกแต่ละคนของกลุ่ม กลุ่มจะต้องติวและสอนเพื่อนร่วมกลุ่มให้เข้าใจเนื้อหาจะเรียน ซึ่งการทำงานของกลุ่มจะเน้นความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม การนับถือตนเองและการยอมรับเพื่อนที่เรียนอ่อนซึ่งสิ่งที่คุณเรียนต้องคำนึงคือ ผู้เรียนต้องช่วยเพื่อนให้รู้เนื้อหาอย่างถ่องแท้ ผู้เรียนไม่สามารถศึกษาเนื้อหาจนจบคนเดียวได้ โดยที่เพื่อนในกลุ่มไม่เข้าใจ ควรปรึกษาเพื่อนในกลุ่มก่อนปรึกษาผู้สอน และในการปรึกษาในกลุ่มไม่ควรรบกวนกลุ่มอื่น ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มย่อย ผู้สอนควรสนับสนุนในสิ่งต่อไปนี้

1. ให้โอกาสให้ผู้เรียนตั้งชื่อทีม
2. ผู้เรียนสามารถเคลื่อนย้ายโต๊ะ เก้าอี้ ภายในกลุ่ม หรือย้ายที่ทำงานของกลุ่มภายในห้องเรียน

3. แนะนำให้ผู้เรียนร่วมมือทำงานเป็นคู่หรือ 3 คน โดยให้มีการตรวจผลงานของกันและกันเมื่อมีการผิดพลาดเพื่อนในทีมต้องช่วยอธิบายให้เข้าใจ

4. ไม่จบการศึกษาเนื้อหาจนกว่าจะแน่ใจว่าเพื่อนในทีมทุกคนพร้อมที่จะทำข้อสอบได้ 100 %

5. ให้มีการอธิบายคำตอบซึ่งกันและกันแล้วจึงไปตรวจกับบัตรเฉลยคำตอบ

6. เมื่อมีปัญหาต้องปรึกษาเพื่อนร่วมทีมก่อนจะปรึกษาผู้สอน

7. ระหว่างที่ผู้เรียนทำกิจกรรม ผู้สอนควรเดินดูไปรอบๆ ห้องเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปรึกษาหารือและเป็นการเสริมแรงต่อผู้เรียน

ขั้นที่ 3 การทดสอบย่อย

หลังจากเรียนไปแล้ว 1-2 คาบ ผู้เรียนจะต้องได้รับการทดสอบซึ่งในการทดสอบผู้เรียนทุกคนทำข้อสอบตามความสามารถของตนไม่ให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 4 คะแนนในการพัฒนาตนเอง

การให้ผู้เรียนแต่ละคนมีเป้าหมายเกี่ยวกับผลการเรียนของตนเองที่จะต้องทำให้ได้ตามเป้าหมายนั้น ผู้เรียนจะทำได้หรือไม่จะขึ้นอยู่กับการทำงานหนักเพิ่มขึ้นกว่าที่ทำมาในบทเรียนก่อนผู้เรียนทุกคนมีโอกาสได้คะแนนสูงสุดเพื่อช่วยเหลือกลุ่ม ซึ่งจะทำไม่ได้เลยถ้าคะแนนในการสอบต่ำกว่าคะแนนที่ได้ในครั้งก่อน ผู้เรียนแต่ละคนจะมีคะแนนเป็นฐาน ซึ่งได้จากเฉลี่ยคะแนนในการสอบต่ำกว่าคะแนนการสอบครั้งก่อน หรือคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบที่คล้ายกัน

ขั้นที่ 5 กลุ่มที่ได้รับการยกย่องและการยอมรับ

กลุ่มที่จะได้รับรางวัลเมื่อคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มเกินเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559, หน้า 187) สรุปว่า ขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือไม่ว่าจะใช้เทคนิคใดก็ตามจะมีลำดับขั้นตอนในการเรียนที่คล้ายกัน คือ ขั้นเตรียม ขั้นสอน ขั้นกิจกรรมกลุ่ม ขั้นตรวจสอบผลงาน ขั้นสรุปและประเมินผลการทำงานกลุ่ม ซึ่งอรพรรณ พรศรีมา (2540, หน้า 65-66) ได้อธิบายขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ขั้นเตรียม กิจกรรมในขั้นเตรียมประกอบด้วย ผู้สอนแนะนำทักษะในการเรียนรู้ร่วมกันและจัดกลุ่มเรียน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 4 คน ผู้สอนควรแนะนำเกี่ยวกับระเบียบของกลุ่ม บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม แจกวัสดุประสงค์ของบทเรียน และการทำงานร่วมกัน และฝึกทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการทำงานกลุ่ม

2. ขั้นกิจกรรมกลุ่ม ผู้เรียนที่ที่เรียนรู้กันในกลุ่มย่อย สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะมีบทบาทและหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย โดยที่สมาชิกในกลุ่มจะได้รับจะได้ร่วมกันรับผิดชอบต่อผลงานของกลุ่ม ในขั้นนี้ผู้สอนจะกำหนดให้ผู้เรียนใช้เทคนิคต่างๆ ในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน

3. ขั้นการตรวจสอบผลงานและทดสอบ ในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนแล้วหรือยัง ผลการปฏิบัติเป็นอย่างไร เน้นการตรวจสอบผลงานกลุ่มและรายบุคคล ในบางกรณีผู้เรียนอาจต้องซ่อมเสริมสิ่งที่ขาดตกบกพร่อง ต่อจากนั้นจึงเป็นการทดสอบ

4. ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียน และมีสิ่งที่คุณเรียนไม่เข้าใจผู้สอนควรอธิบายเพิ่มเติม ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันประเมินผลงานการทำงานกลุ่มและพิจารณาว่า อะไรคือจุดเด่นของงาน อะไรคือสิ่งที่ยังต้องปรับปรุงต่อไป

4.7 ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ ดังนี้

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2544, หน้า 16-17) สรุปประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก เพราะทุกๆ คนร่วมมือในการทำงานกลุ่มทุกๆ คนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน

2. สมาชิกทุกคนมีโอกาสพูด แสดงออก แสดงความคิดเห็น ลงมือกระทำอย่างเท่าเทียมกัน

3. เสริมให้มีการช่วยเหลือกัน เช่น เด็กเก่งช่วยเด็กที่เรียนไม่เก่ง ทำให้เด็กเก่งภาคภูมิใจ รู้จักสละเวลา ส่วนเด็กที่ไม่เก่งเกิดความซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน

4. ร่วมกันคิดทุกคน ทำให้เกิดระดมความคิด นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกัน เพื่อประเมินคำตอบที่เหมาะสมที่สุดในการส่งเสริมให้ช่วยกันค้นหาข้อมูลให้มากและวิเคราะห์ ตัดสินใจเลือก

5. ส่งเสริมทักษะสังคม เช่น การอยู่ร่วมกันด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน อีกทั้งส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

การเรียนแบบร่วมมือเป็นวิธีการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้มีทักษะในการทำงานกลุ่ม ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือไว้ ดังนี้

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson & Johnson, 1987, หน้า 27-30) กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือไว้ สรุปได้ 9 ประการ ดังนี้

1. ผู้เรียนเก่งที่เข้าใจคำสอนของผู้สอนได้ดี จะเปลี่ยนคำสอนของผู้สอนเป็นภาษาพูดของผู้เรียน แล้วอธิบายให้เพื่อนฟังได้และทำให้เพื่อนเข้าใจได้ดีขึ้น

2. ผู้เรียนที่ทำหน้าที่อธิบายบทเรียนให้เพื่อนฟัง จะเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น
3. การสอนเพื่อนเป็นการสอนแบบตัวต่อตัวทำให้ผู้เรียน ได้รับความเข้าใจและมีความสนใจมากยิ่งขึ้น
4. ผู้เรียนทุกคนต่างก็พยายามช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะผู้สอนคิดคะแนนเฉลี่ยของทั้งกลุ่มด้วย
5. ผู้เรียนทุกคนเข้าใจดีว่าคะแนนของตน มีส่วนช่วยเพิ่มหรือลดค่าเฉลี่ยของกลุ่มดังนั้น ทุกคนต้องพยายามปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จ
6. ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสฝึกทักษะทางสังคมมีเพื่อนร่วมกลุ่มและเป็นการเรียนรู้ วิธีการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากเมื่อเข้าสู่ระบบการทำงานอันแท้จริง
7. ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้กระบวนการกลุ่ม เพราะในการปฏิบัติงานร่วมกันนั้นก็ต้องการบทบาทการทำงานของกลุ่มเพื่อให้ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานหรือคะแนนของกลุ่มดีขึ้น
8. ผู้เรียนเก่งจะมีบทบาททางสังคมในชั้นมากขึ้น เขาจะรู้สึกว่าเขาไม่ได้เรียนหรือหลบไปท่องหนังสือเฉพาะตน เพราะเขาต้องมีหน้าที่ต่อสังคมด้วย
9. ในการตอบคำถามในห้องเรียน หากตอบผิดเพื่อนจะหัวเราะ แต่เมื่อทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าหากตอบผิดก็ถือว่าผิดทั้งกลุ่ม คนอื่นๆ อาจจะให้ความช่วยเหลือบ้าง ทำให้ผู้เรียนในกลุ่มมีความผูกพันกันมากขึ้น

กรมวิชาการ (2543, หน้า 45-46) สรุปประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ ดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก เพราะทุกๆ คนร่วมมือในการทำงานกลุ่มทุกๆ คนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกันทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน
2. ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสคิด พูด แสดงออก แสดงความคิดเห็น ลงมือกระทำอย่างเท่าเทียมกัน
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น เด็กเก่งช่วยเด็กที่เรียนไม่เก่ง ทำให้เด็กเก่งภูมิใจ รู้จักใช้เวลา ส่วนเด็กอ่อนเกิดความซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน
4. ทำให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การร่วมคิด การระดมความคิดเห็นนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกันเพื่อหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุด เป็นการส่งเสริมให้ช่วยกันค้นหาข้อมูลให้มาคิดวิเคราะห์และเกิดการตัดสินใจ

5. ส่งเสริมทักษะทางสังคม ทำให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกันด้วยอย่างมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน

6. ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้

1. จัดกลุ่มผู้เรียนที่ความสามารถให้สามารถร่วมงานกันได้ดีควรมีการแบ่งกลุ่มไว้ล่วงหน้า ผู้ที่อยู่กลุ่มเดียวกันจะเป็นกลุ่มที่เรียนรู้ร่วมกันเป็นระยะเวลาประมาณ 6 สัปดาห์

2. ปลุกฝังให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญการทำงานร่วมกันปฏิบัติตามกติกาของการเรียนแบบร่วมมือ เช่น มีการช่วยเหลือกัน ทุกคนต้องมีความรับผิดชอบในภาระหรือหน้าที่ของตน สมาชิกทุกคนมีบทบาทเท่าเทียมกัน สมาชิกทุกคนต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างต่อเนื่อง

3. สร้างความมุ่งมั่นและอุดมการณ์ของผู้เรียนที่จะทำงานร่วมกันผู้สอนจะต้องรู้จักจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อกระตุ้นและเสริมทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียนโดยใช้แหล่งข้อมูลและมีการสอนให้สมาชิกทุกคนมีความกระตือรือร้นและตั้งใจทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ

4. ดำเนินกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือให้เป็นไปตามขั้นตอนของเทคนิคต่างๆ และบรรลุเป้าหมายที่กำหนด มีการเตรียมแบบฝึก วัสดุ อุปกรณ์สำหรับกิจกรรมอย่างครบถ้วน

5. สร้างกฎ กติกา เป็นข้อตกลงสำหรับสมาชิกของกลุ่ม สร้างกฎของห้องเรียน ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไขและช่วยเหลือผู้เรียนบางคนที่มีปัญหา

6. ช่วยเหลือผู้เรียนบางคนที่มีปัญหา ให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และสามารถเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียน เสริมสร้างให้ผู้เรียนรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นโดยใช้เหตุผลซึ่งเป็นหลักสำคัญของวิถีประชาธิปไตย ผู้สอนควรได้เผยแพร่ข้อเขียนและผลงานของผู้เรียนให้เป็นที่ปรากฏในสังคมตามความเหมาะสม

บทบาทของผู้เรียน

1. ผู้เรียนต้องไว้วางใจซึ่งกันและกันและพัฒนาทักษะการสื่อความหมายของตนให้ดี

2. ในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรม สมาชิกของกลุ่มคนหนึ่งจะทำหน้าที่ประสานงาน คนหนึ่งทำหน้าที่เลขานุการกลุ่ม ส่วนสมาชิกที่เหลือทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมทีม สมาชิกแต่ละคนจะต้องได้รับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ ทุกคนในกลุ่มต้องเข้าใจเรื่องที่กำลังเรียน และสามารถตอบคำถามได้เหมือนกันทุกคน จะไม่มีสมาชิกคนใดในกลุ่มถูกทอดทิ้ง ผู้ประสานงานกลุ่มต้องกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสำเร็จของกลุ่ม

3. ผู้เรียนควรให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกทุกคน สมาชิกในกลุ่มอาจวิจารณ์ความคิดเห็นของเพื่อนได้ แต่จะไม่วิจารณ์ตัวบุคคล และควรเป็นไปเพื่อความชัดเจนในความคิดเห็น

4. ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนๆ ในกลุ่มผู้เรียนจะร่วมกันทำกิจกรรม การกำหนดเป้าหมายของกลุ่มและแลกเปลี่ยนความรู้ อุปกรณ์ การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การดูแลให้ทุกคนได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการช่วยกันควบคุมเวลาในการทำงาน

4.8 ผลดีของการเรียนแบบร่วมมือ

การเรียนแบบร่วมมือได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมาก นับตั้งแต่รายงานวิจัยเรื่องแรกได้รับการตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1998 ปัจจุบันมีงานวิจัยเกี่ยวข้องโดยเป็นการวิจัยเชิงทดลองประมาณ 600 เรื่องและงานวิจัยเชิงทฤษฎีความสัมพันธ์ประมาณ 100 เรื่อง ผลจากการวิจัยทั้งหลายดังกล่าวพบว่า การเรียนแบบร่วมมือส่งผลดีต่อผู้เรียนร่วมกันในด้านต่างๆ ดังนี้ (Johnson and Johnson, 1994, pp. 1.3-1.4 อ้างอิงใน ทิศนา แคมมณี, 2560, หน้า 101-102)

1. มีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น (greater efforts to achieve)

การเรียนแบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีผลงานมากขึ้น การเรียนรู้มีความคงทนมากขึ้น (long-term retention) มีแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เหตุผลดีขึ้น และคิดอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น

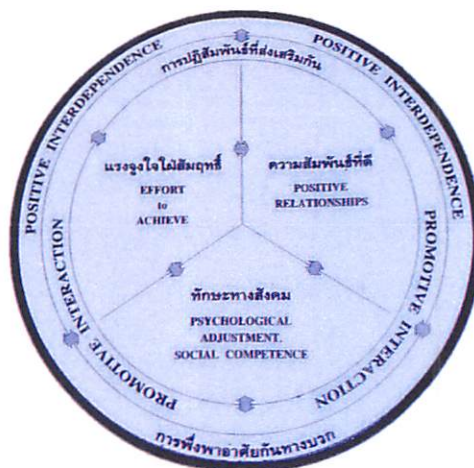
2. มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนดีขึ้น (more positive relationships among Students)

การเรียนแบบร่วมมือ ช่วยให้ผู้เรียนมีน้ำใจนักกีฬามากขึ้น ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้นเห็นคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลาย การประสานสัมพันธ์และการรวมกลุ่ม

3. มีสุขภาพจิตดีขึ้น (greater psychological health)

การเรียนแบบร่วมมือ ช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมและความสามารถในการเผชิญกับความเครียดและความผันแปรต่างๆ

ผลของการเรียนแบบร่วมมือชั้น 3 ด้านดังกล่าว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในภาพที่ 5
ดังนี้

ภาพที่ 5 ผลจากการเรียนแบบร่วมมือ

(Johnson and Johnson & Holubec, 1994 : 1 : 3)

5. ทักษะทางสังคม (Social Skills)

จากสภาพวิถีชีวิตสังคมไทยในยุคปัจจุบันที่เกิดภาวะความพร่องทางวัฒนธรรมที่ไม่สอดคล้องระหว่างวัฒนธรรมไทยอันดั้งเดิมกับค่านิยมต่างชาติที่แฝงมาในรูปแบบสื่อต่างๆ มากขึ้น จนทำให้เยาวชนขาดต้นแบบที่ดีทางสังคม จากผลกระทบดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าทักษะทางสังคมเป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น จำเป็นต้องมีผู้ชี้แนะและการให้คำแนะนำที่ถูกต้องในการฝึกให้เกิดขึ้นในตนเอง เพราะทักษะทางสังคมถือเป็นทักษะพื้นฐานที่เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของผู้เรียนได้ในอนาคต ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงเล็งเห็นความสำคัญและได้บรรจุไว้ในแผนการศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของการเป็นพลเมืองที่ดีให้แก่ผู้เรียนร่วมด้วย

5.1 ความหมายของทักษะทางสังคม

คำว่า ทักษะทางสังคม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Social Skills หมายถึง ทักษะในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ซึ่งหากพิจารณาตามความหมายแต่ละคำจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 สำหรับคำว่า ทักษะ หมายถึง ความชำนาญ ส่วนคำว่า สังคม หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และเมื่อนำทั้ง 2 คำมารวมกัน เป็นคำว่า ทักษะสังคมหรือทักษะทางสังคม หมายถึง การรู้จักสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นหรือมีทักษะในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ

สำหรับคำนิยามของคำว่า ทักษะทางสังคม มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในแง่มุมต่างๆ ไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

เวสต์วูด (Westwood 2003, p. 91) สรุปว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมเฉพาะบุคคลที่แสดงออกเพื่อการสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ (เชิงบวก) กับผู้อื่น

ลาวัลย์ วิทยาวุฒิกุล (2533, หน้า 129) สรุปว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถที่จะโต้ตอบต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ด้วยท่าทีที่จะก่อให้เกิดผลกระทบระหว่างบุคคลในทางบวก รวมทั้งการประคองความสัมพันธ์และเพิ่มพูนความสัมพันธ์ ทักษะทางสังคมแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ทักษะการทำงานร่วมกันในกลุ่มหรือทักษะกระบวนการกลุ่ม (group work skills) หรือ (group process skills) เป็นความสามารถในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพเน้นลักษณะประชาธิปไตย ประกอบด้วย การร่วมมือกับผู้อื่นในการทำงานกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ การมีส่วนร่วมในงาน การแสดงความคิดเห็นในการอภิปรายของกลุ่มอย่างสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตาม การร่วมวางแผนงานในกลุ่ม การฟัง การเคารพสิทธิและความคิดของผู้อื่น

2. ทักษะการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม (social living skills) เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีน้ำใจ มีความประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วย

วรรณทิพา รอดแรงคำ (2541, หน้า 41-144) สรุปว่า ทักษะทางสังคม เป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องใช้ทักษะความร่วมมือในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ทักษะการสื่อความหมาย ความสามารถสื่อความได้อย่างแม่นยำ การแบ่งปัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือกัน

อุษณีย์ โพธิสุข (2542, หน้า 132) สรุปว่า ทักษะทางสังคม เป็นความสามารถที่เราสามารถรู้จักเข้าใจความรู้สึก ความต้องการทางจิตใจ หรือความต้องการต่างๆ ของคนที่เราเกี่ยวข้องกับตัวรวมทั้ง รู้จักที่จะสร้างสานสายสัมพันธ์ให้มั่นคงด้วยความรัก ความเอาใจใส่เอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง รู้จักการแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่างๆ

ศศิญา ชติยะ (2544, หน้า 73) สรุปว่า ทักษะทางสังคม คือ ความสามารถของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือในการทำงาน การอภิปรายแสดงความคิดเห็น การควบคุมตนเอง และการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุรพล พะยอมแย้ม (2545, หน้า 10) สรุปว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่แสดงออกถึงความต้องการของตน สามารถควบคุมการกระทำของตนได้ รวมถึงความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาหรือเลือกกระทำกับสิ่งเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, หน้า 82) สรุปว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม โดยถือเป็นความสามารถที่บุคคลต้องมี เพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวมได้

สรุปว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือข้อมูลกับผู้อื่นด้วยการรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเพื่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้กิจกรรมกลุ่มบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5.2 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

อรพรรณ พรสีมา (2540, หน้า 66-67) สรุปทักษะทางสังคมในด้านต่างๆ ว่าสามารถส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจได้ ซึ่งองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ได้แก่

1. ทักษะการติดต่อสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่
 - 1.1 การสื่อสารที่ถูกต้องและเที่ยงตรง
 - 1.2 การใช้เสียงค่อยๆ
 - 1.3 การใช้ภาษาสุภาพและเหมาะสมกับโอกาส

- 1.4 การแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็น
- 1.5 การแยกแยะและการสรุปความคิดเห็นของผู้อื่น
- 1.6 การเชื่อมโยงความรู้เก่าและความรู้ใหม่
- 1.7 การตั้งคำถามและการตอบคำถาม
- 1.8 การวิจารณ์เฉพาะความความคิดเห็น (แต่ไม่วิจารณ์เจ้าของความคิด)
- 1.9 การให้กำลังใจในการทำงานร่วมกันด้วยคำพูดหรือการแสดงออกสนใจ
2. ทักษะการอยู่ร่วมกันและการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แก่
 - 2.1 การให้ความสำคัญและการเอาใจใส่ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม
 - 2.2 การหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง
 - 2.3 การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 2.4 การมีน้ำใจและมีความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือผู้อื่น
 - 2.5 การรู้จักให้กำลังใจผู้อื่น
 - 2.6 การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
3. การรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ได้แก่
 - 3.1 การทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จด้วยดี
 - 3.2 การดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติตามหน้าที่
 - 3.3 ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น
 - 3.4 การรักษากฎระเบียบในการทำงานและการรักษาเวลา

ด้านซิงเก และกิลคริส (Schinke and Gilechrist 1984, pp. 13-21, อ้างอิงใน สุรพล พะยอมแย้ม 2545, หน้า 16-17) ได้แบ่งองค์ประกอบทักษะทางสังคมไว้ 6 ด้าน ดังนี้

1. ทักษะการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร (Information Acquiring) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและบุคลิกภาพของตน โดยสามารถวิเคราะห์และคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังหมายถึงความสามารถในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องด้วย

2. ทักษะในการแก้ปัญหา (Problem Solving Skills) การได้เรียนรู้หลักและวิธีการแก้ปัญหาจะช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น ขณะเดียวกันก็สามารถคาดเดาถึงผลลัพธ์อันจะเกิดขึ้น

3. ทักษะในการจัดการกับความเครียด (Coping Skills) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเลือกวิธีการจัดการกับปัญหาด้านจิตใจได้อย่างเหมาะสมและรวดเร็ว

4. ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills) หมายถึง การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการใช้ภาษาพูด ภาษาท่าทาง หรือภาษาสัญลักษณ์อื่นๆ

5. ทักษะในการกำกับและดูแลตนเอง (Self-Instruction Skills) หมายถึง ความสามารถในการกำกับ แนะนำตนเอง เมื่ออยู่ในสถานการณ์หรือการรับรู้ใหม่ๆ โดยสามารถสรุปและบอกตนเองได้ว่าควรจะทำอย่างไร

6. ทักษะในการขอรับความช่วยเหลือหรือการสนับสนุน (Support Systems Skills) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการขอรับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ตนสามารถดำเนินชีวิตหรือแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

สุขุมาล เกษมสุข (2535, หน้า 12-14) สรุปว่า ทักษะทางสังคม เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับบุคคลที่ควรได้รับการปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่ยังเยาว์วัย เพื่อให้ทุกคนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่สมบูรณ์ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและสามารถสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม โดยทักษะทางสังคมแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ทักษะทางด้านคุณธรรมและทักษะทางด้านความสามารถ

ทักษะทางสังคมด้านคุณธรรม ได้แก่

1. การรู้จักแบ่งปันโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
2. การไม่เบียดเบียนผู้อื่น (การเบียดเบียนในที่นี้ไม่ได้เจาะจงเฉพาะแต่สิ่งของหรือการกระทำเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการไม่เบียดเบียนเวลาของผู้อื่นด้วย)
3. การรู้จักเสียสละ โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
4. มีความสามัคคี มีเหตุผล รู้จักแพ้ – ชนะ และรู้จักให้อภัย
5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความกระตือรือร้นในการใฝ่รู้อยู่เสมอ
6. การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือบุคคลอื่นๆ

นอกจากนี้ยังมีทักษะทางสังคมในด้านคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่ผู้เรียนเพิ่มเติม ได้แก่

1. ความรับผิดชอบในหน้าที่ทั้งต่อตนเองและสังคม เป็นการช่วยให้แต่ละคนได้ทำงานของตนอย่างเต็มความสามารถและสามารถสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมได้
2. มีความซื่อสัตย์และการรักษาสัจจะ

3. มีความกล้าหาญ กล้าที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

(นอกจากทักษะ 2 ข้อสุดท้ายนี้ สามารถช่วยให้สังคมมีความยุติธรรมและลดการเบียดเบียนหรือการเอาัดเอาเปรียบกันได้)

ทักษะทางด้านความสามารถที่ควรปลูกฝัง ได้แก่

1. การรู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
2. การรู้จักอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่นและประเทศชาติ
3. การรู้จักแก้ปัญหา
4. การรู้จักติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ
5. สามารถดำรงชีพทั้งของตนเองและครอบครัวด้วยความสุจริต
6. สามารถขจัดปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นพิษต่อสังคม
7. การรู้จักคุณค่าของเวลา ขณะเดียวกันก็รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
8. การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่

ทักษะทางสังคมด้านความสามารถที่ควรปลูกฝังให้ผู้เรียนเพิ่มเติม ได้แก่

1. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งได้โดยสันติวิธี รู้จักประนีประนอม
3. การรู้จักเลือกและตัดสินใจ
4. การรู้จักกาลเทศะและมารยาทที่เหมาะสมกับสภาพของตนและสังคม
5. การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

องค์การอนามัยโลก เป็นองค์กรที่ริเริ่มนำทักษะชีวิต (Life Skills) มาใช้ในการพัฒนาสุขภาพของผู้คน ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้าบุคคลสามารถรักษาสุขภาพของตนเองได้ ก็จะเป็นผลดีต่อการพัฒนาในด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคมของทรัพยากรมนุษย์ อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2552, หน้า 4)

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของทักษะชีวิตตามองค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ จะเห็นได้ว่ามีส่วนคล้ายคลึงกับองค์ประกอบของทักษะทางสังคมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากทักษะทางสังคมเป็นที่รวมของกลุ่มทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์เช่นกัน แต่ความหมายจะอยู่ในขอบเขตที่แคบกว่า และมุ่งที่คุณลักษณะด้านสังคมเป็นส่วนใหญ่ สำหรับองค์ประกอบทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลกมี 10 องค์ประกอบโดยจัดแบ่งตามความประพฤติติดตามการเรียนรู้ ทั้ง 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัยซึ่งกรมสุขภาพจิตก็ได้มีการนำ

แนวคิดทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลกเข้ามาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพของคนไทยด้วยกัน โดยจัดความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์เข้ามาเป็นองค์ประกอบร่วมและเพิ่มในส่วนของจิตพิสัยอีก 1 คู่ คือ ความภาคภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยรวมทั้งหมด 12 องค์ประกอบซึ่งรายละเอียด ดังนี้ (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรื่องกาญจนเศรษฐ์, 2555)

ด้านพุทธิพิสัย มีองค์ประกอบ ได้แก่

1. ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) คือ ความสามารถในการวิเคราะห์หรือแยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์ต่างๆ รอบตัว
2. ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) คือ ความสามารถในการคิดอย่างกว้างขวางโดยไม่ติดอยู่ในกรอบ

ด้านจิตพิสัย มีองค์ประกอบ 2 คู่ ได้แก่

คู่ที่ 1 ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนและความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น

1. ความตระหนักรู้ในตน (Self-Awareness) คือ ความสามารถในด้านการค้นหาและเข้าใจเกี่ยวกับจุดดี จุดด้อยของตนเองและความแตกต่างจากบุคคลอื่น
2. ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) คือ ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและเห็นอกเห็นใจผู้อื่นที่มีความแตกต่างไปจากตน

คู่ที่ 2 ได้แก่ ความภาคภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม

1. ความภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem) คือ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ค้นพบและภูมิใจในความสามารถด้านต่างๆ ของตน
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) คือ ความรู้สึกที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีส่วนรับผิดชอบต่อความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม

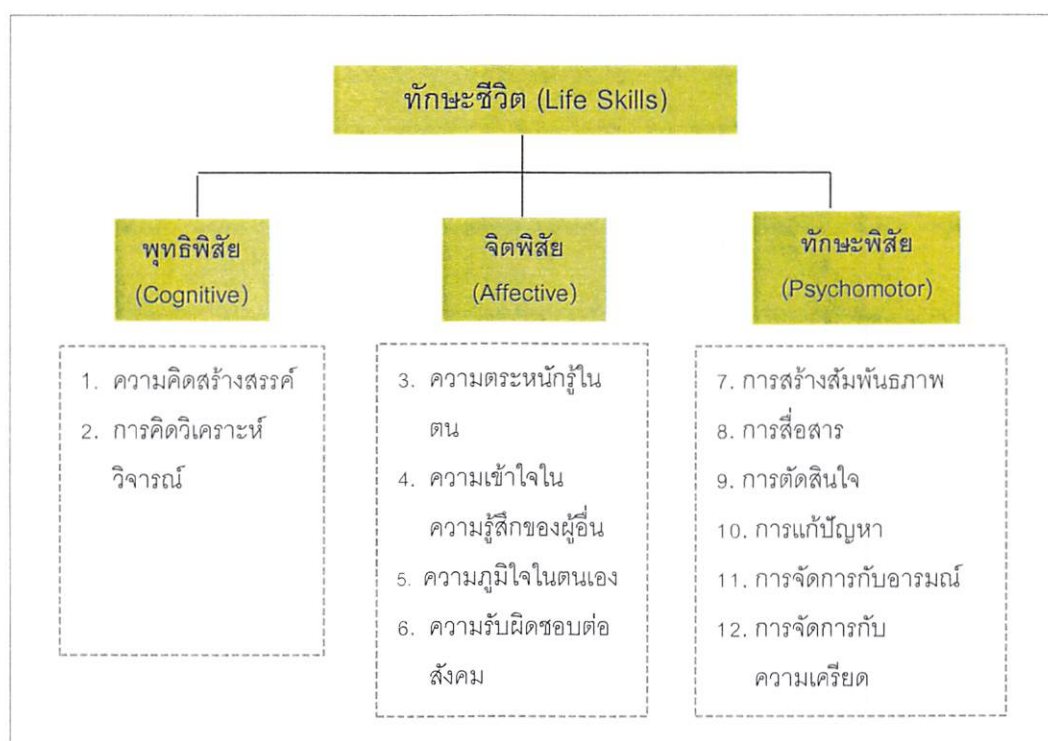
ด้านทักษะพิสัย มีองค์ประกอบ 3 คู่ คือ

คู่ที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพการสื่อสาร (Interpersonal Relationship and Communication) คือ ความสามารถในการใช้คำพูด ภาษา และท่าทาง เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย

คู่ที่ 2 การตัดสินใจและแก้ปัญหา (Decision Making and Problem Solving) คือ ความสามารถในการรับรู้ปัญหา การหาสาเหตุของปัญหา การหาทางเลือก การวิเคราะห์ข้อดี

ข้อเสียในแต่ละทางเลือก การประเมินทางเลือก การตัดสินใจ และลงมือแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง และเหมาะสม

คู่มือที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (Coping with Emotion and Stress) คือ ความสามารถในการประเมินอารมณ์และรู้เท่าทันอารมณ์ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตนอย่างไร โดยสามารถเลือกใช้วิธีการจัดการกับอารมณ์หรือความเครียด และมีวิธีการป้องกันการเกิดอารมณ์หรือความเครียดที่เหมาะสม

ภาพที่ 6 องค์ประกอบทักษะชีวิตตามแนวทางของกรมสุขภาพจิต (มี 12 องค์ประกอบ)

สมยศ มัทธโนบล (2545, หน้า 121-122) สรุปว่า ทักษะทางสังคม คือ ทักษะหรือความสามารถของบุคคลในการอยู่ร่วมกันโดยมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งประกอบด้วยทักษะในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ทักษะในการพัฒนาตนเอง หมายถึง การรู้จักฝึกฝนตนเองในการพยายามแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง และความสามารถในการเลือกแนวปฏิบัติของตนเอง รวมถึงการหมั่นศึกษาหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2. ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การเป็นผู้รู้จักกฎกติกาและมารยาทในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ตลอดจนการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การรู้จักเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม รวมถึงการยอมรับคำวิจารณ์อย่างมีเหตุผล

3. ทักษะในการมีส่วนร่วมในกลุ่ม หมายถึง การพยายามทำความเข้าใจและศึกษากฎกติกาของกลุ่มและรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน การทำกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้นและความรู้จักให้กำลังใจกันและกัน

4. ทักษะการเป็นผู้นำ หมายถึง การยอมรับในหน้าที่และบทบาทนั้นๆ ด้วยความรับผิดชอบและตั้งใจ การแสวงหาจุดรวมที่เป็นข้อตกลงของกลุ่ม การมีปฏิภาณในการแก้ปัญหา การติดตามการดำเนินงานของกลุ่ม ตลอดจนมีความสามารถจนเป็นที่ยอมรับของสมาชิกภายในกลุ่มได้

5. ทักษะการเป็นผู้ตาม หมายถึง การแสดงออกถึงความพร้อมในการทำข้อตกลงที่ผู้นำและหมู่คณะกำหนด โดยสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ

6. ทักษะในการวางแผน หมายถึง ความสามารถในการกำหนดแผนงานและพัฒนางาน เพื่อให้การดำเนินงานมีความสอดคล้องกับความเป็นจริง

7. ทักษะในการเป็นผู้บริโภคที่ดี หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้ในการบริโภคและรู้จักเลือกบริโภคอย่างเหมาะสม รวมถึงความสามารถในการให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้

8. ทักษะในการพัฒนาสังคม หมายถึง การแสดงออกในด้านการปรับปรุงและพัฒนาตนเองและการช่วยเหลือผู้อื่น

9. ทักษะในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การแสดงออกถึงความเป็นผู้สนับสนุนการส่งเสริมและสร้างคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

10. ทักษะในการแสดงออกทางด้านวัฒนธรรม หมายถึง การแสดงออกซึ่งการรักษา การส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดำรงในด้านต่างๆ

11. ทักษะในการแสดงออกทางด้านศีลธรรม หมายถึง การแสดงออกในด้านกาย วาจา ใจที่เป็นปกติสุขในการละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใส เป็นการกระทำที่ไม่นำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและผู้อื่น

สรุปว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่มีการผสมผสานระหว่างหลายๆ ทักษะเข้าด้วยกัน เช่น ทักษะการติดต่อสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการทำงานกลุ่มและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ทักษะการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร ทักษะการแก้ปัญหา

ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ตลอดจนมีความสามารถในการแยกแยะว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน รู้จักเสียสละและมีเหตุผลในการรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ของตนเอง ซึ่งทักษะเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากการสั่งสมและฝึกฝนมาตั้งแต่เด็กและ ถูกหล่อหลอมมาจากสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรมเป็นสำคัญ

สำหรับองค์ประกอบทักษะทางสังคมที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในที่นี้คือ ความสามารถในการ สื่อสารและปฏิสัมพันธ์ และความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.3 ความสามารถในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ (Communication and Interaction Skills)

ความสามารถในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์เป็นทักษะย่อยที่สำคัญประการหนึ่งของ ทักษะทางสังคมเป็นความสามารถเกิดจากการเรียนรู้ โดยการสังเกตและการฝึกฝนด้วยตนเองจาก ประสบการณ์ที่สั่งสมของแต่ละคน ฉะนั้น หากบุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้แนวทางในการพัฒนา ทักษะและความสามารถในด้านนี้อย่างถูกต้องย่อมช่วยให้บุคคลนั้นๆ สามารถนำศักยภาพนี้มา ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของตนเองได้อย่างเต็มที่ ดังที่สุรัตน์ ตรีสกุล (2550 , หน้า 16) ได้สรุปว่า ความสามารถในการสื่อสารสามารถ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของมนุษย์ได้ เนื่องจากการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นตัวกำหนดวิธีการวางแผนการปฏิบัติงานการแก้ไข ปัญหาที่เกิดจากการทำงาน ความสามารถในการแสดงความคิดเห็นให้บุคคลอื่นได้รับรู้และเข้าใจ ตลอดจนการเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในวิชาชีพได้ สอดคล้องกับธนพร แยมสุดา (2555) สรุปความสำคัญของ ทักษะทางการติดต่อสื่อสารไว้ว่า เป็นทักษะที่ช่วยให้ปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ จากคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการสื่อสารเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อสั่งสมให้กลายเป็นบุคลิกภาพของตน อันจะนำไปสู่การได้รู้จักตนเองและการขยาย ประสบการณ์การเรียนรู้ให้กว้างขึ้นให้กว้างขวางขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

ความหมายของความสามารถในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์

ซิงเก และกิลคริส (Schinke and Gilchrist 1984, pp. 13-21, อ้างอิงใน สุรพล พะยอมแย้ม 2545, หน้า 16-17) สรุปว่า ความสามารถในการสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอด แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการใช้ภาษาพูด ภาษาท่าทาง หรือภาษา สัญลักษณ์อื่นๆ

สุรัตน์ ตรีสกุล (2550, หน้า 97-98) ได้อธิบายถึงความหมายเกี่ยวกับความสามารถในการสื่อสารโดยแยกออกเป็นความสามารถในการสื่อสารด้วยวจนภาษาและอวัจนภาษาไว้ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสารด้วยวจนภาษา (Verbal Communication Skills) แบ่งเป็น

1.1 ความสามารถในการถอดรหัส ได้แก่ ความสามารถในการอ่านและฟัง

1.2 ความสามารถในการเข้ารหัส ได้แก่ ความสามารถในการเขียนและพูด

1.3 ความสามารถในการคิดและการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อความสามารถในการถอดรหัสและเข้ารหัส

2. ความสามารถในการสื่อสารด้วยอวัจนภาษา (Nonverbal Communication Skills) คือ ความสามารถในการแปลความหมายของอวัจนภาษาที่ได้รับและใช้ด้วยอวัจนภาษา เช่น ภาษา ท่าทาง ภาษากาย ฯลฯ เพื่อเสริมหรือแทนความหมายของวจนภาษา เป็นต้น

สุจิตรา จินดานิล (2551, หน้า 18) ได้สรุปความหมายของความสามารถในการสื่อสารไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกและกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์ ให้อีกฝ่ายรับรู้และมีการตอบสนอง

จากความหมายที่เกี่ยวกับความสามารถในการสื่อสารข้างต้น และเมื่อรวมกับคำว่า ปฏิสัมพันธ์ ซึ่งแปลว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สรุปว่า ความสามารถในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การติดต่อสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล โดยสามารถสื่อความหมายและแปลความหมายได้อย่างชัดเจนทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน และการใช้ภาษาสัญลักษณ์ต่างๆ

การพัฒนาความสามารถในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์

เดวิดโต (Devito 1995, pp. 92-3-99, อ้างอิงใน อมรรัตน์ ชัยนนท์ 2550, หน้า 37-38) กล่าวว่า การพัฒนาทักษะหรือความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลตามแนวมุขยนิยมนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. การติดต่อสื่อสารในทางบวก (Positiveness) หมายถึง การมีทัศนคติในทางที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความพอใจและภูมิใจในตนเองอย่างเหมาะสม และมีความชื่นชมยินดีต่อผู้อื่นอย่างจริงใจ ซึ่งกระทำโดย

1.1 การมีทัศนคติในเชิงบวก (Attitude Positiveness) ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น และการมีทัศนคติในเชิงบวกต่อสถานการณ์ที่สนทนา โดยปราศจากการประหม่นและตัดสินใดๆ

รวมถึงการรับรู้ข้อมูล การให้ข้อมูลย้อนกลับ หรือการใช้การตอบสนองในเชิงบวก ในขณะที่มีการสื่อสารระหว่างกัน

1.2 การแสดงความชื่นชมต่อผู้อื่น (Compliment) ในการยกย่องชมเชยเพื่อเป็นรางวัลทางสังคมและเป็นการเสริมแรงทางบวก เพื่อการที่บุคคลได้รับการยกย่องชมเชย เขาจะรู้สึกว่าตนมีความสำคัญที่มีและมีคุณค่าต่อบุคคลอื่น ซึ่งสิ่งนี้จะมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคลด้วย

2. ความเสมอภาคในการติดต่อสื่อสาร (Equality) เป็นการสร้างบรรยากาศแห่งความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยไม่ใช้คำพูดกิริยา หรือท่าทางที่เหนือความที่ความเหนือหรือด้อยกว่าอีกฝ่าย

3. การเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น (Empathy) หมายถึง การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นหรือผู้ที่เราสื่อสารด้วย หรือมีความรู้สึกร่วมในประสบการณ์ที่ผู้อื่นได้รับ โดยมีความเข้าใจว่าผู้อื่นนั้นมีความรู้สึกอย่างไรซึ่งเดวิดโต ได้เสนอแนวทางเพื่อพัฒนาทักษะดังกล่าวดังนี้

3.1 การเข้าถึงความเข้าใจในความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น (Achieving Empathy) โดยการหลีกเลี่ยงการตัดสินหรือประเมินพฤติกรรมอื่นว่า ดี-เลว ถูก-ผิด แต่ให้พยายามเรียนรู้ความต้องการความสามารถประสบการณ์และอารมณ์ของผู้อื่นให้มากที่สุด รวมถึงการทำความเข้าใจในความคิดความรู้สึก และเหตุผลในการกระทำของบุคคลอื่น และการมีมุมมองร่วมกับบุคคลอื่นในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ

3.2 การสื่อสารแสดงความเข้าใจในความรู้สึกของคู่สนทนา (Communicating Empathy) ประกอบด้วย การแสดงความเข้าใจโดยไม่ใช้คำพูด (Non-Verbal Empathy) หมายถึง การแสดงออกทางสีหน้า (Facial Expression) ท่าทาง (Gesture) การประสานสายตา (Eye Contact) การแสดงออกซึ่งความเอาใจใส่ (Attention Body Posture and Physical Closeness) และการสัมผัส (Use Touch) หรือการแสดงความเข้าใจโดยใช้คำพูด (Verbal Empathy) หมายถึง การกล่าวแสดงความเข้าใจหรือเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงที่มีต่อคู่สนทนา

4. การสนับสนุนเกื้อกูลต่อคู่สนทนา (Supportiveness) เป็นการยอมรับความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้อื่น มีความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น รวมถึงการรู้จักยอมรับความคิดเห็นที่อาจขัดแย้งกับตน ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วย

4.1 การบรรยายในสิ่งที่เกิดขึ้นมากกว่าการประเมินหรือการตัดสิน (Descriptiveness) เป็นการบรรยายความรู้สึกและสถานการณ์ที่แท้จริง ซึ่งเป็นการสนทนาในลักษณะช่วยเหลือหรือสนับสนุน เพื่อให้บุคคลที่สื่อสารด้วยไม่รู้สึกว่าตนกำลังถูกคุกคามและไม่เกิดการสื่อสารในลักษณะเกิดการปกป้องตนเอง

4.2 การเปิดใจกว้าง (Provisionalism) เป็นการเปิดใจยอมรับความคิดเห็นอื่นๆ ที่ขัดแย้งกับความคิดตน รวมถึงการยอมรับฟังคำแนะนำหรือยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์

5. การเปิดเผยตนเอง (Openness) หมายถึง การกล้าเปิดเผยหรือพูดเรื่องของตนเองตรงตามความเป็นจริงอย่างเต็มที่ และการกล้าแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ตนกำลังสื่อสารอยู่ ฉะนั้นหากมีการฝึกความสามารถด้านนี้บ่อยๆ จะเป็นการเพาะนิสัยการกล้าเปิดเผยความรู้สึกของตน เนื่องจากการเปิดเผยตนเองจะช่วยให้บุคคลสามารถทำความเข้าใจกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น ขณะเดียวกันผู้อื่นก็รู้จักบุคคลนั้นๆ มากขึ้นด้วยเช่นกัน

สรุปว่า การที่บุคคลจะฝึกฝนหรือพัฒนาความสามารถในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ของตนได้นั้น จะต้องเริ่มจากการมีทัศนคติในทางที่ดีทั้งต่อตนเองและผู้อื่นก่อน โดยมุ่งเน้นการติดต่อสื่อสารในทางบวก รวมไปถึงการเสริมสร้างบรรยากาศแห่งความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการสื่อสารระหว่างบุคคล การเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น การรู้จักยอมรับความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้อื่นและการเปิดเผยตนเอง สอดคล้องกับธนู ชาติธนานนท์ (2554) สรุปว่า การให้ความสำคัญต่อการส่งและรับสื่อ การสะท้อนอารมณ์ของผู้สนทนา การซักถามเพิ่มเติมหรือแม้แต่การแสดงท่าทีเปิดเผยเป็นมิตรถือเป็นทักษะในการสื่อสารที่ดี

5.4 ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม (Group Work Skills)

ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นความสามารถที่ต้องการอาศัยทักษะหรือความสามารถหลายๆ ด้านมาใช้ เพื่อการปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมและการพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้นผู้สอนจึงควรให้คำชี้แนะหรือแนะนำแนวทางในการทำงานกลุ่มที่ถูกต้อง โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกันด้วย เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถในด้านนี้ยิ่งขึ้น

ความหมายของความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม

มีนักการศึกษาและนักวิจัยหลายท่านได้สรุปความหมายเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มไว้หลากหลายแง่มุม เช่น

จินตนา กิจบำรุง (2545, หน้า 17) สรุปว่า ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง ความสามารถในการทำงานของบุคคลภายในกลุ่ม ซึ่งมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน โดยปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองในการทำงานกลุ่ม อันประกอบไปด้วย การสร้างความคุ้นเคย การสื่อสาร การยกย่อง การให้กำลังใจ และการขจัดความขัดแย้ง

เน่งน้อย ประชาณุกุล (2548, หน้า 9) สรุปว่า ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มของบุคคลภายในกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองในการทำงานกลุ่ม อันประกอบไปด้วย การวางแผน การสื่อความหมาย การจูงใจ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง

สุขสันต์ หัตถสาร (2550, หน้า 13) สรุปว่า ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานกลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยพฤติกรรม 7 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ การให้ความร่วมมือในการทำงาน การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และการรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

อุบล กลิ่นหอม (2551, หน้า 8) สรุปว่า ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง พฤติกรรมในการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ในด้านผลสำเร็จของงานและลักษณะการอยู่ร่วมกันทางสังคม

สมพร ทิฎุเวียง (2552, หน้า 5) สรุปว่า ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่กระทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีขั้นตอน เพื่อให้เกิดการดำเนินการบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน การวางแผนการทำงาน การปฏิบัติตามแผน การประเมินผลและปรับปรุงงาน

จุลมณี สุระโยธิน (2554, หน้า 27) สรุปว่า ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง ความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มของบุคคล เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของกลุ่มที่กำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นที่ลักษณะการอยู่ร่วมกันทางสังคมหรือผลสำเร็จของงาน

สรุปว่า ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนและกลุ่ม อันประกอบไปด้วยการวางแผนในการทำงาน การติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ การแก้ปัญหาร่วมกัน และรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

นอกจากนี้ในการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมที่แสดงออกของสมาชิกแต่ละคนภายในกลุ่มย่อมมีความแตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์หรือพื้นฐานที่ได้รับการฝึกฝนมาในลักษณะที่ต่างกันไป ซึ่งนักการศึกษาและนักวิจัยหลายท่าน ได้สรุปพฤติกรรมการทำงานกลุ่มในลักษณะต่างๆ เช่น

อรรถัย อินตา (2547, หน้า 24-26) ได้สรุปแนวพฤติกรรมในการทำงานกลุ่มโดยใช้แนวการสังเกตจากการทำงานเป็นกลุ่มของกระทรวงศึกษาธิการมาเป็นเกณฑ์ในการสังเกต และแบ่งตามพฤติกรรมที่กลุ่มแสดงออกเป็น 5 ขั้นตอน สรุปได้สังเขป ดังนี้

ด้านพฤติกรรมการเข้ากลุ่ม

1. การสร้างความคุ้นเคยและทำความรู้จักกัน โดยสังเกตจากการแสดงพฤติกรรมในการพูดคุย ทักทาย หรือทำความรู้จักซึ่งกันและกัน
2. การเลือกผู้นำกลุ่ม โดยสมาชิกร่วมกันเลือกตัวแทนของกลุ่ม จากนั้นผู้นำกลุ่มก็จะทำหน้าที่ในการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้แก่สมาชิกในกลุ่มทุกคน
3. การกำหนดกฎระเบียบหรือกติกาของกลุ่ม โดยผู้นำกลุ่มให้สมาชิกได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการกำหนดกฎระเบียบหรือกติกาของกลุ่มเพื่อถือปฏิบัติร่วมกัน
4. การยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงานของกลุ่มนั้น โดยสมาชิกทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการใช้เสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

ด้านพฤติกรรมการมอบหมายงาน

1. การชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนของกิจกรรม โดยผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้ชี้แจงให้สมาชิกทุกคนได้เข้าใจตรงกัน
2. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการวางแผนงานร่วมกัน
3. การมอบหมายงานให้สมาชิกที่ทุกคนตามความเหมาะสม
4. การเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิก และการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี

ด้านพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามหน้าที่

1. การแยกย้ายกันไปทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. การปฏิบัติงานตามเวลาที่กำหนด

ด้านพฤติกรรมกรรมการเสนอเนื้อหา โดยสมาชิกแต่ละคนจะมีการนำเสนอเนื้อหาตามที่ได้ศึกษาค้นคว้ามา

1. การใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหา
2. การเสนอเนื้อหาถูกต้องตามลำดับ
3. การแสดงมารยาทการฟังที่ดี ในขณะที่เพื่อนสมาชิกกำลังนำเสนอเนื้อหา
4. การซักถามหรือแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหาที่เพื่อนสมาชิกได้นำเสนอ

ด้านพฤติกรรมกรรมการสรุปการทำงาน

1. การร่วมกันสรุปบทพจนเนื้อหาสาระจากการนำเสนอทั้งหมด
2. การชี้แจงและสรุปเนื้อหาภายหลังการสรุปเนื้อหาทั้งหมด โดยผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้สรุปเนื้อหาที่สมาชิกอีกครั้ง เพื่อให้สมาชิกเข้าใจเนื้อหาตรงกัน
3. การร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการหาคำตอบของคำถาม
4. การชี้แจงคำตอบที่ถูกต้อง โดยผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้บทพจนคำตอบให้แก่สมาชิก เพื่อให้เข้าตรงกันอีกครั้ง

ส่วนข้อเสนอของพันทิพา ทับเที่ยง (2550, หน้า 160-161) ได้กำหนดพฤติกรรมการทำงานกลุ่มไว้ 5 ด้าน ดังนี้

ด้านความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม

1. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและสรุปผลงานกลุ่ม
2. ปฏิบัติงานภายในกลุ่มให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้
3. ให้ความร่วมมือในการส่งงานตามเวลาที่กำหนด
4. ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม

ด้านการสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม

1. มีความกระตือรือร้นในการทำงานกลุ่ม
2. พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกในกลุ่ม
3. ยินดีและเต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
4. ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นด้วยกิริยา วาจาที่สุภาพ

ด้านการให้ความช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม

1. ให้คำแนะนำวิธีการทำงานและให้ความช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม
2. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนด้วยความเต็มใจ

3. ร่วมแก้ไขปัญหากับเพื่อนสมาชิกด้วยความประนีประนอม
4. เต็มใจให้ความร่วมมือ เมื่อผู้นำหรือสมาชิกในกลุ่มขอร้องให้ทำ

ด้านการกล้าแสดงความคิดเห็น

1. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม
2. ชักถามด้วยวาจาที่สุภาพ เมื่อไม่เข้าใจ
3. คัดค้านหรือเสนอแนะด้วยเหตุผล
4. เสนอมุมมอง / ข้อคิดที่แตกต่างจากผู้อื่น

ด้านการยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม
2. เต็มใจปฏิบัติตามมติของกลุ่ม
3. ใช้เหตุผลในการตัดสินใจลงมติของกลุ่ม
4. ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่ม

จากพฤติกรรมในการทำงานเป็นกลุ่มข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการสังเกต พฤติกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม โดยนำมาปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้บนระบบ เครือข่ายและได้สรุปเป็นองค์ประกอบของการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน การให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การแสดงบทบาทหน้าที่ การให้ความช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม การยอมรับ ความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและผลงานที่ สำเร็จตามเป้าหมายหรือส่งงานตรงเวลา

ในการประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มนั้น สามารถพิจารณาได้จากผลงาน ของกลุ่มพฤติกรรม การทำงานในด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การให้ความร่วมมือวิธีการ ทำงานของกลุ่ม ซึ่งสามารถใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลายเข้ามาช่วยในการวัดและ ประเมินผลได้ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการสอบถาม การให้ผู้เรียนประเมินตนเองและ ประเมินกันเองระหว่างสมาชิก รวมถึงการใช้วิธีการประเมินผลงาน โดยการตรวจผลงานรายงาน ของกลุ่มหรือผลงานที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีทักษะทางสังคมที่ส่งผลจากการเรียนแบบร่วมมือทั้ง 4 ประการ ตาม แนวคิดของสลาวิน แมดเดนและสติเวนส์ (Slavin Madden and Stevens, 1986 อ้างอิงใน ประทุมมา ศรีบุตตรา, 2557, หน้า 47)

1. ความร่วมมือในการทำงาน โดยเน้นให้ผู้เรียนตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. ความเป็นผู้นำและผู้ตาม กระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยเน้นทั้งปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (physical interaction) ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (verbal interaction) และปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ (emotion interaction)
4. การเป็นสมาชิกในกลุ่มมุ่งพัฒนาการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย รวมทั้งปลูกฝังให้สมาชิกมีความยืดหยุ่น (flexible) เกิดความเข้าใจตัวเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น มีการยอมรับกันซึ่งกันและกัน

สรุปว่า การเรียนแบบร่วมมือจะมีทักษะทางสังคมประกอบไปด้วย 2 ด้าน คือ ด้านทักษะการทำงานกลุ่ม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และด้านทักษะการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย การช่วยเหลือเกื้อกูลกันกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี การมีน้ำใจ ความเป็นประชาธิปไตย ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความใฝ่รู้อยู่เสมอ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

5.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมมีหลากหลายทฤษฎี ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างเฉพาะบางทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างชัดเจน เช่น

5.5.1 ทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวคิดของสกินเนอร์ (Skinner)

ทฤษฎีพฤติกรรม (Behaviorism) ตามแนวคิดของสกินเนอร์ เชื่อว่ามนุษย์ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งแวดล้อมในที่นี้รวมถึงสภาพทางภูมิศาสตร์และสภาพสังคม ยกตัวอย่าง เช่น คนที่อยู่ในชนบทอาจจะเชื่อซ้ากว่าคนที่อยู่ในกรุง หรือเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นมักจะมีความเป็นตัวของตัวเองสูง รวมถึงมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้น เป็นผลผลิตจากการที่มนุษย์มีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสกินเนอร์ สรุปว่า ถ้าเขาสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ เขาก็สามารถที่จะกำหนดพฤติกรรมของ

มนุษย์ให้เป็นไปตามที่เขาต้องการทุกประการ ฉะนั้นสรุปว่า พฤติกรรมของมนุษย์ล้วนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม (ถวิล ธาราโกชนีย์ และศรัณย์ คำวิสุท 2543, หน้า 16)

สรุปว่า สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนเราทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว สังคมหรือสภาพสิ่งแวดล้อมต่างๆ นอกจากนี้พฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการสั่งสมและตอกย้ำพฤติกรรมนั้นๆ มาเป็นเวลายาวนาน ยิ่งใช้ระยะเวลาานเท่าไร โอกาสที่จะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงยิ่งกระทำได้ยากขึ้นเท่านั้น ซึ่งการจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านั้นได้จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายๆ ด้านเข้ามาช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ภายใต้ช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่องและยาวนานพอที่จะสร้างเป็นแบบแผนพฤติกรรมใหม่ที่มีความคงทนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การให้เงื่อนไขที่เหมาะสมเข้ามาเป็นแรงเสริมด้วย ยิ่งเป็นการช่วยกระตุ้นพฤติกรรมได้มากขึ้น เช่น การให้รางวัล การให้คำชมเชย การให้ความสบายใจหรือการให้ผลป้อนกลับ เป็นต้น

5.5.2 ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Erikson)

ทฤษฎีของอีริกสันนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ (Freud) แต่จะเน้นการศึกษากระบวนการทางสังคมว่ามีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมทางบุคลิกภาพ จากแนวคิดนี้ จะเห็นได้ว่าแนวคิดของอีริกสันค่อนข้างจะแตกต่างกับฟรอยด์หลายประการ เช่น ความคิดเกี่ยวกับ Ego ว่ามีความสำคัญมากกว่า Id รวมถึงการมองพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์ว่าสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดช่วงอายุขัย คือ ไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่ช่วงวัยรุ่น แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จนถึงวัยชรา โดยอีริกสันได้แบ่งพัฒนาการทางบุคลิกภาพของมนุษย์ออกเป็น 8 ขั้น ที่เรียกว่า Psychosocial Stage ซึ่งพอสรุปสังเขปได้ดังนี้ (Erikson 1968, อ้างอิงใน สุรางค์ โค้วตระกูล 2553, หน้า 40-45)

ขั้นที่ 1 ความไว้วางใจ – ความไม่ไว้วางใจ (Trust vs. Mistrust) เป็นขั้นที่อยู่ในช่วงวัยทารก ซึ่งในวัยนี้จึงจำเป็นต้องมีผู้เลี้ยงดูและควรได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดี มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาขึ้นได้ เช่น เด็กที่ขาดความไว้วางใจ ในวัยนี้มักจะกลายเป็นเด็กก้าวร้าวและติดตัวออกจากสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ความไว้วางใจ จึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพในช่วงวัยต่อไป

ขั้นที่ 2 ความเป็นตัวของตัวเองโดยอิสระ – ความสงสัยไม่แน่ใจตัวเอง (Autonomous vs. Shame and Doubt) ซึ่งเป็นขั้นที่อยู่ในช่วงอายุ 2-3 ปี วัยนี้กำลังกำลังเริ่มเดินได้ พูดได้ กอปรกับมีความเจริญเติบโตของร่างกายเพิ่มขึ้น เริ่มพึ่งตนเองได้ มีความอยากรู้

อยากเห็นและอยากเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งเด็กวัยนี้กำลังเรียนรู้พฤติกรรมหลายอย่างที่กำหนดโดยสังคม ฉะนั้นพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู จำเป็นจะต้องรักษาความสมดุลในช่วงวัยให้เป็นอิสระในการรู้จักใช้คำพูด และพยายามอธิบายให้เด็กเข้าใจว่า สิ่งไหนทำได้ สิ่งไหนทำไม่ได้ แทนการดูด่าว่ากล่าว กรณีที่เด็กทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ขณะเดียวกันก็ควรฝึกให้เด็กรู้จักการพึ่งตนเองหรือให้อิสระในการทำอะไรด้วยตนเองเพิ่มขึ้น

ขั้นที่ 3 เป็นขั้นที่ผู้คิดริเริ่ม – การรู้สึกผิด (Initiative vs. Guilt) เป็นขั้นที่อยู่ในช่วงวัยประมาณ 3-5 ปี อีริกสันเรียกวัยนี้ว่า เป็นวัยที่เด็กมีความคิดริเริ่ม ฉะนั้นการเล่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เด็กมักอยากทดลองทำอะไรด้วยตนเอง และชอบเลียนแบบจากผู้ใหญ่ทางการพูดและการกระทำ อีริกสันได้อธิบายการรู้สึกผิด (Guilt) เหมือนกับพรอยด์ คือ เน้น Resolution และ Oedipal Complex เช่น บางคนอาจเรียนไม่เก่ง แต่เล่นกีฬาเก่งก็ควรส่งเสริมเด็กไปในด้านนี้ให้มากขึ้น ซึ่งการช่วยเหลือแบบนี้จะช่วยให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและไม่มีปมด้อยเกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะทำกิจกรรมอยู่เสมอ – ความรู้สึกด้อย (Industry vs. Inferiority) เป็นขั้นที่อยู่ในช่วงวัยประมาณ 6-12 ปี อีริกสันใช้คำว่า Industry กับเด็กในวัยนี้ เนื่องจากเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกายเพิ่มขึ้น เป็นขั้นที่มีความต้องการที่มักจะทำอะไรอยู่เสมอๆ ไม่เคยว่างหรืออยู่เฉยๆ ฉะนั้นผู้ใหญ่จึงควรให้ความร่วมให้ความช่วยเหลือหรือมีการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม เพื่อให้ส่งเสริมให้เด็กได้เห็นความสามารถพิเศษของตน

ขั้นที่ 5 อัตภาพหรือการรู้จักตนเองว่าเป็นเอกลักษณ์ – การไม่รู้จักตนเองหรือสับสนในบทบาทสังคม (Ego Identity vs. Role Confusion) เป็นขั้นที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 12-18 ปี ซึ่งอีริกสันเชื่อว่าขั้นนี้เป็นช่วงความขัดแย้งที่มีลักษณะวิกฤตมากกว่าช่วงอื่น ด้วยเด็กวัยนี้จะรู้สึกว่าตนกำลังเจริญเติบโตมากขึ้น ซึ่งบางคนอาจจะกังวลเกี่ยวกับร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กอปรกับการพัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่เริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ ฉะนั้นเด็กวัยนี้จึงมักจะตั้งคำถามตนเองเสมอว่า ฉันคือใคร หรือคิดว่า ถ้าโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่แล้วจะประกอบอาชีพอะไร นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นส่วนมากมักจะมีความคิดสับสนหรือไม่แน่ใจเพิ่มขึ้น บางครั้งคิดอยากเป็นผู้ใหญ่ บางครั้งก็อยากเป็นเด็ก ซึ่งข้อสำคัญในวัยนี้คือ เด็กจะต้องหาเอกลักษณ์ของตนเองให้ได้เพื่อจะได้มีความมั่นใจในตนเอง พร้อมทั้งจะก้าวไปสู่อนาคตของความเป็นผู้ใหญ่ เพราะหากเด็กไม่มีหลักการของตนเองและไม่รู้ว่าตัวเองต้องการอะไร จะเกิดการเลียนแบบผู้อื่นมากขึ้นนี้จึงเป็นสาเหตุประการสำคัญที่นำไปสู่การคบคนพาลได้ง่าย

ขั้นที่ 6 ความใกล้ชิดผูกพัน – ความอ้างว้างตัวคนเดียว (Intimacy vs. Isolation) วัยนี้ถือเป็นช่วงวัยผู้ใหญ่ในระยะต้น (Young Adulthood) เป็นวัยที่เริ่มรู้จักว่าตนเองมีจุดมุ่งหมายในชีวิตอย่างไร รวมถึงมีความคิดเกี่ยวกับการตั้งตนให้เป็นหลักเป็นฐาน

ขั้นที่ 7 ความเป็นห่วงชนรุ่นหลัง – ความคิดถึงแต่ตนเอง (Generativity vs. Self-Stagnation) อีริกสัน สรุปว่า เป็นวัยที่ห่วงเพื่อนร่วมโลกหรือเป็นห่วงเยาวชนรุ่นหลัง จึงมักอยากให้ความรู้หรือสั่งสอนคนรุ่นหลังต่อไป ฉะนั้นวัยนี้มักจะชอบอยู่คนเดียว เป็นวัยรักแต่ตัวเอง โดยไม่สนใจใครและไม่ค่อยไ้วางใจใครหรือไม่คิดเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

ขั้นที่ 8 ความพอใจในตนเอง – ความสิ้นหวังและไม่พอใจในตนเอง (Ego Integrity vs. Despair) เป็นวัยช่วงบั้นปลายของชีวิต ฉะนั้นบุคลิกภาพของคนในวัยนี้จึงเป็นผลรวมของ 7 วัยที่ผ่านมา ซึ่งบางคนยอมรับว่าได้ใช้ชีวิตคุ้มค่าและทำดีที่สุดแล้ว จึงพอใจในสภาพชีวิตของตน ซึ่งตรงกันข้ามกับคนที่มีปัญหาในชีวิตขั้นต้นๆ มาก่อน โดยที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ปัญหาเหล่านั้นก็จะตามมาทุกระยะ สุดท้ายจะทำให้วันนี้กลายเป็นคนที่ไม่มีความพอใจในตนเอง ขณะเดียวกันก็จะมีบั้นปลายที่ผิดหวังและกลัวความตาย รวมถึงรู้สึกว่าคุณเองไม่มีประโยชน์ เป็นต้น

สรุปว่า อีริกสันได้อธิบายถึงพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยชราที่มาพร้อมกับการเกิดพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยๆ ในทุกช่วงวัย ซึ่งอีริกสันเชื่อว่า ชีวิตคนเราแต่ละวัยมักจะมีปัญหาหรือต้องประสบปัญหาบ้างเป็นธรรมดา แต่บุคลิกภาพหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นล้วนสืบเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวหรือประสบการณ์ที่สั่งสมทั้งในด้านบวกและลบที่ได้รับตั้งแต่เด็กๆ ซึ่งจุดนี้ชี้ให้เห็นว่า การปลูกฝังทักษะชีวิตหรือทักษะทางสังคมในด้านต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิดเป็นสิ่งจำเป็น เพราะสิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะต้องมีการวางรากฐานให้มั่นคงตั้งแต่วัยเยาว์ โดยเริ่มจากเบ้าหลอมของสังคมหน่วยย่อยคือครอบครัว มีพ่อแม่ ผู้ปกครอง และหมู่ญาติมาช่วยกันดูแลระดับประคองไปพร้อมๆ กับการให้หลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นด้วยพัฒนาการที่มีคุณภาพในการสร้างพื้นฐานให้มั่นคงก่อนจะก้าวไปเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมหน่วยใหญ่ต่อไป

5.5.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูรา (Bandura)

แบนดูราเป็นนักวิชาการที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในวงการจิตวิทยา โดยเขาได้ค้นคว้าและศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การเลียนแบบหรือการเรียนรู้ทางสังคมหรือที่มีชื่อเรียกว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม ซึ่งพฤติกรรม การเลียนแบบนั้น แบนดูรา (Bandura 1996, p. 22) สรุปว่า การเรียนรู้จะเป็นเรื่องที่ต้องมีการทดลองซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่ก็ถือว่าไม่ได้มีอันตรายใดๆ เช่น หากเราจะดูว่าสิ่งใดควรทำก็เพียงดูจากผลของการกระทำของตนเองที่ได้รับเท่านั้น นอกจากนี้จะพบได้ว่า พฤติกรรมมนุษย์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มักจะถูกเรียนรู้ด้วยการสังเกตผ่านตัวแบบทั้งสิ้น ในการสังเกตจากบุคคลรอบตัว ซึ่งประสาท อิศรปริดา (2547, หน้า 296) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมไว้ ดังนี้

ทฤษฎีแบนดูราเป็นจิตวิทยาการเรียนรู้ในกลุ่มสัมพันธ (Interactionist Approach) ซึ่งมีแนวคิดที่ว่าพฤติกรรมต่างๆ เป็นผลรวมระหว่างกระบวนการทางปัญญาของบุคคลและสิ่งแวดล้อม โดยมีพฤติกรรม (B) บุคคล (P) และสิ่งแวดล้อม (E) เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อกัน โดยแบนดูราได้แยกความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ (Learning) กับผลงาน (Performance) ไว้อย่างชัดเจนว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ได้มาซึ่งความรู้ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญคือ การใส่ใจ (Attention) และการเข้ารหัสในรูปสัญลักษณ์แล้วเก็บไว้ในหน่วยความจำ (Retention) ส่วนผลงานเป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา ซึ่งสิ่งที่บุคคลเกิดการเรียนรู้้นั้นอาจไม่แสดงออกมาให้เห็นก็ได้

สำหรับองค์ประกอบในการเรียนรู้ นั้น มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ แม่แบบแผนพฤติกรรม (Behavioral Model) ผลกรรมจากพฤติกรรมของแม่แบบ (Consequences of Modeled Behavior) และกระบวนการทางปัญญาของผู้เรียน (Learner's Cognitive Process) และแบบทางพฤติกรรมอาจเป็นแม่แบบที่มีชีวิตหรือสัญลักษณ์ หรืออาจอยู่ในรูปของคำสอน หรือการบอกกล่าวทางวาจา และเมื่อแม่แบบแสดงพฤติกรรม อาจมีผลให้ผู้สังเกตมีแนวโน้มคล้ายตามหรือไม่คล้ายตามก็ได้ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับผลกรรมที่แม่แบบได้รับ เพราะถ้าหากแม่แบบได้รับผลกรรมที่ดี (Vicarious Reinforcement) พบว่า ผู้สังเกตจะมีแนวโน้มเลียนแบบมากขึ้น แต่หากแม่แบบได้รับผลกรรมที่ไม่ดี (Punishment Reinforcement) ผู้สังเกตก็หลีกเลี่ยงที่จะเรียนแบบดังกล่าว

สำหรับกระบวนการสังเกตจากตัวแบบ แบนดูรา สรุปว่า มีกระบวนการสำคัญ 4 อย่าง สรุปพอสังเขป ดังนี้ (Bandura 19977, p. 23, อ้างอิงใน สุรางค์ โค้วตระกูล 2553, หน้า 240-242)

1. กระบวนการใส่ใจ (Attention) ความใส่ใจของผู้เรียนเป็นสำคัญมาก ถ้าหากผู้เรียนไม่มีความใส่ใจการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือเลียนแบบก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นการเรียนรู้แบบนี้ความใส่ใจจึงเป็นสิ่งแรกๆ ที่ผู้เรียนจะต้องมี ซึ่งแบนดูรา กล่าวว่า ผู้เรียนจะต้องรับรู้ส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมของตัวแบบ ซึ่งอิทธิพลของตัวแบบที่มีผลต่อความใส่ใจของตัวแบบ เช่น เป็นผู้ที่มีเกียรติสูง มีความสามารถสูง หรือการมีหน้าตาดี เป็นต้น

2. กระบวนการจดจำ (Retention) การที่ผู้เรียนสามารถจะเรียนแบบหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบได้ก็เป็นเพราะผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ตนสังเกตจากตัวแบบไว้ในความจำระยะยาว โดยแบนดูราพบว่า ผู้ที่สามารถอธิบายพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวแบบด้วยคำพูด หรือสามารถมีภาพพจน์สิ่งที่ตนสังเกตไว้ในใจได้ จะเป็นผู้สามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้โดยการสังเกตได้ดีกว่าผู้ที่ดูเฉยๆ ขณะเดียวกันถ้าผู้สังเกตมีโอกาสเห็นตัวแบบแสดงสิ่งที่ต้องเรียนรู้ซ้ำ ก็จะเป็นการช่วยให้ความจำดีขึ้น อย่างไรก็ตามพฤติกรรมและการเลียนแบบของแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันไป บางคนอาจเลียนแบบจากตัวแบบได้มาก บางคนอาจทำได้ไม่เหมือน หรือบางคนไม่สามารถเลียนแบบได้เลย ซึ่งแบนดูราได้ให้แนวทางในจุดนี้ว่า ควรมีการให้ผลย้อนกลับเพื่อตรวจสอบแก้ไข เพราะจะเป็นการช่วยเหลือผู้สังเกตให้มีโอกาสทบทวนว่า การแสดงพฤติกรรมของตัวแบบที่ตนสังเกตนั้นมีอะไรบ้าง จะได้แก้ไขให้ถูกต้อง

3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ (Reproduction Process) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนแปรสภาพ (Transform) ภาพพจน์ (Visual Image) หรือสิ่งที่จดจำไว้เป็นการเข้ารหัสถ้อยคำ (Verb Coding) ในที่สุดแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นที่ต้องใช้ในการเรียนแบบของผู้เรียนด้วย

4. กระบวนการจูงใจ (Motivational Process) แบนดูรา สรุปว่า แรงจูงใจของผู้เรียนที่แสดงพฤติกรรมเหมือนกับที่ตนสังเกตนั้นเนื่องมาจาก การตั้งความคาดหวังว่า การเลียนแบบจะนำประโยชน์มาให้ หรือการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบเพื่อจะช่วยให้ตนหลีกเลี่ยงจากปัญหานั้นๆ

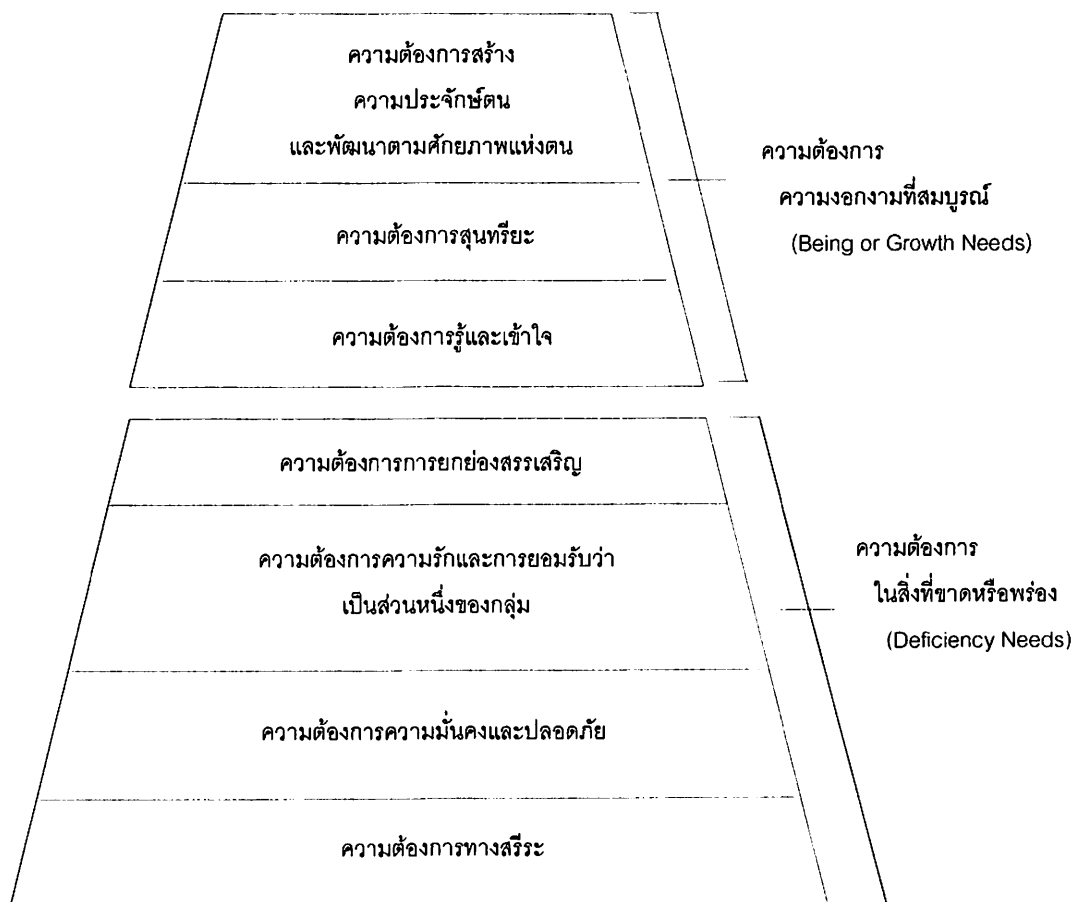
จากหลักการและทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมข้างต้นพบว่า การได้มาซึ่งแนวคิดและพฤติกรรมในด้านต่างๆ สาเหตุหนึ่งมักเกิดจากการลอกเลียนแบบจากตัวแบบรอบตัวที่เด็กเห็นในสังคม โดยมีตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกัน 3 ประการ คือ ตัวบุคคล พฤติกรรมของบุคคลและสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นสรุปว่า การเรียนรู้ของคนเราส่วนใหญ่ล้วนเกิดจากการสังเกตจากตัวแบบแทบทั้งสิ้น

5.5.4 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (Maslow 1970, อ้างอิงใน ประสาท อิศรปริดา 2547, หน้า 310-312) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) สรุปว่า มนุษย์มีความต้องการในระดับต่างๆ ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านสรีระ (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ การพักผ่อนนอนหลับหรือการสืบพันธุ์ เป็นต้น
2. ความต้องการความมั่นคง และความปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความต้องการความอบอุ่น มั่นคง ความต้องการการคุ้มครอง การหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เป็นอันตราย ฯลฯ ซึ่งเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นตั้งแต่ทารกแรกเกิด จะเห็นได้ว่า เด็กมักจะพยายามหลบหนีจากสถานการณ์ที่แปลกใหม่หรือหลีกเลี่ยงจากคนแปลกหน้า เป็นต้น
3. ความต้องการความรักและการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Belongingness and Love Needs) ได้แก่ ความต้องการเพื่อนหรือมิตร ความต้องการผู้ร่วมงาน ความต้องการคู่รักหรือครอบครัว
4. ความต้องการได้รับการยกย่องสรรเสริญ (Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการให้ผู้อื่นมาเคารพนับถือตน หรือต้องการให้ผู้อื่นยอมรับว่าตนเองมีคุณค่า สำหรับผู้ที่ล้มเหลวการได้รับสนองตอบในความต้องการดังกล่าว อาจทำให้บุคคลเกิดปมด้อยในใจ
5. ความต้องการรู้และเข้าใจ (Need to know and Understand) เป็นความต้องการการสัมฤทธิ์ผลทางปัญญา (Intellectual Achievement) หมายถึง ความอยากรู้และอยากเข้าใจสิ่งต่างๆ ด้วยความสนใจอย่างแท้จริง ซึ่งมาสโลว์มีความเห็นว่า ความต้องการตั้งแต่ในขั้นนี้เป็นต้นไป จะไม่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน
6. ความต้องการสร้างประจักษ์ตนและการพัฒนาศักยภาพแห่งตน (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการที่จะเข้าใจตนเองและรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ โดย

ต้องการที่จะคิดหรือกระทำให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของตนเองอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนมีความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนให้สูงสุด

ภาพที่ 7 ลำดับความต้องการ 7 ชั้นของมนุษย์ของมาสโลว์

ที่มา : Maslow, A.H. Motivation and Personality, 2nd ed. (New York : Harper & Row, 1970)

อ้างอิงใน ประสาท อิศรปริดา, สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, 2547), 311.

จากความต้องการทั้ง 7 ชั้นข้างต้น มาสโลว์ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ความต้องการสิ่งที่ขาดหรือพร่อง (Deficiency Needs) ซึ่งประกอบด้วยความต้องการใน 4 ชั้นแรก ได้แก่ ความต้องการทางสรีระ ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ความต้องการความรัก

และยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และความต้องการยกย่องสรรเสริญ ซึ่งเมื่อความต้องการอยู่ในขั้นที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ ถ้าหากความต้องการขั้นต้นๆ ไม่ได้รับสนองตอบ ความต้องการก็จะไม่เกิดขึ้น โดยมาสโลว์เน้นว่า ความต้องการกลุ่มนี้ ถ้าได้รับสนองตอบแล้วแรงจูงใจจะลดลงด้วย

ส่วนความต้องการอีกกลุ่มหนึ่ง มาสโลว์เรียกว่า ความต้องการความงามที่สมบูรณ์ ซึ่งความต้องการในกลุ่มนี้ ได้แก่ ความต้องการรู้และเข้าใจ ความต้องการสุนทรีย์ และความต้องการสร้างประจักษ์ตนและการพัฒนาศักยภาพแห่งตน ซึ่งจะได้ซึ่งจะเห็นได้ว่า ต้องการความต้องการเหล่านี้จะตรงกันข้ามกับความต้องการในสิ่งที่ขาดหรือพร่องใน 4 ชั้นแรก กล่าวคือ เมื่อมีความต้องการความรู้ความชำนาญมากขึ้น เช่น นักศิลปะที่มีความสามารถในการวาดภาพได้ยอดเยี่ยมอยู่แล้ว แต่ก็ยังคงต้องการความยอดเยี่ยมนั้นๆ มากขึ้นไปอีก

จากทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ จะเห็นได้ว่า มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมโดยตรง เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคมนั้นจะเกิดความต้องการในลำดับขั้นที่ 3 ขึ้นคือ ความต้องการความรักและการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งจัดว่าเป็นความต้องการในสิ่งที่ขาดหรือพร่อง (Deficiency Needs) ดังนั้นเมื่อบุคคลมีความต้องการด้านนี้เกิดขึ้น จึงพยายามที่จะเรียนรู้และปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมใหม่ที่แตกต่าง แต่ทว่าสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันก็มีความซับซ้อนและประเมินไปด้วยสภาพสังคมที่ดีและไม่ดี จึงทำให้ผู้คนมากมายเกิดภาวะปรับตัวไม่ทัน หรือวางตนไม่เหมาะสม ฉะนั้นในจุดนี้จำเป็นต้องมีผู้ใหญ่อุปถัมภ์ดูแลให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่เด็ก โดยการให้หลักการปรับตัวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อให้เด็กมีแนวทางในการแยกแยะว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร หรือสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี ทั้งนี้จะได้ไม่โอนเอียงหรือไหลไปตามกระแสที่เกิดขึ้น

5.5.5 ทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ (Gardner)

ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory) เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญาด้านต่างๆ โดยการ์ดเนอร์เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีความสามารถทางสติปัญญาหลายด้านและมีความแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละด้านเป็นอิสระต่อกันเช่นกัน มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาทักษะความสามารถเหล่านี้ได้ในการจัดการเรียนรู้หรือการทำกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ดังนั้นผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมที่เสริมความสามารถในแต่ละด้านให้เกิดขึ้น โดยใช้รูปแบบและวิธีการในลักษณะที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติ และพัฒนาให้สอดคล้องกับความสามารถทางสติปัญญาของตน ซึ่งความสามารถทาง

สติปัญญาแบ่งออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้ (Gardner 1983, อ้างอิงใน สิริพัทธ์ เจษฎาภิโรจน์ 2548, หน้า 19-21)

1. สติปัญญาด้านภาษา เป็นความสามารถและการใช้ทักษะศึกษาทางภาษา การแสดงออกการเข้าใจถ้อยคำและศิลปะในการสื่อสาร ฉะนั้นผู้ที่มีความสามารถทางสติปัญญาในด้านนี้จะเป็นคนที่ชอบการอ่านการเขียน การเล่าเรื่อง และมีความจำดี สำหรับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การเล่าเรื่อง การฟัง การเขียนในเชิงสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ

2. สติปัญญาด้านการใช้เหตุผลและคณิตศาสตร์ เป็นความสามารถในการคิดหาเหตุผลสามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของการกระทำ วัตถุ และความคิด สามารถเข้าใจรูปแบบและความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น มักมีความสามารถในการคิดคำนวณ คณิตวิเคราะห์ รวมถึงการพิจารณาแก้ปัญหา สำหรับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การฝึกแก้ปัญหาการใช้เหตุผล การเล่นเกม การฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ การออกแบบทำการทดลอง การคิดคำนวณ การฝึกคิดวิเคราะห์ เป็นต้น

3. สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ เป็นความสามารถในด้านการมองเห็นสิ่งต่างๆ สามารถออกแบบสร้างสรรค์หรือจินตนาการสิ่งต่างๆ ได้ดี มีความเข้าใจภาพในลักษณะหลากหลายมิติ รู้จักการถ่ายโอนความรู้การสร้างสรรค์ประสบการณ์สู่จินตนา ซึ่งสติปัญญาในด้านนี้เป็นสิ่งจำเป็นมาก โดยเฉพาะทักษะงานด้านทัศนศิลป์ สำหรับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การสร้างสรรค์ภาพ การสร้างแบบรูป เป็นต้น

4. สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ เป็นความสามารถในการเคลื่อนไหวทางร่างกาย การแสดงออก การแสดงออกทางอารมณ์ ภาษา ท่าทาง และการออกกำลังกายสติปัญญาด้านนี้เป็นการควบคุมส่วนต่างๆ ของร่างกายให้ทุกส่วนประสานกันได้ดี มีความยืดหยุ่นคล่องแคล่วแข็งแรง มีประสาทสัมผัสดี รู้จักกลยุทธในการวางแผนเคลื่อนไหวร่างกาย สำหรับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การใช้ร่างกายเป็นสื่อในการเรียนการสอน การแสดงท่าทาง แสดงละครหรือแสดงบทบาทสมมุติ เป็นต้น

5. สติปัญญาด้านดนตรี เป็นความสามารถเกี่ยวกับท่วงทำนองจังหวะระดับเสียงสูงต่ำ สามารถเล่นเครื่องดนตรีหรือร้องเพลงได้ เป็นบุคคลที่มีความซาบซึ้งหรือสนุกสนานในการฟังดนตรี สามารถทำเสียงเลียนเสียงโน้ตดนตรีได้ สำหรับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้อาจทำได้โดยการใช้เพลงหรือดนตรีประกอบในการปฏิบัติกิจกรรม การใช้ดนตรีช่วยสร้างภาพในสมอง การแต่งเพลงหรือการเล่นดนตรี เป็นต้น

6. สติปัญญาด้านการเข้าใจผู้อื่น เป็นความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมีความเข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี มีทักษะการเป็นผู้นำ รู้จักรักษาสัมพันธภาพกับผู้อื่น รู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนมีทักษะในการประนีประนอม และมีความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การทำกิจกรรมในรูปของการเรียนแบบร่วมมือ การทำงานกลุ่ม

7. สติปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง เป็นความสามารถในการเรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับตนเอง เช่น ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ รู้จักวางแผนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถประพฤติปฏิบัติและแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง รวมถึงรู้จักตนเองตามความเป็นจริง เช่น เข้าใจจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์และความคิดของตนเอง สามารถสร้างแรงจูงใจจากภายในให้เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง สำหรับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การศึกษาอิสระ การพูด หรือเขียนบทความที่เกี่ยวกับประสบการณ์หรือเรื่องราวชีวิตของตน การทำงานเดี่ยวและการประเมินตนเอง

8. สติปัญญาด้านการเข้าใจธรรมชาติ เป็นความสามารถในการเข้าใจส่วนต่างๆ ของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ในระบบนิเวศน์ รวมถึงมีความตระหนักในการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับวิถีธรรมชาติ และไวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สำหรับกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การทำโครงการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติรอบตัว เป็นต้น

ทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ (Gardner) 8 ด้านนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมโดยตรง โดยเฉพาะความสามารถในข้อที่ 6 และข้อที่ 7 คือ สติปัญญาในการเข้าใจผู้อื่นและการเข้าใจตนเอง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของบุคคลในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคมที่ต้องอาศัยความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นสูง กล่าวคือ มีความตระหนักรู้ในตนเองตามสภาพความเป็นจริง การมีทัศนคติในเชิงบวก รวมถึงการรู้จักการติดต่อสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม สำหรับแนวทางที่จะฝึกฝนความสามารถหรือทักษะด้านนี้ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เช่น การชี้แนะ หรือการให้คำแนะนำ หรือการส่งเสริมการเรียนแบบร่วมมือ หรือการทำงานกลุ่ม เป็นต้น

5.6 ปัจจัยที่ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม มีดังนี้

1. ประสบการณ์ทางบ้าน ซึ่งถ้าเด็กได้เจริญเติบโตมาจากครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่น ความเป็นมิตร พ่อ แม่ได้แสดงความรักและยอมรับในตัวเด็กก็จะทำให้เด็กมีพัฒนาการและบุคลิกภาพที่ดีโรงเรียนได้

2. ประสบการณ์ทางโรงเรียน โดยโรงเรียนสามารถส่งเสริมและมีการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เช่น จัดให้มีสนามเด็กเล่น ห้องสำหรับทำกิจกรรม เป็นต้น เด็กก็สามารถเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้น

3. บทบาทของผู้สอน ผู้สอนมีบทบาทสำคัญที่จะพัฒนาทักษะทางสังคมให้เด็กวัยประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยผู้สอนเป็นผู้ช่วยให้เด็กเปลี่ยนบทบาทในความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และเด็กในวัยเดียวกัน ช่วยให้เด็กสามารถแก้ไขตนเองได้ เด็กก็จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นๆ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็ก เมื่อเด็กเติบโตขึ้น เด็กก็จะเรียนรู้ เชื่อฟังกฎ กติกา และทำตามระเบียบของโรงเรียนได้

5.7 หลักการเสริมสร้างทักษะทางสังคม

การจัดให้เด็กทำงานกันเป็นกลุ่มเป็นวิธีการที่ดีอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เด็กมีทักษะทางสังคม เด็กจะมีการเรียนรู้ถึงการแก้ปัญหาจากการทำงานกลุ่ม การจัดให้มีกลุ่มหลายๆ ชนิด การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยให้ผู้สอนเป็นผู้แนะนำ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการเล่นที่เหมาะสม และรู้จักยอมรับผลของการแข่งขันด้วยการเล่นของเด็กวัยนี้ยังไม่ค่อยกว้างขวางมากเท่าไร เด็กจะเริ่มเล่นอยู่ในกลุ่มมากขึ้น ลดการเล่นแบบต่างคนต่างเล่น เด็กจะเปลี่ยนแปลงวิธีการเล่นอยู่เสมอ มีการเอาแต่ใจตนเองบ้าง และต้องการเอาชนะบ้าง แต่เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กจะเรียนรู้และสามารถปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อนได้ดีขึ้น การรวมกลุ่มนั้น มีอิทธิพลต่อเด็กมาก ทำให้เด็กได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐาน เช่น ได้รับคำยกย่อง ได้เป็นคนสำคัญของกลุ่ม ได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ อยากให้ผู้อื่นสนใจร่วมทำกิจกรรมกับตน และตนก็ได้มีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมของผู้อื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กได้พัฒนาความมั่นคงทางจิตใจ ความรู้สึกว่าตนมีเจ้าของและเป็นเจ้าของ จะเห็นได้ว่ากรณีที่เด็กได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มนั้น ทำให้เด็กได้รู้จักโลก รู้จักสังคม และชีวิตดีขึ้น พ่อแม่ และผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมสนับสนุนและให้โอกาสเด็ก คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือเด็ก ก็จะทำให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นมีทักษะทางสังคมดีขึ้น

5.8 ทักษะทางสังคมของสมาชิกในกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ

นาตยา ภัทรแสงไทย (2545, หน้า 199) ได้กำหนดพฤติกรรมที่เป็นทักษะทางสังคมต่อไปนี้

1. การวางแผนร่วมกับผู้อื่น
2. การมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ
3. การมีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่ม
4. การตอบสนองอย่างมีมารยาทต่อคำถามของผู้อื่น
5. การเป็นผู้นำการอธิบาย
6. การแสดงความรับผิดชอบ
7. การช่วยเหลือผู้อื่น

นอกจากนี้ ยังมีทักษะทางสังคมที่ส่งผลจากการเรียนรู้แบบร่วมมือทั้ง 4 ประการตามแนวคิดของสลาวิน แมดเดนและสตีเวนส์ (Slavin Madden and Stevens, 1986) ดังนี้

1. ความร่วมมือในการทำงาน โดยเน้นให้ผู้เรียนตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. ความเป็นผู้นำและผู้ตาม กระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
3. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม โดยเน้นทั้งปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (physical interaction) ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (verbal interaction) และปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ (emotion interaction)
4. การเป็นสมาชิกในกลุ่มมุ่งพัฒนาการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย รวมทั้งปลูกฝังให้สมาชิกมีความยืดหยุ่น (flexible) เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น มีการยอมรับซึ่งกันและกัน

5.9 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

ในการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็ก ประเด็นสำคัญอย่างหนึ่งคือ ความเข้าใจถึงขั้นของพัฒนาการตามวัย และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนถึงแม้ว่าเป็นเด็กที่มีความสามารถพิเศษก็อาจมีพัฒนาการทางสังคมล่าช้ากว่าเด็กทั่วไป อย่างไรก็ตาม ผู้สอนควรเข้าใจขั้นพัฒนาการของเด็กปกติเพื่อเป็นเกณฑ์การทำความเข้าใจให้ง่ายขึ้น

เด็กในวัยประถมศึกษาซึ่งเป็นเด็กที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปีนั้น เป็นวัยที่เด็กมีพัฒนาการทางด้านต่างๆ พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงพัฒนาการทางด้านสังคมด้วย โดยที่เด็กจะมีการพบปะกันทางสังคมมากขึ้น เด็กจะใช้เวลาอยู่กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่พ่อแม่มากขึ้น ถึงแม้ว่าพ่อแม่จะมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูเด็กก็ตาม บุคคลอื่นก็มีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูเด็กพอๆ กับพ่อแม่

เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญในการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ ที่จะสามารถรับผิดชอบตนเองได้ เช่น เริ่มเรียนรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น การให้ความเป็นเพื่อนกับบุคคลอื่น เป็นต้น สังคมของเด็กวัยนี้จะเริ่มอยู่กับกลุ่มและกับเพื่อนวัยเดียวกัน เด็กจะเริ่มเรียนรู้การอยู่ร่วมกันผู้อื่น เริ่มเรียนรู้มารยาททางสังคมและนิสัยเหมือนเด็กเล็ก ๆ ที่จะเริ่มลดลง

ทักษะทางสังคมถือเป็นทักษะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ขณะเดียวกันก็เป็นรากฐานแห่งความสุขความสำเร็จของชีวิต ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝนเช่นเดียวกับทักษะด้านอื่นๆ เรื่องความสำคัญของทักษะทางสังคมนั้นมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

สุขุมาล เกษมสุข (2535, หน้า 10-12) สรุปว่า ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถจะอยู่ตามลำพังได้จึงต้องมีกลุ่มมีสังคมที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน นับตั้งแต่สังคมเล็กๆ ภายในครอบครัว จนไปถึงสังคม ชุมชน ประเทศ และโลก ซึ่งเมื่อทุกกลุ่มสังคมมีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งพหุอาศัยกัน จึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะทางสังคมทั้งในด้านส่วนบุคคลและด้านสังคม ดังนี้

1. ความสำคัญทางด้านส่วนบุคคล เป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะยิ่งสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปมากเท่าไร ทักษะทางสังคมก็มีความจำเป็นมากขึ้นเท่านั้น ฉะนั้นบุคคลต้องมีความสามารถในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถสื่อความหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันได้ รู้จักแก้ปัญหาโดยสันติวิธี กรณีที่เกิดความขัดแย้งภายในกลุ่มรวมถึงการรู้จักปรับตัวในทุกสถานการณ์

2. ความสำคัญทางด้านสังคม สังคมใดที่สมาชิกเป็นผู้มีทักษะทางสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีมีความเข้าใจ การรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อพัฒนาสังคมตนเองก็จะทำให้บุคคลสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ทักษะทางสังคมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทั้งในส่วนบุคคลและสังคม เพราะหากบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในหน่วยสังคมนั้นๆ มีความสามารถหรือมีทักษะในการอยู่ร่วมกัน แล้วทักษะสังคมก็ย่อมพบกับความสงบสุขและมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, หน้า 82-86) สรุปความสำคัญของทักษะทางสังคมว่าเป็นหนึ่งในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต สรุปพอสังเขป ดังนี้

1. ทักษะมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความสามารถในการปฏิสัมพันธ์และสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีกับผู้อื่น และด้วยอิทธิพลของเทคโนโลยีทางการสื่อสารสมัยใหม่ และการเชื่อมโยงทางการค้าเศรษฐกิจ การลงทุน การศึกษา หรือการเมือง จึงทำให้ยุคอนาคตมีสภาพความเป็นสังคมเครือข่ายอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือผู้คนมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ยังถือเป็นทักษะที่มีส่วนทำให้เกิดสังคมที่เน้นชุมชนวิถีและเป็นสังคมที่มีเอกภาพในความหลากหลาย ซึ่งสังคมไทยต่อไปจะมีลักษณะเป็นพหุสังคมมากขึ้น อันเนื่องมาจากการมีผู้คนที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม ฉะนั้นบุคคลในอนาคตจึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะของผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รวมไปถึงการทำให้เกิดสังคมที่มีเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย

2. ทักษะการปรับตัว หมายถึง ความสามารถในการปรับเปลี่ยนตนเองในด้านทัศนคติ และพฤติกรรมต่างๆ ที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้นสังคมไทยในยุคอนาคตจะเป็นสังคมที่มีความพลวัตสูง คือมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารและสารสนเทศ รวมถึงการติดต่อเชื่อมโยงกันในด้านต่างๆ มากขึ้น ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ที่สำคัญจากการจัดระเบียบโลกใหม่ของยุคอนาคตก็จะส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ในส่วนสภาพไร้พรมแดนและการเปิดกว้างในมิติของข้อมูลข่าวสาร การค้า การลงทุน การสื่อสาร และโทรคมนาคม จะมีต่อมิติของวัฒนธรรมในแต่ละสังคมด้วย เพราะการแพร่กระจายของวัฒนธรรมข้ามภพข้ามพรมแดนที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้สังคมไทยจะมีความเป็นสากลมากขึ้น ฉะนั้นคนในสังคมก็จำเป็นต้องมีทักษะในการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการปรับตัวในที่นี้หมายถึง การรู้จักเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีเข้ามาและประยุกต์ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

3. ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างดีจนสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แก่

การช่วยเหลือผู้อื่น การให้ความร่วมมือ การไม่เอาเปรียบกัน การยอมรับฟังความคิดเห็น และความสามารถของผู้อื่นรวมถึงการรับผิดชอบงานร่วมกันภายในกลุ่ม เป็นต้น

ฮาร์กีย์และแมคคาร์เทน (Hargis and McCartan, 1986, pp. 4-6) สรุปว่า ทักษะทางสังคม มีความสำคัญ 6 ประการ คือ

1. ทักษะทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมายและต้องมีความตั้งใจ
2. ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้
3. พฤติกรรมที่แสดงออกนั้นต้องเหมาะสมกับสถานการณ์
4. ทักษะทางสังคมจะต้องประกอบด้วยพฤติกรรมทางสังคมหลายๆ ด้าน อย่างที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น การแสดงความรู้สึกความสนใจผู้อื่น ประกอบด้วยการยิ้ม การจ้องมอง และการใช้คำพูด เป็นต้น

5. ทักษะทางสังคมประกอบด้วยพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

6. องค์ประกอบสุดท้ายของทักษะทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura's Social Learning Theory) ก็คือความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตนเองและต้องรู้ว่าเมื่อไรควรจะทำ หรือจะทำอะไร ซึ่งมีความสำคัญพอๆ กับการที่จะพูดว่าอย่างไร ความสามารถทางด้านความรู้ ความเข้าใจของแต่ละคนนี้มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนรู้ ทักษะใหม่ๆ ด้วย

สรุปว่า ทักษะทางสังคม เป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ และเป็นทักษะสำหรับทุกคนที่ควรได้รับการปลูกฝังตั้งแต่ตั้งแต่ในเยาว์วัย ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลจำเป็นต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันและจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นตลอดการดำรงชีวิต ฉะนั้นบุคคลจะต้องมีการเรียนรู้ และฝึกฝนอย่างจริงจังเช่นเดียวกับทักษะอื่นๆ ด้วยการฝึกปฏิสัมพันธ์ และการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อนำไปสู่การตั้งเป้าหมายร่วมกัน รวมไปถึงการรู้จักปรับตัวท่ามกลางวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ทศนคติ หรือความคิดที่มีความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5.10 การพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อความสำเร็จของการเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจทักษะทางสังคมที่ควรพัฒนา ประกอบด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 67) สรุปว่า การพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อความสำเร็จของการเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ ทักษะทางสังคมที่ควรพัฒนา ประกอบด้วย

1. ทักษะการติดต่อสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่
 - 1.1 การสื่อสารที่ถูกต้องเที่ยงตรง
 - 1.2 การใช้เสียงค่อยๆ
 - 1.3 การใช้ภาษาสุภาพเหมาะกับโอกาส
 - 1.4 แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็น
 - 1.5 การแยกแยะและสรุปความเห็นของผู้อื่น
 - 1.6 การเชื่อมโยงความรู้เก่าเข้ากับความรู้ใหม่
 - 1.7 การตั้งคำถามและการตอบคำถาม
 - 1.8 การวิจารณ์ความคิดเห็นโดยไม่วิจารณ์เจ้าของความคิด
 - 1.9 การให้กำลังใจในการทำงานร่วมกันด้วยคำพูดหรือการแสดงออกสนใจ
2. ทักษะการอยู่ร่วมกันและการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แก่
 - 2.1 การให้ความสำคัญและเอาใจใส่ต่อทุกคนเท่าเทียมกัน
 - 2.2 สามารถหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง
 - 2.3 ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 2.4 มีน้ำใจและความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือผู้อื่น
 - 2.5 รู้จักกำลังในเพื่อนๆ
 - 2.6 การเป็นผู้นำที่ดี การชี้แนะการทำงานของกลุ่ม การเป็นผู้ตามที่ดี
3. การรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ได้แก่
 - 3.1 การทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จด้วยดี
 - 3.2 ดูแลเพื่อนๆ ให้ปฏิบัติตามหน้าที่
 - 3.3 ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่น
 - 3.4 การรักษากฎ ระเบียบในการทำงานและการรักษาเวลา
- 5.11 เป้าหมายของการเสริมสร้างทักษะทางสังคม มี 3 ประการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2541, หน้า 36-38) ได้เสนอเป้าหมายของการเสริมสร้างทักษะทางสังคมไว้ 3 ประการ ดังนี้

 1. การเสริมสร้างทักษะทางกาย เพื่อให้เด็กสามารถใช้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว

2. เสริมสร้างทักษะการเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น เพื่อให้เด็กได้ตระหนักรู้ว่าตนเองมีลักษณะอย่างไร มีความสามารถในด้านใดบ้าง ได้รู้ในสิ่งที่ตนชอบและเพื่อนไม่ชอบ ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น

3. เสริมสร้างทักษะการใช้คำพูดในการสื่อสาร เพื่อให้เด็กสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ได้มีการสื่อสารให้ถูกต้องกับกาลเทศะและบุคคล เพื่อให้เด็กได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ

5.12 แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 หน้า 66-67) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนเห็นความจำเป็นของทักษะการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น
 2. ให้ผู้เรียนรู้ว่าจะใช้ทักษะใด เมื่อใด
 3. ใช้บทบาทสมมติ เกม สถานการณ์จำลองในการฝึกทักษะทางสังคม เช่น การฝึกเป็นผู้ให้กำลังใจ ผู้สรุป ผู้ประนีประนอมในกลุ่ม การฝึกควรผลัดเปลี่ยนบทบาทกันให้ทุกคนได้มีโอกาสเล่นบทบาทต่างๆกัน
 4. ให้ผู้เรียนทบทวนว่าบทบาทที่ตนทำไปแล้วเป็นอย่างไร ควรมีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะเช่นให้บอกสามสิ่งทีกลุ่มรู้สึกว่าจะทำดีอยู่แล้ว บอกสิ่งทีคิดว่าคราวหน้าจะทำให้ดีขึ้น
 5. ให้ผู้เรียนฝึกทักษะอยู่เสมอและนานพอที่จะเกิดความชำนาญและใช้โดยอัตโนมัติ
- ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้รู้ผลของการใช้ทักษะดังกล่าว

5.13 ขั้นตอนการสอนทักษะทางสังคม

เคเซอร์ (Kaser, 2007: online) ได้นำเสนอขั้นตอนการสอนทักษะทางสังคมไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การนำเสนอทักษะทางสังคม โดยอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างชัดเจน (Definition)
2. การแสดงทักษะทางสังคมเป็นตัวอย่างให้ผู้เรียน โดยลำดับขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน (Modeling)
3. การให้ผู้เรียนได้ฝึกแสดงออกทางพฤติกรรมหรือการแสดงบทบาทสมมติเป็น กลุ่มหรือเป็นคู่ เพื่อฝึกฝนการใช้ทักษะ (Rehearse or Role Play)

4. การทบทวนทักษะที่ได้เรียนรู้ผ่านสถานการณ์ที่ครูกำหนดขึ้นหรือสถานการณ์ จริง ในขณะอยู่ที่โรงเรียน เพื่อผู้สอนเรียนจะสามารถนำทักษะที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้ (Reviewing)

5. การให้ข้อมูลย้อนกลับหรือสะท้อนความคิดเห็นต่อพฤติกรรมของผู้เรียน เมื่อผู้เรียน นำทักษะทางสังคมไปใช้ (Feedback)

6. การชี้แนะผู้เรียนถึงการใช้ทักษะทางสังคมในเวลาที่เหมาะสมหรือย้ำเตือน ผู้เรียน ถึงขั้นตอนในการปฏิบัติ (Prompting)

7. การเสริมแรงเมื่อผู้เรียนมีการใช้ทักษะทางสังคมอย่างเหมาะสมเพื่อจูงใจให้ ผู้เรียน แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมอยู่เสมอ (Reinforcing)

สรุปว่า ผู้สอนควรเลือกทักษะที่สำคัญที่จะสอน ทำให้อุ้แล้วให้อเด็กทำเลียนแบบ ฝึกซ้อม ทำการประเมินผลว่าดีขึ้นหรือต้องปรับปรุงแก้ไข ให้แรงเสริมเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็ก สามารถรักษาทักษะนั้นไว้จนเป็นพฤติกรรมได้

5.14 แนวทางในการฝึกทักษะทางสังคม

ในการฝึกทักษะทางสังคมเพื่อให้ได้ผลนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ ฝึกครบทั้ง 3 ขั้นตอน คือ ขั้นจูงใจ ขั้นฝึก และขั้นประเมินผล โดยเฉพาะในขั้นฝึกนั้นควรให้ ผู้เรียนได้ฝึกกิจกรรม ดังต่อไปนี้ (วาริ ธีระจิตร 2534, หน้า 97-98)

1. ให้ผู้เรียนมีส่วนในการเล่าประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น
2. ให้ผู้เรียนฝึกแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์
3. ให้ผู้เรียนฝึกแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นที่ดีที่สุด
4. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกในกิจกรรม เช่น การสาธิตและการแสดงบทบาทสมมติ
5. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกมารยาทตามแบบของวัฒนธรรมไทย
6. ให้ผู้เรียนฝึกการอ่านและตีความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆ
7. ให้ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มและวัดผลงานกลุ่มได้
8. ให้ผู้เรียนได้ฝึกการวางข้อตกลงและรับผิดชอบต่อข้อตกลงนั้นๆ ร่วมกัน
9. ให้ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานในรูปของคณะกรรมการ
10. ให้ผู้เรียนได้ฝึกการควบคุมระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่ม

สำหรับการสอนเองให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางด้านนี้ ผู้สอนควรระลึกไว้เสมอว่า สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงสูง ฉะนั้นควรจัดกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้เรียนให้มากที่สุด ด้วยการจัดผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ในขณะที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนก็ควรจะมีการฝึกปฏิบัติและแก้ปัญหา ร่วมกันด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถฟัง อ่าน หรือคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา รวมถึงสามารถแสดงวิธีแก้ปัญหานั้นๆ ได้อย่างมีเหตุผล

สุขุมมมาล เกษมสุข (2535, หน้า 16-17) สรุปว่า ถึงแม้ว่าทักษะทางสังคมจะเป็นสิ่งที่ฝึกได้ แต่ก็เชื่อว่าฝึกให้บุคคลเกิดทักษะทางสังคมได้ในช่วงระยะเวลาอันสั้น หรือฝึกโดยการบอก การสอนการอ่านให้เข้าใจเท่านั้น แต่การฝึกทักษะทางสังคมจะต้องมีหลักการและวิธีการในการฝึกที่สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ คือ ต้องให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ เจตพิสัย พุทธิพิสัย และทักษะพิสัย

ด้านเจตพิสัย คือ ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและคุณค่าของการฝึกทักษะทางสังคม

ด้านพุทธิพิสัย คือ ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจว่าจะฝึกทักษะทางสังคมนั้นได้อย่างไร

ด้านทักษะพิสัย คือ ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางสังคมอย่างต่อเนื่องกระทั่งเกิดความชำนาญ

ฉะนั้น การฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคมเพื่อผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการฝึกและมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมถึงสามารถปฏิบัติภารกิจอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นทักษะทางสังคมนั้น ควรมีขั้นตอนดังนี้

1. ชื่นจูงใจ การจูงใจจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีความต้องการที่จะฝึก และอยากจะทำให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ฉะนั้นผู้สอนควรแสดงให้ผู้เรียนเห็นว่าทักษะนั้นๆ มีความสัมพันธ์และมีคุณค่า มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร หรือช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน การทำงาน หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างไร

2. ชื่นฝึก

2.1 ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติทักษะด้วยตนเองด้วยการฝึกกระทำจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในทักษะนั้นๆ

2.2 ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทักษะอย่างถูกวิธีและถูกขั้นตอน

2.3 ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนเป็นระยะนานพอสมควร จึงจะสามารถพัฒนาทักษะนั้นๆ ได้ตามลำดับ

2.4 ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในสถานการณ์ที่จำเป็นต้องใช้บ่อยๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

3. ชั้นประเมินผล การประเมินผลจะช่วยพัฒนาการฝึกทักษะเกิดผลดีได้นั้น จำเป็นต้องมีการประเมินผลบ่อยๆ และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง เพื่อทราบผลการฝึกของตัวเอง รวมถึงการหาวิธีแก้ไขปรับปรุงการฝึกได้ผลยิ่งขึ้นไป

พร้อมกันนี้ สุขุมาล เกษมสุข (2535) ยังได้นำเสนอวิธีการฝึกทักษะทางสังคม โดยสามารถทำเพิ่มเติมได้อีก 2 วิธีคือ การบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อฝึกทักษะทางสังคมโดยตรง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนเป็นการฝึกไปพร้อมๆ กับการเรียนการสอน เนื้อหาวิชาตามหลักสูตรปกติ โดยผู้สอนสามารถนำไปบูรณาการเข้ากับการสอนกลุ่มประสบการณ์ เนื้อหาวิชาหนึ่งที่ไม่เน้นเนื้อหาวิชา แต่จะเน้นในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ และเทคนิควิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะทางสังคมไปด้วยในขณะที่เรียน ซึ่งวิธีสอนและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคม ได้แก่ การเรียนแบบสืบสวน การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปราย การศึกษาค้นคว้า การรายงาน โดยผู้สอนจะเลือกใช้วิธีใดก็ได้ แต่ทว่ากิจกรรมนั้นๆ จะต้องให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำด้วยตนเองและกระทำร่วมกัน หรือมีการเรียนรู้ร่วมกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการฝึกทักษะทางสังคมโดยตรงเป็นการจัดกิจกรรมแบบแยกออกมาต่างหากจากการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาตามปกติ ซึ่งในบางทักษะอาจมีวิธีการฝึกโดยเฉพาะกิจกรรมที่จัดขึ้น ควรเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถของผู้เรียน รวมถึงเป็นกิจกรรมมีความสัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตของผู้เรียนและควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันได้ลงมือปฏิบัติจริง ตลอดจนได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

อุษณีย์ โพธิสุข (2544, หน้า 74-75) สรุปว่า การตรวจสอบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจถึงพฤติกรรมทางจิตใจของเด็กได้ โดยปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคม ได้แก่

1. ประสบการณ์ทางบ้าน ประสบการณ์ทางบ้านจะมีส่วนในการหล่อหลอมพัฒนาการและบุคลิกภาพของเด็ก เช่น หากเด็กเติบโตขึ้นมาจากครอบครัวที่อบอุ่นมี ความเป็น

มิตรมีพ่อแม่ที่เลี้ยงดูเอาใจใส่ด้วยการให้ความรักและยอมรับในตัวเด็ก ก็จะทำให้เด็กมีพัฒนาการ และบุคลิกภาพที่ดีที่โรงเรียนได้ดีขึ้น

2. ประสบการณ์ทางโรงเรียน เป็นประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรม ส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับเด็กได้ เช่น การจัดให้มีสนามเด็กเล่น หรือมีห้องสำหรับทำกิจกรรม ต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดีขึ้นตาม บทบาทของผู้สอน นับว่ามีบทบาทสำคัญที่จะพัฒนาทักษะทางสังคมให้เด็กได้อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยประถมศึกษา ซึ่งผู้สอนเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กจะเปลี่ยนบทบาทใน ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ หรือเด็กในวัยเดียวกัน มีส่วนช่วยให้เด็กสามารถแก้ไขตนเองได้เช่นกัน การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในพัฒนาการทางสังคมของเด็กเป็นอย่างมาก เมื่อ เขาเติบโตขึ้น

อุษณีย์ โพธิสุข (2544) ยังได้กล่าวถึงหลักการเสริมสร้างทักษะทักษะทางสังคม คือ การ จัดให้เด็กทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นวิธีการที่ดีประการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กมีทักษะทางสังคมเกิดขึ้น เนื่องจากเด็กจะมีโอกาสการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานกลุ่มและรู้จักการแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยมี ผู้สอนเป็นผู้แนะนำอย่างใกล้ชิด สำหรับการรวมกลุ่มนั้น นับว่ามีอิทธิพลต่อเด็กมาก เพราะ สามารถช่วยให้เด็กได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐาน เช่น ได้รับคำยกย่องในการเป็นคนสำคัญของ กลุ่ม หรือเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ หรืออยากให้ผู้อื่นสนใจร่วมทำกิจกรรมกับตน รวมถึง ความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมของผู้อื่น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กมี พัฒนาการความมั่นคงทางจิตใจมากขึ้นจะเห็นได้ว่า การเกิดการจัดกิจกรรมให้เด็กทำกิจกรรม ร่วมกันเป็นกลุ่มนั้น เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักโลก รู้จักสังคม และรู้จักชีวิตดีขึ้น ซึ่งในจุดนี้พ่อแม่ และผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมสนับสนุนอย่างจริงจังในการให้คำแนะนำและคอยให้ความช่วยเหลือก็ จะทำให้เด็กมีทักษะทางสังคมดีขึ้นได้

5.15 แนวทางในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่น

การให้ความช่วยเหลือเพื่อการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่น โดยการส่งเสริมและ สนับสนุนรวมถึงการชี้แนะแนวทางนั้น ถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นบ้าน โรงเรียน และ ชุมชน ควรมีการประสานความร่วมมือกัน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมเอื้อเพื่อ ต่อการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่ง โสภณัท นุชนารถ (2542, หน้า 90-91) ได้ให้แนวทางในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมและฝึกฝนให้วัยรุ่นมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบและมีความคิดสร้างสรรค์
 2. การส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและทักษะทางสังคม เช่น การจัดกิจกรรมเยาวชนสัมพันธ์
 3. การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนทักษะในการเป็นผู้นำและผู้ตาม เป็นการฝึกความรับผิดชอบและพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์ เช่น การจัดตั้งสโมสรหรือองค์กรนักศึกษาในสถาบัน
 4. ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของงานและเงิน รวมถึงสนับสนุนให้เกิดการออมทรัพย์
 5. การส่งเสริมให้และสนับสนุนให้วัยรุ่นรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น การส่งเสริมในด้านกีฬา ดนตรี งานศิลปะ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมและรักษาประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนและประเทศชาติ
 6. การจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมในการทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี เช่น การจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในโอกาสต่างๆ ตามความเหมาะสม
 7. การประสานความร่วมมือ เพื่อพัฒนาเยาวชนซึ่งโรงเรียนควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ตลอดจนหน่วยงานชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังคุณธรรมและการเสริมสร้างทักษะชีวิต เป็นต้น
 8. ทางโรงเรียนควรให้ความอิสระแก่ผู้เรียน ควรมีส่วนร่วมในการสร้างระเบียบปฏิบัติร่วมกันในสถานศึกษาของตนเอง
 9. การเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาพัฒนาการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ทันสมัย
 10. พ่อแม่ผู้ปกครองและผู้สอนควรปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เด็ก
- สรุปว่า แนวทางในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการปรับตัวทางสังคมของวัยรุ่นนั้น บ้าน โรงเรียน และชุมชนต้องร่วมมือกันส่งเสริม สนับสนุน และชี้แนะแนวทางให้เด็กในวัยรุ่นได้รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โรงเรียนสนับสนุนการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาพัฒนาการเรียนรู้ ฝึกความคิดสร้างสรรค์ และชุมชนส่งเสริมด้วยการจัดกิจกรรมจิตอาสา ส่งเสริมการเล่นกีฬา ดนตรี ศิลปะ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนทักษะทางสังคม

5.16 แนวทางการประเมินทักษะทางสังคม

1. ประเมินการปฏิบัติงานของกลุ่ม (แบบสังเกตพฤติกรรม)
2. ประเมินผลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

การประเมินทักษะทางสังคมเป็นการประเมินทักษะทางสังคมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติและมีความก้าวหน้า อาจใช้วิธีการทดสอบ เล่าประสบการณ์ หรืออภิปรายร่วมกัน เป็นต้น

บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่กล่าวมานี้ จะช่วยให้ผู้สอนได้รู้จักวางแผนการสอน ตลอดจนความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เวสต์วูด (Westwood : 1993, pp. 57-59, อ้างอิงใน วริศรา จุ้ยดอนกลอย, 2553, หน้า 121) ได้เสนอแนะวิธีการประเมินทักษะทางสังคม สรุปพอสังเขป ดังนี้

1. การสังเกต (Naturalistic Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์นอกห้องเรียนอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ยุ่งยาก โดยที่ผู้สอนสามารถบอกได้อย่างรวดเร็วว่า เด็กคนไหนถูกปฏิเสธจากเพื่อน นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเด็กได้อีกด้วย

2. การสำรวจโดยใช้สังคมมิติ (Sociometric Survey) เป็นวิธีการที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์และการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน โดยผู้สอนอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์เด็กตามลำพัง หรือให้เด็กเขียนชื่อเพื่อนลงในกระดาษตามเงื่อนไขที่ผู้สอนกำหนด เช่น เขียนชื่อเพื่อนที่อยากเล่นหรือทำงานกลุ่มด้วย หรือให้เขียนชื่อเพื่อนที่ไม่ชอบ ไม่อยากที่จะทำงานด้วย เป็นต้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการทำสังคมมิตินี้จะช่วยให้ผู้สอนจัดกลุ่มเด็กที่ไม่ได้รับการเลือกได้อย่างถูกต้อง

3. การสอบถามความคิดเห็นโดยใช้แบบวัดมาตราส่วน (Rating Scale) ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้เกิดความมั่นใจว่า เด็กทุกคนจะไม่ถูกมองข้ามไป โดยให้เด็กแต่ละคนมีรายชื่อเพื่อนทั้งหมดในชั้นเรียน จากนั้นใส่คะแนน 1 (ไม่ชอบมาก) ไปจนถึง 5 (ชอบมาก) ในแต่ละชื่อ จากนั้นนำมาสรุปผลคะแนน ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ทราบว่า เด็กคนไหนมีเพื่อนไม่ชอบมากที่สุด อีกทั้งยังสามารถบ่งบอกถึงระดับความพึงพอใจของเด็กคนอื่นๆ ด้วย

4. การให้ข้อมูลของพ่อแม่ (Parent Nomination) การให้ข้อมูลของพ่อแม่ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ทราบปัญหาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การหาวิธีให้ความช่วยเหลือเด็กได้

สรุปว่า วิธีการประเมินทักษะทางสังคมนั้น ผู้สอนสามารถทำได้หลายวิธี กล่าวคือ วิธีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ว่าผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ มากน้อยเพียงใด วิธีการสัมภาษณ์ เป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้สอนทราบถึงปัญหาของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง โดยที่ผู้สอนจะสัมภาษณ์นักเรียนเป็นการส่วนตัวหรือสัมภาษณ์จากเพื่อนๆ ก็ได้ จะได้ข้อมูลอย่างมากขึ้น วิธีการสอบถาม เป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้สอนทราบถึงความคิดของผู้เรียนว่ามีต่อเพื่อนอย่างไร ทำให้ผู้ทราบว่าคุณเรียนคนไหนมีเพื่อนชอบ-ไม่ชอบมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความพอใจของผู้เรียนคนอื่นอีกด้วย และการให้ข้อมูลจากพ่อแม่ เป็นอีกหนึ่งวิธีการที่จะทำให้ผู้สอนทราบความสัมพันธ์ของผู้เรียนได้ทั้งจากที่บ้านและโรงเรียน โดยผู้สอนอาจใช้การสอบถามหรือสัมภาษณ์จากผู้ปกครองก็ได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนได้แนวทางให้ความช่วยเหลือต่อไป

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

สิริมาศ ราชภักดี (2550) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนที่มีเพศต่างกัน และเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน และเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนแบบร่วมมือ STAD และแบบ TGT มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมไม่ต่างกัน

พรชัย คำสิงห์นอก (2550) พบว่า ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้เรื่อง การคำนวณเกี่ยวกับปริมาณสารในปฏิกิริยาเคมี กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการสอนโดยใช้เทคนิค TGT และเทคนิค STAD พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

วนิดา อารมณพีพร (2552) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ความคงทนในการเรียนรู้ เรื่อง การหาทศนิยม และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค STAD และเทคนิค TGT พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความคงทนในการเรียน และผลการศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนจำนวน 3 ครั้ง จำแนกเป็นรายด้านในภาพรวม พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มดีขึ้น

ชลธิศ รุ่งเรือง (2553) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ และเทคโนโลยี เรื่อง การเรียนรู้โปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด โดยใช้แผนการสอนแบบกลุ่มร่วมมือ STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ และเทคโนโลยี เรื่อง การเรียนรู้โปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด โดยใช้การสอนแบบกลุ่มร่วมมือ STAD มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.84/82.10 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

กัลยา มหาวัน (2549, หน้า 92) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการใช้การอภิปรายกลุ่มเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการพูด การเขียนภาษาอังกฤษ และทักษะทางสังคมผล การวิจัยพบว่า หลังจากที่เรียนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มนักเรียนมีความสามารถทางการพูดเขียนภาษาอังกฤษและมีทักษะทางสังคมสูงขึ้น

วีรวัลย์ โพธิ์หนองไฮ (2549, หน้า ง) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมสื่อสารร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการฟัง การพูดภาษาอังกฤษ และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมสื่อสารร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือมีความสามารถทางการฟังและการพูดภาษาอังกฤษดีขึ้น ขณะเดียวกันยังส่งผลต่อการสร้างทักษะทางสังคมที่สูงขึ้นอีกด้วย ทั้งในด้านความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี และความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม

สายใจ ชูช่วย (2550, หน้า 99) ได้ศึกษาผลการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหาเรื่องหน้าที่พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยที่มีผลที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเดชะปัตตยานุกูล จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05

อารี วัชรเวียงชัย (2551, หน้า 82) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนการสอนที่จัดการเรียนรู้แบบชิปปากับแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งผลการวิจัยในด้านทักษะทางสังคมพบว่าหลังการเรียนรู้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มที่จัดการเรียนรู้แบบชิปปาอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิสิต น้อมศาสน์ (2553, หน้า 82) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

พระนครศรีอยุธยา เขต 2 ที่เรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แบบโครงงาน กับแบบร่วมมือ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แบบโครงงานไม่แตกต่างจากกลุ่มที่เรียนรู้แบบร่วมมือ ส่วนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แบบโครงงานไม่แตกต่างจากกลุ่มที่เรียนรู้แบบร่วมมือ

พิพยรัฐ ควรหา (2553, หน้า ๖) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ตัวแปรในการทดลองแบบ 4 กลุ่มของโซโลมอน เพื่อศึกษาผลของการใช้เทคนิคการจับคู่ร่วมคิดในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะทางสังคมของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมด้วยเทคนิคจับคู่ร่วมคิดมีคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนการทดลองอยู่ในระดับปกติ หลังการทดลองอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ทักษะทางสังคมก่อนการทดลองอยู่ในระดับค่อนข้างสูง หลังการทดลองอยู่ในระดับสูง ส่วนนักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมด้วยเทคนิคจับคู่ร่วมคิด มีคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนการทดลองและหลังการทดลองอยู่ในระดับปกติ ทักษะทางสังคมก่อนการทดลองและหลังการทดลองอยู่ในระดับค่อนข้างสูง นอกจากนี้ นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมด้วยเทคนิคการจับคู่ร่วมคิดมีคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและคะแนนทักษะทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปโดยภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังได้รับการจัดกิจกรรมด้วยเทคนิคจับคู่ร่วมคิดมีทักษะสูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมด้วยเทคนิคจับคู่ร่วมคิดร้อยละ 16.475 และค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะทางสังคมหลังได้รับการจัดกิจกรรมด้วยเทคนิคจับคู่ร่วมคิดมีคะแนนสูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมด้วยเทคนิคจับคู่ร่วมคิดร้อยละ 12.083

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

มีกินส์ (Meekins, 1987 หน้า 421) ได้วิจัยผลของการใช้เทคนิคการเรียนเป็นทีมแบบ STAD ที่มีผลต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและการยอมรับทางสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการเรียน จำนวน 55 คน ใช้เวลาในการศึกษา 18 วัน พบว่านักเรียนได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือ STAD มีความก้าวหน้าทางวิชาการสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ออร์แลนโด (Orlando, 1991 : 2382 – A) ได้วิจัยการเรียนแบบร่วมมือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติของนิสิตใหม่วิชาเอกภาษาอังกฤษในวิทยาลัยชุมชนโดยเลือกศึกษาวิธีการ

เรียนรู้แบบการแบ่งกลุ่มตามสังกัดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน STAD กับนิสิตจำนวน 132 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มปรกเรียนกับผู้สอน 4 คน ด้วยวิธีปกติ ผลการวิจัยพบว่า นิสิตที่เรียนแบบร่วมมือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติแตกต่างกับนักเรียนที่เรียนแบบปกติอีกนัยสำคัญทางสถิติ

เกรก แอล แพค (Greg L. Pack 1991 : 2020) ได้วิจัยเรื่อง ผลของการสอนด้วยวิธีของการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD เรื่อง สะกดคำของนักเรียนระดับประถมศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีการเรียนแบบร่วมมือ ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความสามารถในการสะกดคำต่างกัน ใช้เวลาในทดลอง 7 สัปดาห์ ตัวแปรในการศึกษาได้แก่ ระดับความสามารถในการสะกดคำ และรูปแบบในการจัดกลุ่มในการเขียนสะกดคำ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 3-4 จำนวน 6 ห้องเรียน กลุ่มทดลองใช้การสอนด้วยวิธีการเรียนแบบร่วมมือในการสอนสะกดคำ 3 ระดับ คือ ผลสัมฤทธิ์สูง ปานกลาง และต่ำ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนสะกดคำโดยใช้วิธีการเรียนแบบร่วมมือ STAD มีผลสัมฤทธิ์การสะกดคำสูงเท่ากันเมื่อใช้การเขียนสะกดคำเป็นกลุ่ม นักเรียนระดับผลสัมฤทธิ์สูง กลาง ต่ำ มีผลสัมฤทธิ์การสะกดคำดีขึ้น เมื่อใช้วิธีการเขียนสะกดคำเป็นกลุ่ม และนักเรียนผลสัมฤทธิ์ต่ำ มีผลสัมฤทธิ์การสะกดคำต่างจากนักเรียนระดับผลสัมฤทธิ์สูง ปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากรายงานการวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า กิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือ เป็นรูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมความสามารถทางการเรียนและความสนใจในการเรียนแก่ผู้เรียน มีการจัดกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกัน ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือกัน และยังส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนอีกด้วย อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปใช้ในการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจะได้นำเสนอรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การดำเนินการทดลอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

วิจัยครั้งนี้มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนโพธิสารศึกษา ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 1 ห้องเรียน รวม 55 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากจำนวน 6 ห้องเรียน โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้เทคนิค จี.ไอ. (G.I.: Group Investigation) เทคนิคจิกซอร์ (Jigsaw) เทคนิคแอล.ที. (L.T., Learning Together) เทคนิค เอส.ที.เอ.ดี. (S.T.A.D.: Student Team Achievement Division) และเทคนิค ที.จี.ที. (T.G.T.: Team Game Tournament) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย 5 แผน ใช้เวลา 14 วันๆ ละ 1 ชั่วโมง รวม 14 ชั่วโมง ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1	อริยสัจ 4 เรื่อง ทุกข์	เวลาเรียน 3 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2	อริยสัจ 4 เรื่อง สมุทัย	เวลาเรียน 3 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3	อริยสัจ 4 เรื่อง นิโรธ	เวลาเรียน 3 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4	อริยสัจ 4 เรื่อง มรรค	เวลาเรียน 3 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5	เรื่อง คุณของอริยสัจ	เวลาเรียน 2 ชั่วโมง

2. แบบสังเกตทักษะทางสังคม ซึ่งใช้ในการประเมินพัฒนาการทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างเรียนชั่วโมงที่ 2 4 6 8 และ 9 และใช้ในการประเมินระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ชั่วโมงที่ 9 จากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดำเนินการตามขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเกี่ยวกับรายละเอียด แนวคิด หลักการเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. ศึกษาเอกสาร หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสภาระการเรียนรู้แกนกลางและตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

3. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา สาระการเรียนรู้แกนกลางและตัวชี้วัด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม

จริยธรรม คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หนังสือและเอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด

ส 1.1 ม. 1/5 อธิบายพุทธคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว

4. กำหนดโครงสร้างการออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตาราง 5 โครงสร้างของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
1 อริยสัจ 4 (ทุกข์ = ปัญหา)	ส 1.1 ม.1/5 อธิบายพุทธคุณ และข้อธรรมสำคัญ ในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด เห็น คุณค่าและนำไป พัฒนาแก้ปัญหา ของตนเองและ ครอบครัว	1. อธิบาย ความหมาย ของอริยสัจ ได้ 2. อธิบาย ความหมาย ของทุกข์ได้	1. ความหมายของ อริยสัจ 2. ความหมายของ ทุกข์	1. การมีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม 3. การสร้างบรรยากาศใน การทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน 5. การแสดงบทบาทหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย 6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อนสมาชิกใน กลุ่ม 7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ในกลุ่ม	1. เทคนิค จี.ไอ. (G.I.: Group Investigation) - แบ่งกลุ่ม - กลุ่มศึกษาเนื้อหา ร่วมกัน - กลุ่มนำเสนอ	1. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง อริยสัจ และทุกข์ 2. ใบกิจกรรมที่ 1 3. YouTube เรื่อง การ ทะเลาะวิวาท กันของวัยรุ่น 4. รูปภาพ	แบบสังเกต ทักษะทาง สังคม	1 (ในชั่วโมง)

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
		3. อธิบาย ความหมาย ของชั้น 5 ได้	3. ความหมายของ ชั้น 5	1. มีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน	1. เทคนิค จี.ไอ. (G.I.: Group Investigation)	1. ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง ชั้น 5	แบบสังเกต ทักษะทาง สังคม	1 (ในชั่วโมง)
		4. อธิบาย ความ สัมพันธ์ของ ชั้น 5 กับ ทุกขได้	4. ความสัมพันธ์ ของชั้น 5 กับ ทุกข	2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม	- กลุ่มศึกษาเนื้อหา ร่วมกัน	2. ใบกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ชั้น 5		
		5. เสนอ แนว ทางการ แก้ปัญหา ของตนเอง และครอบครัว ได้	5. แนวทางการ แก้ปัญหาเรื่อง ทุกขของตนเอง และครอบครัว	3. การสร้างบรรยากาศใน การทำงานกลุ่ม	- กลุ่มอภิปราย ร่วมกันและสรุปผล	3. YouTube เรื่อง ชั้น 5		
				4. การแก้ไขปัญหาร่วมกัน	- กลุ่มนำเสนอ	4. รูปภาพ		
				5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย				
				6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อนสมาชิก ในกลุ่ม				
				7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม				

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
		6. ใช้ทักษะ ทางสังคม ในการ แก้ปัญหาได้		1. การมีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม 3. การสร้างบรรยากาศใน การทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหาร่วมกัน 5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อนสมาชิกใน กลุ่ม 7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม	มอบหมายให้ นักเรียนนำทักษะทาง สังคมไปปฏิบัติกับ ตนเองและผู้อื่นนอก เวลาเรียน	ใบกิจกรรมที่ 3	ตรวจใบ กิจกรรมที่ 3	1 (นอกเวลา)

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการ เรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการ เรียนแบบ ร่วมมือ	สื่อ/แหล่ง เรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
2 อธิบาย 4 (สมุทัย = สาเหตุ ของทุกข์)	ส 1.1 ม.1/5 อธิบายพุทธคุณ และข้อธรรม สำคัญในกรอบ อธิบาย 4 หรือ หลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับ ถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและ นำไปพัฒนา แก้ปัญหาของ ตนเองและ ครอบครัว	1. อธิบาย ความหมาย ของสมุทัยได้ 2. อธิบาย ความหมาย ของกรรมได้ 3. อธิบาย ความสัมพันธ์ ของกรรมกับ สมุทัยได้	1. ความหมาย ของสมุทัย 2. ความหมาย ของกรรม	1. การมีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม 3. การสร้างบรรยากาศ ในการทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน 5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อนสมาชิก ในกลุ่ม 7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม	1. เทคนิคจิ๊กซอร์ (Jigsaw) - ชั้นเตรียม - ชั้นจัดกลุ่ม ผู้เรียน - ชั้นกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญศึกษา หรือเรียนรู้ - ชั้นเสนอความรู้ - ชั้นทดสอบ ความรู้ - ชั้นมอบรางวัล 2. เทคนิค Think Pair Share	1. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง สมุทัย 2. ใบความรู้ที่ 2 เรื่องกรรม 3. ใบกิจกรรมที่ 1 4. YouTube เรื่อง ตราบाप 5. รูปภาพ	1. แบบสังเกต ทักษะทาง สังคม	1 (ในชั่วโมง)

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
		4. อธิบาย ความหมาย ของอธิบาย 6 ได้	1. อบายมุข 6 2. ความสัมพันธ์ ของอธิบายมุข 6 กับสมุทัย	1. การมีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม	1. เทคนิคจิกซอร์ (Jigsaw) - ชั้นเตรียม - ชั้นกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญศึกษา หรือเรียนรู้ - ชั้นเสนอความรู้ - ชั้นทดสอบความรู้ - ชั้นมอบรางวัล	1. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ความหมาย ของอธิบายมุข 2. ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง อบายมุข 6 3. ใบกิจกรรมที่ 2 4. YouTube เรื่องอธิบายมุข 6 5. รูปภาพ	แบบสังเกต ทักษะทาง สังคม	1 (ในชั่วโมง)
		5. อธิบาย ความสัมพันธ์ ของอธิบายมุข 6 กับสมุทัยได้	3. แนวทางการ แก้ปัญหาเรื่อง สมุทัย	3. การสร้างบรรยากาศใน การทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหาร่วมกัน	2. เทคนิค Think Pair Share			
		6. เสนอ แนวทางการ แก้ปัญหาได้		5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อนสมาชิก ในกลุ่ม 7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม				

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
		7. ใช้ทักษะ ทางสังคมใน การแก้ปัญหา ได้		1. การมีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม 3. การสร้างบรรยากาศ ในการทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน 5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อนสมาชิก ในกลุ่ม	มอบหมายให้ นักเรียนนำทักษะ ทางสังคมไปปฏิบัติ กับตนเองและผู้อื่น นอกเวลาเรียน	ใบกิจกรรมที่ 3	ตรวจใบ กิจกรรมที่ 3	1 (นอกเวลา)

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
				7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม				
3 อริยสัจ 4 (นิโรธ = หมด ปัญหา, มี ความสุข)	ส 1.1 ม.1/5 อริยสัจพุทธคุณ และข้อธรรมสำคัญ ในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด เห็น คุณค่าและนำไป พัฒนาแก้ปัญหา ของตนเองและ ครอบครัว	1. อธิบาย ความหมาย ของนิโรธได้ 2. อธิบาย ความหมาย ของสุข 2 ได้ 3. อธิบาย ความสัมพันธ์ ของสุข 2 กับ นิโรธได้	1. ความหมายของ นิโรธ 2. ความหมายของ สุข 2 3. ความสัมพันธ์ ของสุข 2 กับ นิโรธ	1. การมีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม 3. การสร้างบรรยากาศใน การทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหาด้วยกัน 5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อนสมาชิก ในกลุ่ม	1. เทคนิคแอล.ที. (L.T., Learning Together) - แบ่งกลุ่ม - กลุ่มย่อยศึกษา เนื้อหาด้วยกัน - กลุ่มสมาชิกตอบ คำถามด้วยกันและ ส่งผลงานกลุ่ม - ขึ้นรวบรวม ผลงานกลุ่ม	1. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง นิโรธและสุข 2. ใบกิจกรรมที่ 1 3. ใบกิจกรรมตอบ ปัญหาที่ 1 4. VDO เรื่อง อาหารพาเพลิน 5. รูปภาพ	แบบสังเกต ทักษะทาง สังคม	1 (ในชั่วโมง)

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
				7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม				
	4. อธิบาย ความหมาย ของคิหิสุยได้	1. ความหมาย ของคิหิสุย	1. ความหมาย ของคิหิสุย	1. การมีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน	1. เทคนิคแอล.ที. (L.T., Learning Together)	1. ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง คิหิสุย	แบบสังเกต ทักษะทาง สังคม	1 (ในชั่วโมง)
	5. อธิบาย ความสัมพันธ์ ของคิหิสุย กับนิโรธได้	2. ความสัมพันธ์ ของคิหิสุยกับ นิโรธ	2. ความสัมพันธ์ ของคิหิสุยกับ นิโรธ	2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม	- กลุ่มย่อยศึกษา เนื้อหาพร้อมกัน	2. ใบกิจกรรมที่ 2 3. ใบกิจกรรม ตอบปัญหาที่ 2		
	6. เสนอ แนวทางการ แก้ปัญหา ตนเองและ ครอบครัวได้	3. แนวทางการ แก้ปัญหาของนิโรธ	3. แนวทางการ แก้ปัญหาของนิโรธ	3. การสร้างบรรยากาศ ในการทำงานกลุ่ม	- กลุ่มสมาชิกตอบ คำถามพร้อมกันและ ส่งผลงานกลุ่ม	4. YouTube เรื่องครอบครัว หรรษา		
				4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน	- ขึ้นรวบรวมผลงาน กลุ่ม	5. รูปภาพ		
				5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย				

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
				6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อน สมาชิกในกลุ่ม 7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม				
		7. ใช้ทักษะ ทางสังคมใน การ แก้ปัญหาได้		1. การมีส่วนร่วมในการ วางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม 3. การสร้างบรรยากาศ ในการทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน	มอบหมายให้นักเรียน นำทักษะทางสังคมไป ปฏิบัติกับตนเองและ ผู้อื่นนอกเวลาเรียน	ใบกิจกรรมที่ 3	ตรวจใบ กิจกรรมที่ 3	1 (นอกเวลา)

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
4 อริยสัจ 4 (มรรค = วิธี แก้ปัญหา)	ส 1.1 ม.1/5 อริยสัจ 4 และข้อธรรม สำคัญในกรอบ อริยสัจ 4 หรือ หลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับ ถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและ นำไปพัฒนา แก้ปัญหาของ ตนเองและ ครอบครัว	1. อธิบาย ความหมาย ของมรรคได้ 2. อธิบาย ความหมายของ กรรมฐาน 2 ได้ 3. อธิบาย ความสัมพันธ์ ของกรรมฐาน 2 กับมรรคได้	1. ความหมายของ มรรค 2. ความหมายของ กรรมฐาน 2 3. ความสัมพันธ์ ของกรรมฐาน 2 กับมรรค	1. การมีส่วนร่วมใน การวางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือใน การปฏิบัติกิจกรรม 3. การสร้าง บรรยากาศในการ ทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน 5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย 6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อน สมาชิกในกลุ่ม	1. เทคนิค เอส.ที.เอ.ดี. (S.T.A.D.: Student Team Achievement Division) - แบ่งกลุ่ม - สมาชิกกลุ่มศึกษา เนื้อหาร่วมกัน - ทำใบกิจกรรม - รวบรวมคะแนนกลุ่ม	1. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง มรรคและ กรรมฐาน 2 2. ใบกิจกรรมที่ 1 3. ใบกิจกรรมตอบ ปัญหาที่ 1 4. YouTube เรื่อง การนั่งสมาธิ 5. รูปภาพ	แบบสังเกต ทักษะทาง สังคม	1 (ในชั่วโมง)

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐานการ เรียนรู้และ ตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
				7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม				
	4. อธิบาย ความหมาย ของประธาน 4 ได้	1. ความหมายของ ประธาน 4 2. ความสัมพันธ์ ของประธาน 4 กับ มรรค	1. ความหมายของ ประธาน 4 2. ความสัมพันธ์ ของประธาน 4 กับ มรรค	1. การมีส่วนร่วมใน การวางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือใน การปฏิบัติกิจกรรม	1. เทคนิค เอส.ที.เอ.ดี. (S.T.A.D.: Student Team Achievement Division) - สมาชิกกลุ่มศึกษา เนื้อหาพร้อมกัน - ทำใบกิจกรรม - รวบรวมคะแนนกลุ่ม	1. ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง ประธาน 4 2. ใบกิจกรรมที่ 2 3. ใบกิจกรรมตอบ ปัญหาที่ 2 4. YouTube เรื่อง ลูกเศรษฐี 5. รูปภาพ	แบบสังเกต ทักษะทาง สังคม	1 (ในชั่วโมง)
	5. อธิบาย ความสัมพันธ์ ของประธาน 4 กับมรรคได้	3. แนวทางการ แก้ปัญหาของ มรรค	3. แนวทางการ แก้ปัญหาของ มรรค	3. การสร้าง บรรยากาศในการ ทำงานกลุ่ม				
	6. เสนอ แนวทางการ แก้ปัญหาของ ตนเองและ ครอบครัวได้			4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน 5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย				

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐาน การเรียนรู้ และตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
				6. การยอมรับความ คิดเห็นของ เพื่อนสมาชิกในกลุ่ม 7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกใน กลุ่ม	- ทำใบกิจกรรม - รวบรวมคะแนนกลุ่ม			
		7. ใช้ทักษะทาง สังคมในการ แก้ปัญหาได้		1. การมีส่วนร่วมใน การวางแผนงาน 2. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือในการ ปฏิบัติกิจกรรม 3. การสร้าง บรรยากาศในการ ทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน	มอบหมายให้นักเรียน นำไปปฏิบัติกับตนเอง และผู้อื่นนอกเวลาเรียน	ใบกิจกรรมที่ 3	ตรวจใบ กิจกรรมที่ 3	1 (นอกเวลา)

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐาน การเรียนรู้ และตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
				5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย				
				6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อน สมาชิกในกลุ่ม				
				7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม				

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/ เรื่อง	มาตรฐาน การเรียนรู้ และตัวชี้วัด	จุดประสงค์ การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้ แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การ ประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
5 อริยสัจ 4 (คุณของ อริยสัจ)	ส 1.1 ม.1/5 อธิบาย พุทธคุณและ ข้อธรรม สำคัญใน กรอบอริยสัจ 4 หรือ หลักธรรมของ ศาสนาที่ตน นับถือตามที่ กำหนด เห็น คุณค่าและ นำไปพัฒนา แก้ปัญหาของ ตนเองและ ครอบครัว	1. อธิบายการ แก้ปัญหา ด้วยปัญญา และเหตุผลได้ 2. อธิบาย ความไม่ ประมาทได้ 3. อธิบายการ แก้ปัญหาด้วย ตนเองได้ 4. อธิบายเห็น สิ่งต่างๆ ตาม ความเป็นจริง ได้	คุณของอริยสัจ	1. การมีส่วนร่วมใน การวางแผนงาน 2. การให้ความ ร่วมมือ และช่วยเหลือ ในการปฏิบัติกิจกรรม 3. การสร้าง บรรยากาศในการ ทำงานกลุ่ม 4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน 5. การแสดงบทบาท หน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย	1. เทคนิค ที.จี.ที. (T.G.T.: Team Game Tournament) - แบ่งกลุ่ม - สมาชิกกลุ่มศึกษา เนื้อหาพร้อมกัน - ตัวแทนกลุ่มไป แข่งขันกับกลุ่มอื่น - รวบรวมคะแนนของ กลุ่ม	1. ใบความรู้เรื่อง คุณของอริยสัจ 4 2. ใบกิจกรรม 3. YouTube เรื่อง เลือก 4. รูปภาพ	แบบสังเกต ทักษะทาง สังคม	1 (ในชั่วโมง)

ตาราง 5 (ต่อ)

แผนที่/เรื่อง	มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	จุดประสงค์การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ทักษะทางสังคม	กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	การประเมิน	เวลา (ชั่วโมง)
				6. การยอมรับความ คิดเห็นของเพื่อน สมาชิกในกลุ่ม				
				7. การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม				
		5. ใช้ทักษะ ทางสังคมไปใช้ ร่วมกับคุณของ ขริยส์จให้เกิด ประโยชน์ได้		1. การมีส่วนร่วมใน การวางแผนงาน	มอบหมายให้นักเรียน นำไปปฏิบัติกับตนเอง และผู้อื่นนอกเวลาเรียน	ใบกิจกรรมที่ 3	ตรวจใบ กิจกรรมที่ 3 (นอกชั่วโมง)	1
				2. การให้ความ ร่วมมือและช่วยเหลือ ในการปฏิบัติกิจกรรม				
				3. การสร้าง บรรยากาศในการ ทำงานกลุ่ม				
				4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน				

5. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนแบบร่วมมือและกำหนดองค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

6. ดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบใช้ในกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 เรื่อง รวม 14 ชั่วโมง ตามที่กำหนดโครงสร้างประกอบด้วย

6.1 มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

6.2 สาระสำคัญ

6.3 จุดประสงค์การเรียนรู้

6.4 สาระการเรียนรู้

6.5 ทักษะทางสังคม

6.6 กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค จี.ไอ. (Group Investigation)

6.6.1 กำหนดประเด็นที่ศึกษา

6.6.2 วางแผนร่วมกันทำงาน

6.6.3 ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

6.6.4 วิเคราะห์และประเมินข้อมูล สรุปประเด็นสำคัญ

6.6.5 นำเสนอผลงานตามหัวข้อเรื่องที่ศึกษา

6.7 กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิคจิกซอร์ (Jigsaw)

6.7.1 ชั้นเตรียมเนื้อหา

6.7.2 ชั้นจัดกลุ่มผู้เรียน

6.7.3 ชั้นสมาชิกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเสนอความรู้

6.7.4 ชั้นทดสอบความรู้

6.8 กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค แอล.ที (LT) ตัวย่อ LT: Learning Together

6.8.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ

4 คน

6.8.2 จัดกลุ่มย่อยกลุ่มละ 5 คน ศึกษาเนื้อหาร่วมกัน โดยกำหนดให้แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ช่วยกลุ่มในการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น

6.8.2.1 สมาชิกคนที่ 1 อ่านคำสั่ง – สมาชิกคนที่ 2 หาคำตอบ

6.8.2.2 สมาชิกคนที่ 3-4 หาคำตอบ – สมาชิกคนที่ 5 ตรวจคำตอบ

6.8.3 กลุ่มสมาชิกคำตอบร่วมกันและส่งคำตอบเป็นผลงานกลุ่ม

6.8.4 ผลงานกลุ่มได้คะแนนเท่าไร สมาชิกทุกคนในกลุ่มนั้นจะได้คะแนนนั้นเท่ากันทุกคน

6.9 กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค เอส.ที.เอ.ดี (STAD) คำว่า STAD เป็นตัวย่อของ Student Team Achievement Division กระบวนการดังนี้

6.9.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 5 คน เรียกกลุ่มนี้ว่า กลุ่มบ้าน (Home Group)

6.9.2 สมาชิกในกลุ่มบ้าน ได้รับเนื้อหาสาระ และศึกษาเนื้อหาสาระนั้นร่วมกันเนื้อหาสาระนั้นมีหลายขั้นตอน ซึ่งผู้เรียนอาจต้องทำแบบทดสอบในแต่ละตอน และเก็บคะแนนของตนไว้

6.9.3 ผู้เรียนทุกคนทำแบบทดสอบครั้งสุดท้าย ซึ่งเป็นการทดสอบรวบยอดและนำคะแนนของตนไปหาคะแนนพัฒนาการ

6.9.4 สมาชิกในกลุ่มบ้าน นำคะแนนพัฒนาการของแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มใดได้คะแนนพัฒนาการกลุ่มสูงสุดกลุ่มนั้นได้รางวัล

6.10 กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค ที.จี.ที (TGT ตัวย่อ TGT ย่อมาจาก Team Game Tournament ซึ่งมีการดำเนินการดังนี้

6.10.1 จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) กลุ่มละ 4 คน เรียกกลุ่มนี้ว่า กลุ่มบ้าน (home group)

6.10.2 สมาชิกในกลุ่มบ้าน ได้รับเนื้อหาสาระและศึกษาเนื้อหาสาระร่วมกัน

6.10.3 สมาชิกในกลุ่มบ้าน แยกย้ายกันไปเป็นตัวแทนกลุ่มไปแข่งขันกับกลุ่มอื่นโดยกลุ่มแข่งขันตามความสามารถ คือคนเก่งในกลุ่มบ้านแต่ละกลุ่มไปรวมกัน คนอ่อนก็ไปรวมกับคนอ่อนของกลุ่มอ่อน กลุ่มใหม่ที่รวมกันนี้เรียกว่ากลุ่มแข่งขัน กำหนดให้มีสมาชิกกลุ่มละ 4 คน

6.10.4 สมาชิกในกลุ่มแข่งขัน

6.10.5 เมื่อแข่งขันเสร็จแล้ว สมาชิกกลุ่มกลับไปบ้าน แล้วนำคะแนนที่แต่ละคนได้รวมเป็นคะแนนของกลุ่ม

6.11 นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข

7. นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมแบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย

7.1 รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ มีสุวรรณ อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิษณุโลก

7.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ ปานวงษ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิษณุโลก

7.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร อ่างใสตฤณกุล อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิษณุโลก

7.4 ดร.ถมรัตน์ ศิริภาพ ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิสารศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จังหวัดนครสวรรค์

7.5 นายสมคิด สอนรอด ตำแหน่ง ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จังหวัดนครสวรรค์

ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ในกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เครื่องมือการประเมินคุณภาพสำหรับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามวิธีการของลิเคอร์ต (Likert) (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 103) โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง รายการนั้นมีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในแต่ละด้านแล้วแปลผลโดยใช้เกณฑ์ของ บุญชุม ศรีสะอาด (2545, หน้า 121) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด
 ได้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) อยู่ในระดับมากที่สุด
 (\bar{X} = 4.67, S.D. = 0.57)

8. นำกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ปรับปรุงแล้วตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไป
 จัดพิมพ์แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างชั้นมัธยมศึกษาปีที่
 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ต่อไป

2. แบบสังเกตทักษะทางสังคมของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่
 ประเมินโดยครู มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม วิธีการสังเกต วิธีการ
 ประเมิน เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน และตัดสินระดับทักษะทางสังคม

2.2 กำหนดลักษณะและโครงสร้างของแบบสังเกต มีลักษณะเป็นมาตราส่วน
 ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
 จำนวน 7 ข้อ

2.3 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ความหมายของทักษะทางสังคม ที่ส่งผลจาก
 การเรียนรู้แบบร่วมมือ 4 ประการ ตามแนวคิดของ สลาวิน แมคเคนและสตีเวนส์ (Slavin,
 Maden and Stevens 1986, หน้า 22-26 อ้างอิงใน ประทุมมา ศรีบุตร, 2557, หน้า 65)
 ดังนี้

2.3.1 ความร่วมมือในการทำงาน โดยเน้นให้ผู้เรียนช่วยเหลือกันและกันด้วย
 ความเต็มใจ และมีความกระตือรือร้นในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม

2.3.2 ความเป็นผู้นำและผู้ตาม กระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่
 ได้รับมอบหมาย

2.3.3 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม โดยเน้นปฏิสัมพันธ์ทาง
 ร่างกาย (Physical interaction) ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (Verbal interaction) และปฏิสัมพันธ์ทาง
 จิตใจ (Emotion interaction)

2.3.4 การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันในโรงเรียน ร่วมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความ
 ยืดหยุ่น (Flexible) เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น มีการยอมรับซึ่งกันและกัน

2.4 กำหนดขอบข่ายข้อมูลเกี่ยวกับการประเมิน และโครงสร้างที่จะนำมาสร้างแบบสังเกตทักษะทางสังคม 1 ด้าน รวม 7 ข้อ โดยศึกษางานวิจัยของกนกรัตน์ สุธยอด (2547) และประทุมมา ศรีบุตรตา (2557) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างและใช้ข้อความที่เป็นบวก ดังนี้

ตาราง 6 โครงสร้างแบบสังเกตทักษะทางสังคมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

รายการ	จำนวนข้อ
1. ทักษะการทำงานกลุ่ม	
1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน	1
1.2 การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม	1
1.3 การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม	1
1.4 การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน	1
1.5 การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	1
1.6 การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม	1
1.7 การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม	1
รวม	7

2.5 เขียนแบบสังเกตทักษะทางสังคมที่สร้างขึ้นตามโครงสร้างที่กำหนด

2.6 นำร่างแบบสังเกตที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ดังนี้

2.6.1 การกำหนดแบบสังเกตทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ควรมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะและโครงสร้างของแบบสังเกตตามที่กำหนด

2.6.2 เกณฑ์ให้คะแนนทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ควรแสดงแบบ Rubric 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด เพื่อความชัดเจนในการสังเกตทักษะทางสังคมของผู้สอน

2.6.3 แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสังเกตทักษะทางสังคม ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับผู้เชี่ยวชาญควรมีความชัดเจน ให้ชัดเจน และตรงประเด็น

2.7 นำแบบสังเกตที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ขององค์ประกอบในแบบสังเกตทักษะทางสังคมที่ต้องการ และนำกลับมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทั้ง 7 ข้อ

2.8 จัดพิมพ์แบบสังเกตทักษะทางสังคมฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การดำเนินการทดลอง

ทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโพธิสารศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 55 คน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบแผนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามแบบแผนการทดลองกลุ่มเดียว วัดผลเฉพาะหลังการทดลอง one-group posttest only design (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2559, หน้า 123) ดังนี้

ทดลอง	สังเกต (ตัวแปรตาม)
X	O ₂

X หมายถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-operative Learning)

O₂ หมายถึง การวัดทักษะทางสังคม (Social Skills)

2. ขั้นตอนการทดลอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 5 แผน ใช้เวลาดำเนินการทดลอง 14 ชั่วโมง ครู 2 คนสังเกตทักษะทางสังคมที่ปรากฏในห้องเรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคลในชั่วโมงที่ 2 4 6 8 และ 9 โดยครูทั้ง 2 คน สามารถสังเกตทักษะทางสังคมของผู้เรียนได้ทุกกลุ่ม แล้วบันทึกผลลงในแบบสังเกตทักษะทางสังคม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทักษะทางสังคม

1.1 นำแบบสังเกตทักษะทางสังคมของผู้เรียนที่ผู้สอนบันทึกผลหลังการเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไปหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) แล้วนำไปแปลความหมายค่าระดับจากเกณฑ์ของลิเคอร์ท (อ้างอิงใน บุญชุมศรีสะอาด, 2545, หน้า 121) ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

5	หมายถึง	ระดับปฏิบัติมากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับปฏิบัติมาก
3	หมายถึง	ระดับปฏิบัติปานกลาง
2	หมายถึง	ระดับปฏิบัติน้อย
1	หมายถึง	ระดับปฏิบัติน้อยที่สุด

1.2 แปลผลตามเกณฑ์ตัดสินดังนี้

4.51 – 5.00	หมายถึง	มีทักษะทางสังคมในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มีทักษะทางสังคมในระดับมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีทักษะทางสังคมในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีทักษะทางสังคมในระดับน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีทักษะทางสังคมในระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สูตรที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1.1 สูตรวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยใช้สูตรดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี, 2553, หน้า 221)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาหรือ ระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลของคะแนนรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

1.2 สูตรวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ใช้สูตรดังนี้ (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 103)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนคะแนนในกลุ่ม

1.3 สูตรวิเคราะห์ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ใช้สูตรดังนี้ (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 126)

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{N-1}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	แทน	คะแนน
	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
	\sum	แทน	ผลรวมของคะแนน

2. สถิติที่ใช้วิเคราะห์ทักษะทางสังคม

2.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตรดังนี้ (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 103)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	จำนวนคะแนนในกลุ่ม

2.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ใช้สูตรดังนี้ (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 126)

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{N-1}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	แทน	คะแนน
	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
	\sum	แทน	ผลรวมของคะแนน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

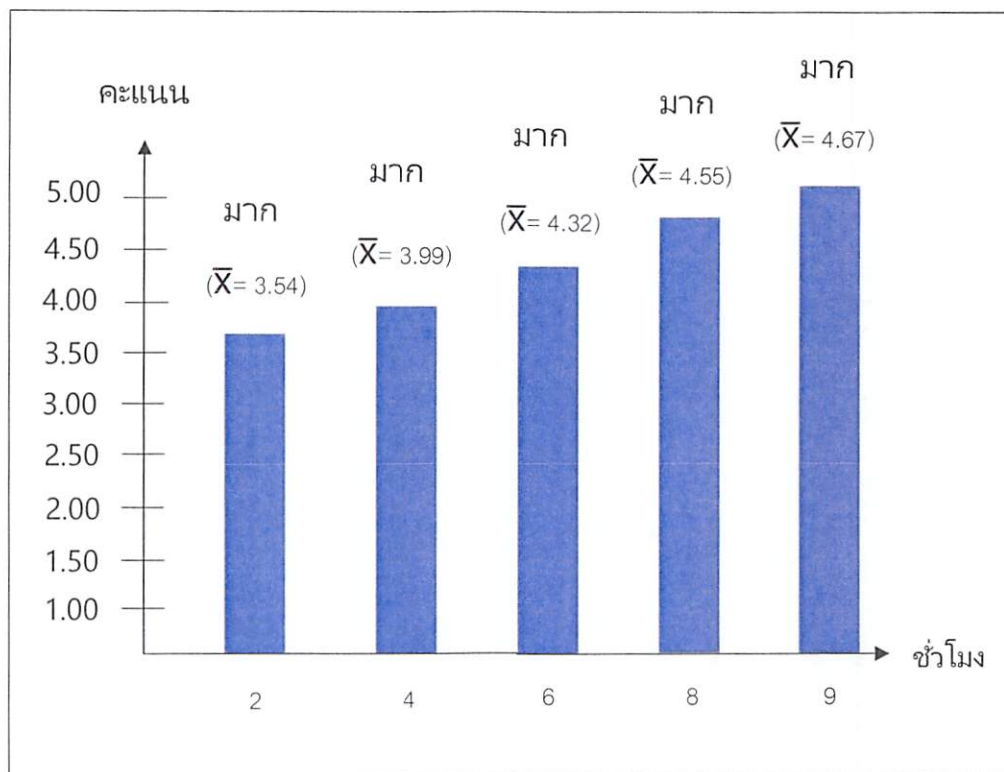
ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผลการศึกษาพัฒนาการทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ตาราง 7 แสดงพัฒนาการทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

เรื่อง	ชั่วโมง	n = 55		
		\bar{X}	S.D.	ระดับทักษะทางสังคม
1 : อริยสัจ 4 (ทุกข์ = ปัญหา)	2	3.54	0.79	มาก
2 : อริยสัจ 4 (สมุทัย = สาเหตุของทุกข์)	4	3.99	0.73	มาก
3 : อริยสัจ 4 (นิโรธ = หหมดปัญหา, มีความสุข)	6	4.32	0.67	มาก
4 : อริยสัจ 4 (มรรค = วิธีแก้ปัญหา)	8	4.55	0.58	มากที่สุด
5 : อริยสัจ 4 (คุณของอริยสัจ)	9	4.67	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีพัฒนาการทักษะทางสังคมโดยรวมสูงขึ้นตามลำดับ คือ ชั่วโมงที่ 2 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.54$) ชั่วโมงที่ 4 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.99$) ชั่วโมงที่ 6 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.32$) ชั่วโมงที่ 8 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.55$) และชั่วโมงที่ 9 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.67$)

แผนภูมิที่ 1 แสดงพัฒนาการทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จากแผนภูมิที่ 1 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีพัฒนาการทักษะทางสังคมโดยรวมสูงขึ้นตามลำดับ คือ ชั่วโมงที่ 2 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$) ชั่วโมงที่ 4 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) ชั่วโมงที่ 6 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) ชั่วโมงที่ 8 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) และชั่วโมงที่ 9 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$)

2. ผลการศึกษาระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ตาราง 8 แสดงระดับทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

รายการ	n = 55		ระดับทักษะทางสังคม
	\bar{X}	S.D.	
1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน	4.67	0.47	มากที่สุด
2 การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม	4.76	0.43	มากที่สุด
3 การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม	4.71	0.53	มากที่สุด
4 การแก้ไขปัญหาพร้อมกัน	4.53	0.57	มากที่สุด
5 การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	4.78	0.42	มากที่สุด
6 การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม	4.65	0.52	มากที่สุด
7 การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม	4.58	0.57	มากที่สุด
รวม	4.67	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 7 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 มีทักษะทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายการพบว่าทุกรายการนักเรียนมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยรายการที่มีทักษะทางสังคมมากที่สุด คือ การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}= 4.78$) รองลงมาคือ การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม ($\bar{X}= 4.76$) การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม ($\bar{X}= 4.71$) การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน ($\bar{X}= 4.67$) การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ($\bar{X}= 4.65$) การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ($\bar{X}= 4.58$) และการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน ($\bar{X}= 4.53$) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาพัฒนาการทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ และเพื่อศึกษาระดับทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยดำเนินการวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนโพธิสารศึกษาดำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 55 คน ซึ่งใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากจำนวน 6 ห้องเรียน โดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในกาทำวิจัย คือ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ และแบบสังเกตทักษะทางสังคม จำนวน 7 ข้อ เก็บรวบรวมข้อมูลโดย ดำเนินการทดลองด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเวลา 14 ชั่วโมง แบ่งเป็นใน เวลาเรียน 9 ชั่วโมง และนอกเวลาเรียน 5 ชั่วโมง และประเมินทักษะทางสังคมขณะทำกิจกรรม การเรียนการสอน หลังดำเนินการทดลองวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผล

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีพัฒนาการ ทักษะทางสังคมโดยรวมสูงขึ้นตามลำดับ จากชั่วโมงที่ 2-9 (\bar{X} = 3.54 - 4.67)
2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีทักษะ ทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.67)

อภิปรายผล

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีพัฒนาการ ทักษะทางสังคมโดยรวมสูงขึ้นตามลำดับ คือ ชั่วโมงที่ 2 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ชั่วโมงที่ 4 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ชั่วโมงที่ 6 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมาก ชั่วโมงที่ 8 มี

พัฒนาการอยู่ในระดับมากที่สุด และช่วงที่ 9 มีพัฒนาการอยู่ในระดับมากที่สุด น่าจะเนื่องมาจาก

การใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ มีการจัดการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนอย่างชัดเจน มีกระบวนการ ผ่านการหาประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้จริงตามแผนการวิจัย ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีเทคนิคที่หลากหลายประกอบด้วยเทคนิค จี.ไอ. (G.I.: Group Investigation) ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันสืบค้นข้อมูล แสดงความคิดเห็นได้อิสระเท่าเทียมกัน สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน เทคนิคจิกซอร์ (Jigsaw) เป็นเทคนิคที่ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มสร้างองค์ความรู้จากการศึกษาข้อมูลแล้วนำมาสอนเพื่อนสมาชิกให้รู้ตาม ทำให้ผู้เรียนภาคภูมิใจที่ได้สอนเพื่อนๆ และมีความกระตือรือร้นมากขึ้น เทคนิคแอล.ที. (L.T., Learning Together) ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแบ่งงานที่เหมาะสมกับความสามารถของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ผู้สอนมอบรางวัลให้กลุ่มที่ได้คะแนนดีอย่างเหมาะสม เทคนิค เอส.ที.เอ.ดี. (S.T.A.D.: Student Team Achievement Division) เป็นเทคนิคที่ให้สมาชิกในกลุ่มได้ผลัดกันเป็นหัวหน้ากลุ่ม ทำให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบงานของตนและกลุ่มมากขึ้น เทคนิค ที.จี.ที. (T.G.T.: Team Game Tournament) ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความกระตือรือร้นแข่งขันตอบปัญหา เพื่อชิงรางวัลและคะแนนของกลุ่มจากการกระตุ้นของผู้สอน ซึ่งเป็นไปตามหลักการของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-operative Learning) ที่ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือมีคุณสมบัติสำคัญตรงกัน คือ ทุกรูปแบบต่างก็มีกระบวนการเรียนรู้ที่พึ่งพาและเกื้อกูลกัน สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษาหารือและปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและสามารถตรวจสอบได้ สมาชิกกลุ่มต้องใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการทำงาน ทั้งมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่ม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงานร่วมกัน ในส่วนที่แตกต่างกันนั้น มักจะเป็นความแตกต่างในเรื่องวิธีการจัดกลุ่ม วิธีการในการพึ่งพากัน วิธีการทดสอบ ระบบการในการวิเคราะห์กลุ่มบรรยากาศของกลุ่ม โครงสร้างของกลุ่ม บทบาทของผู้เรียน ผู้นำกลุ่มและผู้สอน (ทิตนา แชมมณี, 2560, หน้า 103-106) ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ ประทุมมา ศรีบุตรตา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางสังคม เรื่อง วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่อง วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีระดับทักษะทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด น่าจะเนื่องมาจาก กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม คือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน เช่น วางแผนการทำงานร่วมกัน ทำความเข้าใจและศึกษากฎกติกาของกลุ่ม ระดมความคิดและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน พิจารณาและประเมินข้อมูลร่วมกัน วิเคราะห์คำตอบและตัดสินใจร่วมกัน 2) การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม เช่น ทำงานที่ได้มอบหมายด้วยความเต็มใจ เชื่อเพื่อเพื่อนร่วมกลุ่ม แลกเปลี่ยนความรู้และให้กำลังใจเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยความประนีประนอม ปฏิบัติงานกลุ่มให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ 3) การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม เช่น สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในกลุ่ม ใช้ภาษาสุภาพ สร้างรอยยิ้มให้เพื่อนสมาชิกในกลุ่ม มีความกระตือรือร้น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4) การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เช่น การรับรู้ปัญหาร่วมกัน การหาสาเหตุของปัญหาร่วมกัน การหาทางเลือก ร่วมกัน การประเมินทางเลือกและตัดสินใจร่วมกัน ร่วมกัน ลงมือแก้ปัญหาร่วมกันโดยสันติวิธี 5) การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่น ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ทำงานของตนเองให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ ก้าวก้าวหน้าที่ของผู้อื่น รักษากฎระเบียบในการทำงาน รักษาเวลาในการทำงาน 6) การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม เช่น ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ปฏิบัติตามมติของกลุ่ม ยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม ร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่ม 7) การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เช่น ติดต่อสื่อสารกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม สื่อสารความหมายได้อย่างชัดเจน แปลความหมายได้อย่างชัดเจน ชื่นชมยินดีกับเพื่อนสมาชิกด้วยความเต็มใจ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขพร้อมกับการพัฒนาทักษะทางสังคมและความรู้ความสามารถ ผู้เรียนที่ได้เรียนแบบร่วมมือจะมีทักษะในการบริหารจัดการ การแก้ปัญหา การเป็นผู้นำ และการสื่อความหมาย เนื่องจากผู้เรียนได้ทำงาน ชักถาม อภิปราย ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนและให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน เป็นการปลูกฝังการรู้จักร่วมมือกันอย่างมีประชาธิปไตยในกลุ่มของตนเองในแง่การกระจายภาระงาน สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ช่วยลดปัญหาและเพิ่มความสามัคคีปรองดองในชั้นเรียนได้

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2560, หน้า 98-99) ที่ว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Co-operative or Collaborative Learning) เป็นการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson 1994: 31-32, อ้างอิง

ใน ทิศนา แชมมณี, 2560, หน้า 99) สรุปว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมี 3 ลักษณะคือ 1) ลักษณะแข่งขันกันในการศึกษาเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนจะพยายามเรียนให้ได้ดีกว่าคนอื่นเพื่อให้ได้คะแนนดี ได้รับการยกย่องหรือได้รับการตอบแทนในลักษณะต่างๆ 2) ลักษณะต่างคนต่างเรียน คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบดูแลตนเองให้เกิดการเรียนรู้ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น และ 3) ลักษณะร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้ คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนและในขณะเดียวกันต่างก็ช่วยให้สมาชิกคนอื่นเรียนรู้ด้วย จอห์นสันและจอห์นสันชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาปัจจุบันมักส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขัน ซึ่งอาจจะมีผลทำให้ผู้เรียนเคยชินต่อการแข่งขัน เพื่อแย่งชิงผลประโยชน์มากกว่าการร่วมมือกันแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม เขาแสดงความเห็นว่า เราควรให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะ รู้จักใช้ลักษณะการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ ทั้งนี้เพราะในชีวิตประจำวันผู้เรียนจะต้องเผชิญสถานการณ์ที่มีทั้ง 3 ลักษณะ และเนื่องจากการศึกษาปัจจุบันมีการส่งเสริมการเรียนรู้แบบแข่งขันและแบบรายบุคคลอยู่แล้ว เราจึงจำเป็นต้องหันมาส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งสามารถจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้โดยรวม ทั้งได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต และผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประทุมมา ศรีบุตรตา (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม เรื่อง วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แล้วพบว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่อง วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ผู้สอนควรศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือและเทคนิคต่างๆ ให้เข้าใจ เพื่อการจัดกิจกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพราะบางเทคนิคมีขั้นตอนคล้ายคลึงกันมาก
2. ผู้สอนควรมีการเสริมแรงในการเรียนมากขึ้น เช่น การมอบรางวัล เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น จากการสังเกตพบว่า เมื่อผู้เรียนได้รับรางวัลจากผู้สอน ชั่วโมงต่อไปจะมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น และทักษะทางสังคมของผู้เรียนก็สูงขึ้นอีกด้วย

ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเกี่ยวกับทักษะทางสังคมในด้านการแก้ปัญหาาร่วมกัน การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม และการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เนื่องจากมีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าทักษะด้านอื่นๆ
2. ควรวิจัยการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการอ่านก่อน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านการอ่านและสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ, (2543). แนวการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะ ดี
เก่ง มีสุข. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ
: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ. (2545). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ :
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. (ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กัญญา ลินทรัตนศิริกุล. (2542). หน่วยที่ 14 การวิจัยเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการ
เรียนในประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- กนกรัตน์ สูดยอด. (2547). การศึกษาพัฒนาการทางการอ่านภาษาอังกฤษ ทักษะสังคมและ
ความเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
ที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษต่างกัน. วิทยานิพนธ์ กศม., มหาวิทยาลัยศิลปากร,
นครปฐม.
- ชนาธิป พรกุล. (2555). การออกแบบการสอน การบูรณาการการอ่าน การคิดวิเคราะห์และ
การเขียน. (ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ. (2545). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับ
ประถมศึกษา หน่วยที่ 8-15. (ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). การจัดการเรียนรู้แนวใหม่. นนทบุรี : สหมิตรพรินต์ติ้ง แอน พับลิชชิ่ง.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. (ครั้งที่ 7).
นนทบุรี : พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปรินต์ติ้ง.

- ดวงกมล สิ้นเพ็ง. (2553). การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ : การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : วี.พรินท์.
- ทิวัตต์ มณีโชติ. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ. 2549
- ทศนา แชมมณี. (2554). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพรัตน์ นาชาสิงห์. (2551). การศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสุโขทัย ที่มีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านพรหมวิหารสี่ และประสบการณ์ทางสังคมแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- นาถอนงค์ ไชคคำ. (2544). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตโดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านเหล่าพิทยาคม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. , มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- เนรมิต กุลมินท์. (2551). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. , มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การพัฒนาการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจเนซิส เอ็ดดูเคชั่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยสำหรับครู. พิมพ์ครั้งที่ 9 (ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุรชัย ศิริมหาสาร. (2545). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์ จำกัด.
- ประทุมมา ศรีบุตร (2557). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะทางสังคม เรื่อง วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

- ปรารภนา เกษน้อย. (2549). กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ. ประมวลบทความกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีทิพย์ บุญคง. (2546). การศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา คณิตศาสตร์ ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพมหานคร.
- ปาริชาติ โชคพิพัฒน์. (2538). การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการฝึกโดยชุดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมการฝึกตามโครงการ และการฝึกตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. , มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพมหานคร.
- เปียน ไชยสร. (2531). หลักการวัดผลประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ฝ่ายวิชาการโรงเรียนโพธิสารศึกษา. (2561). สมุดบันทึกกิจกรรมนักเรียน. โรงเรียนโพธิสารศึกษา. นครสวรรค์.
- พิชิต ฤทธิจรรยา. (2559). เทคนิคการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้. (ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2542). การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิด วิธี และเทคนิคการสอน. กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.
- พระทิววงศ์ แม่นอินทร์. (2557). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความตระหนักเรื่อง ศิล 5 ในวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การดูภาพเคลื่อนไหว. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลศรี. (2553). การวัดผลและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์. (ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลัดดาวัลย์ คงพลปาน. (2547). การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการเรียนแบบร่วมมือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ 2 : หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. , มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. (ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วราภรณ์ บรรดิ. (2543). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมในการทำงานกลุ่ม ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยแบบการสอน ร่วมมือกันเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- วไลพร คุณไธย. (2530). หลักการสอน. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมวิทยฐานะครู กรมการฝึกหัดครู.
- ศิริชัย กาญจนาวสี. (2556). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม. พิมพ์ครั้งที่ 6. (ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริปิยะวรรณ ศิริโนนรัง. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ รูปแบบร่วมเรียนรู้ (Learning Together : LT) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัย บัณฑิตศึกษา. 6(1). 141 – 147.
- ศุภวรรณ เล็กวิไล. (2544). การเรียนรู้แบบร่วมมือรูปแบบต่างๆ ในเอกสารประกอบการ อบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อการเรียนการสอน. นครราชสีมา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาบุคลากรและวิเทศสัมพันธ์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- สมจิต ชันธุปัทม์. (2553). ผลการจัดการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์เรื่อง แผนที่ ชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ร่วมมือเทคนิค GI. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. , มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2553). การวัดผลการศึกษา. (ครั้งที่ 7). กทม. : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์.
- สมยศ มหัทธโนบล. (2546). การพัฒนาแบบทดสอบวัดการปฏิบัติทักษะทางสังคมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา เขต 3. วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- สุวิทย์ มูลคำ, อรทัย มูลคำ. (2553). 19 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ. (ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนา กระบวนการคิด ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : ที. พี. พริน.

- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2544). พัฒนาการของคุณภาพนักเรียน ประถมศึกษาและแนวทางการประเมิน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). การเรียนรู้บูรณาการ : ยุทธศาสตร์ครู ปฏิรูป. กรุงเทพฯ : อุษาการพิมพ์. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540). มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้น พื้นฐาน. ม. ป. ท.
- สิรินทรา อุดมวัฒน์กุล, สุภัตราพันธุ์. (2551). ผลการใช้การเสริมแรงที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโรจน วิทย์มาลาเบียง จังหวัดพิษณุโลก. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา จิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553). หลักการสอน. ครั้งที่ 5. (ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อุษณีย์ โพธิสุข. (2542). รายงานการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถ พิเศษ ด้านแนะแนวและจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ.
- อุษณีย์ โพธิสุข. (2543). กลยุทธ์ทางการศึกษา ผู้เรียนสำคัญที่สุด "ร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูป การเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด". กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ สกศ.
- Doymus, Kemal. "Teaching Chemical Bonding Jigsaw Cooperative Learning," Research in Science and Technological Education. 26(1) : 47 – 57 ; April, 2008.
- Hooper, S & Others. (1994). The effect of cooperative learning and learner control on high – and average-ability students. Education technology research and development, 4(12), 5 – 18.
- Johnson, D. W., & Johnson, F. P. (1987). Joining together : Group theory and group skills (3rd edition). Ehglewood Cliffs, NJ : Prentice – Hall.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1987). Research Shows the benefits of adult cooperation. Educational Leadership, 45(3), 27 – 30.
- Slavin, R.E. (1986). Using Student Team Learning. Baltimore : Johns Hopkins University, Center for Research on Elementry and Middle Schools.
- Slavin, R.E. (1978) "Student Teams and Achievement Divisions," Journal of Research and Development in Education. 12 (1).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ
เครื่องมือการศึกษา แผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตทักษะทางสังคม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ มีสุวรรณ อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและสื่อสาร
การศึกษา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ ปานางษ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยและประเมินผล
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ธำรงโสทธิสกุล อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
4. ดร.ถมรัตน์ ศิริภาพ รองผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิสารศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1
ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยและประเมินผล
5. นายสมคิด สอนรอด ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนอนุบาลนครสวรรค์ สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์
เขต 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้แบบร่วมมือ

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
ด้วยตนเอง

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย งานวิชาการ โทร. ๘๘๓๓๔
ที่ ศธ ๐๕๒๗.๐๒/ว ๐๔๑๔ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ มีสุวรรณ

ด้วย พระมหาคุณากร เพ็งไธสง รหัสประจำตัว ๒๐๐๙๐๓๕๓ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง "ผลของ
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑"
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.
ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือ
ที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ ดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)
รองคณบดีฝ่ายนโยบายและแผน ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย งานวิชาการ โทร. ๘๘๓๓๔

ที่ ศธ ๐๕๒๗.๐๒/ว ๐๔๓๔

วันที่ ๓๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชำนาญ ปาณาวงษ์

ด้วย พระมหาคุณากร เพ็งโธสง รหัสประจำตัว ๖๐๐๙๐๓๕๓ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ ดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)

รองคณบดีฝ่ายนโยบายและแผน ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย งานวิชาการ โทร. ๘๘๓๓๙

ที่ ศธ ๐๕๒๗.๐๒/ว ๐๓๔๒

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร อารังโสสถิตกุล

ด้วย พระมหากษัตริย์ เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ ทรงมีพระกรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๐๑ และพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๑๙ ซึ่งได้ตราขึ้นไว้แล้วแต่ยังไม่ทันได้ประกาศใช้ จึงได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งได้ตราขึ้นไว้แล้วแต่ยังไม่ทันได้ประกาศใช้ และพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งได้ตราขึ้นไว้แล้วแต่ยังไม่ทันได้ประกาศใช้ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ ดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริโชค วนรัตน์วิจิตร)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ ๐๕๒๗.๐๒/ว ๐๓๔๒

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ๖๕๐๐๐

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ

เรียน ดร.ณรัตน์ สิริภาพ

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงการการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาคณาจารย์ เพ็งโฮง รัตน์ประจักษ์ ๖๐๐๙๐๓๕๓ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “ผลของ
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.
ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้
ในการค้นคว้าอิสระ ดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิวีโลช์ วนรัตน์วิจิตร)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย
โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๓๓
โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖
๒. พระมหาคณาจารย์ เพ็งโฮง
โทร ๐๘-๐๕๑๗-๗๔๔๙

ที่ ศธ ๐๕๒๗.๐๒/ว ๐๓๕๒

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณสมคิด สอนรอด

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาคุณากร เพ็งไธสง รหัสประจำตัว ๖๐๐๙๐๓๕๓ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “ผลของ
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.
ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้
ในการค้นคว้าอิสระ ดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิวิช วนรัตน์วิจิตร)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย
โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๓๑
โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖
๒. พระมหาคุณากร เพ็งไธสง
โทร ๐๘-๐๕๑๗-๗๕๔๙

ที่ ศธ ๐๕๒๗.๐๒/๐๓๓๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการค้นคว้าอิสระ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิสารศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย พระมหาคุณากร เพ็งโรส รองอธิการบดีประจำตัว ๖๐๐๙๐๓๕๓ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของท่าน บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการค้นคว้าอิสระ ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริโชค วนรัตน์จิตร)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. พระมหาคุณากร เพ็งโรส

โทร ๐๘-๐๕๑๗-๗๔๔๙

ภาคผนวก ค แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจงสำหรับผู้สอนในการใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ
สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ในวิชาพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1. บทบาทผู้สอน

- 1.1 ผู้สอนเตรียมความพร้อมโดยการศึกษาคำชี้แจงแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การเตรียมสื่อที่ใช้ประกอบการสอน
- 1.2 ผู้สอนต้องศึกษาเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือแต่ละเทคนิคให้เข้าใจ เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างราบรื่น
- 1.3 ผู้สอนต้องดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือให้เป็นไปตามขั้นตอนของเทคนิคต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด
- 1.4 ผู้สอนต้องจัดกลุ่มผู้เรียนที่ความสามารถให้สามารถร่วมงานกันได้ดี ควรมีการแบ่งกลุ่มไว้ล่วงหน้า
- 1.5 ผู้สอนต้องเตรียมใบความรู้ ใบกิจกรรม แบบสังเกต สำหรับกิจกรรมอย่างครบถ้วน

2. บทบาทของผู้เรียน

1. ผู้เรียนต้องไว้วางใจซึ่งกันและกัน และพัฒนาทักษะการสื่อความหมายของตนให้ดี
2. ผู้เรียนควรให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกทุกคน สมาชิกในกลุ่มอาจวิจารณ์ความคิดเห็นของเพื่อนได้ แต่จะไม่วิจารณ์ตัวบุคคล และควรเป็นไปเพื่อความชัดเจนในความคิดเห็น
3. ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนๆ ในกลุ่มผู้เรียนจะร่วมกันทำกิจกรรม การดูแลให้ทุกคนได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการช่วยกันควบคุมเวลาในการทำงาน เพื่อความสำเร็จของกลุ่ม

3. สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

3.1 YouTube

3.2 ใ้ความรูู้

3.3 ใ้กิจกรรม

4. การเรียนแบบร่วมมือใช้ 5 เทคนิค ได้แก่ เทคนิค จี.ไอ. (G.I.: Group Investigation) เทคนิคจิกซอร์ (Jigsaw) เทคนิคแอล.ที. (L.T., Learning Together) เทคนิค เอส.ที.เอ.ดี. (S.T.A.D.: Student Team Achievement Division) และเทคนิค ที.จี.ที. (T.G.T.: Team Game Tournament)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม
 วิชาพระพุทธศาสนา รหัสวิชา ส 21101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
 หน่วยการเรียนรู้ที่3หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เวลา 14 ชั่วโมง
 เรื่อง อริยสัจ 4 (ทุกข์) เวลา 3 ชั่วโมง
 (นอกเวลาเรียน 1 ชั่วโมง)

1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

- ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ม.1/5 อธิบายพุทธคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว

2. สาระสำคัญ

อริยสัจ เป็นหลักคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้เห็นถึงความจริงของชีวิต ความทุกข์ เป็นปัญหาของชีวิตที่ไม่มีใครต้องการให้เกิดขึ้น เพราะทุกคนปรารถนาแต่ความสุข ความเศร้าโศก ความโกรธ ความอิจฉาริษยา การพลัดพรากจากของที่รัก ความอยาก ล้วนเป็นความทุกข์ที่ทุกคนต้องได้ประสบกับตัวเอง ซึ่งทำให้เราเห็นความจริงของชีวิตว่า มีทั้งความสุขและความทุกข์ที่วนเวียนเข้ามาในชีวิตเรา

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมายของอริยสัจได้
2. อธิบายความหมายของทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคได้
3. อธิบายความหมายของขั้น 5 ได้
4. อธิบายความสัมพันธ์ของขั้น 5 กับทุกข์ได้
5. เสนอแนวทางการแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัวได้
6. ใช้ทักษะทางสังคมในการแก้ปัญหาได้

4. สารการเรียนรู้

1. ความหมายของอริยสัจ

อริยสัจ 4 หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของอริยบุคคล ผู้ได้อริยสัจด้วย ปัญญาผู้นั้นเป็นผู้ประเสริฐ เป็นความจริงที่มนุษย์ทุกคนต้องพบเจอในชีวิต เป็นกระบวนการทางปัญญาที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีเหตุผล

2. ความหมายของทุกข์

ทุกข์ หมายถึง ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ เช่น มนุษย์ทุกคนล้วนมีปัญหา เป็นไข้ ปวดท้องก็เป็นทุกข์ คนแถมองไม่ค่อยเห็นและหูฟังไม่ค่อยได้ยินก็เป็นทุกข์ คนมั่งมีก็เป็นทุกข์ เพราะกลัวว่าจะมีอันเป็นไปทำให้ยากจนลง คนยากจนก็เป็นทุกข์เพราะไม่มีเงินซื้อหาสิ่งที่ตนต้องการ

3. ความหมายของชั้น 5

ชั้น 5 คือ องค์ประกอบของชีวิต 5 ประการได้แก่ 1. รูป คือ ส่วนที่เป็นร่างกาย ประกอบด้วยดิน น้ำ ลม ไฟ 2. เวทนา คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อสิ่งที่มี 3 ประการ 1. ความรู้สึกสบายกายสบายใจ 2. ความรู้สึกไม่สบายกาย ไม่สบายใจ 3. ความรู้สึกเฉยๆ

4. ความสัมพันธ์ของชั้น 5 กับทุกข์

ชั้น 5 มีความสัมพันธ์กับทุกข์ กล่าวคือ 1. รูป คือร่างกายที่ประกอบด้วยธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ หากร่างกายของเราผิดปกติ ธาตุทั้ง 4 ไม่สมดุลกัน ก็ก่อให้เกิดทุกข์ 2. เวทนา ความรู้สึกเจ็บปวด เศร้าโศกเสียใจ ก่อให้เกิดความทุกข์ 3. สัญญา การกำหนดหมายรู้อะไรสิ่งหนึ่ง การแยกแยะได้ว่าอะไรเป็นอะไร หากกำหนดไม่ได้ จำไม่ได้ ก็ก่อให้เกิดทุกข์ 4. สังขาร เป็นแรงจูงใจ เป็นผลรวมของการรับรู้ ความรู้สึก และความจำได้ เช่น อาจรับรู้วัตถุสิ่งหนึ่ง แล้วรู้สึกว่าสวยดีสามารถจำได้ว่าเป็นวัตถุทรงกลม แฉ่งเกิดแรงจูงใจผลักดันให้เอื้อมมือไปหยิบมา เพราะความอยากได้ก่อให้เกิดความทุกข์ 5. วิญญาณ ประกอบด้วยประสาททั้ง 6 ตาเห็นรูปที่ไม่สวย ไม้งาม น่ารังเกียจ หูได้ยินเสียงไม่น่าฟัง คนทะเลาะกัน จมูกดมกลิ่นไม่ที่พึงประสงค์ ลิ้นลิ้มรสที่ไม่อร่อย กายสัมผัสสิ่งที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม สิ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นทุกข์

5. แนวทางการแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว

แนวทางการแก้ปัญหาเพื่อไม่ให้เกิดความทุกข์ ได้แก่ การสำรวจกาย วาจา ใจ ของตนเองไม่ให้ผลอกทำ พูด คิดในสิ่งที่น่าโทษ ทำดี พูดดี คิดดีอยู่เสมอ

6. ใช้ทักษะทางสังคมในการแก้ปัญหา

การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น คือการเปิดโอกาสให้ตนเองได้พบแนวความคิดที่หลากหลาย ฝึกให้ตนเองมีเหตุผลในการตัดสินใจ การสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่ดีช่วยให้

เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันและเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อันเป็นแนวทางการแก้ปัญหาการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

5. ทักษะทางสังคม

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน
2. การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม
3. การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม
4. การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
5. การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
6. การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อสมาชิกในกลุ่ม
7. การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

6. กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจี.ไอ. (G.I., Group Investigation)

ชั่วโมงที่ 1

ขั้นนำ (5 นาที)

แบ่งกลุ่ม

1. นักเรียนชม YouTube เรื่อง การทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น ปัญหาที่ตามมาจากการทะเลาะวิวาท และอาจทำให้ผู้ปกครองมีความทุกข์ด้วย

2. ครูแจ้งเรื่องที่จะเรียนและชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนให้นักเรียนเข้าใจ โดยครูแจ้งว่าชั่วโมงนี้เรียนเรื่อง อริยสัจและทุกข์ โดยมีจุดประสงค์การเรียน ดังนี้

1. อธิบายความหมายของอริยสัจได้
2. อธิบายความหมายของทุกข์ได้

3. ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ละ 5 คน คละกันตามความสามารถ คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน (ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนไว้ในชั่วโมงที่ผ่านมา)

ขั้นสอน (25 นาที)

ศึกษาเนื้อหาาร่วมกัน

4. ครูจัดเตรียมเนื้อหาเรื่อง อริยสัจ 4 (ทุกข์ = ปัญหา) ที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยแบ่งเนื้อหาหรือหัวข้อย่อยออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้ 1) ความหมายของอริยสัจ 2) ทุกข์ (ปัญหา)

จากนั้น ครูแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง อริยสัจและทุกข์ ให้กลุ่มละ 1 ชุดตามเนื้อหาที่แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ และแจกใบกิจกรรมที่ 1 หลังจากศึกษาค้นคว้าแล้ว เพื่อจะนำเสนอหน้าชั้นเรียน ซึ่งทุกกลุ่มจะศึกษาในเรื่องเดียวกัน

5. นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเนื้อหาพร้อมกัน ดังนี้

5.1 ครูให้นักเรียนอ่อนเป็นผู้เลือกเลือกเนื้อหาก่อน เพื่อความเหมาะสมของงานและความสามารถของตนเอง

5.2 สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษา หาข้อมูลร่วมกันจากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง อริยสัจและทุกข์ ที่ครูแจกให้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ค้นหาคำตอบของประเด็นปัญหาที่ต้องการ

5.3 สมาชิกในกลุ่มปรึกษารื้อกันถึงวิธีดำเนินการ ภาระงานที่จะทำ และเป้าหมายของงาน

5.4 สมาชิกในกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล วางแผนหรือลงข้อสรุปในรูปแบบที่น่าสนใจ เพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน

5.5 สมาชิกในกลุ่มแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่มให้ชัดเจนว่า สมาชิกคนใดรับผิดชอบหัวข้อใดตามหัวข้อย่อยที่ครูกำหนด โดยแต่ละกลุ่มจะต้องมีหัวหน้ากลุ่ม เพื่อควบคุมการทำงานของกลุ่มให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

6. นักเรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง อริยสัจและทุกข์ ครูให้คำปรึกษากับกลุ่มพร้อมกับติดตามความก้าวหน้าในการทำงานของนักเรียน ให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักเรียนอย่างใกล้ชิด

ขั้นสรุป (30 นาที)

กลุ่มนำเสนอ

7. เมื่อทุกกลุ่มศึกษาค้นคว้าข้อมูลแล้ว ครูให้นักเรียนรวบรวมข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างสรรค์กิจกรรม อภิปรายร่วมกันจากการศึกษาใบความรู้ และสรุปผลลงในใบกิจกรรมที่ 1 ที่ครูแจกให้ รวมถึงประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน

กลุ่มอภิปรายร่วมกันและสรุปผล

8. กลุ่มนำเสนอผลงานตามหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ครูกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม ขณะที่มีการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน เพื่อเป็นการขยายความคิดของนักเรียน ครูและนักเรียนจะร่วมกันประเมินผลงานที่ถูกนำเสนอ พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นที่มีต่อผลงานทุกชิ้น

9. ในขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ครูประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียน

ชั่วโมงที่ 2

ชั้นนำ (5 นาที)

แบ่งกลุ่ม

1. นักเรียนชม YouTube เรื่อง ชั้น 5 จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงชั้นในร่างกายของตนเองว่ามีอะไรบ้าง
2. ครูแจ้งเรื่องที่จะเรียนและชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนให้นักเรียนเข้าใจ โดยครูแจ้งว่าชั่วโมงนี้เรียนเรื่อง อริยสัจและทุกข์ โดยมีจุดประสงค์การเรียน ดังนี้
 1. อธิบายความหมายของชั้น 5 ได้
 2. อธิบายความสัมพันธ์ของชั้น 5 กับทุกข์ได้
 3. เสนอแนวทางการแก้ปัญหาเรื่องทุกข์ของตนเองและครอบครัวได้
3. นักเรียนนั่งเป็นกลุ่มๆ ละ 5 คน คละกันตามความสามารถคือ เก่ง ปานกลาง อ่อน (กลุ่มเดิมจากชั่วโมงที่ผ่านมา)

ขั้นสอน (25 นาที)

ศึกษาเนื้อหาพร้อมกัน

4. ครูจัดเตรียมเนื้อหาเรื่อง ชั้น 5 ที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ จากนั้นครูแจกใบความรู้ที่ 2 เรื่อง ชั้น 5 ให้กลุ่มละ 1 ชุดตามเนื้อหาที่แบ่ง และแจกใบกิจกรรมที่ 2 หลังจากศึกษาค้นคว้าแล้ว เพื่อจะนำเสนอหน้าชั้นเรียน ซึ่งทุกกลุ่มจะศึกษาในเรื่องเดียวกัน
5. นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเนื้อหาพร้อมกัน ดังนี้
 - 5.1 สมาชิกในกลุ่มร่วมกันศึกษา หาข้อมูลร่วมกันจากใบความรู้เรื่อง ชั้น 5 ที่ครูแจกให้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ค้นหาคำตอบของประเด็นปัญหาที่ต้องการ
 - 5.2 สมาชิกในกลุ่มปรึกษาหารือกันถึงวิธีดำเนินการ ภาระงานที่จะทำ และเป้าหมายของงาน
 - 5.3 สมาชิกในกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล วางแผนหรือลงข้อสรุปในรูปแบบที่น่าสนใจ เพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน
 - 5.4 นักเรียนศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่ครูเตรียมไว้คือ ใบความรู้ และแหล่งข้อมูลที่ผู้เรียนเตรียมมาจากภายในและภายนอกโรงเรียน
 - 5.5 สมาชิกในกลุ่มแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่มให้ชัดเจน ว่าสมาชิกคนใดรับผิดชอบหัวข้อใดตามหัวข้อย่อยที่ครูกำหนด โดยแต่ละกลุ่มจะต้องมีหัวหน้ากลุ่ม เพื่อควบคุมการทำงานของกลุ่มให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

6. นักเรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากใบความรู้ และแหล่งข้อมูลที่นักเรียนเตรียมมาจาก ภายในและภายนอกโรงเรียน ครูให้คำปรึกษากับกลุ่มพร้อมกับติดตามความก้าวหน้าในการทำงานของนักเรียน ให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักเรียนอย่างใกล้ชิด

ขั้นสรุป (30 นาที)

กลุ่มนำเสนอ

7. เมื่อทุกกลุ่มศึกษาค้นคว้าข้อมูลแล้ว ครูให้นักเรียนรวบรวมข้อมูล แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นสร้างสรรค์กิจกรรม อภิปรายร่วมกันจากการศึกษาใบความรู้ และสรุปผลลงในใบบันทึกกิจกรรมที่ 2 ที่ครูแจกให้ รวมถึงประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน

กลุ่มอภิปรายร่วมกันและสรุปผล

8. กลุ่มนำเสนอผลงานตามหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ครูกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม ขณะที่มีการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน เพื่อเป็นการขยายความคิดของนักเรียน ครูและนักเรียน จะร่วมกันประเมินผลงานที่ถูกนำเสนอ พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นที่มีต่อผลงานทุกชิ้น

9. ในขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ครูประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียน

10. ครูแจกใบกิจกรรมที่ 3 และมอบหมายให้นักเรียนทำกิจกรรมนอกเวลาเรียน โดยนำทักษะทางสังคมไปใช้ในการแก้ปัญหาเรื่อง ทุกข์ กับใคร ที่ไหน ทำอย่างไร ผลเป็นอย่างไร และมีใครรับรองบ้างจากนั้น ครูแจกใบบันทึกกิจกรรม พร้อมอธิบายอย่างละเอียดให้นักเรียนเข้าใจ ส่งครูในชั่วโมงต่อไป

ชั่วโมงที่ 3 (นอกเวลาเรียน)

1. ครูมอบหมายให้นักเรียนนำทักษะทางสังคมไปใช้ในการแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว นอกเวลาเรียน แล้วให้นักเรียนบันทึกกิจกรรมลงในใบกิจกรรมที่ 3 ที่ครูแจกให้ อย่างชัดเจนว่า กิจกรรมนั้นนักเรียนปฏิบัติในวันที่ ชื่อกิจกรรมอะไร ปฏิบัติกับใคร ที่ไหน เรื่องอะไร ผลเป็นอย่างไร และมีใครร่วมกิจกรรมบ้าง

2. ครูและนักเรียนพูดคุยถึงกิจกรรมที่นักเรียนไปปฏิบัติมานอกเวลาเรียนนั้นว่า กิจกรรมนั้นนักเรียนปฏิบัติในวันที่ ชื่อกิจกรรมอะไร ปฏิบัติกับใคร ที่ไหน เรื่องอะไร ผลเป็นอย่างไร และมีใครร่วมกิจกรรมบ้าง จากนั้น ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลการนำทักษะทางสังคมไปใช้ในการแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว

3. นักเรียนนำไปกิจกรรมที่ 3 ส่งครู โดยครูประเมินการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนจาก
ใบกิจกรรมที่ 3 นักเรียนมีทักษะทางสังคมในระดับดีขึ้น

7. สื่อ

1. YouTube เรื่อง การทะเลาะวิวาทกันของวัยรุ่น
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=VqCekX0jbcg>
2. YouTube เรื่อง ชันท์ 5
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=o93xVa6QZcQ>
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง อริยสัจและทุกข์
4. ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง ชันท์ 5
5. ใบกิจกรรมที่ 1
6. ใบกิจกรรมที่ 2
7. ใบกิจกรรมที่ 3
8. รูปภาพทุกข์
ภาพ การทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น
9. รูปภาพชันท์ 5
 - ภาพ ยืนให้เห็นรูป
 - ภาพ คิดถึงจึงร้องไห้
 - ภาพ จำได้แล้วครับ
 - ภาพ จับลูกโป่งยักษ์
 - ภาพ อาหารพาเพลิน

8. การวัดและประเมินผล

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
อธิบายความหมายของอริยสัจได้	ตรวจสอบการอธิบายความหมายของอริยสัจ	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมผ่านร้อยละ 70 ขึ้นไป
อธิบายความหมายของทุกข์ได้	ตรวจสอบการอธิบายความหมายของทุกข์	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมผ่านร้อยละ 70 ขึ้นไป

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
อธิบายความหมายของชั้น 5 ได้	ตรวจสอบการอธิบายความหมายของชั้น 5	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมผ่านร้อยละ 70 ขึ้นไป
อธิบายความสัมพันธ์ของชั้น 5 กับทุกซีได้	ตรวจสอบการอธิบายความสัมพันธ์ของชั้น 5 กับทุกซี	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมผ่านร้อยละ 70 ขึ้นไป
เสนอแนวทางการแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัวได้	ตรวจสอบการนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมผ่านร้อยละ 70 ขึ้นไป
ใช้ทักษะทางสังคมในการแก้ปัญหา	สังเกตทักษะทางสังคม	แบบสังเกตทักษะทางสังคม	นักเรียนมีทักษะทางสังคมในระดับดีขึ้นไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมายของอริยสัจได้
2. อธิบายความหมายของทุกข์ได้

อริยสัจ 4

อริยสัจ 4 หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของอริยบุคคล ผู้ได้อริยสัจด้วย ปัญญาผู้นั้นเป็นผู้ประเสริฐ เป็นความจริงที่มนุษย์ทุกคนต้องพบเจอในชีวิต เป็นกระบวนการทางปัญญาที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีเหตุผล อริยสัจเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดจะสรุปไว้ในอริยสัจทั้งสิ้น ประกอบด้วยองค์ 4 ดังนี้

1. ทุกข์ ปัญหาของชีวิตทั้งหมด
2. สมุทัย สาเหตุของปัญหาชีวิต
3. นิโรธ ภาวะหมดปัญหา
4. มรรค แนวทางแก้ปัญหาชีวิต

ทุกข์ (ปัญหา)

ทุกข์ หมายถึง ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ มนุษย์ทุกคนต่างเคยลิ้มลองรสของความทุกข์มาแล้วทั้งสิ้น เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนมีปัญหา นักเรียนสอบตกก็เป็นทุกข์ เป็นไข้หรือปวดท้องก็เป็นทุกข์ คนแถมองไม่ค่อยเห็นและหูฟังไม่ค่อยได้ยินก็เป็นทุกข์ คนมั่งมีก็เป็นทุกข์ เพราะกลัวว่าจะมีอันเป็นไปทำให้ยากจนลง คนยากจนก็เป็นทุกข์เพราะไม่มีเงินซื้อหาสิ่งที่ตนต้องการ

ความทุกข์ดังกล่าวนี้ บางกรณีก็อาจขจัดให้หมดไปได้ แต่ก็สามารถหามาได้อีกเสมอ ความทุกข์อาจเกิดขึ้นได้กับบุคคลในทุกสถานที่ทุกเวลา และทุกโอกาส แม้แก้ปัญหาได้ปัญหาหนึ่งไปก็ ปัญหาใหม่ก็อาจติดตามมาให้แก้ไขอีกได้ทุกเมื่อ การที่กล่าวเช่นนี้เนื่องจากมุ่งให้มนุษย์มองโลกตามความเป็นจริง และความจริงนั้นคือความทุกข์ ทั้งนี้ปัญหาอาจเกิดกับใครก็ได้ทุกเวลา เราจึงต้องไม่ประมาทและพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความจริง

ภาพ การทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายความหมายของชั้นที่ 5 ได้
2. อธิบายความสัมพันธ์ของชั้นที่ 5 กับทุกขั้ได้
3. เสนอแนวทางการแก้ปัญหาเรื่อง ทุกขั้ของตนเองและครอบครัวได้

ชั้นที่ 5

ชั้นที่ 5 คือ องค์ประกอบของชีวิต 5 ประการ มีดังนี้

1. **รูป** คือ ส่วนที่เป็นร่างกาย รวมถึงพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกายด้วย เช่น การหมั่นเวียนโลหิต การหายใจ การเติบโตของร่างกาย ประกอบด้วยสิ่งดั้งเดิมทั้ง 4 เรียกว่า “ธาตุ 4” ได้แก่

1. ธาตุดิน	3. ธาตุไฟ
2. ธาตุน้ำ	4. ธาตุลม

ภาพ ยืนให้เห็นรูป

2. **เวทนา** คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อสิ่งที่มี 3 ประการ ได้แก่

1. ความรู้สึกสบายกายสบายใจ
2. ความรู้สึกไม่สบายกาย ไม่สบายใจ
3. ความรู้สึกเฉยๆ

ภาพ คิดถึงจึงร้องไห้

3. สัญญา หมายถึง การกำหนดหมายรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง การแยกแยะได้ว่าอะไรเป็นอะไร

ภาพ จำได้แล้วครับ

4. สังขาร หมายถึง สิ่งกระตุ้นผลักดันให้มนุษย์กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นแรงจูงใจ เป็นผลรวมของการรับรู้ ความรู้สึก และความจำได้ เช่น อาจารย์รู้วัตถุสิ่งหนึ่งแล้วรู้สึกว่าสวยดีสามารถจำได้ว่าเป็นวัตถุทรงกลม แฉ่งเกิดแรงจูงใจผลักดันให้เอื้อมมือไปหยิบมาเพราะความอยากได้

ภาพ จับลูกโป่งยักษ์

5. วิญญาณ การรับรู้ผ่านประสาททั้ง 5 ได้แก่

1. การเห็น	4. การลิ้มรส
2. การได้ยิน	5. การสัมผัสทางกาย
3. การได้กลิ่น	6. การคิด

ภาพ อาหารพาเพลิน

ใบกิจกรรมที่ 3
เรื่อง ทักษะ
กลุ่มที่.....ชั้น.....

จุดประสงค์การเรียนรู้

ใช้ทักษะทางสังคมในการแก้ปัญหาเรื่อง ทักษะได้

คำชี้แจง ให้นักเรียนนำทักษะทางสังคมไปใช้ในการแก้ปัญหาเรื่อง ทักษะ นอกเวลาเรียน แล้วให้บันทึกลงในตารางให้ชัดเจน (ใช้เวลา 1 สัปดาห์)

วันที่	ชื่อกิจกรรม	ใคร	สถานที่	เรื่องอะไร	ผลเป็นอย่างไร	ใครร่วมทำงาน	การประเมินสำหรับครู (ร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์)
							☐ การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน ☐ การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม ☐ การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม ☐ การแก้ไขปัญหาร่วมกัน

วันที่	ชื่อกิจกรรม	ใคร	สถานที่	เรื่องอะไร	ผลเป็นอย่างไร	ใครมาร่วมทำงาน	การประเมินสำหรับครู (ร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์)
							☐ การแสดงบทบาทหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย ☐ การยอมรับความคิดเห็น ของเพื่อสมาชิกในกลุ่ม ☐ การสื่อสารและ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

ข้อสังเกต/บันทึกเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....นักเรียน

สื่อนำเข้าสู่บทเรียน

เรื่อง อริยสัจและทุกข์
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=VqCekX0jbcg>

เรื่อง ขันธ์ 5
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=o93xVa6QZcQ>

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม
วิชาพระพุทธศาสนา รหัสวิชา ส 21101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เวลา 14 ชั่วโมง

เรื่อง คุณของอริยสัจ

เวลา 2 ชั่วโมง

(นอกเวลาเรียน 1 ชั่วโมง)

1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

- ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ม.1/5 อธิบายพุทธคุณและข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด เห็นคุณค่าและนำไปพัฒนาแก้ปัญหาของตนเองและครอบครัว

2. สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

อริยสัจ 4 สอนให้มนุษย์ใช้ปัญญาแก้ปัญหา ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท สอนให้ดับทุกข์ด้วยตนเอง ตลอดจนให้พิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง มนุษย์ทุกคนสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือแนวทางให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและดีงามได้

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายการแก้ปัญหาด้วยปัญญาและเหตุผลได้
2. อธิบายความไม่ประมาทได้
3. อธิบายการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้
4. อธิบายการเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงได้
5. ใช้ทักษะทางสังคมให้เกิดประโยชน์ได้

4. สารการเรียนรู้

1. แก้ปัญหาด้วยปัญญาและเหตุผล

สิ่งทั้งปวงย่อมเกิดจากสาเหตุบางอย่าง เมื่อต้องการแก้ปัญหา ก็ต้องพยายามสืบสาวให้พบสาเหตุ หากดับสาเหตุของปัญหาได้ก็ย่อมดับปัญหาได้เช่น ทุกข์ใจ เพราะทะเลาะกับเพื่อน ต้องแก้ไขด้วยการปรับความเข้าใจกับเพื่อนคนนั้น มีเหตุผลและใช้ภาษาสุภาพ เมื่อปรับความเข้าใจได้แล้ว ความสุขจะเกิดขึ้น

2. ไม่ประมาท

อริยสัจสอนให้ไม่ประมาท คือ เตือนว่าปัญหาและความทุกข์ของคนเรานั้นเกิดได้ทุกเมื่อ เราไม่ควรหลงระเหิง หลังจากที่แก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งได้แล้ว ปัญหาใหม่อาจเกิดตามมาอีกมากมาย ดังนั้น เมื่อมีความสุขก็ไม่ควรหลงลืมตัว และพร้อมที่จะเผชิญปัญหาทุกเมื่อ

3. แก้ปัญหาด้วยตนเอง

ปัญหาทั่วไปที่ประสบนั้นเกิดจากตัวเอง ดังนั้น ตัวเองเท่านั้นจึงจะแก้ได้ จะอาศัย จะอาศัย โชคชะตา ฤกษ์ยาม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือไม่ได้ แม้บางปัญหาอาจมีผู้อื่นเข้ามาช่วยแต่ที่สุดตัวเราเท่านั้นที่จะเป็นผู้แก้ปัญหาขั้นสุดท้ายเพราะผู้ที่รู้ลึกว่ามีความทุกข์หรือปัญหานั้นคือตัวเอง ดังนั้น ตัวเองเท่านั้นที่จะรู้ว่าความทุกข์นั้นหมดไปหรือยัง

4. เห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง

อริยสัจช่วยให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทำให้เกิดแสงสว่างแห่งปัญญา และปัญญาก็เป็นเครื่องนำทางของชีวิต ชีวิตดำเนินไปตามปัญญาย่อมสงบสุข ไม่เห็นแก่ตัว จิตใจก็คำนึงถึงผู้อื่น พร้อมจะรับรู้ความสุขความทุกข์ของเพื่อนร่วมโลก ก่อให้เกิดความกรุณาขึ้นแล้วบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์สุขแก่คนทุกๆ ไป รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายด้วย

5. ใช้ทักษะทางสังคมให้เกิดประโยชน์

การปฏิบัติตนตามหน้าที่ของตนเองให้ดี เป็นการนำความสุขกายและความสุขใจมาสู่ตนเองและครอบครัว การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นในครอบครัวจะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุข เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับตนเองหรือครอบครัว สมาชิกทุกคนควรช่วยกันหาสาเหตุและแก้ไขปัญหานั้น ด้วยการสื่อสาร พูดคุย และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และร่วมมือกันแก้ไขปัญหานั้น จะทำให้ครอบครัวพบความสุข

5. ทักษะทางสังคม

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน
2. การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม
3. การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม
4. การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
5. การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
6. การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อสมาชิกในกลุ่ม
7. การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

6. กิจกรรมการเรียนรู้ เทคนิค ที.จี.ที. (T.G.T.: Team Game Tournament)

ชั่วโมงที่ 1

ขั้นนำ (5 นาที)

แบ่งกลุ่ม

1. นักเรียนชม YouTube เรื่อง เลือก รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 โครงการนักเรียนรุ่นใหม่ ห่างไกลยาเสพติด จากนั้นครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันถึงวิธีแก้ปัญหาของตัวละครว่า นำคุณของอริยสัจมาใช้ด้านใดบ้าง

2. นักเรียนนั่งเป็นกลุ่มๆ ละ 5 คน คละกันตามความสามารถคือ เก่ง ปานกลาง อ่อน นักเรียนกลุ่มนี้เรียนกว่า กลุ่มบ้าน (Home Group) (กลุ่มเดิมจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1)

ขั้นสอน(45 นาที)

สมาชิกกลุ่มศึกษาเนื้อหาาร่วมกัน

3. ครูแจกใบความรู้เรื่อง คุณของอริยสัจ และใบกิจกรรมที่ 1 ให้กลุ่มบ้านกลุ่มละ 1 ชุด ซึ่งทุกกลุ่มจะศึกษาในเรื่องเดียวกันและชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนให้นักเรียนเข้าใจ โดยครูแจ้งว่า ชั่วโมงนี้เรียนเรื่อง คุณของอริยสัจ โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้ ดังนี้

1. อธิบายการแก้ปัญหาด้วยปัญญาและเหตุผลได้
2. อธิบายความไม่ประมาทได้
3. อธิบายการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้
4. อธิบายการเห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงได้

4. นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาไปความรู้ เรื่อง คุณของอริยสัจ ที่ครูแจกให้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันค้นหาคำตอบของประเด็นปัญหาร่วมกันคุยกันเกี่ยวกับคำตอบที่ตนเองคิดได้ แล้วให้เลือกคำตอบที่เข้าใจง่ายที่สุดหรือโดดเด่นที่สุด แล้วบันทึกความรู้ลงในใบกิจกรรมที่ 1

ตัวแทนกลุ่มไปแข่งขันกับกลุ่มอื่น

5. ครูให้สมาชิกกลุ่มบ้าน แยกย้ายกันไปเป็นตัวแทนกลุ่มไปแข่งขันเรื่อง คุณของอริยสัจ กับกลุ่มอื่น โดยกลุ่มแข่งขันตามความสามารถ คือ คนเก่งในกลุ่มบ้านแต่ละกลุ่มไปรวมกัน คนอ่อนก็ไปรวมกันกับคนอ่อนของกลุ่มอื่น กลุ่มใหม่ที่รวมกันเรียกว่า กลุ่มแข่งขัน กำหนดให้มีสมาชิก 5 คน

6. ครูกำหนดให้สมาชิกกลุ่มทำการแข่งขันกัน โดยให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาตอบปัญหาหน้าชั้นเรียน สมาชิก 1 คน สามารถออกมาตอบปัญหาได้ 2 ครั้ง ตัวแทนแต่ละกลุ่มจะได้ตอบปัญหาข้อเดียวกัน ครูเป็นผู้อ่านคำถาม และเฉลยคำตอบที่ละข้อ จำนวน 10 ข้อ

ขั้นสรุป (5 นาที)

รวบรวมคะแนนของกลุ่ม

7. เมื่อกลุ่มแข่งขันได้แข่งขันกันเสร็จแล้ว ครูให้กลับมายังกลุ่มบ้าน แล้วนำคะแนนของแต่ละคนมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มใดได้คะแนนรวมมากที่สุดได้รับรางวัล

8. ครูแจกใบกิจกรรมที่ 2 และมอบหมายให้นักเรียนทำกิจกรรมนอกเวลาเรียน โดยนำทักษะทางสังคมไปใช้ร่วมกับคุณของอริยสัจให้เกิดประโยชน์กับใคร ที่ไหน ทำอย่างไร ผลเป็นอย่างไร และมีใครรับรองบ้าง จากนั้นครูแจกใบบันทึกกิจกรรม พร้อมอธิบายอย่างละเอียดให้นักเรียนเข้าใจ ส่งครูในชั่วโมงต่อไป

ชั่วโมงที่ 2 (นอกเวลาเรียน)

1. ครูมอบหมายให้นักเรียนนำทักษะทางสังคมไปใช้ร่วมกับคุณของอริยสัจให้เกิดประโยชน์นอกเวลาเรียน แล้วให้นักเรียนบันทึกกิจกรรมลงในใบกิจกรรมที่ 2 ที่ครูแจกให้อย่างชัดเจนว่ากิจกรรมนั้นนักเรียนปฏิบัติในวันที่อะไร ชื่อกิจกรรมอะไร ปฏิบัติกับใคร ที่ไหน ทำอย่างไร ผลเป็นอย่างไร และมีใครร่วมกิจกรรมบ้าง

2. ครูและนักเรียนพูดคุยถึงกิจกรรมที่ผู้เรียนไปปฏิบัติมานอกเวลาเรียนนั้นว่า กิจกรรมนั้นนักเรียนปฏิบัติในวันที่อะไร ชื่อกิจกรรมอะไร ปฏิบัติกับใคร ที่ไหน ทำอย่างไร ผลเป็นอย่างไร และมีใครร่วมกิจกรรมบ้าง จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลการนำทักษะทางสังคมไปร่วมกับคุณของอริยสัจให้เกิดประโยชน์

3. นักเรียนนำใบกิจกรรมที่ 2 มาส่งครู โดยครูประเมินการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนจากใบกิจกรรมที่ 2 นักเรียนมีทักษะทางสังคมในระดับดีขึ้นไป

9. สื่อ

1. YouTube เรื่อง เลือก
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=dLmAwTKG9b0>
2. ใบความรู้เรื่อง คุณของอริยสัจ
3. ใบกิจกรรมที่ 1
4. ใบกิจกรรมที่ 2
5. ใบกิจกรรมตอบปัญหา
6. รูปภาพ
ภาพ จิตอาสาตามรอยพ่อหลวง

10. การวัดและประเมินผล

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
อธิบายการแก้ปัญหาด้วยปัญญาและเหตุผลได้	ตรวจสอบการอธิบายการแก้ปัญหาด้วยปัญญาและเหตุผล	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมผ่านร้อยละ 70 ขึ้นไป
อธิบายความไม่ประมาทได้	ตรวจสอบการอธิบายความไม่ประมาท	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมผ่านร้อยละ 70 ขึ้นไป
อธิบายการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้	ตรวจสอบการอธิบายการแก้ปัญหาด้วยตนเอง	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมผ่านร้อยละ 70 ขึ้นไป
อธิบายการเห็นสิ่งต่างๆตามความเป็นจริงได้	ตรวจสอบการอธิบายการเห็นสิ่งต่างๆตามความเป็นจริง	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมผ่านร้อยละ 70 ขึ้นไป

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
ใช้ทักษะทางสังคมให้เกิดประโยชน์ได้	สังเกตทักษะทางสังคม	แบบสังเกตทักษะทางสังคม	นักเรียนมีทักษะทางสังคมในระดับดีขึ้นไป

คุณของอริยสัจ

1. สอนให้แก้ปัญหาด้วยปัญญาและเหตุผล สิ่งทั้งปวงย่อมเกิดจากสาเหตุบางอย่าง เมื่อต้องการแก้ปัญหาก็ต้องพยายามสืบสาวให้พบสาเหตุ หากดับสาเหตุของปัญหาได้ก็ย่อมดับปัญหาได้
2. สอนให้ไม่ประมาท อริยสัจสอนให้ไม่ประมาท คือ เตือนว่าปัญหาและความทุกข์ของคนเรานั้นเกิดได้ทุกเมื่อ เราไม่ควรหลงระเริง หลังจากที่แก้ปัญหาคือปัญหาหนึ่งได้แล้ว ปัญหาใหม่อาจเกิดตามาอีกมากมาย ดังนั้น เมื่อมีความสุขก็ไม่ควรหลงลืมตัว และพร้อมที่จะเผชิญปัญหาทุกเมื่อ
3. สอนให้แก้ปัญหาด้วยตัวเอง เพราะว่าปัญหาทั่วไปที่ประสบนั้นเกิดจากตัวเอง ดังนั้น ตัวเองเท่านั้นจึงจะแก้ได้ จะอาศัย จะอาศัยโชคชะตา ฤกษ์ยาม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือไม่ได้ แม้บางปัญหาอาจมีผู้อื่นเข้ามาช่วยแต่ที่สุดตัวเองเท่านั้นที่จะเป็นผู้แก้ปัญหานั้นสุดท้ายเพราะผู้ที่รู้สึกรู้ว่ามีปัญหาหรือปัญหานั้นคือตัวเอง ดังนั้นตัวเองเท่านั้นที่จะรู้ว่าความทุกข์นั้นหมดไปหรือยัง
4. สอนให้เห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง อริยสัจช่วยให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทำให้เกิดแสงสว่างแห่งปัญญา และปัญญาก็เป็นเครื่องนำทางของชีวิต ชีวิตดำเนินไปตามปัญญาย่อมสงบสุข ไม่เห็นแก่ตัว จิตใจก็คำนึงถึงผู้อื่น พร้อมจะรับรู้ความสุขความทุกข์ของเพื่อนร่วมโลก ก่อให้เกิดความกรุณาขึ้นแล้วบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์สุขแก่คนทุกๆ ไป รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายด้วย

ภาพ จิตอาสาตามรอยพ่อหลวง

ใบกิจกรรมที่ 2

เรื่อง คุณของอริยสัจ

ของ.....เลขที่.....ชั้น.....

จุดประสงค์การเรียนรู้

ใช้ทักษะทางสังคมไปใช้ร่วมกับคุณของอริยสัจให้เกิดประโยชน์ได้

คำชี้แจง ให้นักเรียนนำทักษะทางสังคมไปใช้ร่วมกับคุณของอริยสัจให้เกิดประโยชน์นอกเวลาเรียน แล้วให้บันทึกลงในตารางให้ชัดเจน (ใช้เวลา 1 สัปดาห์)

วันที่	ชื่อกิจกรรม	ใคร	สถานที่	ทำอะไร	ผลเป็นอย่างไร	ใครมาร่วมทำงาน	การประเมินสำหรับครู (ร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์)
							☐ การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน ☐ การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม ☐ การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม ☐ การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

วันที่	ชื่อกิจกรรม	ใคร	สถานที่	ทำอย่างไร	ผลเป็นอย่างไร	ใครมาร่วมทำงาน	การประเมินสำหรับครู (ร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์)
							☐ การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ☐ การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อสมาชิกในกลุ่ม ☐ การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

ข้อสังเกต/บันทึกเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....นักเรียน

ใบกิจกรรมตอบปัญหา เรื่อง คุณของอริยสัจ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สอนให้แก้ปัญหาด้วยปัญญาและเหตุผล
2. สอนให้ไม่ประมาท
3. สอนให้แก้ปัญหาด้วยตนเอง
4. สอนให้เห็นสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง

คำชี้แจง ให้ครูใช้คำถามต่อไปนี้ เพื่อถามนักเรียนในกระบวนการเรียนรู้
(ใช้เวลา 20 นาที)

1. ธนพลสอบไม่ผ่านวิชาวิทยาศาสตร์ จึงถูกคุณพ่อตำหนิ ถ้านักเรียนเป็นธนพลจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

แนวตอบ นักเรียนควรกลับไปดูสาเหตุ ว่าเพราะเหตุใดถึงได้เกรดเฉลี่ยออกมาไม่ดี เมื่อรู้ถึงสาเหตุที่ทำให้ตนเองได้คะแนนน้อย จึงแก้ที่สาเหตุนั้น เช่น นักเรียนพบว่าการเล่นเกมในโทรศัพท์มากเกินไปเป็นสาเหตุที่ทำให้ตนเองมีเวลาอ่านหนังสือน้อย จึงปรับเวลาการเล่นเกมให้น้อยลง อ่านหนังสือให้มากขึ้น (การอธิบายเหตุผลอยู่ในดุลยพินิจของครู)

2. ถ้าเพื่อนของนักเรียนเป็นคนเกียจคร้าน ไม่ทำงานต่างๆ ให้สำเร็จ นักเรียนจะมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

แนวคำตอบ นักเรียนควรตักเตือนเพื่อนคนนั้นด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และชี้ให้เห็นถึงผลเสียของความเกียจคร้าน ซึ่งจะทำงานไม่บรรลุผลสำเร็จ อีกทั้งทำให้ชีวิตไม่ก้าวหน้า (การอธิบายเหตุผลอยู่ในดุลยพินิจของครู)

3. ถ้านักเรียนนำอริยสัจ 4 มาปรับใช้ในการเรียน จะเกิดผลดีอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบ

.....

.....

.....

แนวคำตอบ นักเรียนรู้จักตนเองมากขึ้น รู้จักการใช้ปัญญาแก้ปัญหา มีผลการเรียนที่ดีขึ้น มีเหตุผลได้รตรองความประพฤติของตนเองว่า เรามีปัญหาในการเรียนอะไร มีสาเหตุมาจากอะไร ต้องแก้ไขอย่างไร และผลจะเป็นอย่างไร เช่น สอบตกวิชาภาษาไทย เพราะไม่ได้ทบทวนบทเรียน จากนั้นก็ตั้งใจเรียนและทบทวนบทเรียนให้มากขึ้น จะทำให้สอบผ่าน (การอธิบายเหตุผล และยกตัวอย่างอยู่ในดุลยพินิจของครู)

4. ก้อยขออนุญาตคุณพ่อไปชมการแสดงดนตรีลูกทุ่ง ซึ่งจะมาแสดงในงานวัดใกล้ๆ บ้านในตอนกลางคืนของวันอาทิตย์ คุณพ่อไม่อนุญาตโดยให้เหตุผลว่า ในวันจันทร์เป็นวันเปิดเรียน ก้อยจะต้องตื่นนอนแต่เช้า ถ้าก้อยเข้านอนดึกเกินไป จะทำให้เสียสุขภาพ และตื่นสาย ก้อยเสียใจมาก ก้อยควรมีวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างไร

.....

.....

.....

แนวคำตอบ ควรกลับไปทบทวนด้วยเหตุผลถึงผลของการไปชมการแสดงดนตรีลูกทุ่งว่ามีผลเสียตามมาคือทำให้ตื่นสาย และพักผ่อนไม่เพียงพอ ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนในห้องเรียนได้ (การอธิบายเหตุผลอยู่ในดุลยพินิจของครู)

5. มีวเห็นไอมีโทรศัพท์ iPhone รุ่นใหม่ล่าสุด จึงต้องการเปลี่ยนโทรศัพท์ของตนเองให้เป็นรุ่นใหม่ล่าสุดบ้าง แต่มีเงินไม่พอ นักเรียนคิดว่ามีวควรทำอย่างไร

.....

.....

.....

แนวตอบ มีวควรพิจารณาถึงความจำเป็นในการใช้งานโทรศัพท์รุ่นใหม่ล่าสุด หากพิจารณาเห็นว่า ไม่มีความจำเป็น ก็ไม่ควรซื้อใหม่ เพราะโทรศัพท์มีราคาแพง เป็นความฟุ่มเฟือย และเครื่องเดิมที่มีก็ยังสามารถใช้งานได้ (การอธิบายเหตุผลอยู่ในดุลยพินิจของคุณ)

หนังสือ "เลือก" รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 โครงการ "นักศึกษารุ่นใหม่หัวใจอาสาเสทิต"
ภาพดู 3,372,724 ครั้ง

เรื่อง คุณของอริยศักดิ์

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=dLmAwTKG9b0>

สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนแบบร่วมมือ
ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง ขอความกรุณาท่านผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้คะแนนความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนแบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้น โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง "ระดับความเหมาะสม" ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	รายการนั้นมีความเหมาะสมมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	รายการนั้นมีความเหมาะสมมาก
คะแนน	3	หมายถึง	รายการนั้นมีความเหมาะสมปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	รายการนั้นมีความเหมาะสมน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	รายการนั้นมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1.	สาระสำคัญ					
	1.1 สอดคล้องกับมาตรฐาน/ตัวชี้วัด/จุดประสงค์					
	1.2 นำเสนอแก่นความรู้					
2.	จุดประสงค์การเรียนรู้					
	2.1 สอดคล้องกับตัวชี้วัด					
	2.2 เน้นทักษะทางสังคมของนักเรียน					
3.	สาระการเรียนรู้					
	3.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
	3.2 เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือ					
	3.3 เหมาะสมกับทักษะทางสังคมของนักเรียน					
4.	องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
	4.1 องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบถ้วนตามรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้					

ข้อ	รายการ	ระดับคุณภาพ				
		5	4	3	2	1
	4.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนเป็นระบบ					
5.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ					
	5.1 ครอบคลุมตามหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ					
	5.2 นักเรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น					
	5.3 นักเรียนได้ช่วยเหลือซึ่งพวาคัดกัน					
	5.4 นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน					
	5.5 ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันของนักเรียน					
6.	สื่อการเรียนรู้					
	6.1 กระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้ได้ง่าย					
	6.2 สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	6.3 ส่งเสริมทักษะทางสังคมของนักเรียน					
7.	วิธีการวัดและประเมินผล					
	7.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
	7.2 เครื่องมือวัดสอดคล้องกับพฤติกรรมทักษะทางสังคม					
	7.3 เกณฑ์การประเมินเหมาะสมกับนักเรียน					

ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ.....

ลงชื่อ..... ผู้ประเมิน
 (.....)
 ตำแหน่ง.....

ภาคผนวก ง ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ของกิจกรรมการ
เรียนแบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

ตาราง 9 แสดงผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบต่างๆ ของกิจกรรม
การเรียนแบบร่วมมือ ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 ของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

รายการ	ระดับความเหมาะสม ของผู้เชี่ยวชาญคนที่			n = 3		
	1	2	3	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ เหมาะสม
	1. สาระสำคัญ					
1.1 สอดคล้องกับมาตรฐาน/ ตัวชี้วัด/จุดประสงค์	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
1.2 นำเสนอแก่นความรู้	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม				4.67	0.57	มากที่สุด
2. จุดประสงค์การเรียนรู้						
2.1 สอดคล้องกับตัวชี้วัด	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
2.2 เน้นทักษะทางสังคมของ ผู้เรียน	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม				4.67	0.57	มากที่สุด
3. สาระการเรียนรู้						
3.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์ การเรียนรู้	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
3.2 เหมาะสมกับกิจกรรมการ เรียนแบบร่วมมือ	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
3.3 เหมาะสมกับทักษะทางสังคม ของผู้เรียน	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม				4.67	0.57	มากที่สุด

ตาราง 9 (ต่อ)

รายการ	ระดับความ			n = 3		ระดับ ความ เหมาะสม
	เหมาะสม			\bar{X}	S.D.	
	ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					
1	2	3				
4. องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้						
4.1 องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบถ้วนตามรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
4.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนเป็นระบบ	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม				4.67	0.57	มากที่สุด
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ						
5.1 ครบถ้วนตามหลักการเรียนแบบร่วมมือ	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
5.2 ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
5.3 ผู้เรียนได้ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
5.4 ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
5.5 ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกันของผู้เรียน	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม				4.67	0.57	มากที่สุด
6. สื่อการเรียนรู้						
6.1 กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่าย	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด

ตาราง 9 (ต่อ)

รายการ	ระดับความเหมาะสม			n = 3		ระดับความเหมาะสม
	ของผู้เชี่ยวชาญคนที่			\bar{X}	S.D.	
	1	2	3			
6.2 สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
6.3 ส่งเสริมทักษะทางสังคมของผู้เรียน	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
รวม				4.67	0.57	มากที่สุด
7. วิธีการวัดและประเมินผล						
7.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
7.2 เครื่องมือวัดสอดคล้องกับพฤติกรรมทักษะทางสังคม	4	5	5	4.67	0.58	มากที่สุด
7.3 เกณฑ์การประเมินเหมาะสมกับผู้เรียน	4	4	5	4.33	0.58	มากที่สุด
รวม				4.67	0.57	มากที่สุด
รวมเฉลี่ยทั้งหมด				4.65	0.56	มากที่สุด

**แบบสังเกตทักษะทางสังคมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**

คะแนน	5	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมากที่สุด
คะแนน	3	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมากที่สุด
คะแนน	2	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมากที่สุด
คะแนน	1	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

ผู้ถูกประเมิน.....

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1.	การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน					
2.	การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม					
3.	การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม					
4.	การแก้ไขปัญหาพร้อมกัน					
5.	การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
6.	การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม					
7.	การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม					
	รวม					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ตำแหน่ง.....

สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

แบบสังเกตทักษะทางสังคมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง ขอความกรุณาท่านผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้คะแนนแบบสังเกตทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้น โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง "ระดับการปฏิบัติ" ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1.	การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน					
2.	การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม					
3.	การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม					
4.	การแก้ไขปัญหาพร้อมกัน					
5.	การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย					
6.	การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม					
7.	การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม					
	รวม					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)
ตำแหน่ง.....

ตาราง 10 แสดงเกณฑ์ให้คะแนนทักษะทางสังคมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ทักษะทางสังคม	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน	สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน	สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน	สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน	สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน	สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน
1.1 วางแผนการทำงานร่วมกัน	วางแผนงานด้วยความเต็มใจครบทั้ง 5 ข้อ	วางแผนงานด้วยความเต็มใจ 4 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้นบ้าง	วางแผนงาน 3 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้นอย่างมาก	วางแผนงาน 2 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้นอย่างมาก	วางแผนงาน 1 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้นอย่างมาก
1.2 ทำความเข้าใจและศึกษาพฤติกรรมของกลุ่ม		จากครูหรือเพื่อน	จากครูหรือเพื่อน	จากครูและเพื่อน	จากครูและเพื่อน
1.3 ระดมความคิดและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน					
1.4 พิจารณาและประเมินข้อมูลร่วมกัน					
1.5 วิเคราะห์คำตอบและ					

ตาราง 10 (ต่อ)

ทักษะทางสังคม	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ตัดสินใจร่วมกัน					
2. การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม	สมาชิกในกลุ่มให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม	สมาชิกในกลุ่ม ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม	สมาชิกในกลุ่ม ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม 3	สมาชิกในกลุ่ม ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม 2	สมาชิกในกลุ่ม ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม 1
2.1 ทำงานที่ได้มอบหมายด้วยความเต็มใจ	เต็มใจครบทั้ง 5 ข้อ	เต็มใจ 4 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้นบ้าง	และต้องได้รับการกระตุ้นอย่างมาก จากครูหรือเพื่อน	และต้องได้รับการกระตุ้นอย่างมาก จากครูและเพื่อน	ต้องได้รับการกระตุ้นอย่างมากจากครูและเพื่อน
2.2 ช่วยเหลือมีน้ำใจ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน					
สมาชิกในกลุ่ม					
2.3 แลกเปลี่ยนความรู้และให้กำลังใจเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม					

ตาราง 10 (ต่อ)

ทักษะทางสังคม	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
2.4 ร่วมกัน แก้ไขปัญหา ด้วยความ ประนีประนอม 2.5 ปฏิบัติ งานกลุ่มให้ เป็นไปตาม แผนที่วางไว้					
3. การสร้าง บรรยากาศใน การทำงาน กลุ่ม 3.1 สร้าง สภาพแวดล้อม ที่ดีในกลุ่ม 3.2 ใช้ภาษา สุภาพ 3.3 สร้าง รอยยิ้มให้ เพื่อนสมาชิก ในกลุ่ม 3.4 มีความ กระตือรือร้น	สมาชิกใน กลุ่มสร้าง บรรยากาศ ในการ ทำงานกลุ่ม ด้วยความ เต็มใจครบ ทั้ง 5 ข้อ	สมาชิกใน กลุ่มสร้าง บรรยากาศใน การทำงาน กลุ่มด้วย ความเต็มใจ 4 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับ การกระตุ้น บ้างจากครู หรือเพื่อน	สมาชิกใน กลุ่มสร้าง บรรยากาศใน การทำงาน กลุ่ม 3 ใน 5 ข้อ และ ต้องได้รับการ กระตุ้นอย่าง มากจากครู หรือเพื่อน	สมาชิกใน กลุ่มสร้าง บรรยากาศใน การทำงาน กลุ่ม 2 ใน 5 ข้อ และ ต้องได้รับการ กระตุ้นอย่าง มากจากครู และเพื่อน	สมาชิกใน กลุ่มสร้าง บรรยากาศใน การทำงาน กลุ่ม 1 ใน 5 ข้อ และ ต้องได้รับการ กระตุ้นอย่าง มากจากครู และเพื่อน

ตาราง 10 (ต่อ)

ทักษะทางสังคม	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
3.5 แลกเปลี่ยนความคิดเห็น					
4. การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน	สมาชิกในกลุ่มแก้ไขปัญหา	สมาชิกในกลุ่ม ปัญหา	สมาชิกในกลุ่ม ปัญหา	สมาชิกในกลุ่ม ปัญหา	สมาชิกในกลุ่ม ปัญหา
4.1 การรับรู้ปัญหา ร่วมกัน	ร่วมกันด้วยความ ความเต็มใจ ครบทั้ง 5 ข้อ	ด้วยความ เต็มใจ 4 ใน 5 ข้อ และ	3 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการ การกระตุ้น	2 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับ การกระตุ้น	1 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับ การกระตุ้น
4.2 การหาสาเหตุของ ปัญหา ร่วมกัน		ต้องได้รับการ กระตุ้นบ้าง จากครูหรือ เพื่อน	อย่างมาก จากครูหรือ เพื่อน	อย่างมาก จากครูและ เพื่อน	อย่างมาก จากครูและ เพื่อน
4.3 การหา ทางเลือก ร่วมกัน					
4.4 การ ประเมิน ทางเลือก และตัดสินใจ ร่วมกัน ร่วมกัน					

ตาราง 10 (ต่อ)

ทักษะทางสังคม	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
4.5 ลงมือแก้ปัญหา ร่วมกัน โดยสันติวิธี					
5. การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย	สมาชิกในกลุ่มแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ	สมาชิกในกลุ่มแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ	สมาชิกในกลุ่มแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ	สมาชิกในกลุ่มแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ	สมาชิกในกลุ่มแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ
5.1 ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง	มอบหมายด้วยความเต็มใจครบ	มอบหมายด้วยความเต็มใจ 4 ใน 5 ข้อ และ	มอบหมาย 3 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้น	มอบหมาย 2 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้น	มอบหมาย 1 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้น
5.2 ทำงานของตนเองให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ	เต็มใจครบทั้ง 5 ข้อ	ต้องได้รับการกระตุ้นบ้าง จากครูหรือเพื่อน	อย่างมาก จากครูหรือเพื่อน	อย่างมาก จากครูและเพื่อน	อย่างมาก จากครูและเพื่อน
5.3 ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น					
5.4 รักษากฎระเบียบในการทำงาน					
5.5 รักษาเวลาในการทำงาน					

ตาราง 10 (ต่อ)

ทักษะ ทางสังคม	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
6. การ ยอมรับความ คิดเห็นของ เพื่อนสมาชิก ในกลุ่ม	สมาชิกใน กลุ่มยอมรับ ความ คิดเห็นของ เพื่อน	สมาชิกใน กลุ่มยอมรับ ความคิดเห็น ของเพื่อน สมาชิกใน	สมาชิกใน กลุ่ม ยอมรับ ความคิดเห็น ของเพื่อน สมาชิกใน	สมาชิกใน กลุ่มยอมรับ ความคิดเห็น ของเพื่อน สมาชิกใน	สมาชิกใน กลุ่ม ยอมรับ ความคิดเห็น ของเพื่อน สมาชิกใน
6.1 ให้ เหตุผลในการ ตัดสินใจ	สมาชิกใน กลุ่มด้วย ความเต็มใจ	กลุ่มด้วย ความเต็มใจ 4 ใน 5 ข้อ	กลุ่ม 3 ใน 5 ข้อ และ ต้องได้รับการ	กลุ่ม 2 ใน 5 ข้อ และ ต้องได้รับการ	กลุ่ม 1 ใน 5 ข้อ และ ต้องได้รับการ
6.2 เต็มใจ ปฏิบัติตามมติ ของกลุ่ม	<u>ครบทั้ง 5 ข้อ</u>	<u>การกระตุ้น บ้างจากครู หรือเพื่อน</u>	<u>กระตุ้นอย่าง มากจากครู หรือเพื่อน</u>	<u>กระตุ้นอย่าง มากจากครู และเพื่อน</u>	<u>กระตุ้นอย่าง มากจากครู และเพื่อน</u>
6.3 ยอมรับ ความคิดเห็น ของเพื่อน สมาชิกใน กลุ่ม					
6.4 ร่วม แสดงความ คิดเห็น					
6.5 เสนอแนะ สิ่งที่เป็น ประโยชน์แก่ กลุ่ม					

ตาราง 10 (ต่อ)

ทักษะทางสังคม	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
7. การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก	สมาชิกในกลุ่มสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง	สมาชิกในกลุ่ม สื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง	สมาชิกในกลุ่ม สื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง	สมาชิกในกลุ่ม สื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง	สมาชิกในกลุ่ม สื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
7.1 ติดต่อกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม	สมาชิกด้วยความเต็มใจครบทั้ง 5 ข้อ	สมาชิกด้วยความเต็มใจ 4 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้น	สมาชิก 3 ใน 5 ข้อและต้องได้รับการกระตุ้นอย่าง	สมาชิก 2 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้น	สมาชิก 1 ใน 5 ข้อ และต้องได้รับการกระตุ้น
7.2 สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม		การกระตุ้นบ้างจากครูหรือเพื่อน	มากกว่าครูหรือเพื่อน	อย่างมากจากครูและเพื่อน	อย่างมากจากครูและเพื่อน
7.3 สื่อสารความหมายได้อย่างชัดเจน					
7.4 แปลความหมายได้อย่างชัดเจน					
7.5 ชื่นชมยินดีกับเพื่อนสมาชิกด้วยความเต็มใจ					

สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินความสอดคล้องของแบบสังเกตทักษะทางสังคมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ
ร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการทำงานกลุ่มระหว่างเรียนและปฏิบัติตนนอกเวลาเรียน โดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม การแก้ไขปัญหาพร้อมกัน การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม และการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ซึ่งได้ประเมินโดยใช้แบบสังเกตทักษะทางสังคม 7 ด้านคือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการวางแผนการทำงานร่วมกับสมาชิกภายในกลุ่ม การพยายามทำความเข้าใจและศึกษากฎกติกาของกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันคิด ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน ระดมความคิด นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกัน เพื่อประเมินคำตอบที่เหมาะสมที่สุดและวิเคราะห์คำตอบ และตัดสินใจร่วมกัน

2. การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ผู้เรียนเก่งช่วยเหลือผู้เรียนอ่อนด้วยการอธิบายให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง แลกเปลี่ยนความรู้ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ร่วมแก้ไขปัญหากับเพื่อนสมาชิกด้วยความประนีประนอม เต็มใจให้ความร่วมมือเมื่อสมาชิกในกลุ่มขอร้อง ปฏิบัติงานในกลุ่มให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

3. การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนที่จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในกลุ่ม เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่น่าทำงาน ใช้ภาษาสุภาพ สร้างรอยยิ้มให้กับเพื่อนสมาชิก มีความกระตือรือร้นในการทำงานกลุ่ม พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกในกลุ่ม

4. การแก้ไขปัญหาพร้อมกัน หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการรับรู้ปัญหา การหาสาเหตุของปัญหา การหาทางเลือก การประเมินทางเลือก การตัดสินใจและลงมือแก้ปัญหาอย่างถูกต้องเหมาะสมการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งได้โดยสันติวิธี รู้จักประนีประนอม

5. การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการทำหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จด้วยดี ทำงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น รักษากฎระเบียบในการทำงานกลุ่มและรักษาเวลา

6. การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการใช้เหตุผลตัดสินใจลงมติของกลุ่ม เต็มใจปฏิบัติตามมติของกลุ่ม ยอมรับความคิดเห็นหรือความเห็นต่างของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม และร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่ม

7. การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการติดต่อสื่อสารและการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยสามารถสื่อความหมายและแปลความหมายได้อย่างชัดเจนทั้งการฟัง อ่าน เขียน และใช้ภาษาสัญลักษณ์ต่างๆ รวมถึงการชื่นชมยินดีเพื่อนสมาชิกอย่างจริงใจ

คำชี้แจง ขอความกรุณาท่านผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้คะแนนแบบสังเกตทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้น โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง "คะแนนความสอดคล้อง" ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

- +1 แน่ใจว่ารายการของแบบสังเกตทักษะทางสังคมนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
- 0 ไม่แน่ใจว่ารายการของแบบสังเกตทักษะทางสังคมนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
- 1 แน่ใจว่ารายการของแบบสังเกตทักษะทางสังคมนั้นไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

ด้านที่	รายการ	คะแนนความสอดคล้อง		
		+1	0	-1
1	การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน			
2	การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจกรรม			
3	การสร้างบรรยากาศในการทำงานกลุ่ม			
4	การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน			
5	การแสดงบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย			
6	การยอมรับความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม			
7	การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม			

ความคิดเห็นข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ตำแหน่ง.....

**การประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ**

**ตาราง 11 แสดงผลการประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่
เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ**

แบบประเมิน ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่			IOC	ผลการพิจารณา
	1	2	3		
1	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
2	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
3	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
4	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
5	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
6	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง
7	+1	+1	+1	1.00	สอดคล้อง

ตาราง 12 แสดงคะแนนทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วย
กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

เลขที่	ชั่วโมงที่									หมายเหตุ
	1 (35)	2 (35)	3 (35)	4 (35)	5 (35)	6 (35)	7 (35)	8 (35)	9 (35)	
1	25	26	27	28	31	32	33	34	35	
2	21	24	25	27	28	31	33	34	35	
3	14	17	18	20	23	25	28	30	31	
4	26	28	32	33	34	35	35	35	35	
5	26	27	33	35	35	35	35	35	35	
6	30	31	32	34	35	35	35	35	35	
7	29	30	31	32	34	35	35	35	35	
8	21	23	26	28	30	32	31	33	35	
9	21	23	25	28	29	29	30	32	33	
10	20	21	24	25	27	27	28	32	35	
11	21	23	28	30	31	33	33	34	35	
12	26	27	28	30	31	32	33	34	35	
13	18	19	20	21	23	24	25	27	28	
14	18	19	20	21	23	24	25	27	28	
15	16	17	20	21	22	23	25	28	31	
16	22	23	24	26	27	28	28	30	32	
17	20	21	22	24	25	26	27	30	31	
18	23	24	26	27	28	29	30	31	33	
19	21	23	24	25	26	27	28	29	32	
20	14	17	18	18	20	21	23	24	26	
21	18	19	20	21	22	23	24	28	31	
22	21	24	26	28	30	31	32	23	34	
23	14	17	19	21	23	24	25	27	28	

ตาราง 12 (ต่อ)

เลขที่	ชั่วโมงที่									หมายเหตุ
	1 (35)	2 (35)	3 (35)	4 (35)	5 (35)	6 (35)	7 (35)	8 (35)	9 (35)	
24	14	18	19	21	24	25	26	27	28	
25	14	18	20	21	24	25	26	27	28	
26	17	18	20	21	23	24	25	26	27	
27	24	25	17	28	30	31	32	33	34	
28	21	24	26	27	28	30	31	32	33	
29	23	24	27	28	30	31	32	33	34	
30	28	30	32	33	34	35	35	35	35	
31	28	31	33	34	35	35	35	35	35	
32	21	24	26	28	30	31	32	33	34	
33	21	25	27	28	30	31	32	35	34	
34	28	31	33	34	35	35	35	35	35	
35	25	26	27	28	30	31	32	33	34	
36	24	25	26	27	28	30	31	32	33	
37	21	24	25	26	27	28	29	30	31	
38	21	25	26	27	28	28	30	31	32	
39	29	31	32	33	35	35	35	35	35	
40	25	26	27	28	29	30	30	31	32	
41	22	24	26	27	28	32	30	31	32	
42	24	26	28	30	31	28	33	34	35	
43	22	24	24	26	27	28	30	31	32	
44	21	24	25	26	27	30	31	32	33	
45	25	26	28	29	30	31	32	33	34	

ตาราง 12 (ต่อ)

เลขที่	ชั่วโมงที่									หมายเหตุ
	1 (35)	2 (35)	3 (35)	4 (35)	5 (35)	6 (35)	7 (35)	8 (35)	9 (35)	
46	28	31	32	33	34	34	35	35	35	
47	28	31	32	32	33	34	35	35	35	
48	21	24	26	27	28	35	30	31	32	
49	30	31	32	33	34	35	35	35	35	
50	31	32	33	34	35	35	35	35	35	
51	25	27	28	30	31	32	33	34	35	
52	28	31	32	33	34	35	35	35	35	
53	30	32	33	34	35	35	35	35	35	
54	28	31	33	34	35	35	35	35	35	
55	28	31	33	34	35	35	35	35	35	

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล	พระมหาคุณากร เพ็งไธสง
วัน เดือน ปี เกิด	2 พฤษภาคม 2535
ที่อยู่ปัจจุบัน	474 วัดโพธาราม พระอารามหลวง ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ 60000
ที่ทำงานปัจจุบัน	
พ.ศ. 2559	โรงเรียนโพธิสารศึกษา ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
พ.ศ. 2551	วัดโพธาราม พระอารามหลวง ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ครู
ประสบการณ์การทำงาน	
พ.ศ. 2559	โรงเรียนโพธิสารศึกษา ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
พ.ศ. 2551	วัดโพธาราม พระอารามหลวง ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2559	พธ.บ. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย